

Europeiska
unionens råd

Bryssel den 14 september 2016
(OR. en)

10973/16

Interinstitutionellt ärende:
2016/0206 (NLE)

WTO 195
SERVICES 20
FDI 16
CDN 12

RÄTTSAKTER OCH ANDRA INSTRUMENT

Ärende: Övergripande avtal om ekonomi och handel mellan Kanada, å ena sidan,
och Europeiska unionen och dess medlemsstater, å andra sidan

ÖVERGRIPANDE AVTAL OM EKONOMI OCH HANDEL (CETA)
MELLAN KANADA, Å ENA SIDAN,
OCH EUROPEISKA UNIONEN, OCH DESS MEDLEMSSTATER, Å ANDRA SIDAN

KANADA,

å ena sidan, och

EUROPEISKA UNIONEN,

KONUNGARIKET BELGIEN,

REPUBLIKEN BULGARIEN,

REPUBLIKEN TJECKIEN,

KONUNGARIKET DANMARK,

FÖRBUNDSREPUBLIKEN TYSKLAND,

REPUBLIKEN ESTLAND,

IRLAND,

REPUBLIKEN GREKLAND,

KONUNGARIKET SPANIEN,

REPUBLIKEN FRANKRIKE,

REPUBLIKEN KROATIEN,

REPUBLIKEN ITALIEN,

REPUBLIKEN CYPERN,

REPUBLIKEN LETTLAND,

REPUBLIKEN LITAUEN,

STORHERTIGDÖMET LUXEMBURG,

UNGERN,

REPUBLIKEN MALTA,

KONUNGARIKET NEDERLÄNDERNA,

REPUBLIKEN ÖSTERRIKE,

REPUBLIKEN POLEN,

REPUBLIKEN PORTUGAL,

RUMÄNIEN,

REPUBLIKEN SLOVENIEN,

REPUBLIKEN SLOVAKIEN,

REPUBLIKEN FINLAND,

KONUNGARIKET SVERIGE,

och

FÖRENADE KONUNGARIKET STORBRITANNIEN OCH NORDIRLAND,

å andra sidan,

nedan gemensamt kallade *parterna*,

som är beslutna att

YTTERLIGARE förstärka sina nära ekonomiska förbindelser och grunda sig på sina respektive rättigheter och skyldigheter enligt *Marrakech-avtalet om upprättande av Världshandelsorganisationen*, upprättat den 15 april 1994, och andra multilaterala och bilaterala samarbetsinstrument,

SKAPA en utvidgad och säker marknad för sina varor och tjänster genom att sänka eller avskaffa handels- och investeringshinder,

FASTSTÄLLA tydliga, transparenta, förutsägbara och ömsesidigt förmånliga regler för handel och investeringar dem emellan,

OCH

SOM BEKRÄFTAR att de fäster stor vikt vid demokrati och de grundläggande rättigheterna enligt *den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna*, utfärdad i Paris den 10 december 1948, och att de är eniga om att spridning av massförstörelsevapen utgör ett allvarligt hot mot den internationella säkerheten,

SOM ÄR MEDVETNA OM vikten av internationell säkerhet, demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen för utvecklingen av internationell handel och ekonomiskt samarbete,

SOM KONSTATERAR att bestämmelserna i detta avtal innebär att parterna bibehåller sin rätt att lagstifta inom sina egna territorier och den flexibilitet de behöver för att uppnå legitima politiska mål, till exempel i fråga om folkhälsa, säkerhet, miljö, allmän moral och främjandet och värnandet av den kulturella mångfalden,

SOM BEKRÄFTAR de åtaganden de gjort i egenskap av parter i Unescos *konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar*, utfärdad den 20 oktober 2005, och erkänner att stater har rätt att värna om, utveckla och genomföra sin kulturpolitik, stödja sina kulturindustrier i syfte att främja mångfalden av kulturyttringar och bevara sin kulturella identitet, bland annat genom regleringsåtgärder och ekonomiskt stöd,

SOM KONSTATERAR att bestämmelserna i detta avtal skyddar investeringar och investerare med avseende på deras investeringar, och är avsedda att uppmuntra till affärsverksamhet som är till ömsesidig nytta, utan att detta inverkar på parternas rätt att lagstifta i det allmännas intresse inom sina egna territorier,

SOM BEKRÄFTAR sitt åtagande att främja en hållbar utveckling och en utveckling av den internationella handeln på ett sätt som bidrar till en hållbar utveckling i ekonomiskt, socialt och miljömässigt hänseende,

SOM UPPMANAR företag som är verksamma inom deras territorium eller som omfattas av deras jurisdiktion att följa internationellt erkända riktlinjer och principer för företagens sociala ansvar, bland annat OECD:s riktlinjer för multinationella företag, samt bästa praxis för ansvarsfullt företagande,

SOM TILLÄMPAR detta avtal på ett sätt som är förenligt med genomförandet av varje parts arbetsrättsliga lagstiftning och miljölagstiftning och förbättrar deras skydd för arbetstagare och miljöskydd, och som grundar sig på deras internationella åtaganden vad gäller arbetsrättsliga frågor och miljöfrågor,

SOM ÄR MEDVETNA OM den starka kopplingen mellan innovation och handel och vikten av innovation för framtida ekonomisk tillväxt, och som bekräftar sitt åtagande att främja ett ökat samarbete på området innovation och de därmed sammanhängande områdena forskning och utveckling samt vetenskap och teknik, och att främja ett deltagande av relevanta enheter från den offentliga respektive den privata sektorn,

HAR ENATS OM FÖLJANDE.

KAPITEL ETT

ALLMÄNNA DEFINITIONER OCH INLEDANDE BESTÄMMELSER

AVSNITT A

Allmänna definitioner

ARTIKEL 1.1

Definitioner med allmän giltighet

Om inte annat anges, gäller följande definitioner i detta avtal:

administrativt avgörande med allmän giltighet: ett administrativt avgörande eller en administrativ tolkning som gäller för alla personer och faktiska situationer som normalt sett faller inom dess tillämpningsområde och som fastställer en uppförandenorm, med undantag av

- a) ett fastställande eller avgörande inom ramen för ett administrativt eller domstolsliknande förfarande som är tillämpligt på en viss person, vara eller tjänst från den andra parten i ett specifikt fall, eller
- b) ett avgörande i ett ärende rörande en viss akt eller praxis.

jordbruksavtalet: det *avtal om jordbruk* som ingår i bilaga 1A till WTO-avtalet.

jordbruksprodukt: en produkt som förtecknas i bilaga 1 till jordbruksavtalet.

antidumpningsavtalet: det *avtal om tillämpning av artikel VI i Allmänna tull- och handelsavtalet 1994* som ingår i bilaga 1A till WTO-avtalet.

Ceta-kontaktpunkter: de kontaktpunkter som inrättats genom artikel 26.5 (Ceta-kontaktpunkter).

Gemensamma Ceta-kommittén: den gemensamma kommitté som inrättats enligt artikel 26.1 (Gemensamma Ceta-kommittén).

CPC: den provisoriska centrala produktindelning som fastställs i *Statistical Papers, Series M, N° 77, CPC prov*, 1991, utgivet av Förenta nationernas statistikbyrå.

kulturindustrier: de personer som är verksamma inom

- a) utgivning, distribution eller försäljning av böcker, veckotidningar, tidskrifter eller dagstidningar i tryckt eller maskinläsbar form, med undantag för verksamhet som enbart utgörs av tryckning eller typsättning av ovannämnda produkter,
- b) produktion, distribution, försäljning eller visning av film- eller videoinspelningar,

- c) produktion, distribution, försäljning eller visning av ljud- eller videoinspelningar av musik,
- d) utgivning, distribution eller försäljning av musik i tryckt eller maskinläsbar form, eller
- e) radiokommunikationer där sändningarna är avsedda för direkt mottagning av allmänheten och alla programföretag för radio-, televisions- och kabelsändningar och alla satellitbaserade programtjänster och sändningsnätstjänster.

tull: varje form av tull eller annan avgift som påförs på, eller i samband med, import av varor, inbegripet varje form av extraskatt eller annan extraavgift i samband med sådan import, med undantag av

- a) pålagor som motsvarar en intern skatt som påförs i enlighet med artikel 2.3 (Nationell behandling),
- b) åtgärder som tillämpas i enlighet med bestämmelserna i artikel VI eller XIX i Gatt 1994, antidumpningsavtalet, subventionsavtalet, avtalet om skyddsåtgärder eller artikel 22 i tvistlösningsöverenskommelsen, eller
- c) avgifter som påförs i enlighet med artikel VIII i Gatt 1994.

avtalet om tullvärdeberäkning: *det avtal om tillämpning av artikel VII i det Allmänna tull- och handelsavtalet 1994 som ingår i bilaga 1A till WTO-avtalet.*

dag: kalenderdagar, inbegripet helger och allmänna helgdagar.

tvistlösningsöverenskommelsen: den överenskommelse om regler och förfaranden för tvistlösning som ingår i bilaga 2 till WTO-avtalet.

företag: en enhet som bildats eller organiserats enligt tillämplig lag, antingen i vinstdrivande syfte eller icke-vinstdrivande syfte, och som är antingen i privat eller statlig ägo eller kontroll, inbegripet bolag, stiftelse, handelsbolag, enskild firma, samriskföretag eller annan förening.

gällande: som gäller den dag då detta avtal träder i kraft.

Gats: det *allmänna tjänstehandelsavtal* som ingår i bilaga 1B till WTO-avtalet.

Gatt 1994: det *allmänna tull- och handelsavtal från 1994* som ingår i bilaga 1A till WTO-avtalet.

vara från en part: inhemska varor i den mening som avses i Gatt 1994 eller sådana varor som parterna kommer överens om, inbegripet varor med ursprung i den parten.

Harmoniserade systemet (HS): *systemet för harmoniserad varubeskrivning och kodifiering*, inbegripet dess allmänna tolkningsbestämmelser samt anmärkningar till avdelningarna, kapitlen och undernumren.

nummer: ett fyrsiffrigt nummer eller de fyra första siffrorna i ett nummer som används i HS.

åtgärd: en åtgärd omfattar lagar och andra författningar, regler, förfaranden, beslut, förvaltningsåtgärder, krav, praxis eller någon annan form av åtgärd från en parts sida.

medborgare eller varaktigt bosatt: en fysisk person som är medborgare, i enlighet med artikel 1.2, eller varaktigt bosatt i en part.

med ursprung i (ursprungs-): som uppfyller ursprungsreglerna i protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden.

parterna: å ena sidan Europeiska unionen eller dess medlemsstater eller Europeiska unionen och dess medlemsstater inom deras respektive behörighetsområden såsom dessa framgår av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallad *EU-parten*), och å andra sidan Kanada.

person: en fysisk person eller ett företag.

person i en part: en medborgare eller varaktigt bosatt eller ett företag i en part.

förmånlig tullbehandling: tillämpning av tullsatsen enligt detta avtal på en ursprungsvara i enlighet med tidsplanen för avveckling av tullar.

avtalet om skyddsåtgärder: det *avtal om skyddsåtgärder* som ingår i bilaga 1A till WTO-avtalet.

sanitär eller fytosanitär åtgärd: en åtgärd som avses i punkt 1 i bilaga A i SPS-avtalet.

subventionsavtalet: det *avtal om subventioner och utjämningsåtgärder* som ingår i bilaga 1A till WTO-avtalet.

tjänsteleverantör: en person som tillhandahåller eller erbjuder sig att tillhandahålla en tjänst.

SPS-avtalet: det *avtal om tillämpningen av sanitära och fytosanitära åtgärder* som ingår i bilaga 1A till WTO-avtalet.

statligt företag: ett företag som ägs eller kontrolleras av en part.

undernummer: ett sexsiffrigt nummer eller de sex första siffrorna i ett nummer som används i HS.

klassificering enligt tulltaxan: klassificering av en vara eller ett material enligt ett visst kapitel, nummer eller undernummer i HS.

tidsplan för avveckling av tullar: bilaga 2-A (Avveckling av tullar).

TBT-avtalet: det *avtal om tekniska handelshinder* som ingår i bilaga 1A till WTO-avtalet.

territorium: det territorium där detta avtal är tillämpligt i enlighet med artikel 1.3.

tredjeland: ett land eller territorium utanför det geografiska tillämpningsområdet för detta avtal.

Trips-avtalet: det *avtal om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter* som ingår i bilaga 1C till WTO-avtalet.

Wienkonventionen om traktaträtten: Wienkonventionen om traktaträtten, utfärdad i Wien den 23 maj 1969.

WTO: Världshandelsorganisationen.

WTO-avtalet: *Marrakech-avtalet om upprättandet av Världshandelsorganisationen*, upprättat den 15 april 1994.

ARTIKEL 1.2

Definitioner som är specifika för varje part

Om inte annat anges, gäller följande definitioner i detta avtal:

medborgare:

- a) vad gäller Kanada, en fysisk person som är medborgare i Kanada enligt kanadensisk lagstiftning,
- b) vad gäller EU-parten, en fysisk person som är medborgare i en medlemsstat.

på central förvaltningsnivå:

- a) vad gäller Kanada, Kanadas regering och myndigheter på central nivå, och
- b) vad gäller EU-parten, Europeiska unionen eller medlemsstaternas regeringar och myndigheter på central nivå.

ARTIKEL 1.3

Geografiskt tillämpningsområde

Om inte annat anges, är detta avtal tillämpligt på följande områden:

- a) Vad gäller Kanada:
 - i) Kanadas landterritorium, luftrum, inre vatten och territorialhav,
 - ii) Kanadas exklusiva ekonomiska zon såsom den fastställs i den nationella lagstiftningen i överensstämmelse med del V i *Förenta nationernas havsrättskonvention*, utfärdad i Montego Bay den 10 december 1982 (nedan kallad *havsrättskonventionen*), och
 - iii) Kanadas kontinentalsockel såsom den fastställs i den nationella lagstiftningen i överensstämmelse med del VI i havsrättskonventionen.
- b) Vad gäller Europeiska unionen, de territorier där fördraget om Europeiska unionen och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt är tillämpliga, i enlighet med de villkor som fastställs i dessa fördrag. Vad gäller bestämmelserna om tullbehandling av varor ska detta avtal även tillämpas på de områden inom Europeiska unionens tullområde som inte omfattas av första meningen i detta led.

AVSNITT B

Inledande bestämmelser

ARTIKEL 1.4

Upprättande av ett frihandelsområde

Parterna upprättar härmed ett frihandelsområde, i överensstämmelse med artikel XXIV i Gatt 1994 och artikel V i Gats.

ARTIKEL 1.5

Förhållande till WTO-avtalet och andra avtal

Parterna bekräftar de rättigheter och skyldigheter de har gentemot varandra i enlighet med WTO-avtalet och övriga avtal som de är parter i.

ARTIKEL 1.6

Hänvisning till andra avtal

När detta avtal hänvisar till, eller genom hänvisning införlivar, andra avtal eller rättsliga instrument, helt eller delvis, omfattar dessa hänvisningar även följande:

- a) Därtill hörande bilagor, protokoll, fotnoter, tolkningsanmärkningar och förklarande anmärkningar.
- b) Efterföljande avtal som parterna är parter i eller ändringar som är bindande för parterna, utom i det fall en hänvisning bekräftar gällande rättigheter.

ARTIKEL 1.7

Hänvisning till lagstiftning

När detta avtal hänvisar till lagstiftning, antingen generellt eller genom hänvisning till en särskild lag eller författning eller ett särskilt direktiv, avser hänvisningen, om inte annat anges, lagstiftningen i dess gällande lydelse.

ARTIKEL 1.8

Skyldigheternas omfattning

1. Varje part har fullt ansvar för att säkerställa att alla bestämmelser i detta avtal efterlevs.

2. Varje part ska säkerställa att alla nödvändiga åtgärder vidtas för att ge verkan åt bestämmelserna i detta avtal, vilket även inbegriper att se till att de efterlevs på alla myndighetsnivåer.

ARTIKEL 1.9

Rättigheter och skyldigheter avseende vatten

1. Parterna erkänner att vatten i sitt naturliga tillstånd, inbegripet vatten i sjöar, floder, reservoarer, akviferer och avrinningsområden, inte är en vara eller en produkt. Följaktligen är endast kapitlen tjugotvå (Handel och hållbar utveckling) och tjugofyra (Handel och miljö) tillämpliga på detta slags vatten.
2. Varje part har rätt att skydda och bevara sina naturliga vattenresurser. Ingenting i detta avtal förpliktar en part att tillåta kommersiell användning av vatten för något som helst ändamål, inbegripet dess bortledning, uttag eller avledning för export i bulk.
3. Om en part tillåter kommersiell användning av en specifik vattenkälla, ska den göra detta på ett sätt som är förenligt med detta avtal.

ARTIKEL 1.10

Personer som utövar delegerade offentliga befogenheter

Om inte något annat anges i detta avtal, ska varje part säkerställa att en person till vilken en part, på någon förvaltningsnivå, har delegerat rättsliga, administrativa eller andra offentliga befogenheter, agerar i enlighet med partens skyldigheter enligt detta avtal vid utövandet av dessa befogenheter.

KAPITEL TVÅ

NATIONELL BEHANDLING OCH MARKNADSTILLTRÄDE FÖR VAROR

ARTIKEL 2.1

Syfte

Parterna ska gradvis liberalisera varuhandeln i enlighet med bestämmelserna i detta avtal under en övergångsperiod som inleds när detta avtal träder i kraft.

ARTIKEL 2.2

Tillämpningsområde

Detta kapitel är, om inte annat anges i detta avtal, tillämpligt på handel med varor från en part enligt definitionen i kapitel ett (Allmänna definitioner och inledande bestämmelser).

ARTIKEL 2.3

Nationell behandling

1. Varje part ska bevilja varor från den andra parten nationell behandling i enlighet med artikel III i Gatt 1994. I detta syfte införlivas artikel III i Gatt 1994 i detta avtal och görs till en del av detta.
2. Punkt 1 innebär, när det gäller en myndighet i Kanada, annan än på federal nivå, och en myndighet i en medlemsstat i Europeiska unionen, en behandling som inte är mindre gynnsam än den som myndigheten i fråga beviljar en vara av samma eller direkt konkurrerande slag eller en utbytbar vara från Kanada respektive medlemsstaten i fråga.
3. Denna artikel är inte tillämplig på åtgärder, inbegripet fortsättning, direkt förnyande och ändringar av dessa, avseende Kanadas punktskatter på absolut alkohol som anges under tulltaxenummer 2207 10 90 i Kanadas lista över medgivanden (lista V) som är fogad till *Marrakech-protokollet till Allmänna tull- och handelsavtalet 1994*, upprättat den 15 april 1994 (nedan kallat *Marrakech-protokollet*), och som används vid tillverkning enligt bestämmelserna i *Excise Act, 2001*, S.C. 2002, c. 22 (punktskattelagen).

ARTIKEL 2.4

Sänkning och avveckling av importtullar

1. Varje part ska sänka eller avveckla sina tullar på varor med ursprung i någon av parterna i enlighet med de tidsplaner för avveckling av tullar som anges i bilaga 2-A. I detta kapitel avses med "ursprungsvara" att varan har ursprung i en av parterna enligt ursprungsreglerna i protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden.
2. För varje vara ska den bastullsats på vilken de gradvisa sänkningarna enligt punkt 1 ska tillämpas vara den som anges i bilaga 2-A.
3. För varor som omfattas av förmånstull enligt förteckningen i en parts tidsplan för avveckling av tullar i bilaga 2-A ska varje part på den andra partens ursprungsvaror tillämpa den lägsta av de tullar som erhålls vid en jämförelse mellan tullsatsen enligt den partens lista och dess tillämpade mest-gynnad-nations-tullsats (nedan kallad *MGN-tullsats*).
4. Om en part så begär får parterna samråda för att överväga om avvecklingen av importtullar mellan parterna ska påskyndas eller utvidgas. Om Gemensamma Ceta-kommittén fattar ett beslut om påskyndande av avvecklingen av, eller om avveckling av, tullen på en vara, har detta beslut företräde framom varje tullsats eller avvecklingskategori som fastställts i enlighet med parternas listor i bilaga 2-A för varan i fråga, efter det att varje part lämnat sitt godkännande i enlighet med sina tillämpliga rättsliga förfaranden.

ARTIKEL 2.5

Begränsning av program för tullrestitution, anstånd med betalning av tull och tillfälligt upphävande av tull

1. Om inte annat följer av punkterna 2 och 3 ska en part inte återbetala, ge anstånd med betalningen av eller tillfälligt upphäva en tull som betalats eller ska betalas för en icke-ursprungsvara som importerats till dess territorium på det uttryckliga villkoret att varan, eller en identisk, likvärdig eller liknande ersättningsvara, ska användas som material vid tillverkningen av en annan vara som därefter ska exporteras till den andra partens territorium inom ramen för förmånlig tullbehandling i enlighet med detta avtal.
2. Punkt 1 gäller inte för en parts ordningar för nedsättning, upphävande eller eftergift av tull, oavsett om nedsättningen, upphävandet eller eftergiften är permanent eller tillfällig, om nedsättningen, upphävandet eller eftergiften inte uttryckligen endast sker på villkor att varan ska exporteras.
3. Punkt 1 ska inte tillämpas förrän tre år efter dagen för detta avtals ikraftträdande.

ARTIKEL 2.6

Tullar, skatter eller andra avgifter samt avgifter vid export

Ingen av parterna får införa eller upprätthålla tullar, skatter eller andra avgifter eller avgifter vid, eller i samband med, export av en vara till den andra parten och inte heller interna avgifter och pålagor för varor som exporteras till den andra parten, utöver dem som skulle ha påförts varan om den varit avsedd för försäljning på den inhemska marknaden.

ARTIKEL 2.7

Frysningssklausul

1. Från och med det att detta avtal träder i kraft får en part inte höja en tull som är gällande vid ikraftträdandet eller införa en ny tull på en vara med ursprung i någon av parterna.
2. Utan hinder av punkt 1 får en part
 - a) ändra en tull utanför detta avtal för en vara för vilken ingen tullförmån begärs enligt detta avtal,
 - b) efter en ensidig sänkning höja en tull till den nivå som fastställs i dess lista i bilaga 2-A, eller
 - c) upprätthålla eller höja en tull i enlighet med vad som är tillåtet enligt detta avtal eller något annat avtal inom ramen för WTO-avtalet.
3. Trots vad som sägs i punkterna 1 och 2 får endast Kanada tillämpa en särskild skyddsåtgärd enligt artikel 5 i WTO:s jordbruksavtal. En sådan särskild skyddsåtgärd får endast tillämpas för varor som klassificeras enligt tulltaxenummer med beteckningen "SSÅ" i Kanadas lista i bilaga 2-A. Denna särskilda skyddsåtgärd används endast för import som inte är föremål för förmånstull och, när det gäller import som omfattas av en tullkvot, import över åtagandet om tillträde.

ARTIKEL 2.8

Tillfälligt upphävande av förmånlig tullbehandling

1. En part får tillfälligt upphäva, i enlighet med punkterna 2–5, den förmånliga tullbehandlingen enligt detta avtal när det gäller varor som exporteras eller tillverkas av en person i den andra parten, om parten
 - a) till följd av en undersökning som grundar sig på objektiv, vederhäftig och kontrollerbar information konstaterar att personen i den andra parten har begått systematiska överträdelser av tullagstiftningen i syfte att beviljas förmånlig tullbehandling enligt detta avtal, eller
 - b) konstaterar att den andra parten systematiskt och utan godtagbar motivering vägrar att samarbeta i en undersökning av överträdelse av tullagstiftningen i enlighet med artikel 6.13.4 (Samarbete), och den part som begär samarbete på grundval av objektiv, vederhäftig och kontrollerbar information har rimliga skäl att dra slutsatsen att personen i den andra parten har begått systematiska överträdelser av tullagstiftningen i syfte att beviljas förmånlig tullbehandling enligt detta avtal.
2. En part som gjort ett konstaterande av det slag som avses i punkt 1 ska
 - a) underrätta tullmyndigheten i den andra parten och lämna den information och den bevisning som ligger till grund för konstaterandet,

- b) samråda med den andra partens myndigheter i syfte att nå en ömsesidigt godtagbar lösning på de problem som konstaterandet gäller, och
 - c) lämna en skriftlig underrättelse till personen i den andra parten i vilken den information som ligger till grund för konstaterandet redovisas.
3. Om myndigheterna inte nått fram till en ömsesidigt godtagbar lösning inom 30 dagar ska den part som gjort konstaterandet hänskjuta frågan till Gemensamma tullsamarbetskommittén.
4. Om Gemensamma tullsamarbetskommittén inte har löst frågan inom 60 dagar får den part som gjort konstaterandet tillfälligt upphäva den förmånliga tullbehandlingen enligt detta avtal med avseende på varan i fråga från den berörda personen i den andra parten. Det tillfälliga upphävandet ska inte gälla för varor som redan befinner sig under transitering mellan parterna den dag då det tillfälliga upphävandet får verkan.
5. Den part som tillämpar ett tillfälligt upphävande i enlighet med punkt 1 får endast tillämpa detta under en period som står i proportion till den inverkan som den situation som ligger till grund för konstaterandet enligt punkt 1 har haft på partens ekonomiska intressen, dock högst i 90 dagar. Om parten efter det att perioden på 90 dagar löpt ut har rimliga skäl, som grundar sig på objektiv, vederhäftig och kontrollerbar information, att anse att de förhållanden som gav upphov till det ursprungliga upphävandet inte har förändrats får parten förlänga upphävandet med ytterligare en period på högst 90 dagar. Det ursprungliga upphävandet och alla förlängningar av detta ska göras till föremål för regelbundna samråd inom Gemensamma tullsamarbetskommittén.

ARTIKEL 2.9

Avgifter

1. I enlighet med artikel VIII i Gatt 1994 får en part inte införa eller upprätthålla avgifter på eller i samband med import eller export av varor från en part som inte står i proportion till kostnaden för de tillhandahållna tjänsterna eller som utgör ett indirekt skydd för inhemska varor eller en import- eller exportavgift för skatteändamål.
2. För tydlighetens skull påpekas att punkt 1 inte hindrar en part från att införa en tull eller avgift som avses i leden a–c i definitionen av **tull** i artikel 1.1 (Definitioner med allmän giltighet).

ARTIKEL 2.10

Varor som återinförs efter reparation eller ändring

1. Vid tillämpningen av denna artikel förstås med reparation eller ändring varje förädlingsprocess som en vara genomgår för att avhjälpa funktionsfel eller materiell skada och som innebär att varan återställs till sin ursprungliga funktion, eller för att säkerställa att den uppfyller de tekniska kraven för dess användning, utan vilken varan inte längre skulle kunna användas på normalt sätt för de ändamål den var avsedd för. Reparation eller ändring av en vara omfattar återställande och underhåll men inte bearbetning eller behandling som
 - a) förstör varans grundläggande egenskaper eller skapar en ny eller kommersiellt annorlunda vara,

b) omvandlar en icke-färdigarbetad vara till en färdig vara, eller

c) används för att i betydande utsträckning ändra varans funktion.

2. Med undantag för vad som föreskrivs i fotnot 1 ska en part inte tillämpa en tull på en vara, oavsett ursprung, som återinförs på dess territorium efter det att varan i fråga temporärt exporterats från partens territorium till den andra partens territorium för reparation eller ändring, oavsett om reparationen eller ändringen skulle kunna utföras på den parts territorium från vilket varan exporterats för reparation eller ändring.^{1, 2}

3. Punkt 2 är inte tillämplig på varor som importeras till tullager, frizon eller liknande och som därefter exporteras för reparation och inte återimporteras till tullager, frizon eller liknande.

¹ För följande varor enligt kapitel 89 i HS, oavsett ursprung, som återinförs till Kanadas territorium från Europeiska unionens territorium och som registreras enligt *Canada Shipping Act, 2001*, får Kanada på värdet av reparationen eller ändringen tillämpa den tullsats som gäller för varan i fråga enligt dess lista i bilaga 2-A (Avveckling av tullar): 8901.10.10, 8901.10.90, 8901.30.00, 8901.90.10, 8901.90.91, 8901.90.99, 8904.00.00, 8905.20.19, 8905.20.20, 8905.90.19, 8905.90.90, 8906.90.19, 8906.90.91, 8906.90.99.

² Europeiska unionen ska tillämpa denna punkt genom användning av förfarandet för passiv förädling i förordning (EU) nr 952/2013 på ett sätt som är förenligt med denna punkt.

4. En part får inte tillämpa en tull på en vara, oavsett ursprung, som importeras tillfälligt från den andra partens territorium för reparation eller ändring.³

ARTIKEL 2.11

Import- och exportrestriktioner

1. Om inte annat föreskrivs i detta avtal får en part inte införa eller upprätthålla förbud eller restriktioner vid import av en vara från den andra parten eller vid export eller försäljning för export av en vara som är destinerad till den andra partens territorium, utom om detta sker i enlighet med artikel XI i Gatt 1994. I detta syfte införlivas artikel XI i Gatt 1994 i detta avtal och görs till en del av detta.
2. Om en part inför eller upprätthåller ett förbud eller en restriktion vid import från eller export till ett tredjeland av en vara, får parten
 - a) begränsa eller förbjuda import från den andra partens territorium av en vara från tredjelandet i fråga, eller
 - b) begränsa eller förbjuda export av en vara till tredjelandet i fråga genom den andra partens territorium.

³ Europeiska unionen ska tillämpa denna punkt genom användning av förfarandet för aktiv förädling i förordning (EU) nr 952/2013 på ett sätt som är förenligt med denna punkt.

3. Om en part inför eller upprätthåller förbud eller restriktioner vid import av en vara från ett tredjeland ska parterna, på begäran av den andra parten, inleda diskussioner i syfte att undvika otillbörlig störning eller snedvridning av prissättningen, marknadsföringen eller distributionsarrangemangen i den andra parten.
4. Denna artikel är inte tillämplig på åtgärder, inbegripet fortsättning, direkt förnyande och ändringar av dessa, avseende följande:
- a) Export av timmer av alla träslag. Om en part upphör att begära exporttillstånd för timmer som är destinerat till ett tredjeland, kommer den parten permanent att upphöra att begära exporttillstånd för timmer som är destinerat till den andra parten.
 - b) Under en period på tre år efter ikraftträdandet av detta avtal, export av obearbetad fisk enligt tillämplig lagstiftning i Newfoundland och Labrador.
 - c) Kanadensiska punktskatter på absolut alkohol som anges under tulltaxenummer 2207.10.90 i Kanadas lista över medgivanden (lista V) som är fogad till Marrakech-protokollet och som används vid tillverkning enligt bestämmelserna i *Excise Act, 2001*, S.C. 2002, c. 22.
 - d) Import av begagnade bilar till Kanada som inte uppfyller Kanadas säkerhets- och miljökrav.

ARTIKEL 2.12

Andra bestämmelser som rör varuhandel

Varje part ska bemöda sig om att säkerställa att varor från den andra parten som har importerats till och lagligt säljs eller erbjuds till försäljning någonstans inom den importerande partens territorium även får säljas eller erbjudas till försäljning inom den importerande partens hela territorium.

ARTIKEL 2.13

Kommittén för varuhandel

1. Den kommitté för varuhandel som inrättats enligt artikel 26.2.1 a (Specialiserade kommittéer) ska ha följande uppgifter:
 - a) Främja varuhandeln mellan parterna, inbegripet genom samråd om påskyndande av avvecklingen av tullar enligt detta avtal och om andra frågor där så är lämpligt.
 - b) Lämna rekommendationer till Gemensamma Ceta-kommittén om ändringar av eller tillägg till de bestämmelser i detta avtal som avser Harmoniserade systemet.
 - c) Skyndsamt behandla frågor som rör befordran av varor genom parternas hamnar.
2. Kommittén för varuhandel får förelägga Gemensamma Ceta-kommittén utkast till beslut om påskyndande av avvecklingen av, eller om avveckling av, tullen på en vara.

3. Den kommitté för jordbruk som inrättats enligt artikel 26.2.1 a (Specialiserade kommittéer) ska

- a) sammanträda inom 90 dagar på begäran av en part,
- b) utgöra ett forum där parterna kan diskutera frågor som rör jordbruksprodukter som omfattas av detta avtal, och
- c) hänskjuta alla eventuella olösta frågor inom ramen för led b till Kommittén för varuhandel.

4. Parterna noterar att det förekommer ett samarbete och informationsutbyte om jordbruksfrågor inom ramen för den jordbruksdialog mellan Kanada och Europeiska unionen som inrättats genom en skriftväxling av den 14 juli 2008. I tillämpliga fall får denna jordbruksdialog användas för de ändamål som avses i punkt 3.

KAPITEL TRE

HANDELSPOLITISKA SKYDDSAÅTGÄRDER

AVSNITT A

Antidumpnings- och utjämningsåtgärder

ARTIKEL 3.1

Allmänna bestämmelser rörande antidumpnings- och utjämningsåtgärder

1. Parterna bekräftar sina rättigheter och skyldigheter enligt artikel VI i Gatt 1994, antidumpningsavtalet och subventionsavtalet.
2. Protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden är inte tillämpligt på antidumpnings- och utjämningsåtgärder.

ARTIKEL 3.2

Transparens

1. Varje part ska tillämpa antidumpnings- och utjämningsåtgärder i överensstämmelse med relevanta WTO-krav och följa en rättvis och transparent process.

2. Varje part ska omedelbart efter införandet av provisoriska åtgärder, och i alla händelser före det slutgiltiga fastställandet, säkerställa att fullständig och ändamålsenlig information lämnas om alla de viktigaste omständigheter och överväganden som ligger till grund för beslutet om huruvida slutgiltiga åtgärder ska införas. Detta ska inte påverka tillämpningen av artikel 6.5 i antidumpningsavtalet och artikel 12.4 i subventionsavtalet.
3. Varje berörd part i en antidumpnings- eller subventionsundersökning⁴ ska ges möjlighet att till fullo förvara sina intressen, under förutsättning att detta inte leder till en onödig försening av undersökningen.

ARTIKEL 3.3

Beaktande av det allmännas intresse och lägsta tull

1. Varje parts myndigheter ska beakta den information som lämnats i enlighet med partens lagstiftning vid fastställandet av huruvida införandet av en antidumpnings- eller utjämningstull inte skulle ligga i det allmännas intresse.
2. Efter att ha beaktat den information som avses i punkt 1 får partens myndigheter ta ställning till huruvida storleken på den antidumpnings- eller utjämningstull som ska införas ska uppgå till ett belopp som motsvarar hela dumpningsmarginalen eller subventionsbeloppet eller ett lägre belopp, i enlighet med partens lagstiftning.

⁴ Vid tillämpningen av denna artikel ska begreppet **berörda parter** förstås såsom det definieras i artikel 6.11 i antidumpningsavtalet och artikel 12.9 i subventionsavtalet.

AVSNITT B

Allmänna skyddsåtgärder

ARTIKEL 3.4

Allmänna bestämmelser om allmänna skyddsåtgärder

1. Parterna bekräftar sina rättigheter och skyldigheter rörande allmänna skyddsåtgärder enligt artikel XIX i Gatt 1994 och avtalet om skyddsåtgärder.
2. Protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden är inte tillämpligt på allmänna skyddsåtgärder.

ARTIKEL 3.5

Transparens

1. På begäran av den exporterande parten ska den part som inleder en skyddsåtgärdsundersökning eller avser att införa provisoriska eller slutgiltiga allmänna skyddsåtgärder omedelbart tillhandahålla följande:
 - a) De uppgifter som avses i artikel 12.2 i avtalet om skyddsåtgärder, i det format som föreskrivs av WTO:s skyddsåtgärdskommitté.

- b) Den offentliga versionen av det klagomål som ingetts av den inhemska industrin, i de fall detta är relevant.
 - c) En offentlig rapport i vilken den redogör för sina undersökningsresultat och för sina motiverade slutsatser beträffande samtliga relevanta sakliga och rättsliga aspekter som beaktats i skyddsåtgärdsundersökningen. Den offentliga rapporten ska innehålla en analys som hänför den skada som vållats till de olika faktorer som vållat den och beskriver den metod som använts för att fastställa de allmänna skyddsåtgärderna.
2. När information lämnas enligt denna artikel ska den importerande parten erbjuda den exporterande parten samråd för att granska den information som lämnats.

ARTIKEL 3.6

Införande av slutgiltiga åtgärder

1. En part som inför skyddsåtgärder ska sträva efter att införa dem på ett sätt som påverkar den bilaterala handel så lite som möjligt.
2. Den importerande parten ska erbjuda sig att samråda med den exporterande parten för att se över de frågor som avses i punkt 1. Den importerande parten får inte införa åtgärder förrän 30 dagar efter det att erbjudandet att hålla samråd lämnats.

AVSNITT C

Allmänna bestämmelser

ARTIKEL 3.7

Undantag från tvistlösning

Detta kapitel omfattas inte av kapitel tjugonio (Tvistlösning).

KAPITEL FYRA

TEKNISKA HANDELSHINDER

ARTIKEL 4.1

Tillämpningsområde och definitioner

1. Detta kapitel är tillämpligt på utarbetande, fastställande och tillämpning av tekniska föreskrifter, standarder och förfaranden för bedömning av överensstämmelse som kan påverka handeln mellan parterna.

2. Detta kapitel är inte tillämpligt på
 - a) inköpsspecifikationer som utarbetats av offentliga organ för sådana organs produktions- eller förbrukningskrav, eller
 - b) en sanitär eller fytosanitär åtgärd enligt definitionen i bilaga A till SPS-avtalet.
3. Med undantag för de fall där en term ges en definition eller en betydelse i detta avtal, inbegripet de bestämmelser i TBT-avtalet som införlivats däri enligt artikel 4.2, ska de allmänna termer som används med avseende på standardisering och förfaranden för bedömning av överensstämmelse normalt sett ha den betydelse de ges i den definition som antagits inom FN-systemet och av internationella standardiseringsorgan, med hänsyn tagen till det sammanhang där termen uppträder och mot bakgrund av föremålet för och syftet med detta kapitel.
4. Hänvisningar i detta kapitel till tekniska föreskrifter, standarder och förfaranden för bedömning av överensstämmelse omfattar även ändringar av dessa och tillägg till reglerna eller produkttäckningen i dessa, med undantag för ändringar och tillägg av liten betydelse.
5. Artikel 1.8.2 (Skyldigheternas omfattning) är inte tillämplig på artiklarna 3, 4, 7, 8 och 9 i TBT-avtalet såsom de införlivats i detta avtal.

ARTIKEL 4.2

Införlivande av TBT-avtalet

1. Följande bestämmelser i TBT-avtalet införlivas härmed i och utgör en integrerad del av detta avtal:
 - a) Artikel 2 (Statliga myndighetsorgans utarbetande, fastställande och tillämpning av tekniska föreskrifter).
 - b) Artikel 3 (Lokala myndighetsorgans och privata organs utarbetande, fastställande och tillämpning av tekniska föreskrifter).
 - c) Artikel 4 (Utarbetande, fastställande och tillämpning av standarder).
 - d) Artikel 5 (Statliga myndighetsorgans förfaranden för bedömning av överensstämmelse).
 - e) Artikel 6 (Statliga myndighetsorgans erkännande av bedömning av överensstämmelse), utan att detta begränsar en parts rättigheter och skyldigheter enligt protokollet om ömsesidigt godtagande av resultaten av bedömning av överensstämmelse och protokollet om ömsesidigt erkännande av programmet för efterlevnad och tillämpning av god tillverkningsed för läkemedel.
 - f) Artikel 7 (Lokala myndighetsorgans förfaranden vid bedömning av överensstämmelse).

g) Artikel 8 (Privata organs förfaranden för bedömning av överensstämmelse).

h) Artikel 9 (Internationella och regionala system).

i) Bilaga 1 (Termer och definitioner i detta avtal).

j) Bilaga 3 (Uppförandekod för utarbetande, fastställande och tillämpning av standarder).

2. Termen "medlemmar" i de införlivade bestämmelserna har samma betydelse i detta avtal som den har i TBT-avtalet.

3. När det gäller artiklarna 3, 4, 7, 8 och 9 i TBT-avtalet kan kapitel tjugonio (Tvistlösning) åberopas i de fall där en part anser att den andra parten inte nått ett tillfredställande resultat inom ramen för dessa artiklar och att de egna handelsintressena i betydande utsträckning påverkas. I detta avseende ska dessa resultat vara likvärdiga med de resultat som skulle nås om organet ifråga vore en part.

ARTIKEL 4.3

Samarbete

Parterna ska stärka sitt samarbete på områdena tekniska föreskrifter, standarder, metrologi, förfaranden för bedömning av överensstämmelse, marknadskontroll eller övervaknings- och verkställighetsåtgärder i syfte att underlätta handeln mellan parterna, såsom anges i kapitel tjugoett (Regleringssamarbete). Detta kan innebära att främja och uppmuntra samarbete mellan parternas respektive offentliga eller privata organ med ansvar för metrologi, standardisering, provning, certifiering och ackreditering, marknadskontroll eller övervaknings- och verkställighetsåtgärder, och, i synnerhet, att uppmuntra deras ackrediteringsorgan och organ för bedömning av överensstämmelse att delta i samlingsarrangemang som främjar godtagande av resultaten av bedömning av överensstämmelse.

ARTIKEL 4.4

Tekniska föreskrifter

1. Parterna förbinder sig att samarbeta i största möjliga utsträckning för att säkerställa att deras tekniska föreskrifter är förenliga med varandra. Detta innebär att om en part uttrycker sitt intresse för att utveckla en teknisk föreskrift som har ett likvärdigt eller liknande tillämpningsområde som en teknisk föreskrift som den andra parten redan har eller håller på att utarbeta, ska den andra parten, på begäran och i den utsträckning som det är praktiskt möjligt, tillhandahålla den relevanta information och de relevanta studier och data som den har använt sig av vid utarbetandet av sin tekniska föreskrift, oavsett om denna redan fastställts eller håller på att utvecklas. Parterna inser att det kan bli nödvändigt att klargöra och enas om omfattningen av en specifik begäran samt att konfidentiella uppgifter får undanhållas.

2. En part som har utarbetat en teknisk föreskrift som den anser vara likvärdig med en av den andra partens tekniska föreskrifter som har ett jämförbart syfte och en jämförbar produkttäckning får begära att den andra parten erkänner denna tekniska föreskrift som likvärdig. Parten ska lämna en skriftlig begäran i vilken den i detalj redogöra för skälen till varför den anser att dess tekniska föreskrift bör anses vara likvärdig, bland annat skälen avseende produkttäckningen. Den part som inte godtar att den tekniska föreskriften är likvärdig ska, på begäran, motivera sitt beslut för den andra parten.

ARTIKEL 4.5

Bedömning av överensstämmelse

Parterna ska följa protokollet om ömsesidigt godtagande av resultaten av bedömning av överensstämmelse och protokollet om ömsesidigt erkännande av programmet för efterlevnad och tillämpning av god tillverkningsed för läkemedel.

ARTIKEL 4.6

Transparens

1. Varje part ska säkerställa att transparensförfarandena i samband med utarbetandet av tekniska föreskrifter och förfaranden för bedömning av överensstämmelse ger berörda personer i en part möjlighet att delta i ett lämpligt och tidigt skede där det fortfarande är möjligt att göra ändringar och att ta hänsyn till synpunkter, dock med undantag för situationer där akuta problem rörande säkerhet, hälsa, miljöskydd eller nationell säkerhet uppstår eller riskerar att uppstå. Om ett samråd om utveckling av tekniska föreskrifter eller förfaranden för bedömning av överensstämmelse är öppet för allmänheten, ska varje part tillåta personer från den andra parten att delta på villkor som inte är mindre gynnsamma än de som gäller för dess egna personer.
2. Parterna ska främja ett närmare samarbete mellan de standardiseringsorgan som är belägna inom deras respektive territorier i syfte att underlätta bland annat informationsutbyte om sina respektive verksamheter samt harmonisering av standarder på grundval av ömsesidiga intressen och ömsesidighet, i enlighet med villkor som ska fastställas av berörda standardiseringsorgan.
3. Varje part ska bemöda sig om att ge den andra parten en period på minst 60 dagar för att lämna skriftliga synpunkter efter det att en anmälan av en föreslagen teknisk föreskrift eller ett föreslaget förfarande för bedömning av överensstämmelse överlämnats till WTO:s centrala registreringsenhet, dock med undantag för situationer där akuta problem rörande säkerhet, hälsa, miljöskydd eller nationell säkerhet uppstår eller riskerar att uppstå. En part ska välvilligt behandla en rimlig begäran om förlängning av perioden för lämnande av synpunkter.

4. Om en part tar emot synpunkter från den andra parten på sin föreslagna tekniska föreskrift eller sitt föreslagna förfarande för bedömning av överensstämmelse, ska den lämna ett skriftligt svar på dessa synpunkter innan den tekniska föreskriften eller förfarandet för bedömning av överensstämmelse fastställs.
5. Varje part ska publicera eller på annat sätt offentliggöra, i pappersform eller elektronisk form, sina svar eller en sammanfattning av sina svar på de synpunkter av betydelse som den mottagit, senast den dag då den offentliggör den tekniska föreskrift eller det förfarande för bedömning av överensstämmelse som fastställts.
6. Varje part ska, på begäran av den andra parten, tillhandahålla information om målen, den rättsliga grunden och motiveringen för en teknisk föreskrift eller ett förfarande för bedömning av överensstämmelse som den fastställt eller avser att fastställa.
7. Parterna ska välvilligt behandla en rimlig begäran från den andra parten, som mottagits före utgången av den period för lämnande av synpunkter som inleds efter överlämnandet av en föreslagen teknisk föreskrift, om att fastställa eller förlänga tiden mellan fastställandet av den tekniska föreskriften och den dag då den blir tillämplig, utom i de fall en sådan fördröjning skulle hindra uppnåendet av de eftersträlvade legitima målen.
8. Varje part ska säkerställa att de tekniska föreskrifter och förfaranden för bedömning av överensstämmelse som den fastställt offentliggörs på en officiell webbplats.
9. Om en part i en införselhamn kvarhåller en vara som importerats från den andra parten med hänvisning till att varan inte uppfyller en teknisk föreskrift, ska den utan onödigt dröjsmål underrätta importören om skälen till kvarhållandet av varan.

ARTIKEL 4.7

Förvaltning av kapitlet

1. Parterna ska samarbeta om de frågor som täcks av detta kapitel. Parterna är överens om att den kommitté för varuhandel som inrättats enligt artikel 26.2.1 a ska
 - a) förvalta genomförandet av detta kapitel,
 - b) skyndsamt behandla alla frågor som den andra parten tar upp och som rör utveckling, fastställande och tillämpning av standarder, tekniska föreskrifter och förfaranden för bedömning av överensstämmelse,
 - c) på begäran av en part, underlätta diskussioner om den bedömning av risk eller fara som utförs av den andra parten,
 - d) främja samarbete mellan parternas standardiseringsorgan och organ för bedömning av överensstämmelse,
 - e) utbyta information om standarder, tekniska föreskrifter och förfaranden för bedömning av överensstämmelse, inbegripet dem från tredje parter och internationella organ i de fall där det finns ett ömsesidigt intresse av detta,
 - f) se över detta kapitel mot bakgrund av utvecklingen vid WTO:s kommitté för tekniska handelshinder eller inom ramen för TBT-avtalet och, vid behov, utarbeta rekommendationer om ändringar av detta kapitel som ska föreläggas Gemensamma Ceta-kommittén för övervägande,

- g) vidta andra åtgärder som parterna anser kommer att hjälpa dem att genomföra detta kapitel och TBT-avtalet samt underlätta handeln mellan parterna, och
- h) rapportera till Gemensamma Ceta-kommittén om genomförandet av detta kapitel, när så är lämpligt.

2. Om parterna inte kan lösa en fråga som omfattas av detta kapitel inom Kommittén för varuhandel, får Gemensamma Ceta-kommittén på begäran av en part inrätta en särskild teknisk arbetsgrupp med uppgift att hitta lösningar för att underlätta handeln. Om en part inte samtycker till en begäran från den andra parten om att inrätta en teknisk arbetsgrupp ska den, på begäran, motivera sitt beslut. Parterna ska leda den tekniska arbetsgruppen.

3. När en part har begärt information ska den andra parten, i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel, tillhandahålla informationen i pappersform eller elektronisk form inom en rimlig tidsperiod. Parten ska bemöda sig om att besvara varje begäran om information inom 60 dagar.

KAPITEL FEM

SANITÄRA OCH FYTOSANITÄRA ÅTGÄRDER

ARTIKEL 5.1

Definitioner

1. I detta kapitel gäller följande definitioner:
 - a) Definitionerna i bilaga A till SPS-avtalet.
 - b) De definitioner som fastställts under överinseende av Codex Alimentarius-kommissionen.
 - c) De definitioner som fastställts under överinseende av Världsgesundhetsorganisationen för djurhälsa (nedan kallad *OIE*).
 - d) De definitioner som fastställts under överinseende av den *internationella växtskyddskonventionen* (nedan kallad *IPPC*).
 - e) **skyddad zon avseende en specificerad reglerad skadegörare:** ett officiellt definierat geografiskt område i Europeiska unionen där skadegöraren i fråga inte är etablerad trots gynnsamma förhållanden och trots att den förekommer i andra delar av unionen.

f) **en parts behöriga myndighet:** en myndighet som anges i bilaga 5-A.

2. Utöver vad som sägs i punkt 1 gäller att definitionerna i SPS-avtalet har företräde i det fall de definitioner som fastställts under överinseende av Codex Alimentarius-kommissionen, OIE och IPPC och definitionerna i SPS-avtalet skiljer sig åt.

ARTIKEL 5.2

Mål

Målen med detta kapitel är att

- a) skydda människors, djurs och växters liv eller hälsa samtidigt som handeln underlättas,
- b) säkerställa att parternas sanitära och fytosanitära åtgärder inte leder till omotiverade handelshinder, och
- c) främja genomförande av SPS-avtalet.

ARTIKEL 5.3

Tillämpningsområde

Detta kapitel är tillämpligt på alla sanitära och fytosanitära åtgärder som, direkt eller indirekt, kan påverka handeln mellan parterna.

ARTIKEL 5.4

Rättigheter och skyldigheter

Parterna bekräftar sina rättigheter och skyldigheter enligt SPS-avtalet.

ARTIKEL 5.5

Anpassning till regionala förhållanden

1. För djur, animaliska produkter och animaliska biprodukter gäller följande:
 - a) Parterna erkänner begreppet **zonindelning** och har beslutat att tillämpa detta begrepp på de sjukdomar som anges i bilaga 5-B.
 - b) Om parterna fastställer principer och riktlinjer för erkännande av regionala förhållanden ska de ange dessa i bilaga 5-C.
 - c) Vid tillämpningen av led a ska den importerande parten grunda den sanitära åtgärd som den tillämpar för den exporterande parten vars territorium är drabbat av en sjukdom som anges i bilaga 5-B på den exporterande partens zonindelningsbeslut, under förutsättning att den importerande parten finner att den exporterande partens zonindelningsbeslut är förenligt med de principer och riktlinjer som parterna anger i bilaga 5-C och grundar sig på relevanta internationella standarder, riktlinjer och rekommendationer. Den importerande parten får vidta alla ytterligare åtgärder som den behöver för att uppnå en skälig sanitär skyddsnivå.

- d) Om en part anser att den har en särskild status när det gäller en sjukdom som inte anges i bilaga 5-B får den begära att denna status erkänns. Den importerande parten får begära ytterligare garantier för import av levande djur, animaliska produkter och animaliska biprodukter som står i överensstämmelse med den överenskomna status som erkänts av den importerande parten, inbegripet de särskilda villkor som anges i bilaga 5-E.
 - c) Parterna erkänner begreppet **indelning i delomård** och är överens om att samarbeta i denna fråga.
2. För växter och växtprodukter gäller följande:
- a) När den importerande parten fastställer eller upprätthåller en fytosanitär åtgärd ska den ta hänsyn bland annat till områdets skadegörarstatus, såsom skadegörarfritt område, skadegörarfri produktionsanläggning, skadegörarfri produktionsplats, område med låg förekomst av växtskadegörare och skyddad zon som fastställts av den exporterande parten.
 - b) Om parterna fastställer principer och riktlinjer för erkännande av regionala förhållanden ska de ange dessa i bilaga 5-C.

ARTIKEL 5.6

Likvärdighet

1. Den importerande parten ska godta en sanitär eller fytosanitär åtgärd som vidtagits av den exporterande parten såsom likvärdig med sin egen, om den exporterande parten objektivt kan påvisa för den importerande parten att dess åtgärd uppnår den importerande partens skäliga SPS-skyddsnivå.

2. I bilaga 5-D anges principerna och riktlinjerna för fastställande, erkännande och bibehållande av likvärdighet.
3. I bilaga 5-E anges följande:
 - a) Det område inom vilket den importerande parten erkänner att en sanitär eller fytosanitär åtgärd som vidtagits av den exporterande parten är likvärdig med dess egen.
 - b) Det område inom vilket den importerande parten erkänner att uppfyllandet av det särskilda villkoret, i kombination med den exporterande partens sanitära eller fytosanitära åtgärd, innebär att den importerande partens skäliga SPS-skyddsnivå uppnås.
4. Vid tillämpningen av detta kapitel ska artikel 1.7 (Hänvisning till lagstiftning) tillämpas om inte annat följer av denna artikel, bilaga 5-D och de allmänna anmärkningarna i bilaga 5-E.

ARTIKEL 5.7

Handelsvillkor

1. Den importerande parten ska se till att dess allmänna sanitära och fytosanitära importkrav för alla råvaror finns tillgängliga. Om parterna gemensamt fastställer att en råvara är prioriterad, ska den importerande parten fastställa specifika SPS-krav för import av råvaran i fråga, såvida inte parterna beslutar annat. För att säkerställa en effektiv förvaltning av deras tillgängliga resurser ska parterna samarbeta vid fastställandet av vilka råvaror som ska vara prioriterade. De specifika importkraven bör vara tillämpliga på den exporterande partens hela territorium.

2. I enlighet med punkt 1 ska den importerande parten, utan onödigt dröjsmål, inleda den process som är nödvändig för att fastställa specifika SPS-krav för import av den råvara som fastställts vara prioriterad. När dessa specifika importkrav har fastställts ska den importerande parten, utan onödigt dröjsmål, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att handeln ska kunna ske med tillämpning av dessa importkrav.
3. I syfte att fastställa de specifika SPS-importkraven ska den exporterande parten, på begäran av den importerande parten
- a) tillhandahålla alla relevanta uppgifter som den importerande parten begär, och
 - b) ge den importerande parten rimlig möjlighet att genomföra inspektioner, tester, granskningar och andra relevanta förfaranden.
4. Om den importerande parten för en förteckning över godkända inrättningar eller anläggningar för import av en råvara, ska den godkänna en inrättning eller anläggning belägen inom den exporterande partens territorium utan föregående inspektion av inrättningen eller anläggningen i fråga om
- a) den exporterande parten har begärt ett sådant godkännande för inrättningen eller anläggningen, åtföljt av lämpliga garantier, och
 - b) de villkor och förfaranden som anges i bilaga 5-F är uppfyllda.
5. Utöver vad som sägs i punkt 4 ska den importerande parten offentliggöra sin förteckning över godkända inrättningar och anläggningar.

6. En part ska normalt sett godta sändningar av en reglerad råvara utan att begära förhandsklarering för varje enskild sändning, såvida inte parterna beslutar annat.
7. Den importerande parten får kräva att den relevanta behöriga myndigheten i den exporterande parten objektivt påvisar, på ett sätt som den importerande parten finner tillfredställande, att importkraven kan uppfyllas eller är uppfyllda.
8. Parterna ska följa det förfarande som anges i bilaga 5-G avseende de specifika importkraven för växtskydd.

ARTIKEL 5.8

Granskning och kontroll

1. För att förtroendet ska kunna upprätthållas vad gäller genomförandet av detta kapitel får en part genomföra granskningar eller kontroller, eller både och, av hela eller delar av det kontrollprogram som inrättats av den andra partens behöriga myndighet. Parten ska stå för sina egna kostnader i samband granskning och kontroll.
2. Om parterna fastställer principer och riktlinjer för genomförandet av granskningar och kontroller, ska de ange dessa i bilaga 5-H. Om en part genomför en granskning eller en kontroll ska den följa principerna och riktlinjerna i bilaga 5-H.

ARTIKEL 5.9

Exportcertifiering

1. I de fall det krävs ett officiellt hälsointyg för att importera en sändning av levande djur eller animaliska produkter, och om den importerande parten har godtagit den exporterande partens sanitära eller fytosanitära åtgärd såsom likvärdig med dess egen med avseende på dessa levande djur eller animaliska produkter, ska parterna använda den förlaga till hälsointyg som föreskrivs i bilaga 5-I för detta certifikat, såvida inte parterna beslutar annat. Parterna får också använda en förlaga till intyg för andra produkter, om de så beslutar.
2. I bilaga 5-I fastställs principer och riktlinjer för exportcertifiering, bland annat elektronisk certifiering, återkallande och ersättande av certifikat, språkregler och förlagor till intyg.

ARTIKEL 5.10

Importkontroller och avgifter

1. I bilaga 5-J fastställs principer och riktlinjer för importkontroller och avgifter, inbegripet importkontrollernas frekvens.
2. Om det framgår av importkontrollerna att de relevanta importkraven inte är uppfyllda, måste de åtgärder som vidtas av den importerande parten grundas på en riskbedömning och inte vara mer handelsbegränsande än vad som är nödvändigt för att parten ska kunna uppnå en skälig sanitär och fytosanitär skyddsnivå.

3. När så är möjligt ska den importerande parten underrätta importören av en sändning som inte uppfyller kraven, eller dennes företrädare, om skälen till att kraven inte kan anses vara uppfyllda och ge dem möjlighet att begära en omprövning av beslutet. Den importerande parten ska beakta all relevant information som lämnats som stöd vid omprövningen.

4. En part får ta ut avgifter för sina kostnader för att genomföra gränskontroller, vilka dock inte bör vara högre än det belopp som behövs för att täcka kostnaderna.

ARTIKEL 5.11

Anmälan och informationsutbyte

1. En part ska utan onödigt dröjsmål till den andra parten anmäla
 - a) betydande ändringar av skadegörar- eller sjukdomsstatus, till exempel förekomst och utveckling av en sjukdom som anges i bilaga 5-B,
 - b) rön av epidemiologisk betydelse vad gäller en djursjukdom som inte anges i bilaga 5-B eller som är en ny sjukdom, och
 - c) viktiga livsmedelssäkerhetsfrågor som rör en produkt som handlas mellan parterna.
2. Parterna ska bemöda sig om att utbyta information om andra relevanta frågor, bland annat
 - a) ändringar av en parts sanitära och fytosanitära åtgärder,

- b) varje betydande förändring av strukturen eller organisationen hos en parts behöriga myndighet,
- c) på begäran, resultaten av en parts officiella kontroll och en rapport om resultaten av den kontroll som genomförts,
- d) resultaten av en importkontroll enligt artikel 5.10 i det fall en sändning avvisats eller inte anses uppfylla importkraven, och
- e) på begäran, en riskanalys eller ett vetenskapligt yttrande som härrör från en part och som är relevant för detta kapitel.

3. Om inte Gemensamma förvaltningskommittén beslutar något annat ska, när den information som avses i punkterna 1 och 2 har gjorts tillgängliga genom en anmälan till WTO:s centrala registreringsenhet eller till relevant internationellt standardiseringsorgan i enlighet med dess relevanta regler, kraven i punkterna 1 och 2 med avseende på denna information anses vara uppfyllda.

ARTIKEL 5.12

Tekniskt samråd

Om en part har betydande betänkligheter vad gäller livsmedelssäkerhet, växtskydd och djurhälsa eller vad gäller en sanitär eller fytosanitär åtgärd som den andra parten föreslagit eller genomfört, får den parten begära tekniskt samråd med den andra parten. Den part som begäran riktas till ska besvara begäran utan onödigt dröjsmål. Varje part ska bemöda sig om att tillhandahålla den information som behövs för att undvika störningar i handeln och, allt efter omständigheterna, för att nå fram till en ömsesidigt godtagbar lösning.

ARTIKEL 5.13

Sanitära och fytosanitära nödgärder

1. En part ska underrätta den andra parten om en sanitär eller fytosanitär nödgärd inom 24 timmar efter det att den fattat beslut om att vidta åtgärden. Om en part begär tekniskt samråd för att behandla den sanitära eller fytosanitära nödgärden, måste detta tekniska samråd hållas inom tio dagar efter anmälan av den sanitära eller fytosanitära åtgärden. Parterna ska ta hänsyn till den information de får genom det tekniska samrådet.
2. Den importerande parten ska ta hänsyn till sådan information som lämnats i tid av den exporterande parten då den fattar sitt beslut med avseende på en sändning som håller på att transporteras mellan parterna vid tidpunkten för införandet av den sanitära eller fytosanitära nödgärden.

ARTIKEL 5.14

Gemensamma förvaltningskommittén för sanitära och fytosanitära åtgärder

1. Den gemensamma förvaltningskommitté för sanitära och fytosanitära åtgärder (nedan kallad *Gemensamma förvaltningskommittén*) som inrättats enligt artikel 26.2.1 d omfattar företrädare för regleringsmyndigheter och näringslivet från båda parter, som ansvarar för sanitära och fytosanitära åtgärder.
2. Gemensamma förvaltningskommittén ska ha följande uppgifter:
 - a) Övervaka genomförandet av detta kapitel, överväga varje fråga som har anknytning till detta kapitel och undersöka varje fråga som kan uppkomma vid den praktiska tillämpningen av kapitlet.

- b) Ge vägledning för kartläggning, prioritering, hantering och lösning av problem.
 - c) Behandla varje begäran från en part om ändring av en importkontroll.
 - d) Minst en gång om året se över bilagorna till detta kapitel, särskilt mot bakgrund av den utveckling som skett till följd av de samråd som hållits inom ramen för detta avtal. Efter denna översyn får Gemensamma förvaltningskommittén fatta beslut om ändring av bilagorna till detta kapitel. Parterna får godkänna Gemensamma förvaltningskommitténs beslut, i enlighet med sina respektive förfaranden som är nödvändiga för att ändringen ska kunna träda i kraft. Beslutet träder i kraft den dag som parterna kommer överens om.
 - e) Övervaka genomförandet av sådana beslut som avses i led d och tillämpningen av de åtgärder som avses i led d.
 - f) Utgöra ett forum för ett regelbundet informationsutbyte som rör parternas respektive regelverk, bland annat den vetenskapliga grund och riskbedömning på vilken en sanitär eller fytosanitär åtgärd bygger.
 - g) Utarbeta och upprätthålla ett dokument som i detalj redogör för läget i diskussionerna mellan parterna om deras arbete vad gäller erkännande av likvärdighet för specifika sanitära och fytosanitära åtgärder.
3. Gemensamma förvaltningskommittén får bland annat
- a) kartlägga möjligheter till ett ökat bilateralt engagemang, bland annat stärkta förbindelser till exempel i form av tjänstemannautbyten,

- b) på ett tidigt stadium diskutera en ändring eller en föreslagen ändring av en sanitär eller fytosanitär åtgärd under övervägande,
 - c) verka för en ökad förståelse mellan parterna vad gäller tillämpningen av SPS-avtalet och främja samarbete mellan parterna om sanitära och fytosanitära frågor som diskuteras i multilaterala forum, bland annat WTO:s kommitté för sanitära och fytosanitära åtgärder och internationella standardiseringsorgan, enligt vad som är lämpligt, eller
 - d) på ett tidigt stadium identifiera och diskutera initiativ med ett sanitärt eller fytosanitärt inslag och för vilka ett samarbete skulle vara till fördel.
4. Gemensamma förvaltningskommittén får inrätta arbetsgrupper, i vilka företrädare på expertnivå från parterna deltar, för att behandla specifika sanitära eller fytosanitära frågor.
5. En part får hänskjuta varje fråga om sanitära och fytosanitära åtgärder till Gemensamma förvaltningskommittén. Gemensamma förvaltningskommittén bör ta upp frågan så snabbt som möjligt.
6. Om Gemensamma förvaltningskommittén inte kan lösa en fråga snabbt, ska den, på begäran av en part, utan dröjsmål underrätta Gemensamma Ceta-kommittén.
7. Såvida inte parterna beslutar annat, ska Gemensamma förvaltningskommittén sammanträda och fastställa sitt arbetsprogram senast 180 dagar efter detta avtals ikraftträdande och sin arbetsordning senast ett år efter detta avtals ikraftträdande.

8. Efter sitt första sammanträde ska Gemensamma förvaltningskommittén sammanträda vid behov, vanligtvis en gång om året. Gemensamma förvaltningskommittén får besluta att sammanträda genom videokonferens eller telekonferens, och får mellan sammanträdena även behandla frågor per korrespondens.
9. Gemensamma förvaltningskommittén ska årligen rapportera om sin verksamhet och sitt arbetsprogram till Gemensamma Ceta-kommittén.
10. När detta avtal träder i kraft ska varje part utse, och skriftligen underrätta den andra parten om, en kontaktpunkt för samordning av Gemensamma förvaltningskommitténs dagordning och underlättande av kommunikationen om sanitära och fytosanitära frågor.

KAPITEL SEX

TULL OCH FÖRENKLADE HANDELSPROCEDURER

ARTIKEL 6.1

Mål och principer

1. Parterna erkänner att frågor som rör tull och förenklade handelsprocedurer är viktiga mot bakgrund av den växande världshandeln.

2. Parterna ska i största möjliga utsträckning samarbeta och utbyta information, bland annat information om bästa praxis, i syfte att främja tillämpningen och efterlevnaden av åtgärderna i detta avtal för förenklade handelsprocedurer.
3. Åtgärder för att förenkla handelsprocedurer ska inte utgöra ett hinder för mekanismer för att skydda en person genom effektiv tillämpning och efterlevnad av en parts lagstiftning.
4. Krav och förfaranden för import, export och transitering ska inte vara mer administrativt betungande eller handelsbegränsande än vad som är nödvändigt för att uppnå legitima mål.
5. Gällande internationella instrument och standarder på handels- och tullområdet ska ligga till grund för kraven och förfarandena för import, export och transitering, utom i de fall sådana instrument och standarder inte är effektiva medel för att uppnå de legitima mål som eftersträvas.

ARTIKEL 6.2

Transparens

1. Varje part ska offentliggöra eller på annat sätt göra tillgängliga, inbegripet på elektronisk väg, sina lagar och andra författningar, rättsliga avgöranden och förvaltningsstrategier vad gäller kraven för import eller export av varor.

2. Varje part ska sträva efter att offentliggöra, inbegripet på internet, föreslagna föreskrifter och administrativa åtgärder som gäller tullfrågor och efter att ge berörda personer tillfälle att yttra sig om dessa innan de antas.
3. Varje part ska utse eller upprätthålla en eller flera kontaktpunkter dit berörda personer kan vända sig med tullfrågor samt tillhandahålla information på internet om vilka förfaranden som ska följas vid sådana förfrågningar.

ARTIKEL 6.3

Frigörande av varor

1. Varje part ska införa eller upprätthålla förenklade tullförfaranden för ett effektivt frigörande av varor i syfte att underlätta handeln mellan parterna och minska kostnaderna för importörer och exportörer.
2. Varje part ska säkerställa att dessa förenklade förfaranden
 - a) möjliggör frigörande av varor inom en period som inte är längre än vad som krävs för att säkerställa att partens lagstiftning efterlevs,
 - b) möjliggör frigörande vid första ankomststället av varor och, i möjligaste mån, av kontrollerade eller reglerade varor,
 - c) är inriktade på att möjliggöra ett snabbt frigörande av varor som måste klareras akut,

- d) möjliggör för importören eller dennes ombud att undandra varor från tullkontroll före det slutgiltiga fastställandet och betalningen av tullar, skatter och avgifter; innan varorna frigörs får en part begära att importören ställer tillräckliga garantier i form av borgen, deposition eller annan lämplig säkerhet, och
 - e) föreskriver, i enlighet med partens lagstiftning, förenklade dokumentationskrav för införsel av varor med lågt värde enligt vad som fastställts av varje part.
3. Varje part får, i sina förenklade förfaranden, kräva att det lämnas mer omfattande information i samband med redovisning och kontroll efter införsel, när så är lämpligt.
4. Varje part ska möjliggöra ett snabbt frigörande av varor och, i den mån det är möjligt och tillämpligt,
- a) tillåta elektronisk förhandsinlämning och behandling av uppgifter före sändningarnas fysiska ankomst för att göra det möjligt att frigöra varorna vid ankomsten, i de fall det inte identifierats någon risk eller ska genomföras några slumpmässiga kontroller, och
 - b) tillåta klarering av vissa varor med tillhandahållande av endast ett minimum av dokumentation.
5. Varje part ska, i största möjliga utsträckning, säkerställa att dess myndigheter och organ som deltar i gränskontroller och andra import- och exportkontroller samarbetar och samordnar sin verksamhet för att underlätta handeln genom att, bland annat, förenhetliga sina krav vad gäller import- och exportuppgifter och dokumentation och inrätta en enda plats där dokumentkontroll och fysisk kontroll för sändningarna kan genomföras vid ett enda tillfälle.

6. Varje part ska, i största möjliga utsträckning, säkerställa att deras import- och exportkrav för varor är samordnade för att underlätta handeln, oavsett om dessa krav förvaltas av ett organ eller av tullförvaltningen på det organets vägnar.

ARTIKEL 6.4

Fastställande av tullvärde

1. Avtalet om tullvärdeberäkning reglerar tullvärdeberäkningen i samband med den ömsesidiga handeln mellan parterna.
2. Parterna ska samarbeta i avsikt att nå fram till en gemensam syn på frågor som rör fastställande av tullvärde.

ARTIKEL 6.5

Varuklassificering

Den klassificering av varor som ska tillämpas för handeln mellan parterna inom ramen för detta avtal ska vara den varuklassificering som anges i parternas respektive tulltaxenomenklatur, i överensstämmelse med Harmoniserade systemet.

ARTIKEL 6.6

Avgifter

Varje part ska offentliggöra eller på annat sätt göra tillgänglig, inbegripet på elektronisk väg, information om de avgifter som partens tullmyndigheter tar ut. Denna information inbegriper tillämpliga avgifter, det specifika skälet för avgiften, ansvarig myndighet samt när och hur avgiften ska betalas. En part får inte införa nya avgifter eller ändra sina avgifter utan att först ha offentliggjort eller på annat sätt tillgängliggjort denna information.

ARTIKEL 6.7

Riskhantering

1. Varje part ska grunda sina förfaranden för undersökning, frigörande och kontroll efter införsel på riskbedömningsprinciper, snarare än att kräva att varje sändning som ankommer för införsel ska underkastats en omfattande undersökning för att fastställa om den uppfyller importkraven.
2. Varje part ska anta och tillämpa sina krav och förfaranden för import, export och transitering av varor på grundval av riskhanteringsprinciper och inriktade efterlevnadsåtgärder på de transaktioner som kräver särskild uppmärksamhet.
3. Punkterna 1 och 2 ska inte hindra en part från att genomföra kvalitetskontroller och efterlevnadsgranskningar som kan kräva mer omfattande undersökningar.

ARTIKEL 6.8

Automatisering

1. Varje part ska använda sig av informationsteknik som påskyndar dess förfaranden för frigörande av varor för att underlätta handeln, inbegripet handeln mellan parterna.
2. Varje part ska
 - a) bemöda sig om att tillhandahålla de tullformulär som behövs för import och export av varor på elektronisk väg,
 - b) tillåta, i enlighet med sin lagstiftning, att dessa formulär lämnas på elektronisk väg, och
 - c) om möjligt, genom sin tullförvaltning, inrätta ett system för elektroniskt informationsutbyte med sina aktörer på handelsområdet.
3. Varje part ska bemöda sig om att
 - a) utveckla eller upprätthålla ett helt sammanlänkat system med en enda kontaktpunkt för att underlätta en enda, elektronisk inlämning av de uppgifter som krävs enligt tullagstiftningen och annan lagstiftning vid gränsöverskridande rörlighet för varor, och
 - b) utveckla en uppsättning dataelement och processer i enlighet med Världstullorganisationens (nedan kallad *WCO*) datamodell och därmed sammanhängande WCO-rekommendationer och riktlinjer.

4. Parterna ska sträva efter att samarbeta för att utveckla driftskompatibla elektroniska informationssystem, bland annat med beaktande av arbetet i WCO, i syfte att underlätta handeln mellan parterna.

ARTIKEL 6.9

Förhandsbesked

1. Varje part ska, på skriftlig begäran, utfärda förhandsbesked om tullklassificering i enlighet med sin lagstiftning.
2. Varje part ska, med hänsyn tagen till konfidentialitetskraven, offentliggöra, exempelvis på internet, information om förhandsbesked om tullklassificering som är relevanta för att kunna förstå och tillämpa reglerna om tullklassificering.
3. I syfte att underlätta handeln ska parterna i sin bilaterala dialog regelbundet informera varandra om vilka förändringar de vidtagit i sin respektive lagstiftning och sina respektive genomförandeåtgärder vad gäller de frågor som avses i punkterna 1 och 2.

ARTIKEL 6.10

Överprövning och överklagande

1. Varje part ska säkerställa att administrativa åtgärder och officiella beslut som fattats avseende import av varor ska kunna överprövas skyndsamt i allmän domstol, skiljedomstol eller förvaltningsdomstol eller genom administrativa förfaranden.
2. Den domstol eller tjänsteman som agerar i enlighet med dessa administrativa förfaranden ska vara oberoende av den tjänsteman eller myndighet som utfärdat beslutet och ska ha befogenhet att bekräfta, ändra eller upphäva fastställandet i enlighet med partens lagstiftning.
3. Innan en part kräver att en person ska begära överprövning på en mer formell eller rättslig nivå, ska parten sörja för tillgång till en administrativ nivå för överklagande eller överprövning som är oberoende av den tjänsteman eller den myndighet som ansvarar för den ursprungliga åtgärden eller det ursprungliga beslutet.
4. Varje part ska i allt väsentligt ge en person som erhållit ett förhandsbesked i enlighet med artikel 6.9 samma rätt till överprövning och överklagande av förhandsbesked som utfärdats av dess tullmyndigheter som den ger importörer på dess territorium.

ARTIKEL 6.11

Sanktioner

Varje part ska säkerställa att det i dess tullagstiftning föreskrivs att sanktionerna för överträdelser av denna lagstiftning ska vara proportionella och icke-diskriminerande och att tillämpningen av dessa sanktioner inte får leda till omotiverade dröjsmål.

ARTIKEL 6.12

Konfidentialitet

1. Varje part ska, i enlighet med sin lagstiftning, behandla som strikt konfidentiell all information som den erhåller inom ramen för detta kapitel och som till sin natur är konfidentiell, och skydda denna information från att lämnas ut om ett sådant utlämnande skulle kunna inverka negativt på konkurrenssituationen för den person som lämnat informationen.
2. Om den part som tar emot eller inhämtar sådan information som avses i punkt 1 enligt lag är skyldig att lämna ut denna information, ska den parten underrätta den part eller den person som lämnat informationen.
3. Varje part ska säkerställa att konfidentiell information som samlats in inom ramen för detta kapitel inte används för andra ändamål än handläggning och genomförande vad gäller tullfrågor, såvida detta inte sker med tillstånd av den part som har lämnat den konfidentiella informationen.

4. En part får tillåta att information som samlats in inom ramen för detta kapitel används vid administrativa förfaranden, domstolsförfaranden eller domstolsliknande förfaranden som inletts till följd av bristande efterlevnad av tullrelaterad lagstiftning genom vilken detta kapitel genomförs. En part ska på förhand underrätta den part eller person som lämnat informationen om sådan användning.

ARTIKEL 6.13

Samarbete

1. Parterna ska fortsätta sitt samarbete inom internationella forum, till exempel WCO, för att uppnå ömsesidigt erkända mål, bland annat de mål som fastställs i WCO:s ramverk av standarder för att säkra och underlätta världshandeln.
2. Parterna ska regelbundet se över relevanta internationella initiativ rörande förenklade handelsprocedurer, bland annat den förteckning över rekommendationer vad gäller förenklade handelsprocedurer (*Compendium of Trade Facilitation Recommendations*) som sammanställts av FN:s konferens för handel och utveckling (Unctad) och FN:s ekonomiska kommission för Europa (Unece), i syfte att identifiera områden inom vilka ytterligare gemensamma åtgärder skulle kunna underlätta handeln mellan parterna och främja gemensamma multilaterala mål.
3. Parterna ska samarbeta i enlighet med *avtalet mellan Kanada och Europeiska gemenskapen om samarbete och ömsesidigt bistånd i tullfrågor*, utfärdat i Ottawa den 4 december 1997 (nedan kallat *tullsamarbetsavtalet EU–Kanada*).

4. Parterna ska ömsesidigt bistå varandra i tullfrågor i enlighet med tullsamarbetsavtalet EU–Kanada, bland annat frågor rörande misstänkta överträdelser av en parts tullagstiftning såsom detta definieras i det avtalet, och vid genomförandet av det här avtalet.

ARTIKEL 6.14

Gemensam tullsamarbetskommitté

1. Gemensamma tullsamarbetskommittén, som har befogenhet att agera under överinseende av Gemensamma Ceta-kommittén som en specialiserad kommitté i enlighet med artikel 26.2.1 c (Specialiserade kommittéer), ska säkerställa en korrekt tillämpning av detta kapitel och protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden samt artikel 20.43 (Tillämpningsområde för gränsåtgärder) och artikel 2.8 (Tillfälligt upphävande av förmånlig tullbehandling). Gemensamma tullsamarbetskommittén ska undersöka frågor som uppstår i samband med deras tillämpning i överensstämmelse med målen för detta avtal.
2. När det gäller frågor som täcks av detta avtal ska Gemensamma tullsamarbetskommittén omfatta företrädare för tull- eller handelsmyndigheter eller andra behöriga myndigheter enligt vad varje part anser vara lämpligt.

3. Varje part ska säkerställa att dess företrädare som deltar i Gemensamma tullsamarbetskommitténs möten har den sakkunskap som krävs för att kunna behandla punkterna på dagordningen. Gemensamma tullsamarbetskommittén får sammanträda i en specifik sammansättning av sakkunskap för att hantera frågor rörande ursprungsregler och ursprungsförfaranden, antingen som Gemensamma tullsamarbetskommittén–Ursprungsregler eller Gemensamma tullsamarbetskommittén–Ursprungsförfaranden.

4. Gemensamma tullsamarbetskommittén får utarbeta sådana resolutioner, rekommendationer eller yttranden och lägga fram sådana utkast till beslut för Gemensamma Ceta-kommittén som den anser vara nödvändiga för att uppnå de gemensamma målen och för att säkerställa att de mekanismer som fastställs i detta kapitel och protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden samt i artikel 20.43 (Tillämpningsområde för gränsåtgärder) och artikel 2.8 (Tillfälligt upphävande av förmånlig tullbehandling) kan fungera väl.

KAPITEL SJU

SUBVENTIONER

ARTIKEL 7.1

Definition av en subvention

1. I detta avtal avses med **subvention** en åtgärd som rör varuhandel och som uppfyller villkoren i artikel 1.1 i subventionsavtalet.

2. En subvention ska omfattas av detta kapitel endast om den är selektiv i den mening som avses i artikel 2 i subventionsavtalet.

ARTIKEL 7.2

Transparens

1. Vartannat år ska varje part anmäla följande till den andra parten för varje subvention som beviljats eller upprätthållits inom dess territorium:

- a) Subventionens rättsliga grund.
- b) Subventionens form.
- c) Subventionsbeloppet eller det budgeterade subventionsbeloppet.

2. Anmälningar till WTO enligt artikel 25.1 i subventionsavtalet ska anses uppfylla de krav som anges i punkt 1.

3. En part ska, om den andra parten så begär, omedelbart lämna information och svara på frågor rörande ett visst fall av statligt stöd i samband med tjänstehandel som tillhandahålls på dess territorium.

ARTIKEL 7.3

Samråd om subventioner och statligt stöd i andra sektorer än jordbruks- och fiskerisektorn

1. Om en part anser att en subvention eller ett visst fall av statligt stöd i samband med tjänstehandel som beviljats av den andra parten har eller skulle kunna få en negativ inverkan på dess intressen, får den ge uttryck för sina betänkligheter för den andra parten och begära samråd i frågan. Den mottagande parten ska välvilligt och till fullo beakta begäran.
2. En part får under samrådet begära ytterligare information om en subvention eller ett visst fall av statligt stöd i samband med tjänstehandel som tillhandahålls av den andra parten, bland annat om dess syfte, dess belopp och om vilka åtgärder som vidtagits för att begränsa en eventuell snedvridning av handeln.
3. På grundval av samrådet ska den mottagande parten bemöda sig om att undanröja eller minimera alla eventuella negativa verkningar på den begärande partens intressen av subventionen eller det berörda fallet av statligt stöd i samband med tjänstehandel.
4. Denna artikel är inte tillämplig på subventioner avseende jordbruks- och fiskeriprodukter och påverkar inte tillämpningen av artiklarna 7.4 och 7.5.

ARTIKEL 7.4

Samråd om subventioner avseende jordbruks- och fiskeriprodukter

1. Parterna sluter gemensamt upp bakom målet att samarbeta för att nå fram till ett avtal för att
 - a) förstärka de multilaterala bestämmelserna och reglerna om handel med jordbruksprodukter inom WTO, och
 - b) bidra till att hitta en global och multilateral lösning vad gäller fiskesubventioner.
2. Om en part anser att en subvention, eller ett visst fall av statligt stöd som beviljats av den andra parten har eller skulle kunna få en negativ inverkan på dess intressen i fråga om jordbruks- eller fiskeriprodukter, får den ge uttryck för sina betänkligheter för den andra parten och begära samråd i frågan.
3. Den mottagande parten ska välvilligt och till fullo beakta begäran och göra sitt bästa för att undanröja eller minimera de negativa verkningarna av subventionen eller det tillhandahållna statliga stödet på den begärande partens intressen i fråga om jordbruks- eller fiskeriprodukter.

ARTIKEL 7.5

Exportsubventioner till jordbruket

1. I denna artikel gäller följande definitioner:
 - a) **exportsubvention**: en exportsubvention enligt definitionen i artikel 1 e i jordbruksavtalet.
 - b) **fullständig avveckling** av en tull: när det finns en tullkvot, avveckling antingen av tullen inom kvoten eller av tullen utanför kvoten.
2. En part får inte införa eller upprätthålla en exportsubvention på en jordbruksprodukt som exporteras, eller ingår i en produkt som exporteras, till den andra partens territorium efter det att den andra parten, omedelbart eller efter övergångsperioden, fullständigt har avvecklat tullen på den berörda jordbruksprodukten i enlighet med bilaga 2-A (Avveckling av tullar), inbegripet tullbindningslistorna.

ARTIKEL 7.6

Konfidentialitet

När en part lämnar information inom ramen för detta kapitel är den inte skyldig att lämna ut konfidentiell information.

ARTIKEL 7.7

Samråd om subventioner och statligt stöd till audiovisuella tjänster och kulturindustrier

Ingen bestämmelse i detta avtal är tillämplig på subventioner och statligt stöd med avseende på audiovisuella tjänster vad gäller Europeiska unionen eller kulturindustrier vad gäller Kanada.

ARTIKEL 7.8

Förhållande till WTO-avtalet

Parterna bekräftar sina rättigheter och skyldigheter enligt artikel VI i Gatt 1994, subventionsavtalet och jordbruksavtalet.

ARTIKEL 7.9

Twistlösning

Artiklarna 7.3 och 7.4 i detta kapitel ska inte omfattas av bestämmelserna om twistlösning i detta avtal.

KAPITEL ÅTTA

INVESTERINGAR

AVSNITT A

Definitioner och tillämpningsområde

ARTIKEL 8.1

Definitioner

I detta kapitel avses med:

verksamhet som bedrivs i samband med utövandet av offentliga befogenheter: verksamhet som inte utförs vare sig i kommersiellt syfte eller i konkurrens med en eller flera ekonomiska aktörer.

reparation och underhåll av luftfartyg: verksamhet som utförs på ett luftfartyg eller en del av detta när luftfartyget tagits ur drift, och som inte är s.k. linjeunderhåll.

flygplatstjänster: drift eller förvaltning av flygplatsinfrastruktur, bland annat terminaler, start- och landningsbanor, taxibanor och plattor, parkeringsplatser och system för transporter inom flygplatser, på arvodes- eller kontraktbasis. För tydlighetens skull påpekas att flygplatstjänster inte omfattar ägande av eller investering i flygplatser eller flygplatsmark och inte heller någon av de uppgifter som utförs av en styrelse. Flygplatstjänster omfattar inte heller flygtrafiktjänster.

kvarstad: fråntagande av förfoganderätten till egendom som tillhör en tvistande part för att säkerställa att en skiljedom fullgörs.

tjänster som rör datoriserade bokningssystem: tjänster som tillhandahålls av datoriserade system vilka innehåller information om lufttrafikföretagets tidtabeller, bokningsläge, biljettpriser och resevillkor, och genom vilka reservationer kan göras eller biljetter utfärdas.

konfidentiell eller skyddad information:

- a) konfidentiell affärsinformation, eller
- b) information som är skyddad mot offentliggörande
 - i) när det gäller uppgifter från svaranden, enligt svarandens lagstiftning,
 - ii) när det gäller andra uppgifter, enligt den lagstiftning eller de regler som tribunalen beslutar ska vara tillämpliga på utlämnandet av sådana uppgifter.

täckt investering: vad gäller en part, en investering

- a) på dess territorium, eller
- b) som skett i enlighet med tillämplig lagstiftning vid den tidpunkt investeringen gjordes,
- c) som direkt eller indirekt ägs eller kontrolleras av en investerare från den andra parten, och

d) som var gällande vid tidpunkten för detta avtals ikraftträdande eller som gjorts eller förvärvats därefter.

en tvistande part: en investerare som inleder ett förfarande i enlighet med avsnitt F eller svaranden. Vid tillämpningen av avsnitt F och utan att det påverkar tillämpningen av artikel 8.14, ska en investerare inte vara en avtalspart.

de tvistande parterna: både investeraren och svaranden.

åläggande: ett åläggande om att förbjuda eller begränsa en åtgärd.

företag: ett företag enligt definitionen i artikel 1.1 (Definitioner med allmän giltighet) och ett företags filial eller representationskontor.

markttjänster: tjänster som tillhandahålls på arvodes- eller kontraktbasis för administrativa markttjänster och övervakning, bland annat kontroll av lastning och telekommunikationer, passagerarhantering, bagagehantering, gods- och posthantering, ramp- och luftfartygstjänster, bränsle- och oljehantering, linjeunderhåll av luftfartyg, flygoperationer och administration av besättningar, marktransport, och cateringtjänster. Markttjänster omfattar inte säkerhetstjänster eller drift eller förvaltning av centraliserad flygplatsinfrastruktur såsom till exempel bagagehanteringssystem, avisningssystem, bränsledistributionssystem eller system för transporter inom flygplatser.

ICSID: det internationella centrumet för biläggande av investeringstvister.

bestämmelserna för ICSID:s tilläggsfacilitet: de bestämmelser som styr tilläggsfaciliteten för förvaltning av förfaranden av sekretariatet vid det internationella centrumet för biläggande av investeringstvister (*Rules Governing the Additional Facility for the Administration of Proceedings by the Secretariat of the International Centre for Settlement of Investment Disputes*).

ICSID-konventionen: den konvention om biläggande av investeringstvister mellan stat och medborgare i annan stat som utfärdades i Washington den 18 mars 1965.

immateriella rättigheter: upphovsrätt och närstående rättigheter, varumärkesrättigheter, rättigheter till geografiska beteckningar, rättigheter till industriella formgivningar, patenträttigheter, rättigheter till layouter för integrerade kretsar, rättigheter i fråga om skydd av sekretessbelagd information och växtförädlares rättigheter, samt, om sådana rättigheter täcks av en parts lagstiftning, bruksmodellskydd. Gemensamma Ceta-kommittén får, genom ett beslut, utöka denna definition genom att lägga till andra kategorier av immateriella rättigheter.

investering: varje form av tillgång som en investerare, direkt eller indirekt, äger eller kontrollerar och som har en investerings egenskaper, bland annat en viss varaktighet och andra egenskaper såsom bindande av kapital eller andra resurser, förväntan om förtjänst eller vinst och risktagande. En investering kan ha formen av bland annat

- a) ett företag,
- b) aktier och andra former av andelar i ett företag,
- c) obligationer, icke säkerställda obligationer och andra skuldinstrument utgivna av ett företag,
- d) lån till ett företag,
- e) varje annan form av intresse i ett företag,

- f) ett intresse i form av
 - i) en koncession som beviljats i enlighet med lagstiftningen i en part eller inom ramen för ett kontrakt, bland annat för att söka efter, odla, utvinna eller utnyttja naturresurser,
 - ii) ett kontrakt om en nyckelfärdig anläggning, byggnadskontrakt, produktionskontrakt eller ett intäktsdelningskontrakt, eller
 - iii) andra liknande kontrakt,
- g) immateriella rättigheter,
- h) annan lös egendom, materiell eller immateriell, och fast egendom och närstående rättigheter,
- i) krav på betalning eller fullgörelse inom ramen för ett kontrakt.

För tydlighetens skull påpekas att **krav på betalning** inte omfattar

- a) krav på betalning som enbart hänför sig till ett affärskontrakt som avser försäljning av varor eller tjänster som görs av en fysisk person eller ett företag på en parts territorium till en fysisk person eller ett företag på den andra partens territorium,
- b) inhemsk finansiering av sådana kontrakt, eller
- c) beslut, domar eller skiljedomar med avseende på led a eller b.

Avkastning som investeras ska betraktas som investeringar. Eventuella ändringar av den form i vilken tillgångarna är investerade eller återinvesterade påverkar inte tillgångarnas status som investering.

investerare: en part, en fysisk person eller ett företag i en part, dock inte en filial eller ett representationskontor, som ämnar eller håller på att göra eller har gjort en investering på den andra partens territorium.

I denna definition avses med ett **företag i en part**

- a) ett företag som bildats eller organiserats enligt den partens lagstiftning och har en betydande affärsverksamhet på den partens territorium, eller
- b) ett företag som har bildats eller organiserats enligt den partens lagstiftning och direkt eller indirekt ägs eller kontrolleras av en fysisk person i den parten eller av ett företag som avses i led a.

lokalt etablerat företag: en juridisk person som har bildats eller organiserats enligt svarandens lagstiftning och som direkt eller indirekt ägs eller kontrolleras av en investerare i den andra parten.

fysisk person:

- a) vad gäller Kanada, en fysisk person som är medborgare eller varaktigt bosatt i Kanada, och

- b) vad gäller EU-parten, en fysisk person som är medborgare i en av Europeiska unionens medlemsstater i enlighet med respektive medlemsstats lagstiftning och, vad gäller Lettland, även fysiska personer som är varaktigt bosatta i Republiken Lettland och som inte är medborgare i Republiken Lettland eller någon annan stat men som enligt Republiken Lettlands lagar och andra författningar är berättigad till ett främlingspass.

En fysisk person som är medborgare både i Kanada och i en av medlemsstaterna i Europeiska unionen anses vara en fysisk person uteslutande i den part till vilken han eller hon har sin dominerande och starkaste anknytning vad gäller nationalitet.

En fysisk person som är medborgare i en av Europeiska unionens medlemsstater eller i Kanada och som även är varaktigt bosatt i den andra parten anses vara en fysisk person uteslutande i den part där han eller hon har sin nationalitet eller medborgarskap, beroende på vad som är tillämpligt.

New York-konventionen: *Förenta nationernas konvention om erkännande och verkställighet av utländska skiljedomar*, utfärdad i New York den 10 juni 1958.

avtalspart som inte är en tvistande part: Kanada, om Europeiska unionen eller en medlemsstat i Europeiska unionen är svaranden, eller Europeiska unionen, om Kanada är svaranden.

svaranden: Kanada eller, när det gäller Europeiska unionen, antingen en medlemsstat i Europeiska unionen eller Europeiska unionen i enlighet med artikel 8.21.

avkastning: alla belopp som en investering eller återinvestering ger upphov till, inbegripet vinst, royaltyer och ränta eller andra avgifter och betalningar in natura.

försäljning och marknadsföring av lufttransporttjänster: möjligheten för det berörda lufttrafikföretaget att sälja och fritt marknadsföra sina lufttransporttjänster, vilket inbegriper alla aspekter av marknadsföring, såsom marknadsundersökningar, reklam och distribution, men inte prissättning av lufttransporttjänster eller tillämpliga villkor.

finansiering från tredje part: all finansiering som tillhandahålls av en fysisk eller juridisk person som inte är en tvistande part, men som ingår ett avtal med en tvistande part för att finansiera delar av eller hela kostnaden för förfarandet, antingen genom en donation eller ett bidrag, eller mot betalning, beroende på tvistens utgång.

tribunalen: den tribunal som inrättas enligt artikel 8.27.

Uncitrals skiljedomsregler: skiljedomsreglerna från Förenta nationernas kommission för internationell handelsrätt.

Uncitrals regler om transparens: Uncitrals regler om transparens i avtalsbaserade skiljeförfaranden mellan investerare och stat.

ARTIKEL 8.2

Tillämpningsområde

1. Detta kapitel gäller för åtgärder som införts eller upprätthålls av en part på dess territorium⁵ och som avser
 - a) en investerare från den andra parten,
 - b) en täckt investering, och
 - c) med avseende på artikel 8.5, alla investeringar inom dess territorium.

⁵ För tydlighetens skull påpekas att de skyldigheter som följer av detta kapitel är tillämpliga på de exklusiva ekonomiska zonerna (EEZ) och kontinentalsocklarna, i enlighet med vad som föreskrivs i *Förenta nationernas havsrättskonvention*, utfärdad i Montego Bay den 10 december 1982,

- a) i Kanada, såsom anges i artikel 1.3 a (Geografiskt tillämpningsområde), och
- b) på vilka fördraget om Europeiska unionen och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt är tillämpliga, såsom anges i artikel 1.3 b (Geografiskt tillämpningsområde).

2. Vad gäller etablering eller förvärv av en täckt investering⁶ är avsnitten B och C inte tillämpliga på åtgärder som rör

- a) luftfartstjänster eller därmed sammanhängande tjänster till stöd för luftfartstjänster och andra tjänster som tillhandahålls genom lufttransport⁷, utom
 - i) reparation och underhåll av luftfartyg,
 - ii) försäljning och marknadsföring av lufttransporttjänster,
 - iii) tjänster som rör datoriserade bokningssystem,
 - iv) markttjänster,
 - v) flygplatstjänster, eller
- b) verksamhet som bedrivs i samband med utövandet av offentliga befogenheter.

3. Vad gäller EU-parten är avsnitten B och C inte tillämpliga på audiovisuella tjänster. Vad gäller Kanada är avsnitten B och C inte tillämpliga på kulturindustrier.

⁶ För tydlighetens skull påpekas att en part får upprätthålla åtgärder med avseende på etablering och förvärv av omfattade investeringar och fortsätta att tillämpa dessa åtgärder på den omfattade investeringen även efter det att den etablerats eller förvärvats.

⁷ Dessa tjänster omfattar tjänster när ett luftfartyg används för att utföra specialiserad verksamhet inom sektorer såsom jordbruk, bygg- eller anläggningsarbete, fotografering, lantmäteri, skogsbruk, övervakning och patrullering eller reklamflygning, om den specialiserade verksamheten tillhandahålls av den person som är ansvarig för luftfartygets drift.

4. En investerare får inte ett käromål enligt detta kapitel endast i enlighet med artikel 18.8 och i överensstämmelse med de förfaranden som anges i avsnitt F. Käromål rörande en skyldighet som anges i avsnitt B är undantagna från tillämpningsområdet för avsnitt F. Käromål enligt avsnitt C med avseende på etablering eller förvärv av en täckt investering är undantagna från tillämpningsområdet för avsnitt F. Avsnitt D är endast tillämpligt på täckta investeringar och på investerare med avseende på deras täckta investeringar.

5. Detta kapitel inverkar inte på parternas rättigheter och skyldigheter enligt *luftfartsavtalet mellan Kanada och Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater*, utfärdat i Bryssel den 17 december 2009 och Ottawa den 18 december 2009.

ARTIKEL 8.3

Förhållande till andra kapitel

1. Detta kapitel är inte tillämpligt på åtgärder som en part infört eller upprätthåller i den utsträckning som åtgärden avser investerare eller deras investeringar som täcks av kapitel tretton (Finansiella tjänster).

2. Det faktum att en part kräver en borgen eller någon annan form av finansiell säkerhet av en tjänsteleverantör från den andra parten som ett villkor för att få tillhandahålla tjänsten på dess territorium innebär inte i sig att detta kapitel är tillämpligt på åtgärder som införts eller upprätthålls av parten med avseende på tillhandahållandet av den gränsöverskridande tjänsten i fråga. Detta kapitel är tillämpligt på åtgärder som införts och upprätthålls av parten med avseende på borgen eller den finansiella säkerheten i den utsträckning som denna borgen eller finansiella säkerhet är en täckt investering.

AVSNITT B

Etablering av investeringar

ARTIKEL 8.4

Marknadstillträde

1. En part får inte, när det gäller marknadstillträde genom en investering som etableras av en investerare från den andra parten, på hela sitt territorium eller på territoriet för en nationell, provinsiell, territoriell, regional eller lokal myndighet, införa eller upprätthålla en åtgärd som

a) begränsar

- i) antalet företag som får utföra en viss ekonomisk verksamhet genom numeriska kvoter, monopol, exklusiva leverantörer eller krav på prövning av det ekonomiska behovet,
- ii) det totala värdet av transaktioner eller tillgångar genom numeriska kvoter eller krav på prövning av det ekonomiska behovet,
- iii) det totala antalet transaktioner eller den totala produktionskvantiteten uttryckt i angivna numeriska enheter i form av kvoter eller krav på prövning av det ekonomiska behovet⁸,

⁸ Punkterna 1 a i, ii och iii omfattar inte åtgärder som vidtas för att begränsa produktionen av en jordbruksprodukt.

- iv) deltagandet av utländskt kapital genom fastställande av en högsta procentuell gräns för utländskt aktieäggande eller en högsta gräns för det totala värdet av enskilda utländska investeringar eller av de sammanlagda utländska investeringarna, eller
 - v) det totala antal fysiska personer som får vara sysselsatta i en viss sektor eller som ett företag får sysselsätta och som är nödvändiga för, och har direkt anknytning till, tillhandahållandet av en ekonomisk verksamhet, genom numeriska kvoter eller krav på prövning av det ekonomiska behovet, eller som
- b) begränsar eller ställer krav på vissa typer av associationsformer eller typer av samriskföretag genom vilka ett företag får bedriva en ekonomisk verksamhet.

2. För tydlighetens skull påpekas att följande är förenligt med punkt 1:

- a) En åtgärd rörande zonindelning eller plan- och bygglagar som inverkar på utvecklingen eller användningen av mark, eller en likvärdig åtgärd.
- b) En åtgärd som kräver att en infrastruktur och de varor och tjänster som tillhandahålls genom denna infrastruktur måste ha olika ägare i syfte att säkerställa en rättvis konkurrens, till exempel på områdena energi, transport och telekommunikationer.
- c) En åtgärd som begränsar ägarkoncentration i syfte att säkerställa en rättvis konkurrens.
- d) En åtgärd som syftar till att bevara och skydda naturresurser och miljön, bland annat genom en begränsning av tillgången till koncessioner och av deras antal och räckvidd och införande av ett moratorium eller ett förbud.

- e) En åtgärd som begränsar antalet beviljade tillstånd till följd av tekniska och fysiska begränsningar, till exempel spektrum och frekvenser för telekommunikationer.
- f) En åtgärd som kräver att en viss procentandel av ett företags aktieägare, ägare, partner eller verkställande ledning ska ha vissa kvalifikationer eller utöva ett visst yrke såsom advokat eller revisor.

ARTIKEL 8.5

Prestationskrav

1. En part ska inte införa eller upprätthålla krav på att, eller genomdriva ett åtagande om att, i samband med etablering, förvärv, utvidgning, genomförande, drift eller förvaltning av investeringar som gjorts på dess territorium,
 - a) exportera en viss del eller procentandel av en vara eller tjänst,
 - b) uppnå en viss del eller procentandel av inhemskt innehåll,
 - c) köpa, använda eller bevilja en förmån för en vara som tillverkas eller en tjänst som tillhandahålls på dess territorium, eller köpa en vara eller tjänst från fysiska personer eller företag på dess territorium,
 - d) knyta mängden eller värdet av importen till mängden eller värdet av exporten eller storleken på det inflöde av utländsk valuta som investeringen genererar,

- e) begränsa försäljningen på dess territorium av en vara eller tjänst som investeringen producerar eller tillhandahåller genom att knyta denna försäljning till mängden eller värdet av den export eller de intäkter i utländsk valuta som den genererar,
- f) överföra teknik, en produktionsprocess eller någon annan äganderättsligt skyddad kunskap till en fysisk person eller ett företag på dess territorium, eller
- g) leverera en vara eller tjänst som investeringen ger upphov till uteslutande till en viss regional marknad eller världsmarknaden.

2. En part ska inte göra mottagandet eller fortsatt mottagande av en förmån i samband med etablering, förvärv, utvidgning, förvaltning, genomförande eller drift av investeringar som gjorts på dess territorium, avhängigt av att något av följande krav är uppfyllt:

- a) Att förbinda sig att det ska finnas en viss del eller procentandel av inhemskt innehåll.
- b) Att köpa, använda eller bevilja en förmån för en vara som tillverkas på dess territorium, eller att köpa en vara från en producent på dess territorium.
- c) Att knyta mängden eller värdet av importen till mängden eller värdet av exporten eller storleken på det inflöde av utländsk valuta som investeringen genererar.
- d) Att begränsa försäljningen på dess territorium av en vara eller tjänst som investeringen producerar eller tillhandahåller genom att knyta denna försäljning till mängden eller värdet av den export eller de intäkter i utländsk valuta som den genererar.

3. Punkt 2 hindrar inte en part från att göra mottagandet eller det fortsatta mottagandet av en förmån i samband med en investering på dess territorium avhängigt uppfyllandet av ett krav om att förlägga tillverkning, tillhandahålla en tjänst, utbilda eller anställa personal, bygga eller bygga till vissa anläggningar eller bedriva forskning och utveckling till dess territorium.

4. Punkt 1 f är inte tillämplig om kravet införs eller fullgörandet av åtagandet genomdrivs till följd av ett avgörande från en domstol, förvaltningsdomstol eller konkurrensmyndighet i syfte att avhjälpa en överträdelse av konkurrenslagstiftningen.

5. Bestämmelserna i

a) punkt 1 a, b och c och punkt 2 a och b ska inte tillämpas på de krav en vara eller tjänst måste uppfylla för att kunna delta i program för exportfrämjande och utländskt bistånd,

b) detta kapitel ska inte tillämpas på en parts upphandling av en vara eller tjänst som förvärvas för myndighetsändamål och inte för kommersiell återförsäljning eller för användning i leverans av en vara eller en tjänst för kommersiell försäljning, oavsett om denna upphandling utgör en upphandling som omfattas i den mening som avses i artikel 19.2 (Tillämpningsområde och omfattning).

6. För tydlighetens skull påpekas att punkt 2 a och b inte ska tillämpas på de krav som en importerande part ställer på en varas innehåll för att den ska vara berättigad till förmånstull eller förmånskvoter.

7. Denna artikel påverkar inte en parts åtaganden inom ramen för Världshandelsorganisationen.

AVSNITT C

Icke-diskriminerande behandling

ARTIKEL 8.6

Nationell behandling

1. Varje part ska bevilja en investerare från den andra parten och täckta investeringar en behandling som inte är mindre gynnsam än den som den i liknande situationer beviljar sina egna investerare och deras investeringar med avseende på etablering, förvärv, utvidgning, genomförande, drift, förvaltning, underhåll, användning, utnyttjande och försäljning eller avyttring av deras investeringar på dess territorium.
2. Den behandling som en part har gett i enlighet med punkt 1 ska, vad gäller myndigheter i Kanada, andra än på federal nivå, vara en behandling som inte är mindre gynnsam än den mest gynnsamma behandling som myndigheten i fråga i liknande situationer beviljar investerare från Kanada på sitt territorium och deras investeringar.
3. Den behandling som en part har gett i enlighet med punkt 1 ska, vad gäller myndigheter i eller som är del av enmedlemsstat i Europeiska unionen, vara en behandling som inte är mindre gynnsam än den mest gynnsamma behandling som myndigheten i fråga i liknande situationer beviljar investerare från EU på sitt territorium och deras investeringar.

ARTIKEL 8.7

Behandling som mest gynnad nation

1. Varje part ska bevilja en investerare från den andra parten och täckta investeringar en behandling som inte är mindre gynnsam än den som den i liknande situationer beviljar investerare från tredjeland och deras investeringar med avseende på etablering, förvärv, utvidgning, genomförande, drift, förvaltning, underhåll, användning, utnyttjande och försäljning eller avyttring av deras investeringar på dess territorium.
2. För tydlighetens skull påpekas att vad gäller Kanadas myndigheter, andra än på federal nivå, och vad gäller myndigheter i en medlemsstat i Europeiska unionen, ska med "den behandling som en part beviljar i enlighet med punkt 1" förstås en behandling som den berörda myndigheten i en liknande situation beviljar investerare från ett tredjeland på sitt territorium och dessa investerares investeringar.
3. Punkt 1 är inte tillämplig på en behandling som en part beviljar rörande erkännande – inbegripet genom ett arrangemang eller ett avtal med ett tredjeland – av ackreditering av tjänster och tjänsteleverantörer inom provning och analys, ackreditering av tjänster och tjänsteleverantörer inom reparation och underhåll samt certifiering av dessa ackrediterade tjänsters och tjänsteleverantörers kvalifikationer, resultat eller arbete.

4. För tydlighetens skull påpekas att den "behandling" som avses i punkterna 1 och 2 inte omfattar de förfaranden för lösning av investeringstvister mellan investerare och stat som ingår i andra internationella investeringsavtal och andra handelsavtal. Materiella skyldigheter i andra internationella investeringsavtal utgör inte i sig "behandling" och kan därför inte ge upphov till en överträdelse av denna artikel, med mindre än att en part infört eller upprätthåller åtgärder till följd av dessa skyldigheter.

ARTIKEL 8.8

Företagsledningar och styrelser

En part får inte kräva att ett företag i den parten, som även utgör en täckt investering, ska utse fysiska personer av viss nationalitet till företagsledningen eller styrelsen.

AVSNITT D

Investeringsskydd

ARTIKEL 8.9

Investeringar och lagstiftningsåtgärder

1. Vad gäller tillämpningen av detta kapitel bekräftar parterna att de bibehåller sin rätt att lagstifta inom sina egna territorier för att uppnå legitima politiska mål, till exempel i fråga om folkhälsa, säkerhet, miljö, allmän moral, socialt skydd, konsumentskydd och främjande och värnande av den kulturella mångfalden.

2. För tydlighetens skull påpekas att det faktum att en part lagstiftar, inbegripet i form av ändringar av sin lagstiftning, på ett sätt som inverkar negativt på en investering eller på en investerares förväntningar, bland annat förväntningar om vinst, i sig inte innebär en överträdelse av en skyldighet enligt detta avsnitt.

3. För tydlighetens skull påpekas att om en part fattar beslut om att inte bevilja, förlänga eller upprätthålla en subvention

- a) om det inte finns något särskild förpliktelse enligt lagstiftningen eller ett kontrakt att bevilja, förlänga eller upprätthålla subventionen i fråga, eller
- b) i överensstämmelse med eventuella villkor och bestämmelser som är fogade till beviljandet, förlängningen eller upprätthållandet av subventionen i fråga,

utgör inte detta en överträdelse av bestämmelserna i detta avsnitt.

4. För tydlighetens skull påpekas att ingenting i detta avsnitt ska tolkas så att det hindrar en part från att avbryta en subvention⁹ eller begära att den återbetalas, om detta är nödvändigt för att uppfylla internationella skyldigheter mellan parterna eller om en sådan åtgärd beslutats av en behörig domstol eller förvaltningsdomstol eller någon annan behörig myndighet¹⁰, eller så att det tvingar parten att ge investeraren kompensation för en sådan åtgärd.

⁹ Vad gäller Europeiska unionen omfattar begreppet "subvention" även "statligt stöd" såsom det definieras i unionslagstiftningen.

¹⁰ Vad gäller Europeiska unionen är Europeiska kommissionen "behörig myndighet" i enlighet med artikel 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

ARTIKEL 8.10

Behandling av investerare och täckta investeringar

1. Varje part ska på sitt eget territorium bevilja täckta investeringar från den andra parten och investerare med avseende på deras täckta investeringar en rättvis och skälig behandling och fullständigt skydd och säkerhet i enlighet med punkterna 2–7.
2. En part åsidosätter den skyldighet att ge en rättvis och skälig behandling till vilken det hänvisas till i punkt 1 om en åtgärd eller en rad av åtgärder utgör
 - a) rättsvägran i ett straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt förfarande,
 - b) en allvarlig brist i rättssäkerheten, bland annat genom ett allvarligt åsidosättande av öppenhetsprincipen, i ett rättsligt eller administrativt förfarande,
 - c) uppenbar godtycklighet,
 - d) riktad diskriminering på uppenbart felaktiga grunder såsom kön, ras eller religiös åskådning,
 - e) kränkande behandling av investerare såsom tvång, påtryckningar eller trakasserier, eller
 - f) ett åsidosättande av någon annan del av den skyldighet att ge en rättvis och skälig behandling som antagits av parterna i enlighet med punkt 3 i denna artikel.

3. Parterna ska regelbundet, eller på begäran av en part, se över innehållet i skyldigheten att ge en rättvis och skälig behandling. Kommittén för tjänster och investeringar som inrättats genom artikel 26.2.1 b (Specialiserade kommittéer) får utarbeta rekommendationer i detta hänseende och lägga fram dessa för Gemensamma Ceta-kommittén för beslut.
4. Vid tillämpningen av den ovannämnda skyldigheten att ge en rättvis och skälig behandling får tribunalen ta hänsyn till huruvida parten gjort en specifik utfästelse för att förmå en investerare att göra en täckt investering, vilka skapat en berättigad förväntan som investeraren litat till vid sitt beslut om att göra eller upprätthålla den täckta investeringen i fråga, men som parten därefter inte har infriat.
5. För tydlighetens skull påpekas att " fullständigt skydd och säkerhet " avser partens skyldigheter vad gäller investerares och täckta investeringars fysiska säkerhet.
6. För tydlighetens skull påpekas att en överträdelse av en annan bestämmelse i detta avtal eller i ett separat internationellt avtal inte innebär en överträdelse av denna artikel.
7. För tydlighetens skull påpekas att det faktum att en åtgärd strider mot inhemsk rätt inte i eller av sig själv innebär en överträdelse av denna artikel. För att avgöra om en åtgärd innebär en överträdelse av denna artikel måste tribunalen ta hänsyn till huruvida en part agerat i strid med skyldigheterna i punkt 1.

ARTIKEL 8.11

Kompensation av förluster

Utan hinder av artikel 8.15.5 b ska varje part bevilja investerare från den andra parten som gjort förluster på sina täckta investeringar till följd av väpnade konflikter, inre oroligheter, undantagstillstånd eller naturkatastrof på dess territorium, en behandling som inte är mindre gynnsam än den som den beviljar sina egna investerare eller investerare från tredjeland, beroende på vilken behandling som är mest gynnsam för investeraren i fråga, vad gäller återlämnande, ersättning, kompensation eller annan lösning.

ARTIKEL 8.12

Expropriation

1. En part ska inte nationalisera eller exproprieras en täckt investering, vare sig direkt eller indirekt genom åtgärder som har motsvarande verkan som en nationalisering eller expropriation (nedan kallat *expropriation*), utom om detta sker
 - a) av hänsyn till allmänintresset,
 - b) inom ramen för ett korrekt rättsförfarande,
 - c) på ett icke-diskriminerande sätt, och
 - d) mot betalning av omedelbar, adekvat och effektiv ersättning.

För tydlighetens skull påpekas att detta kapitel ska tolkas i enlighet med bilaga 8-A.

2. Den kompensation som avses i punkt 1 ska motsvara ett skäligt marknadsvärde för investeringen vid tidpunkten omedelbart innan det att expropriationen ägde rum eller den nära förestående expropriationen blev känd, beroende på vilket som inträffar först. Värderingskriterierna ska omfatta värdet vid fortsatt rörelse, tillgångarnas värde, inbegripet angivet taxeringsvärde för materiella tillgångar, samt andra lämpliga kriterier för att fastställa ett skäligt marknadsvärde.
3. Kompensationen ska även omfatta ränta till en normal marknadsmässig räntesats från dagen för expropriationen till betalningsdagen och ska, för att vara effektiv för investeraren, utan dröjsmål betalas ut och kunna överföras till det land som investeraren angett och vara i valutan i det land där investeraren är medborgare eller varaktigt bosatt eller i en fritt konvertibel valuta som godtagits av investeraren.
4. Den berörda investeraren ska, i enlighet med den exproprierande partens lagstiftning, ha rätt till en snabb översyn av sitt krav och av värderingen av sin investering av en rättslig eller annan oberoende myndighet i den parten, i enlighet med de principer som anges i denna artikel.
5. Denna artikel är inte tillämplig på utfärdandet av obligatoriska licenser som beviljas för immateriella rättigheter, i den utsträckning som detta utfärdande är förenligt med Trips-avtalet.
6. För tydlighetens skull påpekas att upphävande, begränsning eller skapande av immateriella rättigheter, i den utsträckning som detta är förenligt med Trips-avtalet och kapitel tjugo (Immateriella rättigheter), inte utgör expropriation. Dessutom gäller att ett fastställande av att dessa åtgärder inte är förenliga med Trips-avtalet eller kapitel tjugo (Immateriella rättigheter) inte utgör expropriation.

ARTIKEL 8.13

Överföringar

1. Varje part ska tillåta att alla överföringar med avseende på en täckt investering får göras utan begränsningar och dröjsmål i en fritt konvertibel valuta och till den marknadsmässiga växelkurs som är tillämplig på dagen för överföringen. Detta slags överföringar omfattar
 - a) bidrag för att bygga upp kapitalet, till exempel grundbeloppet eller ytterligare kapitaltillskott för att, upprätthålla, utveckla eller utöka en investering,
 - b) vinster, utdelningar, ränta, realisationsvinster, betalningar av royaltyer, förvaltningsavgifter, tekniskt bistånd och andra avgifter samt andra former av avkastningar eller belopp som härrör från den täckta investeringen,
 - c) intäkter från försäljning eller likvidation av hela eller delar av den täckta investeringen,
 - d) betalningar enligt ett kontrakt som ingåtts av investeraren eller den täckta investeringen, bland annat betalningar till följd av ett låneavtal,
 - e) betalningar i enlighet med artiklarna 8.11 och 8.12,
 - f) löner och annan ersättning till utländsk personal vars arbete har samband med en investering, och

g) utbetalningar av skadestånd till följd av en skiljedom i enlighet med avsitt F.

2. En part ska inte kräva av sina investerare att de överför, eller bestraffa sina investerare för att de inte överför, intäkter, löner, vinster eller andra belopp som härrör från, eller hänför sig till, investeringar på den andra partens territorium.

3. Ingenting i detta kapitel ska tolkas så att det hindrar en part från att tillämpa sin lagstiftning på de nedanstående områdena på ett skäligt och icke-diskriminerande sätt och inte på ett sätt som utgör en dold begränsning av överföringar:

a) Konkurs, insolvens eller skydd av fordringsägares rättigheter.

b) Emission av och handel med värdepapper.

c) Straffbelagda handlingar.

d) Finansiell rapportering eller redovisning av överföringar som behövs för att bistå de brottsbekämpande myndigheterna eller tillsynsmyndigheterna på finansområdet.

e) Fullgörande av avgöranden i rättsliga förfaranden.

ARTIKEL 8.14

Subrogation

Om en part eller ett organ i en part gör en utbetalning inom ramen för en garanti om ersättning eller ett försäkringskontrakt som ingåtts för en investering som gjorts av en av dess investerare på den andra partens territorium ska den andra parten erkänna att den parten eller dess organ under alla omständigheter ska ha samma rättigheter som investeraren med avseende på investeringen i fråga. Dessa rättigheter kan utövas av parten eller ett organ i parten, eller av investeraren om parten eller ett organ i parten godkänner detta.

AVSNITT E

Förbehåll och undantag

ARTIKEL 8.15

Förbehåll och undantag

1. Artiklarna 8.4–8.8 är inte tillämpliga på följande:
 - a) Gällande icke-överensstämmande åtgärder som upprätthålls av en part på någon av följande förvaltningsnivåer:
 - i) Europeiska unionen, i enlighet med vad som anges i dess lista i bilaga I.

- ii) Nationell nivå i enlighet med vad den berörda parten angett i sin lista i bilaga I.
 - iii) Provinsiell, territoriell eller regional nivå i enlighet med vad den berörda parten angett i sin lista i bilaga I.
 - iv) Lokal nivå.
- b) En fortsättning eller ett direkt förnyande av en icke överensstämmande åtgärd som avses i led a.
- c) En ändring av en icke överensstämmande åtgärd som avses i led a i den mån som ändringen inte minskar åtgärdens överensstämmelse, jämfört med dess lydelse omedelbart före ändringen, med artiklarna 8.4–8.8.
2. Artiklarna 8.4–8.8 gäller inte åtgärder som en part inför eller upprätthåller med avseende på en sektor, undersektor eller aktivitet som återges i partens lista i bilaga II.
3. Trots vad som sägs i artiklarna 8.10 och 8.12 får en part inte införa en åtgärd eller rad av åtgärder efter ikraftträdandet av detta avtal som omfattas av dess lista i bilaga II och som, direkt eller indirekt, kräver att en investerare från den andra parten, på grund av sin nationalitet, måste sälja eller på annat sätt avhända sig en investering som fanns vid den tidpunkt då åtgärden eller raden av åtgärder trädde i kraft.

4. Vad gäller immateriella rättigheter får en part göra undantag från artiklarna 8.5.1 f, 8.6 och 8.7 om undantaget är tillåtet enligt Trips-avtalet, inbegripet alla ändringar av Trips-avtalet som gäller för båda parter och undantag från Trips-avtalet som antagits i enlighet med artikel IX i WTO-avtalet.

5. Artiklarna 8.4, 8.6, 8.7 och 8.8 ska inte tillämpas på följande:

- a) Upphandling av en part av en vara eller tjänst som förvärfvas för myndighetsändamål och inte för kommersiell återförsäljning eller för användning i leverans av en vara eller en tjänst för kommersiell försäljning, oavsett om denna upphandling utgör en "upphandling som omfattas" i den mening som avses i artikel 19.2 (Tillämpningsområde och omfattning).
- b) Subventioner eller statliga stödåtgärder i samband med handel med tjänster, som tillhandahålls av en part.

ARTIKEL 8.16

Förvägran av förmåner

En part får förvägra en investerare från den andra parten som är ett företag och den investerarens investeringar, att gynnas av de förmåner som följer av detta kapitel om

- a) en investerare från ett tredjeland äger eller kontrollerar företaget, och

- b) den förvägrande parten inför eller upprätthåller en åtgärd gentemot det berörda tredjelandet som
 - i) avser bevarande av den internationella freden och säkerheten, och
 - ii) förbjuder transaktioner med företaget eller som skulle överträdas eller kringgå om de förmåner som följer av detta kapitel beviljades företaget eller dess investeringar.

ARTIKEL 8.17

Formella krav

Med avvikelse från artiklarna 8.6 och 8.7 får en part kräva att en investerare från den andra parten, eller dennes täckta investering, lämnar rutinuppgifter rörande investeringen i fråga för informationsändamål eller statistiska ändamål, under förutsättning att en sådan begäran är rimlig och inte är orimligt betungande. Parten ska skydda konfidentiell eller skyddad information från utlämnande som skulle kunna inverka negativt på konkurrenssituationen för investeraren eller den täckta investeringen. Detta stycke ska inte hindra en part från att på annat vis inhämta eller lämna ut information i samband med att den tillämpar sin lagstiftning på ett skäligt sätt och i god tro.

AVSNITT F

Lösning av investeringstvister mellan investerare och stat

ARTIKEL 8.18

Tillämpningsområde

1. Utan att det påverkar parternas rättigheter och skyldigheter enligt kapitel tjugonio (Tvistlösning) får en investerare från en part till den tribunal som inrättas enligt detta avsnitt inge ett käromål i vilket det hävdas att den andra parten har åsidosatt en skyldighet enligt

- a) avsnitt C med avseende på utvidgning, genomförande, drift, förvaltning, underhåll, användning, utnyttjande och försäljning eller avyttring av dess täckta investering, eller
- b) avsnitt D,

där investeraren uppger sig ha lidit förlust eller skada till följd av det påstådda åsidosättandet av skyldigheten.

2. Käromål enligt punkt 1 a som avser utvidgning av en täckt investering får endast inges i den utsträckning som det hänför sig till en täckt investerings befintliga affärsverksamhet och investeraren, till följd härav, har lidit förlust eller skada med avseende på den täckta investeringen.

3. För tydlighetens skull påpekas att en investerare inte får inge ett käromål enligt detta avsnitt om investeringen har gjorts i bedrägligt syfte eller tillkommit till följd av förtigande, korruption eller ett beteende som utgör missbruk av rättsliga förfaranden.
4. Ett käromål avseende en omstrukturering av skuld som företas av en part får endast inges enligt detta avsnitt i enlighet med bilaga 8-B.
5. Den tribunal som inrättas enligt detta avsnitt ska inte behandla käromål som faller utanför denna artikels tillämpningsområde.

ARTIKEL 8.19

Samråd

1. Tvister bör så långt som möjligt göras upp i godo. En förlikning får träffas närsomhelst, även efter det att käromålet ingetts i enlighet med artikel 8.23. Såvida inte de tvistande parterna enats om en längre tidsfrist ska samråd hållas inom 60 dagar efter det att begäran om samråd inlämnats i enlighet med punkt 4.
2. Såvida de tvistande parterna inte enats om annat ska samrådet äga rum i
 - a) Ottawa, om de åtgärder som det görs invändning mot är åtgärder vidtagna av Kanada,
 - b) Bryssel, om de åtgärder som det görs invändning mot innehåller en åtgärd vidtagen av Europeiska unionen, eller

- c) huvudstaden i en medlemsstat i Europeiska unionen, om de åtgärder som det görs invändning mot uteslutande är åtgärder vidtagna av den medlemsstaten.
3. De tvistande parterna får hålla samråd genom videokonferens eller på något annat lämpligt sätt, till exempel när investeraren är ett litet eller medelstort företag.
4. Investeraren ska lämna en begäran om samråd till den andra parten som innehåller följande uppgifter:
- a) Investerarens namn och adress och, om en sådan begäran görs för ett lokalt etablerat företags räkning, det företagets namn, adress och huvudsäte.
 - b) Om det finns fler än en investerare, namn och adress för varje investerare, och om det finns fler än ett lokalt etablerat företag, namn, adress och huvudsäte för varje lokalt etablerat företag.
 - c) De bestämmelser i detta avtal som påstås ha överträtts.
 - d) Den rättsliga och materiella grunden för käromålet, inbegripet de åtgärder som berörs.
 - e) De yrkanden som framförs och den uppskattade storleken på skadeståndskravet.

Begäran om samråd ska innehålla bevisning som fastställer att investeraren är en investerare från den andra parten samt äger eller kontrollerar investeringen, inbegripet om så är tillämpligt att investeraren äger eller kontrollerar det lokalt etablerade företag på vars vägnar begäran lämnas.

5. Kraven i begäran om samråd enligt punkt 4 ska vara tillräckligt väl specificerade för att svaranden ska kunna delta på ett effektivt sätt i samrådet och förbereda sitt försvar.
6. En begäran om samråd ska lämnas in inom
- a) tre år efter den dag då investeraren eller, i tillämpliga fall, det lokalt etablerade företaget för första gången fick kännedom om eller borde ha fått kännedom om den påstådda överträdelsen och kännedom om att investeraren eller, i tillämpliga fall, det lokalt etablerade företaget lidit förlust eller skada därav, eller
 - b) två år efter det att en investerare eller, i tillämpliga fall, det lokalt etablerade företaget upphörde att ställa anspråk eller föra talan i en tribunal eller domstol i enlighet med en parts lagstiftning, eller då ett sådant rättsligt förfarande på annat sätt avslutades och i alla händelser senast tio år efter den dag då investeraren eller, i tillämpliga fall, det lokalt etablerade företaget för första gången fick kännedom om eller borde ha fått kännedom om den påstådda överträdelsen och kännedom om att investeraren lidit förlust eller skada därav.
7. En begäran om samråd rörande en påstådd överträdelse begången av Europeiska unionen eller en medlemsstat i Europeiska unionen ska sändas till Europeiska unionen.
8. I det fall investeraren inte ingett ett käromål i enlighet med artikel 8.23 inom 18 månader efter inlämnandet av begäran om samråd anses investeraren ha dragit tillbaka sin begäran om samråd och, i tillämpliga fall, sin skrivelse med begäran om utpekande av svaranden, och får inte inge ett käromål enligt detta avsnitt med avseende på samma åtgärder. Denna tidsfrist får förlängas efter överenskommelse mellan de tvistande parterna.

ARTIKEL 8.20

Medling

1. De tvistande parterna får närsomhelst komma överens om att använda sig av medling.
2. Användandet av medling inverkar inte på någon av de tvistande parternas rättsställning eller rättigheter enligt detta kapitel och ska regleras av de bestämmelser som de tvistande parterna enas om, bland annat när så är relevant de regler för medling som antagits av Kommittén för tjänster och investeringar i enlighet med artikel 8.44.3 c.
3. Medlaren ska utses genom överenskommelse mellan de tvistande parterna. De tvistande parterna får även begära att ICSID:s generalsekreterare utser medlaren.
4. De tvistande parterna ska sträva efter att nå en lösning på tvisten inom 60 dagar från det att medlaren har utsetts.
5. Om de tvistande parterna enats om att använda sig av medling ska artiklarna 8.19.6 och 8.19.8 inte vara tillämpliga från och med den dag då de tvistande parterna enades om att använda sig av medling till och med den dag då någon av de tvistande parterna beslutar att avsluta medlingen. En tvistande parts beslut att avsluta medlingen ska överlämnas genom en skrivelse till medlaren och den andra tvistande parten.

ARTIKEL 8.21

Utpekande av svaranden i en tvist med Europeiska unionen eller dess medlemsstater

1. Om en tvist inte kan lösas inom 90 dagar efter det att begäran om samråd lämnats, om begäran rör en påstådd överträdelse av detta avtal begången av Europeiska unionen eller en medlemsstat i Europeiska unionen och om investeraren ämnar inge ett käromål i enlighet med artikel 8.23 ska investeraren sända en skrivelse till Europeiska unionen med begäran om utpekande av svaranden.
2. I den skrivelse som avses i punkt 1 ska anges vilken åtgärd som investeraren avser att inge ett käromål för.
3. Europeiska unionen ska, efter att ha pekat ut svaranden, underrätta investeraren om huruvida det är Europeiska unionen eller en medlemsstat i Europeiska unionen som är svaranden.
4. I det fall en investerare inte underrättats om vem som är utpekad inom 50 dagar efter det att skrivelsen med begäran om utpekande lämnades gäller följande:
 - a) Om de åtgärder som anges i skrivelsen uteslutande är åtgärder vidtagna av en medlemsstat i Europeiska unionen ska den medlemsstaten vara svaranden.
 - b) Om de åtgärder som anges i skrivelsen innehåller åtgärder vidtagna av Europeiska unionen ska Europeiska unionen vara svaranden.

5. Investeraren får inge ett käromål i enlighet med artikel 8.23 på grundval av det utpekande som gjorts i punkt 3 och, om inget sådant utpekande har meddelats investeraren, på grundval av tillämpning av punkt 4.
6. I det fall Europeiska unionen eller en medlemsstat i Europeiska unionen är svaranden, i enlighet med punkt 3 eller 4, får varken Europeiska unionen eller medlemsstaten i Europeiska unionen hävda att käromålet är ogiltigt eller ogrundat, hävda att tribunalen inte är behörig eller göra någon annan invändning mot käromålet eller skiljedomen med hänvisning till att svaranden inte utsetts korrekt i enlighet med punkt 3 eller identifierats på grundval av tillämpning av punkt 4.
7. Tribunalen ska vara bunden av det utpekande som gjorts i enlighet med punkt 3 och, om inget sådant utpekande har meddelats investeraren, av tillämpningen av punkt 4.

ARTIKEL 8.22

Formföreskrifter och andra krav för ingivande av ett käromål till tribunalen

1. En investerare får inge ett käromål i enlighet med artikel 8.23 endast om investeraren
 - a) samtidigt med ingivandet av käromålet även ger sitt medgivande till att tribunalen avgör tvisten i enlighet med förfarandena i detta avsnitt,
 - b) medger en frist på minst 180 dagar från inlämnandet av begäran om samråd och, i tillämpliga fall, en frist på minst 90 dagar från överlämnandet av skrivelsen med begäran om utpekande av svaranden,

- c) har uppfyllt kraven i samband med skrivelsen med begäran om utpekande av svaranden,
- d) har uppfyllt kraven i samband med begäran om samråd,
- e) inte anger en åtgärd i sitt käromål som inte angetts i investerarens begäran om samråd,
- f) återkallar eller avbryter ett pågående förfarande vid en tribunal eller domstol enligt nationell eller internationell rätt med avseende på en åtgärd som i käromålet påståtts utgöra en överträdelse, och
- g) avstår från sin rätt att väcka talan och att inleda rättsliga förfaranden vid en tribunal eller domstol enligt nationell eller internationell rätt med avseende på en åtgärd som i käromålet påståtts utgöra en överträdelse.

2. Om det käromål som inges i enlighet med artikel 8.23 avser förlust eller skada för ett lokalt etablerat företag eller för ett intresse i ett lokalt etablerat företag som investeraren äger eller kontrollerar, direkt eller indirekt, är kraven i punkt 1 f och g tillämpliga både på investeraren och det lokalt etablerade företaget.

3. Kraven i punkt 1 f och g och punkt 2 är inte tillämpliga på ett lokalt etablerat företag om svaranden eller investerarens värdstat har fråntagit investeraren kontrollen över det lokalt etablerade företaget eller på annat sätt hindrar det lokalt etablerade företaget från att uppfylla dessa krav.

4. På begäran av svaranden ska tribunalen förklara sig obehörig om investeraren eller, i tillämpliga fall, det lokalt etablerade företaget inte uppfyller något av de krav som anges i punkterna 1 och 2.
5. Det avstående som avses i punkt 1 g eller punkt 2, beroende på vad som är tillämpligt, ska upphöra att vara tillämpligt
- a) om tribunalen avvisar käromålet på grund av att kraven i punkt 1 eller 2 inte är uppfyllda eller med hänvisning till formföreskrifter eller andra skäl som avser domstols behörighet,
 - b) om tribunalen avvisar käromålet i enlighet med artikel 8.32 eller artikel 8.33, eller
 - c) om investeraren återkallar sitt käromål, i enlighet med tillämpliga bestämmelser i artikel 8.23.2, inom tolv månader efter det att avdelningen vid tribunalen satts samman.

ARTIKEL 8.23

Ingivande av ett käromål till tribunalen

1. Om en tvist inte lösts genom samråd får ett käromål inges enligt detta avsnitt
- a) av en investerare från en part för egen räkning, eller
 - b) av en investerare från en part, för ett lokalt etablerat företags räkning som investeraren äger eller direkt eller indirekt kontrollerar.

2. Ett käromål får inges i enlighet med följande regler:
 - a) ICSID-konventionen och arbetsordningen för skiljeförfaranden,
 - b) bestämmelserna för ICSID:s tilläggsregelsystem i fall där villkoren för förfaranden enligt led a inte är tillämpliga,
 - c) Uncitrals skiljedomregler, eller
 - d) andra regler som de tvistande parterna samtyckt till.
3. I det fall investeraren föreslår regler i enlighet med punkt 2 d ska svaranden svara på investerarens förslag inom 20 dagar efter mottagandet. Om de tvistande parterna inte har enats om sådana regler inom 30 dagar efter mottagandet får investeraren inge ett käromål i enlighet med de regler som anges i punkt 2 a, b och c.
4. För tydlighetens skull påpekas att ett käromål som ingetts enligt punkt 1 b måste uppfylla kraven i artikel 25.1 i ICSID-konventionen.
5. Investeraren får vid inlämnandet av sitt käromål föreslå att en enda medlem av tribunalen ska pröva käromålet. Svaranden ska beakta denna begäran välvilligt, särskilt om investeraren är ett litet eller medelstort företag eller om den kompensation eller det skadestånd som begärs är förhållandevis ringa.

6. De regler i punkt 2 som är tillämpliga är de som var i kraft den dag då käromålet eller käromålen ingavs till tribunalen enligt detta avsnitt, om inte annat följer av de särskilda regler som fastställs i detta avsnitt och som kompletteras av de regler som antagits i enlighet med artikel 8.44.3 b.

7. Ett käromål har inletts för tvistlösning enligt detta avsnitt när

- a) den framställning som avses i artikel 36.1 i ICSID-konventionen har mottagits av ICSID:s generalsekreterare,
- b) den begäran som avses i artikel 2 i schema C i bestämmelserna för ICSID:s tilläggsfacilitet har mottagits av ICSID:s sekretariat,
- c) det meddelande som avses i artikel 3 i Uncitrals skiljedomregler har mottagits av svaranden, eller
- d) begäran eller meddelandet om inledande av ett förfarande har mottagits av svaranden i enlighet med de regler som överenskommits i enlighet med punkt 2 d.

8. Varje part ska underrätta den andra parten om till vilken plats investerarna ska sända meddelanden, skrivelser och andra dokument som sänds enligt detta avsnitt. Varje part ska säkerställa att denna information offentliggörs.

ARTIKEL 8.24

Förfaranden inom ramen för andra internationella avtal

När ett käromål inges enligt detta avsnitt och ett annat internationellt avtal och

- a) det finns risk för överlappande kompensation, eller
- b) det andra internationella käromålet skulle kunna få stor inverkan på lösningen av det käromål som ingetts enligt detta avsnitt,

ska tribunalen så snart som möjligt efter det att den hört de tvistande parterna skjuta upp sina förfaranden eller på annat sätt se till att de förfaranden som inletts i enlighet med ett annat internationellt avtal beaktas i dess beslut eller skiljedom.

ARTIKEL 8.25

Medgivande till att tribunalen avgör tvisten

1. Svarandens medgivande till att tribunalen avgör tvisten ska ske i enlighet med förfarandena i detta avsnitt.

2. Samtycke enligt punkt 1 och ingivande av ett käromål till tribunalen enligt detta avsnitt ska uppfylla kraven i

- a) artikel 25 i ICSID-konventionen och kapitel II i schema C i bestämmelserna för ICSID:s tilläggsfacilitet vad gäller skriftligt samtycke från de tvistande parterna, och
- b) artikel II i New York-konventionen vad gäller ett skriftligt avtal.

ARTIKEL 8.26

Finansiering från tredje part

- 1. I de fall det förekommer finansiering från tredje part ska den tvistande part som erhåller denna finansiering lämna uppgift om namn och adress för den tredje part som bidragit med finansiering.
- 2. Dessa uppgifter ska lämnas samtidigt med ingivandet av käromålet eller, om finansieringsöverenskommelsen ingås eller donationen eller bidraget görs efter ingivandet av käromålet, så snart som möjligt efter det att överenskommelsen ingåtts eller donationen eller bidraget gjorts.

ARTIKEL 8.27

Inrättande av tribunalen

- 1. Den tribunal som inrättas enligt detta avsnitt ska behandla käromål som ingetts i enlighet med artikel 8.23.

2. Gemensamma Ceta-kommittén ska vid ikraftträdandet av detta avtal utse femton medlemmar av tribunalen. Fem av tribunalens medlemmar ska vara medborgare eller varaktigt bosatta i en medlemsstat i Europeiska unionen, fem ska vara medborgare eller varaktigt bosatta i Kanada¹¹ och fem ska vara medborgare eller varaktigt bosatta i tredjeländer.
3. Gemensamma Ceta-kommittén får besluta att öka eller minska antalet medlemmar i tribunalen med en faktor tre. Ytterligare utnämningar ska ske på samma villkor som i punkt 2.
4. Tribunalens medlemmar ska uppfylla nödvändiga villkor för utövandet av domarämbeten i hemlandet eller vara jurister med allmänt erkända kvalifikationer. De ska ha dokumenterad erfarenhet inom internationell rätt. Det är önskvärt att de har erfarenhet särskilt inom internationell investeringsrätt, internationell handelsrätt och tvistlösning inom ramen för internationella investerings- eller handelsavtal.
5. De medlemmar av tribunalen som utsetts enligt detta avsnitt ska utses för en period av fem år, som kan förlängas en gång. Sju av de femton personer som utnämns direkt efter detta avtals ikraftträdande, vilka ska väljas ut genom lottning, ska dock ha en mandattid förlängd till sex år. Vakanser ska fyllas så snart de uppstår. En person som utnämns som ersättare för en medlem av tribunalen vars mandattid ännu inte löpt ut ska inneha platsen under återstoden av företrädarens mandatperiod. En medlem av tribunalen som ingår i en avdelning vid tribunalen då hans eller hennes mandatperiod löper ut ska i princip kunna fortsätta att ingå i divisionen till dess att den slutgiltiga skiljedomen meddelats.

¹¹ Varje part får i stället föreslå för utseende upp till fem medlemmar av tribunalen av vilken nationalitet som helst. I sådant fall ska en sådan medlem av tribunalen anses vara medborgare eller fast bosatt i den part som föreslog att han eller hon skulle utnämnas i enlighet med denna artikel.

6. Tribunalen ska pröva ärenden i avdelningar som består av tre medlemmar av tribunalen, varav en ska vara medborgare eller varaktigt bosatt i en medlemsstat i Europeiska unionen, en ska vara medborgare eller varaktigt bosatt i Kanada och en ska vara medborgare eller varaktigt bosatt i ett tredjeland. Den medlem av tribunalen som är medborgare eller varaktigt bosatt i ett tredjeland ska vara ordförande för avdelningen.
7. Inom 90 dagar efter det att ett käromål ingetts i enlighet med artikel 8.23 ska tribunalens ordförande utse de medlemmar av tribunalen som ska ingå i den avdelning vid tribunalen som ska pröva ärendet på rotationsbasis, varvid det ska säkerställas att avdelningens sammansättning är slumpmässig och oförutsägbar och att alla medlemmar av tribunalen ges samma möjlighet att ingå.
8. Tribunalens ordförande och vice ordförande ska ansvara för organisatoriska frågor och utses för en mandatperiod av två år genom lottning bland de medlemmar av tribunalen som är medborgare eller varaktigt bosatta i ett tredjeland. De ska inneha sitt uppdrag på rotationsbasis genom lottdragning av Gemensamma Ceta-kommitténs ordförande. Vice ordföranden träder i ordförandens ställe när ordföranden inte är tillgänglig.
9. Trots vad som sägs i punkt 6 får de tvistande parterna komma överens om att ett ärende ska prövas av en enda medlem av tribunalen som ska utses slumpmässigt bland de medlemmar som är medborgare eller varaktigt bosatta i ett tredjeland. Svaranden ska välvilligt beakta en begäran från käranden om att ärendet ska prövas av en enda medlem av tribunalen, särskilt om käranden är ett litet eller medelstort företag eller om den kompensation eller det skadestånd som begärs är förhållandevis ringa. En sådan begäran ska göras innan avdelningen vid tribunalen sätts samman.
10. Tribunalen får fastställa sina egna arbetsmetoder.

11. Medlemmarna av tribunalen ska säkerställa att de finns tillgängliga och kan utföra de uppgifter som anges i detta avsnitt.
12. För att kunna säkerställa att de är tillgängliga ska tribunalens medlemmar betalas ett månatligt förhandsarvode som ska fastställas av Gemensamma Ceta-kommittén.
13. Det arvode som avses i punkt 12 ska betalas till lika delar av båda parter till ett konto som förvaltas av ICSID:s sekretariat. I det fall en av parterna inte betalar sin del av arvodet kan den andra parten välja att betala. Alla sådana arvodesbelopp som eventuellt inte betalats in av en part ska utkrävas, med lämplig ränta.
14. Såvida inte Gemensamma Ceta-kommittén antar ett beslut i enlighet med punkt 15 ska de arvoden och omkostnader som utgår till de medlemmar av tribunalen som ingår i en avdelning som satts samman för att pröva ett käromål, bortsett från de arvoden som avses i punkt 12, vara de som fastställs i enlighet med föreskrift 14.1 i de administrativa och finansiella föreskrifter till ICSID-konventionen som är i kraft den dag då käromålet lämnas in, och tribunalen ska fördela dem mellan de tvistande parterna i enlighet med artikel 8.39.5.
15. Gemensamma Ceta-kommittén får, genom ett beslut, omvandla förhandsarvodet och andra arvoden och omkostnader till en fast lön och fatta beslut om närmare bestämmelser och villkor.
16. ICSID:s sekretariat ska fungera som sekretariat för tribunalen och tillhandahålla den lämpligt stöd.

17. Om Gemensamma Ceta-kommittén inte gjort de utseenden som avses i punkt 2 inom 90 dagar från den dag då käromålet ingavs för tvistlösning ska ICSID:s generalsekreterare, på begäran av en av de tvistande parterna, utse en avdelning som består av tre medlemmar av tribunalen, såvida inte de tvistande parterna enats om att ärendet ska prövas av en enda medlem av tribunalen. ICSID:s generalsekreterare ska utse de berörda personerna genom ett slumpmässigt urval bland de befintliga nomineringarna. ICSID:s generalsekreterare får inte utse en medborgare eller varaktigt bosatt i vare sig Kanada eller en medlemstat i Europeiska unionen till ordförande, såvida inte de tvistande parterna enas om annat.

ARTIKEL 8.28

Överprövningstribunal

1. Härmed inrättas en överprövningstribunal som ska överpröva skiljedomar som meddelats enligt detta avsnitt.
2. Överprövningstribunalen får fastställa, ändra eller upphäva tribunalens skiljedom på grundval av
 - a) felaktig tillämpning eller tolkning av tillämplig lagstiftning,
 - b) uppenbara fel vid bedömningen av fakta, bland annat bedömningen av relevant inhemsk lagstiftning,
 - c) de grunder som anges i artikel 52.1 a–e i ICSID-konventionen, i den utsträckning som de inte täcks av punkterna a och b.

3. Medlemmarna av överprövningstribunalen ska utses genom ett beslut av Gemensamma Ceta-kommittén samtidigt med det beslut som anges i punkt 7.
4. Medlemmarna av överprövningstribunalen ska uppfylla de krav som anges i artikel 8.27.4 och följa artikel 8.30.
5. Den avdelning vid överprövningstribunalen som satts samman för att pröva överklagandet ska bestå av tre slumpmässigt utsedda medlemmar av överprövningstribunalen.
6. Artiklarna 8.36 och 8.38 ska tillämpas på förfaranden i överprövningstribunalen.
7. Gemensamma Ceta-kommittén ska omgående anta ett beslut om följande administrativa och organisatoriska aspekter av överprövningstribunalens funktionssätt:
 - a) Administrativt stöd.
 - b) Förfaranden för inledande och handläggning av överklaganden och förfaranden för att hänskjuta ett ärende tillbaka till tribunalen för att om så är lämpligt anpassa skiljedomen.
 - c) Förfaranden för att fylla vakanser i överprövningstribunalen och i en avdelning vid överprövningstribunalen som satts samman för att pröva ett ärende.
 - d) Ersättning till medlemmarna av överprövningstribunalen.
 - e) Bestämmelser rörande kostnaderna för överklaganden.

- f) Antalet medlemmar av överprövningstribunalen.
 - g) Alla andra aspekter som den anser vara viktiga för att överprövningstribunalen ska kunna fungera väl.
8. Kommittén för tjänster och investeringar ska regelbundet se över överprövningstribunalens funktionssätt och får lämna rekommendationer till Gemensamma Ceta-kommittén. Gemensamma Ceta-kommittén får om så är nödvändigt ändra det beslut som anges i punkt 7.
9. När det beslut som anges i punkt 7 har antagits
- a) får en tvistande part överklaga en skiljedom enligt detta avsnitt till överprövningstribunalen inom 90 dagar efter det att skiljedomens meddelats,
 - b) ska en tvistande part inte söka att ompröva, återförvisa, upphäva, ändra eller inleda något annat liknande förfarande vad gäller en skiljedom enligt detta avsnitt,
 - c) ska en skiljedom som meddelats i enlighet med artikel 8.39 inte anses vara slutgiltig och inga åtgärder vidtas för att verkställa en skiljedom till dess att antingen
 - i) 90 dagar förflutit sedan tribunalen meddelat skiljedomens och inget överklagandeförfarande har inletts,
 - ii) ett överklagande som inletts antingen avvisats eller återkallats, eller

- iii) 90 dagar har förflutit sedan överprövningstribunalens skiljedom och överprövningstribunalen inte hänskjutit ärendet tillbaka till tribunalen,
- d) ska en slutlig skiljedom som meddelats av överprövningstribunalen anses vara en slutlig skiljedom med avseende på artikel 8.41, och
- e) ska artikel 8.41.3 inte vara tillämplig.

ARTIKEL 8.29

Inrättande av en multilateral investeringstribunal och en överprövningsmekanism

Parterna ska tillsammans med andra handelspartner verka för inrättandet av en multilateral investeringstribunal och överprövningsmekanism för att lösa investeringstvister. När en sådan multilateral mekanism inrättats ska Gemensamma Ceta-kommittén anta ett beslut som fastställer att investeringstvister enligt detta avsnitt ska avgöras inom ramen för den multilaterala mekanismen samt vidta lämpliga övergångsarrangemang.

ARTIKEL 8.30

Etiska regler

1. Medlemmarna av tribunalen ska vara oberoende. De ska inte vara knutna till någon regering.¹² De ska inte ta emot instruktioner från någon organisation eller regering vad gäller frågor som har samband med tvisten. De ska inte delta i handläggningen av tvister som direkt eller indirekt skulle skapa intressekonflikter. De ska följa det internationella advokatsamfundets riktlinjer för intressekonflikter vid internationella skiljedomsförfaranden (*International Bar Association Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*) och alla eventuella kompletterande regler som antagits i enlighet med artikel 8.44.2. De ska dessutom när de utsetts avstå från att agera som ombud eller partsutsedd expert eller partsutsett vittne i en pågående eller ny investeringstvist enligt detta eller något annat internationellt avtal.

2. Om en tvistande part anser att en medlem av tribunalen har en intressekonflikt kan den uppmåna ordföranden för Internationella domstolen att anta ett beslut om invändningen mot utseendet av medlemmen i fråga. Varje meddelande om invändning ska sändas till ordföranden för Internationella domstolen inom 15 dagar efter den dag då den tvistande parten underrättades om sammansättningen av avdelningen vid tribunalen, eller inom 15 dagar efter det att relevanta fakta kom till dennes kännedom om dessa fakta inte rimligen kunde ha varit kända vid tidpunkten för sammansättningen av avdelningen. Meddelandet om invändning ska ange skälen till invändningen.

¹² För tydlighetens skull påpekas att det faktum att en person uppbär ersättning från en myndighet eller regering innebär inte i sig att han eller hon är obehörig.

3. Om den medlem av tribunalen det gjorts invändning mot inom 15 dagar efter dagen för meddelandet om invändning inte har valt att avgå från avdelningen kan ordföranden för Internationella domstolen, efter att ha tagit del av de tvistande parternas synpunkter och efter att ha gett medlemmen av tribunalen tillfälle att lämna synpunkter, fatta beslut om invändningen. Ordföranden för Internationella domstolen ska bemöda sig om att fatta ett beslut och underrätta de tvistande parterna och de andra medlemmarna av avdelningen inom 45 dagar efter mottagandet av meddelandet om invändning. En vakans som uppstår till följd av att en medlem av tribunalen diskvalificerats eller avgått ska skyndsamt fyllas.
4. Efter en motiverad rekommendation från tribunalens ordförande eller genom ett gemensamt initiativ kan parterna genom ett beslut av Gemensamma Ceta-kommittén avsätta en medlem av tribunalen om hans eller hennes agerande är oförenligt med de skyldigheter som anges i punkt 1 och ett fortsatt deltagande som medlem i tribunalen.

ARTIKEL 8.31

Tillämplig lagstiftning och tolkning

1. När den tribunal som inrättas enligt detta avsnitt fattar sitt beslut ska den tillämpa detta avtal såsom det tolkas i enlighet med Wienkonventionen om traktaträtten och andra regler och principer i den internationella rätten som är tillämpliga mellan parterna.

2. Tribunalen ska inte vara behörig att fastställa om en åtgärd, som påstås utgöra en överträdelse av detta avtal, är laglig i enlighet med en parts inhemska rätt. För tydlighetens skull påpekas att tribunalen vid fastställandet av om en åtgärd är att anse som förenlig med detta avtal, om så är lämpligt, kan ta hänsyn till en parts inhemska rätt som sakomständigheter. I detta sammanhang ska tribunalen följa den gällande tolkningen som den inhemska rätten som görs av domstolarna eller myndigheterna i den parten och den tolkning som tribunalen gör av den inhemska rätten ska inte vara bindande för domstolarna och myndigheterna i den parten.

3. Om allvarliga problem uppstår när det gäller tolkningen som kan inverka på investeringar kan Kommittén för tjänster och investeringar, enligt artikel 8.44.3 a, rekommendera Gemensamma Ceta-kommittén att anta tolkningar av detta avtal. En tolkning antagen av Gemensamma Ceta-kommittén ska vara bindande för den tribunal som inrättas enligt detta avsnitt. Gemensamma Ceta-kommittén får besluta att en tolkning ska vara bindande från och med en viss dag.

ARTIKEL 8.32

Käromål som uppenbart saknar rättslig relevans

1. Svaranden får, senast 30 dagar efter det att avdelningen vid tribunalen satts samman, och under alla omständigheter innan avdelningens första sammanträde, göra en invändning om att ett käromål uppenbart saknar rättslig relevans.

2. En invändning ska inte göras enligt punkt 1 om svaranden har inkommit med en invändning enligt artikel 8.33.

3. Svaranden ska så utförligt som möjligt ange grunden för invändningen.
4. Efter det att tribunalen tagit emot en invändning enligt denna artikel ska den avbryta prövningen av sakfrågan och fastställa en tidsplan för att pröva invändningen i överensstämmelse med de andra tidsplaner den kan ha fastställt för att pröva andra eventuella preliminära frågor.
5. Tribunalen ska, efter att ha gett de tvistande parterna tillfälle att lägga fram sina synpunkter, vid sitt första sammanträde eller omedelbart därefter, utfärda ett beslut eller meddela en skiljedom samt ange skälen härför. Tribunalen ska i detta sammanhang anse de påstådda faktiska omständigheterna som riktiga.
6. Denna artikel ska inte inverka på tribunalens behörighet att ta upp andra invändningar som en preliminär fråga eller rätten för en svarande att göra invändningar, under förfarandets gång, om att ett käromål saknar rättslig relevans.

ARTIKEL 8.33

Käromål utan rättslig grund

1. Utan att det påverkar tribunalens behörighet att ta upp andra invändningar som en preliminär fråga eller en svarandes rätt att göra sådana invändningar vid lämplig tidpunkt, ska tribunalen som en preliminär fråga ta upp och fatta beslut om eventuella invändningar från svaranden som går ut på att ett käromål, eller någon del av ett käromål, som lämnats in i enlighet med artikel 8.23, av rättsliga skäl inte är ett käromål för vilket en skiljedom till förmån för käranden kan göras enligt detta avsnitt, även om de påstådda faktiska omständigheterna skulle antas vara riktiga.

2. En invändning enligt punkt 1 ska lämnas in till tribunalen senast den dag då tribunalen fastställt för svaranden att inkomma med sin svarsinlaga.
3. Om en invändning gjorts i enlighet med artikel 8.32 kan tribunalen, med hänsyn tagen till omständigheterna för invändningen, avstå från att, enligt de förfaranden som anges i denna artikel, behandla en invändning som inkommit i enlighet med punkt 1.
4. Efter det att tribunalen tagit emot en invändning enligt punkt 1 och, när så är lämpligt, meddelat ett beslut enligt punkt 3, ska den avbryta prövningen av sakfrågan, fastställa en tidsplan för att pröva invändningen i överensstämmelse med de andra tidsplaner den kan ha fastställt för att pröva andra eventuella preliminära frågor och utfärda ett beslut eller en skiljedom om invändningen, med angivande av skälen härför.

ARTIKEL 8.34

Interimistiska skyddsåtgärder

Tribunalen kan fatta beslut om interimistiska skyddsåtgärder i syfte att skydda en tvistande parts rättigheter eller för att säkerställa att tribunalens befogenheter kan utövas till fullo, vilket bland annat kan omfatta ett beslut om att bevara bevisning som innehas eller kontrolleras av en tvistande part eller åtgärder för att skydda tribunalens behörighet. Tribunalen ska inte förordna om kvarstad eller ålägga tillämpning av den åtgärd som påstås utgöra en överträdelse enligt artikel 8.23. Vid tillämpningen av denna artikel omfattar ett beslut en rekommendation.

ARTIKEL 8.35

Avbrytande

Om investeraren efter ingivandet av ett käromål enligt detta avsnitt inte vidtar några steg i förfarandet under 180 dagar i följd eller en period som parterna kommit överens om anses investeraren ha återkallat sitt käromål och ha avbrutit förfarandet. Tribunalen ska, på begäran av svaranden, och efter ett meddelande till de tvistande parterna, konstatera avbrytandet i ett beslut. Efter det att beslutet meddelats ska tribunalen inte längre vara behörig.

ARTIKEL 8.36

Transparens i samband med förfarandena

1. Uncitrals regler om transparens, anpassade i enlighet med detta kapitel, ska tillämpas i samband med förfaranden enligt detta avsnitt.
2. Begäran om samråd, skrivelsen med begäran om utpekande av svaranden, skrivelsen med utpekande av svaranden, överenskommelsen om medling, meddelandet om avsikt att invända mot utseendet av en medlem av tribunalen, beslutet om invändningen mot en medlem av tribunalen och begäran om konsolidering ska ingå i förteckningen över de handlingar som ska offentliggöras enligt artikel 3.1 i Uncitrals regler om transparens.

3. Bevismaterial ska ingå i förteckningen över de handlingar som ska offentliggöras enligt artikel 3.2 i Uncitrals regler om transparens.
4. Utan hinder av artikel 2 i Uncitrals regler om transparens ska Kanada eller Europeiska unionen, allt efter omständigheterna, innan tribunalen inrättas i god tid offentliggöra relevanta handlingar i enlighet med punkt 2, varvid redigering ska vidtas för att skydda konfidentiell eller skyddad information. Handlingarna kan offentliggöras genom att de meddelas till det centrala dokumentregistret.
5. Utfrågningar i tribunalen ska vara öppna för allmänheten. Tribunalen ska, i samråd med de tvistande parterna, fastställa lämpliga logistiska arrangemang för att underlätta tillträdet till dessa utfrågningar för allmänheten. Om tribunalen fastställer att det är nödvändigt att skydda konfidentiell eller skyddad information ska den fastställa lämpliga arrangemang för att den del av utfrågningen som behöver detta slags skydd kan hållas privat.
6. Detta kapitel får inte tolkas så att en svarande måste undanhålla sådan information från allmänheten som måste utlämnas enligt dess lagstiftning. Svaranden ska tillämpa denna lagstiftning på ett sätt som tar hänsyn till behovet av att skydda sådan information från utlämnande som har fastställts vara konfidentiell eller skyddad information.

ARTIKEL 8.37

Informationsutbyte

1. En tvistande part kan till andra personer som har anknytning till förfarandet, bland annat vittnen och experter, utlämna sådana oredigerade handlingar som den anser krävas under ett förfarande enligt detta avsnitt. Den tvistande parten ska emellertid se till att dessa personer skyddar den konfidentiella eller skyddade information som finns i dessa handlingar.
2. Detta avtal ska inte hindra en svarande från att till tjänstemän, såsom tillämpligt, i Europeiska unionen, Europeiska unionens medlemsstater och på subnationella förvaltningsnivåer, utlämna sådana oredigerade handlingar som den anser krävas under ett förfarande enligt detta avsnitt. Svaranden ska emellertid se till att dessa tjänstemän skyddar den konfidentiella eller skyddade information som finns i dessa handlingar.

ARTIKEL 8.38

Avtalspart som inte är en tvistande part

1. Svaranden ska inom 30 dagar efter mottagandet eller omgående efter det att en tvist som omfattar konfidentiell eller skyddad information har lösts, till den avtalspart som inte är en tvistande part överlämna
 - a) en begäran om samråd, en skrivelse med begäran om utpekande av svaranden, en skrivelse med utpekande av svaranden, ett käromål som ingetts i enlighet med artikel 8.23, en begäran om konsolidering och alla andra handlingar som är bifogade dessa handlingar,

b) på begäran

- i) yrkanden, inlagor, resuméer av sakförhållanden, ansökningar och andra inlagor från en tvistande part till tribunalen,
- ii) skriftliga inlagor till tribunalen i enlighet med artikel 4 i Uncitrals regler om transparens,
- iii) tillgängliga protokoll från och utskrifter av utfrågningar i tribunalen,
- iv) avgöranden, skiljedomar och beslut från tribunalen, och

c) på begäran av den avtalspart som inte är en tvistande part, och på dennes bekostnad, all eller en del av den bevisning som lagts fram för tribunalen, såvida inte den begärda bevisningen är offentligt tillgänglig.

2. Tribunalen ska godta eller, efter samråd med de tvistande parterna, uppmana den avtalsparten som inte är en tvistande part att inkomma med muntliga eller skriftliga inlagor rörande tolkningen av detta avtal. Den avtalspart som inte är en tvistande part får närvara vid utfrågningar som hålls enligt detta avsnitt.

3. Tribunalen får inte dra några slutsatser av att det inte inkommit några inlagor i enlighet med punkt 2.

4. Tribunalen ska se till att de tvistande parterna ges rimlig möjlighet att inkomma med synpunkter på alla inlagor från den avtalspart som inte är en tvistande part.

ARTIKEL 8.39

Slutlig skiljedom

1. När tribunalen meddelar en slutlig skiljedom mot svaranden kan den endast tilldöma, var för sig eller tillsammans,
 - a) ekonomiskt skadestånd och tillämplig ränta
 - b) återställande av egendom, varvid det ska anges i skiljedomens att svaranden i stället för återställande får erlagga ett ekonomiskt skadestånd som ska fastställas på ett sätt som är förenligt med artikel 8.12 och motsvara ett skäligt marknadsvärde för egendomen vid tidpunkten omedelbart innan det att expropriationen ägde rum eller den nära förestående expropriationen blev känd, beroende på vilket som inträffar först, med tillägg för tillämplig ränta.
2. Om inte annat följer av punkterna 1 och 5 gäller att om ett käromål inges i enlighet med artikel 8.23.1 b
 - a) ska en skiljedom om ekonomiskt skadestånd och tillämplig ränta ange att summan ska betalas till det lokalt etablerade företaget,
 - b) ska en skiljedom om återställande av egendom ange att återställandet ska ske till det lokalt etablerade företaget,
 - c) ska en skiljedom om kostnaderna till förmån för investeraren ange att kostnaderna ska betalas till investeraren, och

d) ska skiljedomen ange att den inte inverkar på de rättigheter som en person, med undantag för en person som har gjort ett avstående enligt artikel 8.22, kan ha på sådant ekonomiskt skadestånd eller sådan egendom som tilldömts i enlighet med en avtalsparts lagstiftning.

3. Det ekonomiska skadeståndet får inte vara större än den skada som investeraren eller, i tillämpliga fall, det lokalt etablerade företaget lidit, med avdrag för allt skadestånd och all kompensation som eventuellt redan tillhandahållits. Vid beräkningen av det ekonomiska skadeståndet ska tribunalen även göra avdrag för att ta hänsyn till allt eventuellt återställande av egendom eller upphävande eller ändring av åtgärden.

4. Tribunalen ska inte utdöma straffskadestånd.

5. Tribunalen ska besluta att kostnaderna för förfarandet ska betalas av den förlorande tvistande parten. I undantagsfall kan skiljedomstolen dela upp dessa kostnader mellan de tvistande parterna, om den anser att en uppdelning är lämplig med hänsyn till omständigheterna i ärendet. Andra skäligena kostnader, inklusive ombudskostnader och kostnader för juridiskt bistånd, ska betalas av den förlorande tvistande parten, om inte tribunalen beslutar att en sådan fördelning av kostnaderna inte är rimlig med hänsyn till omständigheterna i ärendet. Om endast vissa delar av käromålet har godtagits ska fördelningen av kostnaderna ske proportionellt efter antalet eller omfattningen av de delar av käromålet som godtagits.

6. Gemensamma Ceta-kommittén ska överväga kompletterande regler som syftar till att minska den ekonomiska bördan för de käre som är fysiska personer eller små och medelstora företag. Sådana kompletterande regler kan ta hänsyn särskilt till sådana käreandes ekonomiska resurser och storleken på den kompensation som yrkats.

7. Tribunalen och de tvistande parterna ska göra sitt yttersta för att säkerställa att tvistlösningsförfarandet genomförs i rimlig tid. Tribunalen ska meddela sin slutliga skiljedom inom 24 månader från och med den dag käromålet ingavs i enlighet med artikel 8.23. Om tribunalen begär ytterligare tid för att meddela sin slutliga skiljedom ska den motivera detta för de tvistande parterna.

ARTIKEL 8.40

Ersättning eller annan kompensation

Svaranden får inte göra gällande, och tribunalen ska inte godta, som svaromål, genkäromål, kvittningsyrkanden eller kvittningsinvändning eller av något annat skäl, att en investerare eller, i tillämpliga fall, ett lokalt etablerat företag, har fått eller kommer att få ersättning eller annan kompensation, enligt ett avtal om försäkring eller garanti, för hela eller en del av den kompensation som yrkats i en tvist som inletts enligt detta avsnitt.

ARTIKEL 8.41

Verkställighet av skiljedomar

1. En skiljedom som meddelats enligt detta avsnitt ska vara bindande mellan parterna i tvisten vad gäller det specifika ärendet.
2. Om inte annat följer av punkt 3 ska en tvistande part utan dröjsmål erkänna och följa en skiljedom.

3. En tvistande part får begära verkställighet av en slutlig skiljedom först när
 - a) vad gäller en slutlig skiljedom som meddelats inom ramen för ICSID-konventionen:
 - i) 120 dagar förflutit från den dag då skiljedomens meddelades och ingen av de tvistande parterna begärt ändring eller upphävande av skiljedomens, eller
 - ii) verkställigheten av skiljedomens har förklarats vilande och ändrings- eller upphävningsförfarandet har slutförts.
 - b) vad gäller en slutlig skiljedom som meddelats inom ramen för bestämmelserna för ICSID:s tilläggsfacilitet, Uncitrals skiljedomensregler eller några andra regler som är tillämpliga enligt artikel 8.23.2 d:
 - i) 90 dagar förflutit från den dag då skiljedomens meddelades och ingen av de tvistande parterna inlett ett förfarande för att ändra eller upphäva skiljedomens, eller
 - ii) verkställighet av skiljedomens har förklarats vilande och en domstol avvisat eller bifallit en begäran om att ändra, återförvisa eller upphäva skiljedomens och det inte gjorts något ytterligare överklagande.
4. Verkställigheten av skiljedomar ska styras av de bestämmelser om verkställighet av domar eller skiljedomar som gäller där verkställigheten ska ske.
5. En slutlig skiljedom som meddelats enligt detta avsnitt ska anses vara en skiljedom avseende ett käromål som uppkommit i samband med ett kommersiellt förhållande eller en kommersiell transaktion i enlighet med artikel 1 i New York-konventionen.

6. För tydlighetens skull påpekas att om ett käromål ingivits enligt artikel 8.23.2 a ska en slutlig skiljedom meddelad enligt detta avsnitt anses vara en skiljedom enligt kapitel IV, avsnitt 6 i ICSID-konventionen.

ARTIKEL 8.42

Parternas roll

1. En part ska inte inge internationella käromål beträffande käromål som ingetts i enlighet med artikel 8.23 såvida inte den andra parten har underlåtit att iaktta och följa den skiljedom som meddelats i tvisten.
2. Punkt 1 ska inte utesluta möjligheten till tvistlösning enligt kapitel 29 (Tvistlösning) i fråga om en åtgärd med allmän räckvidd, även om åtgärden påstås ha överträtt avtalet när det gäller en viss investering för vilken ett käromål har ingetts i enlighet med artikel 8.23, och ska inte påverka tillämpningen av artikel 8.38.
3. Punkt 1 hindrar inte informella utbyten som har som enda syfte att underlätta en lösning av en tvist.

ARTIKEL 8.43

Konsolidering

1. Om två eller flera käromål som har ingetts separat i enlighet med artikel 8.23 har en juridisk eller saklig fråga gemensam och följer av samma händelser eller omständigheter, får en tvistande part eller de tvistande parterna tillsammans begära att en separat avdelning vid tribunalen inrättas i enlighet med denna artikel och att denna avdelning utfärdar ett beslut om konsolidering (nedan kallad *begäran om konsolidering*).
2. Den tvistande part som begär ett beslut om konsolidering ska först anmäla detta till de tvistande parter som enligt den bör omfattas av beslutet.
3. Om de tvistande parter som delgivits anmälningar enligt punkt 2 har kommit överens om att begära ett konsolideringsbeslut får de lämna en gemensam begäran om att det inrättas en särskild avdelning vid tribunalen och att ett beslut om konsolidering fattas enligt denna artikel. Om de tvistande parter som delgivits anmälningar enligt punkt 2 inte har kommit överens om att begära ett konsolideringsbeslut inom 30 dagar från anmälan, kan en tvistande part lämna en begäran om att det inrättas en särskild avdelning vid tribunalen och att ett beslut om konsolidering fattas enligt denna artikel.
4. Begäran ska lämnas skriftligen till tribunalens ordförande och till alla de tvistande parter som ska omfattas av beslutet och den ska omfatta följande:
 - a) Namn och adress för de tvistande parter som ska omfattas av beslutet.

- b) Det käromål, eller de delar av käromålet, som ska omfattas av beslutet.
 - c) Skälen till begäran.
5. Om en begäran om konsolidering omfattar fler än en svarande ska alla sådana svarandes samförstånd inhämtas.
6. De regler som är tillämpliga på förfarandet enligt denna artikel ska bestämmas enligt följande:
- a) Om alla käromål som omfattas av en begäran om konsolidering har inletts för tvistlösning enligt samma regler enligt artikel 8.23 ska dessa regler tillämpas.
 - b) Om de käromål som omfattas av en begäran om konsolidering inte har lämnats till skiljedom enligt samma tvistlösningsförfarande
 - i) kan investerarna gemensamt komma överens om bestämmelserna enligt artikel 8.23.2, eller
 - ii) om investerarna inte kan enas om tillämpliga regler inom 30 dagar efter det att tribunalens ordförande mottagit en begäran om konsolidering, ska Uncitrals skiljedomregler tillämpas.
7. Tribunalens ordförande ska, efter mottagandet av en begäran om konsolidering och i enlighet med kraven i artikel 8.27.7, inrätta en ny avdelning (nedan kallad *konsolideringsavdelning*) vid tribunalen, som ska ha behörighet för vissa eller alla käromål, helt eller delvis, som är föremål för en gemensam begäran om konsolidering.

8. Om konsolideringsavdelningen vid tribunalen, efter att ha hört de tvistande parterna, anser att käromål som ingetts i enlighet med artikel 8.23 har en juridisk eller saklig fråga gemensam och följer av samma händelser eller omständigheter, och att konsolidering bäst skulle bidra till en rättvis och effektiv lösning av käromålen och till enhetlighet i fråga om skiljedomarna får tribunalens konsolideringsavdelning genom beslut, helt eller delvis, förklara sig behörig för vissa eller alla av käromålen.

9. Om en konsolideringsavdelning vid tribunalen har förklarat sig behörig enligt punkt 8 kan en investerare som har ingett ett käromål i enlighet med artikel 8.23, och vars käromål inte har konsoliderats, genom en skriftlig begäran till tribunalen be att få inkluderas i beslutet, förutsatt att framställan överensstämmer med kraven i punkt 4. Konsolideringsavdelningen vid tribunalen ska medge konsolidering om den är förvissad om att villkoren i punkt 8 är uppfyllda och att beviljandet av en sådan begäran inte innebär någon orimlig börda för eller på ett otillbörligt sätt påverkar de tvistande parterna eller i onödan stör förhandlingarna. Innan konsolideringsavdelningen vid tribunalen utfärdar ett sådant beslut ska den samråda med de tvistande parterna.

10. På begäran av en tvistande part får en konsolideringsavdelning vid tribunalen som inrättats enligt denna artikel, i avvaktan på det beslut som den fattar enligt punkt 8, besluta att förfarandet i den avdelning vid tribunalen som inrättats enligt artikel 8.27.7 förklaras vilande, såvida inte den senare tribunalen redan har skjutit upp sitt förfarande.

11. Den avdelning vid tribunalen som inrättats enligt artikel 8.27.7 ska överlåta behörighet när det gäller de käromål, eller delar av dessa, för vilka den konsolideringsavdelning vid tribunalen som inrättats enligt denna artikel har förklarat sig behörig.

12. Skiljedomar som avges av en konsolideringsavdelning vid tribunalen som inrättats enligt denna artikel för de käromål, eller delar av dessa, för vilka den har förklarat sig behörig, ska vara bindande för den avdelning vid tribunalen som inrättats enligt artikel 8.27.7 i fråga om dessa käromål eller delar av dessa.

13. Investerare får återkalla käromål enligt detta avsnitt som är föremål för konsolidering, och sådana käromål får inte inges på nytt i enlighet med artikel 8.23. Om återkallandet görs senast 15 dagar efter mottagandet av meddelandet om konsolidering ska investerarens tidigare ingivande av käromålet inte hindra regressrätt vid annan tvistlösning än enligt detta avsnitt.

14. På begäran av en investerare får en konsolideringsavdelning vid tribunalen vidta sådana åtgärder som den anser vara lämpliga för att säkerställa att investerarens konfidentiella eller skyddade uppgifter inte röjs för andra investerare. Sådana åtgärder kan inbegripa inlämning av redigerade versioner av handlingar som innehåller konfidentiella eller skyddade uppgifter till de andra investerarna eller att delar av utfrågningar hålls inom stängda dörrar.

ARTIKEL 8.44

Kommittén för tjänster och investeringar

1. Kommittén för tjänster och investeringar ska utgöra ett forum där parterna kan samråda i frågor som rör detta kapitel, bland annat följande:

a) Problem som kan uppstå vid tillämpningen av detta kapitel.

b) Möjliga förbättringar av detta kapitel, i synnerhet mot bakgrund av erfarenhet från och utvecklingen i andra internationella forum och parternas övriga avtal.

2. Kommittén för tjänster och investeringar ska, med parternas samtycke och efter slutförande av parternas respektive interna krav och förfaranden, anta en uppförandekod för ledamöter av tribunalen, som ska tillämpas vid tvister som följer detta kapitel; denna uppförandekod kan ersätta eller komplettera gällande bestämmelser och kan bland annat avse följande frågor:

a) Skyldighet att lämna uppgifter.

b) Tribunalens ledamöters oavhängighet och opartiskhet.

c) Sekretess.

Parterna ska göra sitt bästa för att se till att uppförandekoden antas senast den första dagen för den provisoriska tillämpningen eller vid ikraftträdandet av detta avtal, i tillämpliga fall, och i varje fall senast två år efter denna dag.

3. Kommittén för tjänster och investeringar kan, med parternas samtycke och efter slutförande av parternas respektive interna krav och förfaranden

a) rekommendera att Gemensamma Ceta-kommittén antar tolkningar av detta avtal i enlighet med artikel 8.31.3,

- b) anta och ändra regler som kompletterar de tillämpliga tvistlösningsreglerna samt ändra de tillämpliga bestämmelserna om transparens; sådana regler och ändringar ska vara bindande för tribunalen som inrättas enligt detta avsnitt,
- c) anta bestämmelser för medling mellan de tvistande parterna enligt artikel 8.20,
- d) rekommendera att Gemensamma Ceta-kommittén antar eventuella ytterligare regler om skyldigheten att ge en rättvis och skälig behandling enligt artikel 8.10.3,
- e) ge rekommendationer till Gemensamma Ceta-kommittén om hur överprövningstribunalen enligt artikel 8.28.8 ska kunna fungera.

ARTIKEL 8.45

Undantag

Bestämmelserna om tvistlösning i detta avsnitt och i kapitel tjugonio (Tvistlösning) gäller inte frågor som avses i bilaga 8-C.

KAPITEL NIO

GRÄNSÖVERSKRIDANDE HANDEL MED TJÄNSTER

ARTIKEL 9.1

Definitioner

I detta kapitel avses med

reparation och underhåll av luftfartyg: verksamhet som utförs på ett luftfartyg eller en del av detta när luftfartyget tagits ur drift och som inte är s.k. linjeunderhåll.

flygplatstjänster: drift eller förvaltning av flygplatsinfrastruktur, bland annat terminaler, start- och landningsbanor, taxibanor och plattor, parkeringsplatser och system för transporter inom flygplatser, på arvodes- eller kontraktsbasis. För tydlighetens skull påpekas att flygplatstjänster inte omfattar ägande av eller investering i flygplatser eller flygplatsmark och inte heller någon av de uppgifter som utförs av en styrelse. Flygplatstjänster omfattar inte heller flygtrafiktjänster.

tjänster som rör datoriserade bokningssystem: tjänster som tillhandahålls av datoriserade system vilka innehåller information om lufttrafikföretagets tidtabeller, bokningsläge, biljettpriser och resevillkor, och genom vilka reservationer kan göras eller biljetter utfärdas.

gränsöverskridande handel med finansiella tjänster eller **gränsöverskridande tillhandahållande av finansiella tjänster**: tillhandahållande av en tjänst

- a) från en parts territorium till den andra partens territorium, eller
- b) på den ena partens territorium till en tjänstekonsument från den andra parten,

men inbegriper inte tillhandahållande av en tjänst på en parts territorium genom en person som hör till den andra parten.

markttjänster: tjänster som tillhandahålls på arvodes- eller kontraktbasis för administrativa markttjänster och övervakning, bland annat kontroll av lastning och telekommunikationer, passagerarhantering, bagagehantering, gods- och posthantering, ramp- och luftfartygstjänster, bränsle- och oljehantering, linjeunderhåll av luftfartyg, flygoperationer och administration av besättningar, marktransport och cateringtjänster. Markttjänster omfattar inte säkerhetstjänster eller drift eller förvaltning av centraliserad flygplatsinfrastruktur såsom till exempel bagagehanteringssystem, avisningssystem, bränsledistributionssystem eller system för transporter inom flygplatser.

försäljning och marknadsföring av lufttransporttjänster: möjligheten för det berörda lufttrafikföretaget att sälja och fritt marknadsföra sina lufttransporttjänster, vilket inbegriper alla aspekter av marknadsföring, såsom marknadsundersökningar, reklam och distribution, men inte prissättning av lufttransporttjänster eller tillämpliga villkor.

tjänster som tillhandahålls i samband med utövandet av statliga befogenheter: varje tjänst som inte tillhandahålls på kommersiella grunder eller i konkurrens med en eller flera tjänsteleverantörer.

ARTIKEL 9.2

Tillämpningsområde

1. Detta kapitel gäller för åtgärder som införs eller upprätthålls av en part och som avser gränsöverskridande handel med tjänster som utförs av en tjänsteleverantör från den andra parten, inbegripet åtgärder som avser
 - a) produktion, distribution, marknadsföring, försäljning och leverans av en tjänst,
 - b) förvärv av, användning av eller betalning för en tjänst, och
 - c) i samband med tillhandahållande av en tjänst, tillgång till och användning av tjänster som måste erbjudas allmänheten.
2. Detta kapitel är inte tillämpligt på åtgärder som avser
 - a) tjänster som tillhandahålls i samband med utövandet av statliga befogenheter,
 - b) för Europeiska unionen, audiovisuella tjänster,
 - c) för Kanada, kulturindustrin,
 - d) finansiella tjänster enligt definitionen i artikel 13.1 (Definitioner),

- e) luftfartstjänster eller därmed sammanhängande tjänster till stöd för luftfartstjänster och andra tjänster som tillhandahålls genom lufttransport¹³, utom
 - i) reparation och underhåll av luftfartyg,
 - ii) försäljning och marknadsföring av lufttransporttjänster,
 - iii) tjänster som rör datoriserade bokningssystem,
 - iv) markttjänster,
 - v) flygplatstjänster,
- f) en parts upphandling av en vara eller tjänst för myndighetsändamål och inte för kommersiell återförsäljning eller för användning i leverans av en vara eller en tjänst för kommersiell försäljning, oavsett om denna upphandling utgör en "offentlig upphandling som omfattas av avtalet" i den mening som avses i artikel 19.2.2 (Tillämpningsområde och omfattning), eller
- g) subventioner eller statliga stödåtgärder i samband med gränsöverskridande handel med tjänster, som tillhandahålls av en part.

¹³ Dessa tjänster omfattar tjänster när ett luftfartyg används för att utföra specialiserad verksamhet inom sektorer såsom jordbruk, bygg- eller anläggningsarbete, fotografering, lantmäteri, skogsbruk, övervakning och patrullering eller reklamflygning, om den specialiserade verksamheten tillhandahålls av den person som är ansvarig för luftfartygets drift.

3. Detta kapitel inverkar inte på parternas rättigheter och skyldigheter enligt *luftfartsavtalet mellan Kanada och Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater*, upprättat i Bryssel den 17 december 2009 och Ottawa den 18 december 2009.

4. Detta kapitel ska inte innebära någon skyldighet för en part med avseende på medborgare och varaktigt bosatta i den andra parten som önskar tillträde till den första partens arbetsmarknad eller söker fast anställning inom dess territorium, eller medföra någon rätt för sådana medborgare och varaktigt bosatta med avseende på sådant tillträde eller sådan anställning.

ARTIKEL 9.3

Nationell behandling

1. Varje part ska medge tjänsteleverantörer och tjänster från den andra parten en behandling som inte är mindre gynnsam än den som parten, i likadana situationer, medger sina egna tjänsteleverantörer och tjänster.

2. För tydlighetens skull påpekas att den behandling som en part medger i enlighet med punkt 1, med avseende på en myndighet i Kanada annan än på federal nivå, eller, med avseende på den statliga förvaltningen i en medlemsstat i Europeiska unionen, avser en behandling som inte är mindre gynnsam än den gynnsammaste behandling i likadana situationer som denna myndighet eller förvaltning medger sina egna tjänsteleverantörer och tjänster.

ARTIKEL 9.4

Formella krav

Artikel 9.3 hindrar inte en part från att införa eller upprätthålla en åtgärd som föreskriver formella krav i samband med tillhandahållandet av en tjänst, förutsatt att sådana krav inte tillämpas på ett sätt som skulle innebära ett medel för godtycklig eller oberättigad diskriminering. Sådana åtgärder omfattar krav

- a) på att begära licens, registrering, certifiering eller godkännande i syfte att tillhandahålla en tjänst eller som ett krav på medlemskap i en viss yrkesgrupp, såsom krav på medlemskap i en yrkesorganisation eller deltagande i gemensamma kompensationsfonder för medlemmar i yrkesorganisationer,
- b) på att tjänsteleverantörer ska ha ett lokalt ombud för sina tjänster eller ha en lokal adress,
- c) på att tala ett nationellt språk eller inneha ett körkort, eller
- d) på att en tjänsteleverantör
 - i) lämnar borgen eller annan ekonomisk säkerhet,
 - ii) inrättar eller bidrar till ett förvaltningskonto,
 - iii) innehar en särskild typ och ett visst belopp av försäkringar,

- iv) tillhandahåller andra liknande garantier, eller
- v) ger tillgång till handlingar.

ARTIKEL 9.5

Behandling som mest gynnad nation

1. Varje part ska medge tjänsteleverantörer och tjänster från den andra parten en behandling som inte är mindre gynnsam än den som parten i likadana situationer medger tjänsteleverantörer och tjänster från ett tredjeland.
2. För tydlighetens skull påpekas att den behandling som en part medger i enlighet med punkt 1, med avseende på en myndighet i Kanada annan än på federal nivå, eller, med avseende på den statliga förvaltningen i en medlemsstat i Europeiska unionen, avser den behandling som denna myndighet eller förvaltning på sitt territorium i likadana situationer medger tjänster och tjänsteleverantörer från tredjeland.
3. Punkt 1 är inte tillämplig på en behandling som en part beviljar inom ramen för en befintlig eller framtida åtgärd, inbegripet genom ett arrangemang eller ett avtal med ett tredjeland, som innebär erkännande av ackreditering av tjänster och tjänsteleverantörer inom provning och analys, ackreditering av tjänster och tjänsteleverantörer inom reparation och underhåll samt certifiering av dessa ackrediterade tjänsters och tjänsteleverantörers kvalifikationer, resultat eller arbete.

ARTIKEL 9.6

Marknadstillträde

En part får inte införa eller upprätthålla en åtgärd som på hela dess territorium eller på territoriet för en nationell, provinsiell, territoriell, regional eller lokal myndighet medför begränsningar avseende

- a) antalet tjänsteleverantörer genom numeriska kvoter, monopol eller ensamrätt eller genom krav på prövning av det ekonomiska behovet,
- b) det totala värdet av tjänstetransaktioner eller av tillgångar genom numeriska kvoter eller krav på prövning av det ekonomiska behovet, eller
- c) det totala antalet tjänster som tillhandahålls eller den totala kvantiteten tjänsteproduktion uttryckt i angivna numeriska enheter genom kvoter eller krav på prövning av det ekonomiska behovet.

ARTIKEL 9.7

Förbehåll

1. Artiklarna 9.3, 9.5 och 9.6 är inte tillämpliga på
 - a) Befintliga oförenliga åtgärder som upprätthålls av en part på följande nivåer:
 - i) Europeiska unionen, såsom anges i dess lista i bilaga I.
 - ii) Nationell nivå, i enlighet med vad den berörda parten angett i sin lista i bilaga I.
 - iii) Provinsiell, territoriell eller regional nivå i enlighet med vad den berörda parten angett i sin lista i bilaga I.
 - iv) Lokal förvaltningsnivå.
 - b) En fortsättning eller ett direkt förnyande av en oförenlig åtgärd som avses i led a.
 - c) En ändring av en oförenlig åtgärd som avses i led a i den mån som ändringen inte minskar åtgärdens förenlighet, så som den var omedelbart före ändringen, med artiklarna 9.3, 9.5 och 9.6.

2. Artiklarna 9.3, 9.5 och 9.6 ska inte tillämpas på en åtgärd som en part inför eller upprätthåller med avseende på en sektor, undersektor eller verksamhet, såsom anges i partens lista i bilaga II.

ARTIKEL 9.8

Förvägran av förmåner

En part får förvägra en tjänsteleverantör från den andra parten som är ett företag och den tjänsteleverantörens tjänster att omfattas av de förmåner som följer av detta kapitel om

- a) en tjänsteleverantör från tredjeland äger eller kontrollerar företaget, och
- b) den förvägrande parten inför eller upprätthåller en åtgärd gentemot det berörda tredjelandet som
 - i) avser bevarande av en internationell fred och säkerhet, och
 - ii) förbjuder transaktioner med företaget eller som skulle överträdas eller kringgå om de förmåner som följer av detta kapitel beviljades företaget.

KAPITEL TIO

FYSISKA PERSONERS INRESA OCH TILLFÄLLIGA VISTELSE FÖR AFFÄRSÄNDAMÅL

ARTIKEL 10.1

Definitioner

I detta kapitel gäller följande definitioner:

tjänsteleverantörer på kontraktsbasis: fysiska personer som är anställda av ett företag från en part som inte har någon etablering på den andra partens territorium och som i god tro har tecknat ett kontrakt (annat än genom sådana förmedlare som omfattas av CPC 872) om att tillhandahålla en tjänst till en slutkonsument i den andra parten, vilket kräver att de anställda tillfälligt uppehåller sig på den andra partens territorium för att fullgöra kontraktet om tillhandahållande av en tjänst.

företag: ett företag enligt definitionen i artikel 8.1 (Definitioner).

oberoende yrkesutövare: fysiska personer som medverkar vid tillhandahållandet av en tjänst och som är etablerade som egenföretagare på en parts territorium, som inte har någon etablering på den andra partens territorium och som i god tro har tecknat ett kontrakt (annat än genom sådana förmedlare som omfattas av CPC 872) för att tillhandahålla tjänster med en slutkonsument i den andra parten, vilket kräver att den fysiska personen tillfälligt uppehåller sig på den andra partens territorium för att fullgöra kontraktet om tillhandahållande av en tjänst.

nyckelpersonal: personal vars affärsresa sker för investeringsändamål, investerare eller personer som **är föremål för företagsintern förflyttning:**

- a) **personal vars affärsresa sker för investeringsändamål:** fysiska personer som arbetar i en ledande ställning eller som specialister och som ansvarar för att etablera ett företag men som inte gör några direkta transaktioner med allmänheten och inte får någon ersättning från någon källa på värdpartens territorium,
- b) **investerare:** fysiska personer som i en övervakande eller verkställande roll etablerar, utvecklar eller förvaltar en investering, till vilken dessa personer eller det företag som anställer dessa personer anförtrott, eller är i färd med att anförtro, ett betydande kapitalbelopp, och
- c) **personer som är föremål för företagsintern förflyttning:** fysiska personer som har varit anställda av ett företag i en part eller varit delägare i ett företag i en part under minst ett år och som tillfälligt förflyttas till ett företag (som kan vara dotterbolag, filial eller moderföretag till företaget från en part) på den andra partens territorium. Den fysiska personen måste tillhöra en av följande kategorier:
 - i) **ledande personal:** fysiska personer som innehar en ledande ställning i ett företag och som
 - A) såsom huvuduppgift innehar en central roll i företagets ledningsfunktioner eller leder hela företaget eller en av företagets avdelningar eller underavdelningar, och

- B) har en omfattande frihet i sitt beslutsfattande, vilket kan inbegripa behörighet att personligen anställa och avskeda personal eller vidta andra åtgärder (såsom beslut om befordran eller ledighet), och
 - I) endast står under allmänt överinseende av eller i princip endast får instruktioner från högre chefer, styrelsen eller företagets aktieägare eller motsvarande, eller
 - II) övervakar och kontrollerar arbete som utförs av andra personer med övervakande, högkvalificerade eller arbetsledande funktioner, och utövar diskretionär befogenhet över den dagliga driften, eller
- ii) **specialister:** fysiska personer som arbetar på ett företag och som har
 - A) särskilda kunskaper om företagets produkter eller tjänster och dess tillämpning på internationella marknader, eller
 - B) en hög grad av expertis eller kunskap om företagets processer och förfaranden, t.ex. produktion, forskningsutrustning, metoder eller förvaltning.

Vid bedömningen av sådan expertis eller kunskap kommer parterna att beakta färdigheter som är särskilda och skiljer sig från dem som är allmänt utbredda i en viss bransch och som är svåra att överföra till en annan fysisk person på kort sikt. Sådana kvalifikationer bör normalt ha erhållits genom specialiserade akademiska kvalifikationer eller omfattande erfarenhet inom företaget, eller

iii) **praktikanter med akademisk examen:** fysiska personer som

- A) innehar en universitetsexamen, och
- B) tillfälligt förflyttas till ett företag på den andra partens territorium för karriärutvecklingsändamål eller för att få utbildning i affärsteknik eller affärsmetoder.

fysiska personer som inreser för affärsändamål: nyckelpersonal, tjänsteleverantörer på kontraktbasis, oberoende yrkesutövare eller affärsresenärer på kortare besök som är medborgare i en part.

ARTIKEL 10.2

Syfte och omfattning

1. Detta kapitel ger uttryck för de förmånliga handelsförbindelserna mellan parterna samt det gemensamma målet att underlätta handeln med tjänster och investeringar genom att tillåta inresa och tillfällig vistelse för fysiska personer för affärsändamål och genom att säkerställa insyn i processen.
2. Detta kapitel är tillämpligt på åtgärder som införs eller upprätthålls av en part avseende inresa och tillfällig vistelse på deras territorium för nyckelpersonal, tjänsteleverantörer på kontraktbasis, oberoende yrkesutövare och affärsresenärer på kortare besök. Detta kapitel är inte tillämpligt på åtgärder som påverkar fysiska personer som söker tillträde till en parts arbetsmarknad, och inte heller på åtgärder som rör medborgarskap, bosättning eller fast anställning.

3. Inget i detta kapitel ska hindra en part från att tillämpa åtgärder för att reglera fysiska personers inresa till eller tillfälliga vistelse på deras territorium, inbegripet sådana åtgärder som är nödvändiga för att skydda gränsernas integritet och säkerställa att fysiska personers förflyttning över dessa sker i ordnade former, förutsatt att åtgärderna inte tillämpas på ett sådant sätt att de upphäver eller minskar de förmåner som tillkommer en part enligt villkoren i detta kapitel. Enbart det faktum att visering krävs för fysiska personer från vissa länder, men inte från andra, ska inte anses upphäva eller inskränka förmåner enligt detta kapitel.
4. I de fall inga åtaganden görs i detta kapitel, ska alla andra bestämmelser i parternas lagstiftning om inresa och vistelse fortsätta att tillämpas, även de som gäller vistelsens längd.
5. Oaktat bestämmelserna i detta kapitel ska alla bestämmelser i parternas lagstiftning gällande sysselsättning och social trygghet fortsätta att tillämpas, däribland bestämmelser om minimilön och kollektivavtal.
6. Detta kapitel är inte tillämpligt i fall där avsikten med eller följden av inresa och tillfällig vistelse är att störa eller på annat sätt påverka resultatet av en arbets- eller ledningstvist eller förhandlingar, eller anställning av fysiska personer som är inblandade i tvister eller förhandlingar.

ARTIKEL 10.3

Allmänna skyldigheter

1. Varje part ska tillåta inresa och tillfällig vistelse för fysiska personer för affärsändamål från den andra parten så länge som de fysiska personerna i övrigt uppfyller partens migrationsbestämmelser för inresa och tillfällig vistelse, i enlighet med detta kapitel.
2. Varje part ska tillämpa sina åtgärder som berörs av bestämmelserna i detta kapitel i enlighet med artikel 10.2.1, och framför allt tillämpa dessa åtgärder så att de inte i onödan hindrar eller försenar handeln med varor eller tjänster eller utförande av investeringsverksamhet enligt detta avtal.
3. Varje part ska se till att alla avgifter för handläggning av ansökningar om inresa och tillfällig vistelse är rimliga och står i proportion till de kostnader som uppkommit.

ARTIKEL 10.4

Tillhandahållande av information

1. Med hänsyn till kapitel tjugosju (Transparens), och med tanke på den vikt parterna fäster vid betydelsen av transparens i fråga om information om inresa och tillfällig vistelse ska varje part, senast 180 dagar efter den dag då detta avtal träder i kraft, till den andra parten tillhandahålla förklaringar avseende kraven för inresa och tillfällig vistelse enligt detta kapitel, så att fysiska personer för affärsändamål från den andra parten ges möjlighet att sätta sig in i dessa krav.

2. Om en part samlar in och registerför uppgifter om inresa och tillfällig vistelse för fysiska personer för affärsändamål per kategori enligt detta kapitel, ska parten på begäran göra uppgifterna tillgängliga för den andra parten, i enlighet med dess lagstiftning gällande integritets- och uppgiftsskydd.

ARTIKEL 10.5

Kontaktpunkter

1. Parterna inrättar härmed följande kontaktpunkter:

a) För Kanada:

Director
Temporary Resident Policy
Immigration Branch
Citizenship and Immigration Canada

b) För Europeiska unionen:

Generaldirektören
Generaldirektoratet för handel
Europeiska kommissionen

c) För Europeiska unionens medlemsstater gäller de kontaktpunkter som förtecknas i bilaga 10-A, eller deras respektive efterträdare.

2. Kontaktpunkterna för Kanada och Europeiska unionen, och i tillämpliga fall kontaktpunkterna för Europeiska unionens medlemsstater, ska utbyta information enligt artikel 10.4 och ska sammanträda efter behov för att diskutera frågor som rör detta kapitel, t.ex.

- a) tillämpningen av och administrativa aspekter på detta kapitel, inbegripet under vilka former parterna tillåter inresa och tillfällig vistelse,
- b) utarbetande av och antagande av gemensamma kriterier och tolkningar vid tillämpningen av detta kapitel,
- c) utarbetande av åtgärder för att ytterligare underlätta inresa och tillfällig vistelse för fysiska personer för affärsändamål, och
- d) rekommendationer till Gemensamma Ceta-kommittén angående detta kapitel.

ARTIKEL 10.6

Skyldigheter i andra kapitel

1. Detta avtal innebär ingen skyldighet för någon part vad gäller deras bestämmelser om immigration, förutom såsom särskilt anges i detta kapitel och i kapitel tjugosju (Transparens).

2. Utan att det påverkar ett eventuellt beslut att tillåta inresa och tillfällig vistelse för fysiska personer från den andra parten i enlighet med detta kapitel, inbegripet den vistelselängd som medges enligt ett sådant tillstånd ska

- a) artiklarna 9.3 (Nationell behandling) och 9.6 (Marknadstillträde), om inte annat följer av artiklarna 9.4 (Formella krav) och 9.2 (Tillämpningsområde) men inte artikel 9.2.2 d, införlivas med och utgöra en del av detta kapitel och tillämpas på behandlingen av fysiska personer som inreser för affärsändamål som befinner sig på den andra partens territorium inom någon av kategorierna
 - i) nyckelpersonal, och
 - ii) tjänsteleverantörer på kontraktbasis samt oberoende yrkesutövare för samtliga sektorer som förtecknas i bilaga 10-E, och
- b) artikel 9.5 (Behandling som mest gynnad nation), om inte annat följer av artiklarna 9.4 (Formella krav) och 9.2 (Tillämpningsområde) men inte artikel 9.2.2 d införlivas med och utgöra en del av detta kapitel och är tillämplig på behandlingen av fysiska personer som inreser för affärsändamål som befinner sig på den andra partens territorium och hör till någon av kategorierna
 - i) nyckelpersonal, tjänsteleverantörer på kontraktbasis och oberoende yrkesutövare, och
 - ii) affärsresenärer på kortare besök, i enlighet med artikel 10.9.

3. För tydlighetens skull påpekas att punkt 2 är tillämpligt på behandlingen av fysiska personer som inreser för affärsändamål som befinner sig på den andra partens territorium, och som omfattas av de relevanta kategorierna och som tillhandahåller finansiella tjänster enligt definitionen i artikel 13.1 (Definitioner) i kapitel tretton (Finansiella tjänster). Punkt 2 är inte tillämplig på åtgärder som rör beviljande av tillfällig inresa för fysiska personer från en part eller ett tredje land.
4. Om en part har angett ett förbehåll i sin lista i bilaga I, II eller III utgör förbehållet också ett förbehåll mot punkt 2 i den mån som den åtgärd som fastställs i eller tillåts enligt förbehållet påverkar behandlingen av fysiska personer som inreser för affärsändamål som befinner sig på den andra partens territorium.

ARTIKEL 10.7

Nyckelpersonal

1. Varje part ska tillåta inresa och tillfällig vistelse för nyckelpersonal från den andra parten om inte annat följer av de förbehåll och undantag som förtecknas i bilaga 10-B.
2. Ingen av parterna får införa eller upprätthålla begränsningar av det totala antal nyckelpersonal från den andra parten som tillåts inresa och tillfällig vistelse, i form av en begränsning i antal eller prövning av det ekonomiska behovet.
3. Varje part ska tillåta inresa och tillfällig vistelse för personal vars affärsresa sker för investeringsändamål utan att kräva arbetstillstånd eller annat förhandsgodkännandeförfarande med liknande syfte.

4. Varje part ska tillåta tillfällig anställning på deras territorium av personer som **är föremål för företagsintern förflyttning** och investerare från den andra parten.
5. Den tillåtna vistelselängden för nyckelpersonal är följande:
- a) För personer som **är föremål för företagsintern förflyttning** (specialister och ledande personal): tre år eller kontraktets längd, beroende på vad som är kortast, med möjlighet till förlängning på högst 18 månader av den part som beviljar inresa och tillfällig vistelse¹⁴.
 - b) För personer som **är föremål för företagsintern förflyttning** (praktikanter med akademisk examen): ett år eller kontraktets längd, beroende på vad som är kortast.
 - c) För investerare: ett år, med möjlighet till förlängning av den part som beviljar inresa och tillfällig vistelse.
 - d) För personal vars affärsresa sker för investeringsändamål: 90 dagar inom en sexmånadersperiod¹⁵.

¹⁴ Den tillåtna vistelselängden enligt detta kapitel får inte beaktas inom ramen för en ansökan om medborgarskap i en medlemsstat i Europeiska unionen.

¹⁵ Detta påverkar inte de rättigheter som ges till Kanada enligt bilaterala viseringsundantag från Europeiska unionens medlemsstater.

ARTIKEL 10.8

Tjänsteleverantörer på kontraktsbasis och oberoende yrkesutövare

1. I enlighet med bilaga 10-E ska varje part tillåta inresa och tillfällig vistelse för tjänsteleverantörer på kontraktsbasis från den andra parten, på följande villkor:
 - a) De fysiska personerna måste medverka vid tillhandahållandet av en tjänst på tillfällig basis i egenskap av anställda av ett företag som har tecknat ett tjänstekontrakt för en period av högst 12 månader. Om tjänstekontraktet är längre än 12 månader gäller åtagandena i detta kapitel endast de första 12 månaderna av avtalet.
 - b) De fysiska personer som reser in till den andra parten måste erbjuda sådana tjänster i egenskap av anställd på det företag som tillhandahåller tjänsterna under minst det år som föregår inlämnandet av ansökan om inresa till den andra parten och måste vid tidpunkten för inlämnandet ha minst tre års yrkeserfarenhet¹⁶ från den näringsgren som kontraktet avser.

¹⁶ Denna yrkeserfarenhet måste ha erhållits efter att personen uppnått myndighetsålder.

- c) De fysiska personer som reser in till den andra partens territorium måste ha
 - i) universitetsexamen eller kvalifikationer som styrker motsvarande kunskaper¹⁷, och
 - ii) yrkeskvalifikationer när detta krävs för att bedriva en verksamhet enligt de lagar eller krav som gäller i den part där tjänsten tillhandahålls.
- d) De fysiska personerna får inte erhålla någon annan ersättning för tillhandahållandet av tjänsterna än den ersättning som betalas av det företag som anställt tjänsteleverantörerna i fråga under deras vistelse i den andra parten.
- e) Inresa och tillfällig vistelse som beviljats enligt denna artikel avser endast tillhandahållande av en tjänst som omfattas av kontraktet. Rätt att använda yrkestiteln i den part där tjänsten tillhandahålls får beviljas av den behöriga myndigheten enligt definitionen i artikel 11.1 (Definitioner), genom ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer eller på annat sätt.
- f) Tjänstekontraktet måste vara förenligt med de lagar, föreskrifter och andra rättsliga krav i den part som gäller där avtalet fullgörs¹⁸.

¹⁷ Om examen eller kvalifikationen inte har erhållits i den part där tjänsten tillhandahålls får den parten avgöra om den är likvärdig med den universitetsexamen som krävs på dess territorium. Parterna ska tillämpa bilaga 10-C, om inte annat följer av förbehållen i bilaga 10-E, vid bedömningen av likvärdighet.

¹⁸ För tydlighetens skull påpekas att den fysiska personen måste anställas av företaget för att fullgöra det tjänstekontrakt för vilket ansökan om inresa och tillfällig vistelse görs.

2. I enlighet med bilaga 10-E ska varje part tillåta inresa och tillfällig vistelse för oberoende yrkesutövare från den andra parten, på följande villkor:

- a) De fysiska personerna måste medverka vid tillhandahållandet av en tjänst på tillfällig basis i egenskap av egenföretagare etablerade i den andra parten och måste ha tecknat ett tjänstekontrakt för en period av högst tolv månader. Om tjänstekontrakten är längre än 12 månader är åtagandena i detta kapitel endast tillämpliga de första 12 månaderna i avtalet.
- b) De fysiska personer som reser in till den andra parten måste vid inlämnandet av ansökan om inresa till den andra parten ha minst sex års yrkeserfarenhet från den näringsgren som kontraktet avser.
- c) De fysiska personer som reser in till den andra parten måste ha
 - i) universitetsexamen eller kvalifikationer som styrker motsvarande kunskaper¹⁹, och
 - ii) yrkeskvalifikationer när detta krävs för att bedriva en verksamhet enligt de lagar eller krav som gäller i den part där tjänsten tillhandahålls.

¹⁹ Om examen eller kvalifikationen inte har erhållits i den part där tjänsten tillhandahålls får den parten avgöra om den är likvärdig med den universitetsexamen som krävs på dess territorium. Parterna ska tillämpa bilaga 10-C, om inte annat följer av förbehållen i bilaga 10-E, vid bedömningen av likvärdighet.

- d) Inresa och tillfällig vistelse som beviljats enligt bestämmelserna i denna artikel avser endast tillhandahållande av en tjänst som omfattas av kontraktet. Rätt att använda yrkestiteln i den part där tjänsten tillhandahålls får beviljas av den behöriga myndigheten enligt definitionen i artikel 11.1 (Definitioner), genom ett avtal om ömsesidigt erkännande eller på annat sätt.
- e) Tjänstekontraktet måste vara förenligt med de lagar, föreskrifter och andra rättsliga krav i den part som gäller där avtalet fullgörs.

3. Om inte annat anges i bilaga 10-E får en part inte införa eller upprätthålla begränsningar av det totala antal tjänsteleverantörer på kontraktbasis eller oberoende yrkesutövare från den andra parten som tillåts inresa och tillfällig vistelse, genom en begränsning i antal eller prövning av det ekonomiska behovet.

4. Vistelsens längd för tjänsteleverantörer på kontraktbasis eller för oberoende yrkesutövare är en sammanlagd period av högst 12 månader med möjlighet till förlängning av parten under en 24-månadersperiod eller under kontraktets giltighetstid, beroende på vilket som är kortast.

ARTIKEL 10.9

Affärsresenärer på kortare besök

1. I enlighet med bilaga 10-B ska en part tillåta inresa och tillfällig vistelse för affärsresenärer på kortare besök från den andra parten för att bedriva sådan verksamhet som förtecknas i bilaga 10-D, under förutsättning att affärsresenärerna på kortare besök

- a) inte ägnar sig åt att sälja en vara eller en tjänst till allmänheten,

- b) inte för egen räkning tar emot någon ersättning från en källa i den part där affärsresenären på kortare besök uppehåller sig tillfälligt, och
 - c) inte ägnar sig åt tillhandahållande av en tjänst inom ramen för ett kontrakt som undertecknats mellan ett företag som inte har någon kommersiell närvaro på den partens territorium där affärsresenären på kortare besök uppehåller sig tillfälligt och en konsument inom det territoriet, med undantag för vad som föreskrivs i bilaga 10-D.
2. Varje part ska tillåta tillfällig vistelse för affärsresenärer på kortare besök utan att kräva arbetstillstånd eller annat förhandsgodkännandeförfarande med liknande syfte.
3. Maximal vistelselängd för affärsresenärer på kortare besök är 90 dagar under en sexmånadersperiod.²⁰

ARTIKEL 10.10

Översyn över åtaganden

Inom fem år efter ikraftträdandet av detta avtal ska parterna överväga att uppdatera sina respektive åtaganden enligt artiklarna 10.7–10.9.

²⁰ Detta påverkar inte de rättigheter som ges enligt bilaterala viseringsundantag från Europeiska unionens medlemsstater.

KAPITEL ELVA

ÖMSESIDIGT ERKÄNNANDE AV YRKESKVALIFIKATIONER

ARTIKEL 11.1

Definitioner

I detta kapitel avses med

jurisdiktion: Kanadas territorium och var och en av dess provinser och territorier, eller territoriet i var och en av Europeiska unionens medlemsstater, i den mån detta avtal är tillämpligt på dessa territorier i enlighet med artikel 1.3 (Geografiskt tillämpningsområde),

förhandlande enhet: en person eller ett organ från en part med rätt eller befogenhet att förhandla om ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer,

yrkeserfarenhet: faktiskt och lagenligt utövande av en tjänst,

yrkeskvalifikationer: kvalifikationer som intygas i ett bevis på formella kvalifikationer och/eller yrkeserfarenhet,

behörig myndighet: en myndighet eller ett organ som har utsetts enligt bestämmelser i lagar eller andra författningar att erkänna kvalifikationer och att tillåta utövande av ett yrke i en jurisdiktion, och

reglerat yrke: en tjänst, eller utövande av tjänst, inklusive användningen av en benämning eller beteckning, som kräver specifika kvalifikationer enligt bestämmelser i lagar eller andra författningar.

ARTIKEL 11.2

Syfte och omfattning

1. Detta kapitel fastställer en ram för att underlätta ett rättvist, öppet och konsekvent regelverk för ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer mellan parterna och innehåller allmänna villkor för avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer.
2. Detta kapitel är tillämpligt på yrken som regleras i varje part, inbegripet i alla eller vissa av Europeiska unionens medlemsstater och i alla eller vissa av Kanadas provinser och territorier.
3. En part ska inte medge erkännande på ett sätt som skulle utgöra diskriminering vid tillämpningen av dess kriterier för auktorisering, licensiering eller certifiering av en tjänsteleverantör, eller som skulle utgöra en dold restriktion mot tjänstehandel.
4. Ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer som antagits enligt detta kapitel ska tillämpas inom de territorier som tillhör Europeiska unionen och Kanada.

ARTIKEL 11.3

Förhandlingar om ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer

1. Varje part ska uppmuntra sina behöriga myndigheter eller branschorganisationer, beroende på vad som är lämpligt, att utarbeta och till den gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer som inrättats enligt artikel 26.2.1 b tillhandahålla gemensamma rekommendationer om de föreslagna avtalen om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer.
2. En rekommendation ska innehålla en bedömning av det potentiella värdet av ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer, som ska grundas på kriterier såsom hur öppen marknaden är, industrins behov och vilka affärsmöjligheter som finns, t.ex. antalet yrkesutövande som förväntas dra nytta av avtalet, förekomsten av andra avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer inom denna sektor och förväntade vinster när det gäller ekonomisk och affärsmässig utveckling. Den ska dessutom innehålla en bedömning av om licensierings- eller kvalifikationssystemen i parterna är förenliga med det tänkta tillvägagångssättet för förhandlingarna om ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer.
3. Den gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer ska inom rimlig tid granska rekommendationen för att säkerställa att den är förenlig med kraven i detta kapitel. Om dessa krav är uppfyllda ska den gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer fastställa nödvändiga åtgärder inför förhandlingarna och varje part ska underrätta sina respektive berörda myndigheter om dessa åtgärder.
4. De förhandlande enheterna ska därefter fullborda förhandlingarna och lägga fram ett utkast till avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer till den gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer.
5. Den gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer ska därefter granska utkastet till avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer för att säkerställa att det är förenligt med föreliggande avtal.

6. Om den gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer anser att avtalet om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer är förenligt med föreliggande avtal, ska den gemensamma kommittén anta avtalet om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer genom ett beslut, på villkor att varje part därefter gör en anmälan till den gemensamma kommittén om att de har uppfyllt sina respektive inhemska krav. Beslutet blir bindande för parterna när denna anmälan till den gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer har gjorts.

ARTIKEL 11.4

Erkännande

1. Erkännande av yrkeskvalifikationer genom ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer ska göra det möjligt för tjänsteleverantören att utöva yrkesverksamhet i värdmedlemsstatens jurisdiktion, i enlighet med villkoren i avtalet.
2. Om yrkeskvalifikationerna för en tjänsteleverantör från en part erkänns av den andra parten enligt ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer ska de berörda myndigheterna i värdmedlemsstatens jurisdiktion inte behandla denna tjänsteleverantör mindre gynnsamt i likadana situationer än en likadan tjänsteleverantör vars yrkeskvalifikationer har certifierats eller intygats på partens eget territorium.
3. Erkännande enligt ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer får inte villkoras med
 - a) att tjänsteleverantören uppfyller medborgarskapskrav eller annan form av bosättningskrav, eller

- b) att tjänsteleverantören erhållit sin utbildning, erfarenhet eller fortbildning i partens egen jurisdiktion.

ARTIKEL 11.5

Gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer

Den gemensamma kommitté för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer som ansvarar för genomförandet av artikel 11.3 ska

- a) bestå av och gemensamt ledas av företrädare för Kanada och Europeiska unionen, som måste vara åtskilda från de berörda myndigheter eller yrkesorganisationer som avses i artikel 11.3.1; en förteckning över dessa företrädare ska bekräftas genom skriftväxling,
- b) sammanträda inom ett år efter detta avtals ikraftträdande, och därefter vid behov eller som beslutats,
- c) fastställa sin egen arbetsordning,
- d) underlätta utbyte av information om lagar och andra bestämmelser, policyer och praxis i fråga om standarder eller kriterier för auktorisering, licensiering eller certifiering av reglerade yrken,

- e) offentliggöra information om förhandlingar om och genomförande av avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer,
- f) rapportera till Gemensamma Ceta-kommittén om hur förhandlingarna om och genomförandet av avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer framskrider, och
- g) när så är lämpligt tillhandahålla information och komplettera riktlinjerna i bilaga 11-A.

ARTIKEL 11.6

Riktlinjer för förhandlingar om och ingående av avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer

Som en del av ramen för att uppnå ett ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer anger parterna i bilaga 11-A icke-bindande riktlinjer för förhandlingar om och ingående av avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer.

ARTIKEL 11.7

Kontaktpunkter

Varje part ska inrätta en eller flera administrativa kontaktpunkter för den praktiska tillämpningen av detta kapitel.

KAPITEL TOLV

INHEMSKA REGLERINGAR

ARTIKEL 12.1

Definitioner

I detta kapitel avses med

tillstånd: att ge en person tillåtelse att tillhandahålla en tjänst eller bedriva annan ekonomisk verksamhet,

behöriga myndigheter: alla myndigheter i en part, eller icke-offentliga organ som utövar befogenheter som delegerats av en myndighet i en part, som beviljar tillstånd,

licensieringsförfaranden: administrativa regler eller förfaranderegler, inbegripet ändring eller förlängning av en licens, som måste följas för att visa överensstämmelse med licensieringskraven,

licensieringskrav: andra materiella krav än kvalificeringskrav som måste uppfyllas för erhållande, ändring eller förnyelse av ett tillstånd,

kvalificeringsförfaranden: administrativa regler eller förfaranderegler som måste följas för att visa överensstämmelse med kvalificeringskraven, och

kvalificeringskrav: materiella kompetenskrav som måste uppfyllas för erhållande, ändring eller förnyelse av ett tillstånd.

ARTIKEL 12.2

Tillämpningsområde

1. Detta kapitel är tillämpligt på åtgärder som införs eller upprätthålls av en part avseende licensieringskrav, licensieringsförfaranden, kvalificeringskrav och kvalificeringsförfaranden, och som har inverkan på
 - a) det gränsöverskridande tillhandahållandet av tjänster enligt definitionen i artikel 9.1 (Definitioner),
 - b) tillhandahållande av en tjänst eller utövandet av någon annan ekonomisk verksamhet, genom kommersiell närvaro på den andra partens territorium, inbegripet etablering av en sådan kommersiell närvaro, och
 - c) tillhandahållandet av en tjänst genom närvaro av en fysisk person från den ena parten på den andra partens territorium, i enlighet med artikel 10.6.2 (Skyldigheter i andra kapitel).

2. Detta kapitel gäller inte licensieringskrav, licensieringsförfaranden, kvalificeringskrav och kvalificeringsförfaranden

- a) enligt en icke överensstämmande åtgärd som upprätthålls av en part i enlighet med dess lista i bilaga I, eller
- b) som rör någon av följande sektorer eller verksamheter:
 - i) För Kanadas del – kulturindustrin och, i enlighet med dess lista i bilaga II, sociala tjänster, frågor som rör ursprungsbefolkningen och minoriteter, spel- och vadslagningstjänster samt insamling, rening och distribution av vatten, och
 - ii) För EU-partens del – audiovisuella tjänster och, i enlighet med dess lista i bilaga II, hälso- och sjukvårdstjänster, utbildningstjänster, sociala tjänster, spel- och vadslagningstjänster²¹ samt insamling, rening och distribution av vatten.

ARTIKEL 12.3

Villkor och förfaranden för licensiering och kvalificering

1. Varje part ska se till att de licensieringskrav, kvalificeringskrav, licensieringsförfaranden och kvalificeringsförfaranden som den inför eller upprätthåller grundas på kriterier som hindrar de behöriga myndigheterna från att göra godtyckliga bedömningar.

²¹ Med undantag för Malta.

2. De kriterier som avses i punkt 1 ska vara

a) tydliga och transparenta,

b) objektiva, och

c) fastställda i förväg och offentliggjorda för allmänheten.

3. Parterna erkänner att utövandet av en ministers skönsmässiga bedömning när det gäller ett beslut om beviljande av tillstånd i allmänhetens intresse inte är oförenligt med punkt 2 c, under förutsättning att det sker i överensstämmelse med den tillämpliga lagens syfte och inte på ett sätt som är godtyckligt, eller i något annat avseende oförenligt med detta avtal.

4. Punkt 3 gäller inte licensierings- eller kvalificeringskrav för yrkesmässiga tjänster.

5. Varje part ska se till att tillstånd beviljas så snart som den behöriga myndigheten fastställer att villkoren för tillståndet är uppfyllda, och att tillstånd när de väl har beviljats träder i kraft utan onödigt dröjsmål i enlighet med de bestämmelser och villkor som anges däri.

6. Varje part ska upprätthålla eller inrätta allmänna domstolar, skiljedomstolar eller förvaltningsdomstolar eller motsvarande förfaranden som på begäran av en berörd investerare, enligt definitionen i artikel 8.1 (Definitioner), eller en berörd tjänsteleverantör, enligt definitionen i artikel 1.1 (Definitioner med allmän giltighet) snabbt kan pröva och vid behov vidta lämpliga åtgärder i fråga om förvaltningsbeslut som påverkar tillhandahållandet av en tjänst eller någon annan ekonomisk verksamhet. I de fall där sådana förfaranden inte är oberoende av den myndighet som svarar för förvaltningsbeslutet i fråga, ska varje part se till att förfarandena tillämpas på ett sätt som sörjer för en objektiv och opartisk prövning.
7. Varje part ska säkerställa att de licenserings- och kvalificeringsförfaranden som införs eller upprätthålls är så enkla som möjligt och inte i onödan försvårar eller försenar tillhandahållandet av en tjänst eller utövandet av någon annan ekonomisk verksamhet.
8. En tillståndsavgift som den sökande kan behöva betala i samband med sin ansökan om tillstånd ska vara rimlig och stå i proportion till kostnaderna, och inte i sig begränsa tillhandahållandet av en tjänst eller utövandet av någon annan ekonomisk verksamhet.
9. Tillståndsavgifter omfattar inte betalningar vid auktioner, utnyttjandet av naturresurser, royaltyer, upphandlingar eller andra icke-diskriminerande sätt att tilldela koncessioner eller obligatoriska bidrag för att tillhandahålla en samhällsomfattande tjänst.
10. Varje part ska säkerställa att de licensierings- eller kvalificeringsförfaranden som tillämpas av den behöriga myndigheten samt dess beslut i tillståndsprocessen är opartiska i förhållande till alla sökande. Den behöriga myndigheten bör fatta sina beslut på ett oberoende sätt och bör särskilt inte vara ansvarig inför någon person som tillhandahåller en tjänst eller utövar någon annan ekonomisk verksamhet för vilket tillståndet krävs.

11. Om det finns särskilda tidsfrister för godkännandet av ansökningar ska en sökande ges en rimlig tidsfrist för att lämna in en ansökan. Den behöriga myndigheten ska börja behandla ansökan utan oskäligt dröjsmål. Om möjligt bör ansökningar i elektronisk form godtas på liknande äkthetsvillkor som ansökningar på papper.
12. I lämpliga fall bör bestyrkta kopior godtas i stället för originalhandlingar.
13. Varje part ska se till att handläggningen av en tillståndsansökan, inbegripet det slutgiltiga beslutet, slutförs inom en rimlig tidsperiod från det att den fullständiga ansökan lämnats in. Varje part ska fastställa en normal tidsram för handläggningen av en ansökan.
14. På begäran av en sökande ska en parts behöriga myndigheter utan oskäligt dröjsmål lämna information om hur långt handläggningen av ansökan fortskridit.
15. Om en ansökan anses vara ofullständig ska en parts behöriga myndighet inom rimlig tid underrätta sökanden, ange vilka ytterligare uppgifter som krävs för att ansökan ska vara fullständig och ge den sökande tillfälle att rätta till bristerna.
16. Om en parts behöriga myndighet avslår en ansökan ska den informera den sökande skriftligen och utan onödigt dröjsmål. På begäran av den sökande ska partens behöriga myndighet också underrätta den sökande om orsakerna till att ansökan avslogs och om tidsfristen för överklagande eller omprövning av beslutet. En sökande bör tillåtas att inom en rimlig tidsfrist lämna in en ansökan på nytt.

KAPITEL TRETTON

FINANSIELLA TJÄNSTER

ARTIKEL 13.1

Definitioner

I detta kapitel gäller följande definitioner:

leverantör av gränsöverskridande finansiella tjänster från en part: en person från en part som bedriver verksamhet som gäller tillhandahållande av en finansiell tjänst inom partens territorium och som vill tillhandahålla eller tillhandahåller en finansiell tjänst genom ett gränsöverskridande tillhandahållande av den tjänsten.

gränsöverskridande tillhandahållande av finansiella tjänster eller **gränsöverskridande handel med finansiella tjänster:** tillhandahållande av en finansiell tjänst

- a) från en parts territorium till den andra partens territorium, eller
- b) på en parts territorium från en person i denna part till en person i den andra parten,

men som inte inbegriper tillhandahållande av en tjänst på en parts territorium genom en investering i det området.

finansinstitut: en leverantör som utför en eller flera av de verksamheter som definieras som finansiella tjänster i denna artikel, om leverantören regleras eller övervakas vid tillhandahållandet av dessa tjänster som ett finansinstitut enligt lagen i den part på vars territorium den är belägen, inklusive en filial på den partens territorium när leverantören av finansiella tjänster har sitt huvudkontor på den andra partens territorium.

finansinstitut från den andra parten: ett finansinstitut, inklusive en filial, som är beläget på en parts territorium men som kontrolleras av en person från den andra parten.

finansiell tjänst: tjänst av finansiell natur, inbegripet försäkrings- och försäkringsrelaterade tjänster, banktjänster eller andra finansiella tjänster (förutom försäkring) och tilläggstjänster till en tjänst av finansiell natur. Finansiella tjänster innefattar följande verksamheter:

a) Försäkringstjänster och försäkringsrelaterade tjänster:

i) direktförsäkring (inbegripet koassurans),

A) livförsäkring, eller

B) skadeförsäkring,

ii) återförsäkring och retrocession,

iii) försäkringsförmedling, såsom mäklari och verksamhet som ombud, eller

iv) försäkringsrelaterade tjänster, såsom konsult-, aktuarie-, riskprövnings- och skaderegleringstjänster.

b) Banktjänster och andra finansiella tjänster (med undantag av försäkringstjänster):

i) mottagande av insättningar och andra återbetalningspliktiga medel från allmänheten,

ii) utlåning av alla slag, inbegripet konsumentkrediter, hypotekslån, factoring och finansiering av affärstransaktioner,

iii) finansiell leasing,

iv) alla betalnings- och penningförmedlingstjänster, inklusive betal- och kreditkort, resecheckar och bankväxlar,

v) garantier och åtaganden,

vi) handel för egen eller annans räkning, på en börs, på en OTC-marknad eller på annat sätt, med

A) penningmarknadsinstrument (inbegripet checkar, växlar och bankcertifikat),

B) utländsk valuta,

C) derivatinstrument, inbegripet terminer och optioner,

- D) valuta- och ränteinstrument, inbegripet sådana produkter som swappar och framtida räntesäkringsavtal,
 - E) överlåtbara värdepapper, eller
 - F) andra överlåtbara instrument och finansiella tillgångar, inklusive guld- och silvertackor.
-
- vii) medverkan vid emissioner av alla slags värdepapper, däribland emissionsgarantier och placering såsom mellanhand (offentligt eller privat) och tillhandahållande av tjänster i samband med sådana emissioner,
 - viii) penningmarknadsmäkling,
 - ix) förvaltning av tillgångar, såsom medel- eller portföljförvaltning, alla former av fondförvaltning, pensionsfondsförvaltning samt förvarings- och notariattjänster,
 - x) betalnings- och clearingtjänster avseende finansiella tillgångar, inbegripet värdepapper, derivatinstrument och andra överlåtbara instrument,
 - xi) tillhandahållande och överföring av finansiell information och bearbetning av finansiella data och tillhörande programvara, eller
 - xii) rådgivnings- och förmedlingstjänster och andra till finansiella tjänster relaterade tjänster avseende all verksamhet enligt leden i–xi, inbegripet kreditupplysning och kreditanalys, tillhandahållande av investeringsunderlag, investeringsrådgivning samt rådgivning om företagsförvärv, omstrukturering av företag och affärsstrategi.

leverantör av finansiella tjänster: en person från en part som bedriver verksamhet som gäller tillhandahållande av en finansiell tjänst inom den partens territorium, men innefattar inte en offentlig institution.

investering: en "investering" enligt definitionen i artikel 8.1 (Definitioner), förutom vid tillämpningen av detta kapitel avseende "lån" och "skuldinstrument" som avses i den artikeln, varvid

- a) ett lån till eller ett skuldinstrument som emitterats av ett finansinstitut är en investering i det finansinstitutet endast om det behandlas som lagstadgat kapital av den part på vars territorium finansinstitutet är beläget,
- b) ett lån som beviljats av eller ett skuldinstrument som ägs av ett finansinstitut, förutom ett lån till eller ett skuldinstrument från ett finansinstitut som avses i led a, inte utgör en investering.

För tydlighetens skull påpekas att

- c) kapitel åtta (Investeringar) är tillämpligt på lån eller skuldinstrument i den utsträckning de inte omfattas av detta kapitel, och
- d) ett lån som beviljats av eller ett skuldinstrument som ägs av en leverantör av gränsöverskridande finansiella tjänster, förutom ett lån till eller ett skuldinstrument som emitterats av ett finansinstitut, anses som en investering vid tillämpningen av kapitel åtta (Investeringar) om lånet eller skuldinstrumentet uppfyller de kriterier för investeringar som anges i artikel 8.1 (Definitioner).

investerare: en "investerare" enligt definitionen i artikel 8.1 (Definitioner).

ny finansiell tjänst: en finansiell tjänst som inte tillhandahålls på den ena partens territorium men som tillhandahålls på den andra partens territorium, och omfattar ett nytt leveranssätt för en finansiell tjänst eller försäljning av en finansiell produkt som inte säljs på den partens territorium.

person från en part: "person från en part" enligt definitionen i artikel 1.1 (Definitioner med allmän giltighet) och, för att förtydliga, omfattar inte en filial till ett företag i ett tredje land.

offentlig institution:

- a) en myndighet, en centralbank eller en penningpolitisk myndighet i en part, eller en institution som ägs eller kontrolleras av en part och som huvudsakligen har offentliga uppgifter eller bedriver verksamhet för offentliga ändamål, med undantag av institutioner som huvudsakligen arbetar med att tillhandahålla finansiella tjänster på kommersiella villkor, eller
- b) ett privat institut som utför uppgifter som vanligen utförs av en centralbank eller en penningpolitisk myndighet, när det utför dessa uppgifter.

självreglerande organisation: varje icke-statligt organ, inbegripet börser eller marknader för värdepapper eller terminer, clearingorgan eller andra organisationer eller sammanslutningar, som utövar egen eller delegerad reglerings- eller tillsynsbefogenhet över leverantörer av finansiella tjänster eller finansinstitut.

ARTIKEL 13.2

Tillämpningsområde

1. Detta kapitel är tillämpligt på åtgärder som införs eller upprätthålls av en part och som avser
 - a) finansinstitut från den andra parten,
 - b) en investerare från den andra parten, och en investering av denna investerare i ett finansinstitut inom partens territorium, och
 - c) gränsöverskridande handel med finansiella tjänster.
2. För tydlighetens skull påpekas att bestämmelserna i kapitel åtta (Investeringar) gäller
 - a) en åtgärd som avser en investerare från en part, och en investering av denna investerare i en leverantör av finansiella tjänster som inte är ett finansinstitut, och
 - b) en åtgärd, annan än en åtgärd som gäller tillhandahållande av finansiella tjänster, som avser en investerare från en part eller en investering av denna investerare i ett finansinstitut.
3. Artiklarna 8.10 (Behandling av investerare och täckta investeringar), 8.11 (Kompensation av förluster), 8.12 (Expropriation), 8.13 (Överföringar), 8.14 (Subrogation), 8.16 (Förvägran av förmåner) och 8.17 (Formella krav) införlivas med och utgör en del av detta kapitel.

4. Avsnitt F i kapitel åtta (Lösning av investeringstvister mellan investerare och stater) införlivas med och utgör en del av detta kapitel endast för käromål om att en part har överträtt artikel 13.3 eller 13.4 med avseende på utvidgning, genomförande, drift, förvaltning, underhåll, användning, utnyttjande och försäljning eller avyttring av ett finansinstitut eller en investering i ett finansinstitut, eller artikel 8.10 (Behandling av investerare och täckta investeringar), 8.11 (Kompensation av förluster), 8.12 (Expropriation), 8.13 (Överföringar) eller 8.16 (Förvägran av förmåner).

5. Detta kapitel är inte tillämpligt på åtgärder som införs eller upprätthålls av en part och som avser

- a) verksamheter eller tjänster som ingår i ett offentligt pensionsprogram eller lagstadgat socialförsäkringssystem, eller
- b) verksamheter eller tjänster som utförs för den berörda partens räkning, med partens garanti eller med användande av partens egna finansiella resurser, inbegripet dess offentliga institutioner,

förutom att detta kapitel är tillämpligt i den mån en part tillåter att verksamheter eller tjänster som avses i led a eller b utförs av dess finansinstitut i konkurrens med en offentlig institution eller ett offentligt finansinstitut.

6. Kapitel tolv (Inhemskas regleringar) införlivas med och utgör en del av detta kapitel. För tydlighetens skull påpekas att artikel 12.3 (Villkor och förfaranden för licensiering och kvalificering) är tillämplig på utövandet av skönsmässig bedömning av parternas finansövervakande myndigheter.

7. De bestämmelser i kapitel tolv (Inhemska regleringar) som införlivas med detta kapitel enligt punkt 6 gäller inte licensieringskrav, licensieringsförfaranden, kvalificeringskrav eller kvalificeringsförfaranden

- a) enligt en icke överensstämmande åtgärd som upprätthålls av Kanada i enlighet med dess lista i bilaga III-A,
- b) enligt en icke överensstämmande åtgärd som upprätthålls av Europeiska unionen i enlighet med dess lista i bilaga I, i den mån en sådan åtgärd avser finansiella tjänster, och
- c) i enlighet med artikel 12.2.2 b (Tillämpningsområde), i den mån en sådan åtgärd avser finansiella tjänster.

ARTIKEL 13.3

Nationell behandling

1. Artikel 8.6 (Nationell behandling) införlivas med och utgör en del av detta kapitel och är tillämplig på behandling av finansinstitut och investerare från den andra parten och deras investeringar i finansinstitut.
2. Den behandling som en part medger sina egna investerare och investeringar av dess egna investerare enligt artikel 8.6 (Nationell behandling) innebär behandling som medges partens egna finansinstitut och investeringar av dess egna investerare i finansinstitut.

ARTIKEL 13.4

Behandling som mest gynnad nation

1. Artikel 8.7 (Behandling som mest gynnad nation) införlivas med och utgör en del av detta kapitel och är tillämplig på behandling av finansinstitut och investerare från den andra parten och deras investeringar i finansinstitut.
2. Den behandling som en part medger investerare från ett tredjeland och investeringar som görs av investerare från ett tredjeland enligt punkterna 1 och 2 i artikel 8.7 (Behandling som mest gynnad nation) innebär behandling som medges finansinstitut i ett tredjeland och investeringar som görs av investerare från ett tredjeland i finansinstitut.

ARTIKEL 13.5

Erkännande av försiktighetsåtgärder

1. En part får erkänna en försiktighetsåtgärd i ett tredjeland vid tillämpningen av en åtgärd som omfattas av detta kapitel. Detta erkännande kan
 - a) medges unilateralt,
 - b) uppnås genom harmonisering eller med andra medel, eller

c) grundas på ett avtal eller arrangemang med det berörda tredjelandet.

2. En part som erkänner en försiktighetsåtgärd ska ge den andra parten tillräckliga möjligheter att visa att det föreligger omständigheter där det finns eller kommer att finnas likvärdig reglering, tillsyn, genomförande av regleringar och, vid behov, förfaranden för utbyte av information mellan parterna.

3. Om en part erkänner en försiktighetsåtgärd enligt punkt 1 c och de omständigheter som anges i punkt 2 föreligger, ska parten ge den andra parten tillräckliga möjligheter att förhandla om anslutning till avtalet eller arrangemanget, eller förhandla fram ett jämförbart avtal eller arrangemang.

ARTIKEL 13.6

Marknadstillträde

1. En part får inte införa eller upprätthålla en åtgärd som, med avseende på ett finansinstitut i den andra parten eller i fråga om marknadstillträde genom etablering av ett finansinstitut av en investerare från den andra parten, på hela dess territorium eller på territoriet för en nationell, provinsiell, territoriell, regional eller lokal förvaltningsnivå, innebär något av följande:

a) Begränsningar av

i) antalet finansinstitut genom numeriska kvoter, monopol, ensamrätt eller genom krav på prövning av det ekonomiska behovet,

- ii) det totala värdet av finansiella tjänstetransaktioner eller av tillgångar med anknytning till finansiella tjänster genom numeriska kvoter eller krav på prövning av det ekonomiska behovet,
 - iii) det totala antal finansiella tjänster som tillhandahålls eller av den totala kvantiteten tjänsteproduktion uttryckt i angivna numeriska enheter genom kvoter eller krav på prövning av det ekonomiska behovet,
 - iv) deltagandet av utländskt kapital genom fastställande av en maximal procentgräns för utländskt aktieägande i finansinstitut eller en övre gräns för det totala värdet av enskilda eller sammanlagda utländska investeringar i finansinstitut, eller
 - v) av det totala antal fysiska personer som får anställas i en viss finanstjänstesektor eller som en leverantör av finansiella tjänster får anställa och som är nödvändiga för, och har direkt anknytning till, tillhandahållandet av en särskild finansiell tjänst, genom numeriska kvoter eller krav på prövning av det ekonomiska behovet.
- b) Inskränkningar eller krav på vissa typer av associationsformer eller samriskföretag genom vilka ett finansinstitut får bedriva näringsverksamhet.

2. Artikel 8.4.2 (Marknadstillträde) införlivas med och utgör en del av denna artikel.

3. För tydlighetens skull påpekas att

- a) en part kan införa bestämmelser, villkor och förfaranden för auktorisering av etablering eller utvidgning av kommersiell närvaro, under förutsättning att dessa inte innebär kringgående av partens skyldigheter enligt punkt 1 och att de är förenliga med de övriga bestämmelserna i detta kapitel, och
- b) denna artikel inte hindrar en part från att kräva att ett finansinstitut ska tillhandahålla vissa finansiella tjänster genom separata juridiska enheter, om de finansiella tjänster som tillhandahålls av finansinstitutet enligt partens lagstiftning inte får tillhandahållas genom en enda enhet.

ARTIKEL 13.7

Gränsöverskridande tillhandahållande av finansiella tjänster

- 1. Artiklarna 9.3 (Nationell behandling), 9.4 (Formella krav) och 9.6 (Marknadstillträde) införlivas med och utgör en del av detta kapitel och är tillämpliga på behandlingen av leverantörer av gränsöverskridande finansiella tjänster som tillhandahåller de finansiella tjänster som anges i bilaga 13-A.
- 2. Den behandling som en part medger sina egna tjänsteleverantörer och tjänster enligt artikel 9.3.2 (Nationell behandling) innebär behandling som medges egna leverantörer av finansiella tjänster och finansiella tjänster.

3. De åtgärder som en part inte får införa eller upprätthålla när det gäller tjänsteleverantörer och tjänster från den andra parten enligt artikel 9.6 (Marknadstillträde) avser åtgärder gällande leverantörer av gränsöverskridande finansiella tjänster från den andra parten som tillhandahåller finansiella tjänster.

4. Artikel 9.5 (Behandling som mest gynnad nation) införlivas med och utgör en del av detta kapitel och är tillämplig på behandling av leverantörer av gränsöverskridande finansiella tjänster från den andra parten.

5. Den behandling som en part medger tjänsteleverantörer och tjänster från ett tredjeland enligt artikel 9.5 (Behandling som mest gynnad nation) innebär behandling som medges leverantörer av finansiella tjänster från ett tredjeland och finansiella tjänster från ett tredjeland.

6. Varje part ska tillåta en person som befinner sig på dess territorium, och medborgare och varaktigt bosatta oavsett var de befinner sig, att köpa finansiella tjänster från leverantörer av gränsöverskridande finansiella tjänster från den andra parten som är belägna på den andra partens territorium. Detta innebär inte att en part är skyldig att tillåta sådana leverantörer att göra affärer eller värva kunder inom dess territorium. Varje part får definiera begreppen "göra affärer" och "värva kunder" i denna artikel, i enlighet med punkt 1.

7. För de finansiella tjänster som anges i bilaga 13-A ska varje part tillåta en leverantör av gränsöverskridande finansiella tjänster från den andra parten, på begäran eller efter anmälan till behörig tillsynsmyndighet, att vid behov tillhandahålla en finansiell tjänst genom ett nytt leveranssätt eller att sälja en finansiell produkt som inte säljs på partens territorium, när den första parten tillåter sina egna leverantörer av finansiella tjänster att tillhandahålla sådana tjänster eller att sälja en sådan produkt enligt partens egen lagstiftning i likadana situationer.

ARTIKEL 13.8

Företagsledning och styrelser

En part får inte kräva att ett finansinstitut i den andra parten måste utse fysiska personer av viss nationalitet till företagsledningen eller styrelsen.

ARTIKEL 13.9

Prestationskrav

1. Parterna ska förhandla om bestämmelser för prestationskrav, såsom de som omfattas av artikel 8.5 (Prestationskrav), när det gäller investeringar i finansinstitut.
2. Om parterna inom tre år från ikraftträdandet av detta avtal inte har enats om sådana bestämmelser ska artikel 8.5 (Prestationskrav) på begäran av en part införlivas med och göras till en del av detta kapitel och tillämpas på investeringar i finansinstitut. För detta ändamål avses med "investering" i artikel 8.5 (Prestationskrav) "investering i ett finansinstitut inom dess territorium".

3. Inom 180 dagar efter att parterna lyckats förhandla fram bestämmelser enligt punkt 1, eller efter en parts begäran om införlivande av artikel 8.5 (Prestationskrav) i detta kapitel i enlighet med punkt 2, allt efter omständigheterna, får varje part göra nödvändiga ändringar i sin lista. Eventuella ändringar ska begränsas till den förteckning över förbehåll för befintliga åtgärder som inte uppfyller prestationskravskyldigheten enligt detta kapitel, för Kanadas del i avsnitt A i dess lista i bilaga III och för Europeiska unionen i dess lista i bilaga I. Artikel 13.10.1 ska tillämpas på sådana åtgärder som avser bestämmelser för prestationskrav som förhandlas fram i enlighet med punkt 1, eller artikel 8.5 (Prestationskrav) som införlivats med detta kapitel i enlighet med punkt 2, allt efter omständigheterna.

ARTIKEL 13.10

Förbehåll och undantag

1. Artiklarna 13.3, 13.4, 13.6 och 13.8 är inte tillämpliga på något av följande:
 - a) En befintlig icke överensstämmande åtgärd som upprätthålls av en part på någon av följande nivåer:
 - i) Europeiska unionen, såsom anges i dess lista i bilaga I.
 - ii) Nationell nivå i enlighet med vad Kanada angett i avsnitt A i sin lista i bilaga III eller Europeiska unionen i sin lista i bilaga I.

iii) Provinsiell, territoriell eller regional nivå i enlighet med vad Kanada angett i avsnitt A i sin lista i bilaga III eller Europeiska unionen i sin lista i bilaga I.

iv) Lokal nivå.

b) En fortsättning eller ett direkt förnyande av en icke överensstämmande åtgärd som avses i led a.

c) En ändring av en icke överensstämmande åtgärd som avses i led a, i den mån som ändringen inte minskar åtgärdens överensstämmelse med artiklarna 13.3, 13.4, 13.6 eller 13.8, i förhållande till vad som var fallet omedelbart före ändringen.

2. Artikel 13.7 är inte tillämplig på följande:

a) En befintlig icke överensstämmande åtgärd som upprätthålls av en part på följande nivåer:

i) Europeiska unionen, såsom anges i dess lista i bilaga I.

ii) Nationell nivå i enlighet med vad Kanada angett i avsnitt A i sin lista i bilaga III eller Europeiska unionen i sin lista i bilaga I.

iii) Provinsiell, territoriell eller regional nivå i enlighet med vad Kanada angett i avsnitt A i sin lista i bilaga III eller Europeiska unionen i sin lista i bilaga I.

iv) Lokal nivå.

- b) En fortsättning eller ett direkt förnyande av en icke överensstämmande åtgärd som avses i led a.
 - c) En ändring av en icke överensstämmande åtgärd som avses i led a i den mån som ändringen inte minskar åtgärdens överensstämmelse med artikel 13.7, i förhållande till vad som var fallet omedelbart före ändringen.
3. Artiklarna 13.3, 13.4, 13.6, 13.7 och 13.8 är inte tillämpliga på en åtgärd som Kanada inför eller upprätthåller med avseende på finansiella tjänster såsom anges i avsnitt B i dess lista i bilaga III, eller på en åtgärd som Europeiska unionen inför eller upprätthåller med avseende på finansiella tjänster såsom anges i dess lista i bilaga II.
4. Om en part har angett ett förbehåll mot artiklarna 8.4 (Marknadstillträde), 8.5 (Prestationskrav), 8.6 (Nationell behandling), 8.7 (Behandling som mest gynnad nation), 8.8 (Företagsledning och styrelser), 9.3 (Nationell behandling), 9.5 (Behandling som mest gynnad nation) eller 9.6 (Marknadstillträde) i sin lista i bilaga I eller II utgör förbehållet också ett förbehåll mot artiklarna 13.3, 13.4, 13.6, 13.7 eller 13.8, eller mot en bestämmelse om prestationskrav som förhandlats fram i enlighet med artikel 13.9.1 eller som införlivats med detta kapitel i enlighet med artikel 13.9.2, allt efter omständigheterna, i den mån som den åtgärd, sektor, undersektor eller verksamhet som anges i förbehållet omfattas av detta kapitel.
5. En part ska inte vidta en åtgärd eller serie av åtgärder efter ikraftträdandet av detta avtal som omfattas av avsnitt B i Kanadas lista i bilaga III, eller av Europeiska unionens lista i bilaga II och som, direkt eller indirekt, tvingar en investerare från den andra parten, på grund av nationalitet, att sälja eller på annat sätt avveckla en befintlig investering som fanns då åtgärden eller åtgärderna trädde i kraft.

6. När det gäller immateriella rättigheter får en part göra undantag från artiklarna 13.3 och 13.4 och från alla bestämmelser om tekniköverföring i förhållande till prestationskrav som förhandlats fram enligt artikel 13.9.1 eller som införlivats med detta kapitel i enlighet med artikel 13.9.2, allt efter omständigheterna, om undantaget är tillåtet enligt Trips-avtalet, inbegripet undantag till Trips-avtalet som antagits i enlighet med artikel IX i WTO-avtalet.

7. Artiklarna 13.3, 13.4, 13.6, 13.7, 13.8 och 13.9 är inte tillämpliga på

- a) en parts upphandling av en vara eller tjänst som förvärvas för myndighetsändamål och inte för kommersiell återförsäljning eller för användning i leverans av en vara eller en tjänst för kommersiell försäljning, oavsett om denna upphandling utgör "en upphandling som omfattas" i den mening som avses i artikel 19.2 (Tillämpningsområde och omfattning), eller
- b) subventioner eller statliga stödåtgärder i samband med handel med tjänster, som tillhandahålls av en part.

ARTIKEL 13.11

Effektiv och transparent reglering

1. Varje part ska se till att alla åtgärder med allmän tillämpning som omfattas av detta kapitel förvaltas på ett rimligt, objektivet och opartiskt sätt.

2. Parterna ska se till att deras lagar, föreskrifter, förfaranden och allmänt tillämpliga förvaltningsbeslut med avseende på alla frågor som omfattas av detta kapitel omedelbart offentliggörs eller görs tillgängliga på annat sätt, så att berörda personer och den andra parten kan få kännedom om dem. I möjligaste mån ska parterna

- a) i förväg offentliggöra åtgärder som de avser att anta,
- b) ge berörda personer och den andra parten en rimlig möjlighet att lämna synpunkter på sådana föreslagna åtgärder, och
- c) ge rimlig tid mellan det slutliga offentliggörandet av åtgärderna och det datum de träder i kraft.

Vid tillämpningen av detta kapitel ska dessa krav ersätta bestämmelserna i artikel 27.1 (Offentliggörande).

3. Varje part ska upprätthålla eller inrätta lämpliga mekanismer för att inom rimlig tid kunna svara på en förfrågan från en berörd person vad gäller åtgärder med allmän tillämpning som omfattas av detta kapitel.

4. En tillsynsmyndighet ska fatta ett förvaltningsbeslut om en fullständig ansökan från en investerare i ett finansinstitut, en leverantör av gränsöverskridande finansiella tjänster eller ett finansinstitut från den andra parten rörande tillhandahållandet av en finansiell tjänst inom en rimlig tidsperiod som motiveras av ansökans komplexitet och den normala tidsperiod som fastställts för behandlingen av ansökan. För Kanadas del ska en sådan rimlig tidsperiod vara 120 dagar. Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål underrätta sökanden om beslutet. Om det inte är praktiskt genomförbart att fatta ett beslut inom en rimlig tidsperiod ska tillsynsmyndigheten utan dröjsmål underrätta sökanden om detta och sträva efter att fatta beslut så snart som möjligt. För tydlighetens skull påpekas att en ansökan inte anses vara fullständig förrän alla relevanta utfrågningar har hållits och tillsynsmyndigheten har mottagit alla nödvändiga uppgifter.

ARTIKEL 13.12

Självreglerande organisationer

Om en part begär att ett finansinstitut eller en leverantör av gränsöverskridande finansiella tjänster i den andra parten är medlem i, deltar i eller har tillträde till en självreglerande organisation för att tillhandahålla finansiella tjänster i eller till den partens territorium, eller beviljar privilegier eller fördelar när aktören tillhandahåller en finansiell tjänst genom en sådan självreglerande organisation, ska den begärande parten säkerställa att den självreglerande organisationen fullgör sina skyldigheter enligt detta kapitel.

ARTIKEL 13.13

Betalnings- och clearingsystem

Enligt bestämmelser och villkor som medger nationell behandling ska varje part ge leverantörer av finansiella tjänster från den andra parten som är etablerade på dess territorium tillgång till betalnings- och clearingsystem som drivs av en part eller av en enhet som utövar offentliga befogenheter som delegerats till den av en part, och tillgång till officiella kredit- och refinansieringstjänster som är tillgängliga i samband med normal affärsverksamhet. Denna artikel ger inte tillgång till en parts möjligheter när det gäller långivare i sista instans.

ARTIKEL 13.14

Nya finansiella tjänster

1. Varje part ska tillåta ett finansinstitut från den andra parten att tillhandahålla sådana nya finansiella tjänster som den första parten skulle tillåta sina egna finansinstitut att tillhandahålla i likadana situationer enligt partens lagstiftning, på begäran eller efter anmälan till behörig tillsynsmyndighet, om så krävs.
2. En part får fastställa i vilken institutionell och juridisk form den nya finansiella tjänsten får tillhandahållas och får ställa krav på tillstånd för tillhandahållande av tjänsten. Om ett sådant tillstånd krävs, ska beslut fattas inom rimlig tid, och tillstånd får endast vägras av försiktighetsskäl.

3. Denna artikel hindrar inte att ett finansinstitut i en part ansöker om att den andra parten ska överväga att tillåta tillhandahållandet av en finansiell tjänst som inte tillhandahålls inom någon parts territorium. Ansökan ska behandlas enligt lagen i den part som tar emot ansökan och omfattas inte av skyldigheterna i denna artikel.

ARTIKEL 13.15

Överföring och behandling av information

1. Varje part ska tillåta ett finansinstitut eller en leverantör av gränsöverskridande finansiella tjänster från den andra parten att i databearbetningssyfte överföra uppgifter i elektronisk eller annan form till eller från dess territorium, om bearbetningen är en förutsättning för den normala affärsverksamheten för finansinstitutet eller den leverantören av gränsöverskridande finansiella tjänster.
2. Varje part ska upprätthålla tillräckliga garantier för skydd av privatlivet, särskilt när det gäller överföring av personuppgifter. Om överföringen av finansiell information innefattar personuppgifter ska sådana överföringar ske i enlighet med lagstiftningen om skydd av personuppgifter på den parts territorium där överföringen har sitt ursprung.

ARTIKEL 13.16

Försiktighetsklausul

1. Detta avtal ska inte hindra en part från att införa eller upprätthålla rimliga åtgärder av försiktighetsskäl, t.ex. för att
 - a) skydda investerare, insättare, försäkringstagare eller personer vars egendom förvaltas av ett finansinstitut, en leverantör av gränsöverskridande finansiella tjänster eller en leverantör av finansiella tjänster,
 - b) upprätthålla säkerheten, soliditeten, integriteten och det ekonomiska ansvaret hos ett finansinstitut, en leverantör av gränsöverskridande finansiella tjänster eller en leverantör av finansiella tjänster, eller
 - c) säkerställa integriteten och stabiliteten i en parts finansiella system.
2. Utan att det påverkar andra former av reglering av gränsöverskridande handel med finansiella tjänster, kan en part kräva att leverantörer av gränsöverskridande finansiella tjänster från den andra parten och finansiella instrument ska registreras.
3. Om inte annat följer av artiklarna 13.3 och 13.4 får en part, av försiktighetsskäl, förbjuda en viss finansiell tjänst eller verksamhet. Ett sådant förbud ska inte tillämpas på alla finansiella tjänster eller en hel delsektor på området för finansiella tjänster, såsom banktjänster.

ARTIKEL 13.17

Särskilda undantag

1. Detta avtal är inte tillämpligt på åtgärder som vidtas av en offentlig institution som ett led i penning- eller valutapolitiken. Denna punkt påverkar inte en parts skyldigheter enligt artiklarna 8.5 (Prestationskrav), 8.13 (Överföringar) eller 13.9.
2. Detta avtal kräver inte att en part ska lämna eller ge tillgång till uppgifter om affärer och räkenskaper för enskilda kunder, leverantörer av gränsöverskridande finansiella tjänster eller finansinstitut, eller till konfidentiell information som, om den röjdes, skulle inkräkta på särskilda reglerings-, tillsyns- eller verkställighetsfrågor eller på annat sätt skulle strida mot allmänintresset eller vara till skada för enskilda företags legitima kommersiella intressen.

ARTIKEL 13.18

Kommittén för finansiella tjänster

1. I den kommitté för finansiella tjänster som inrättas enligt artikel 26.2.1 f (Specialiserade kommittéer) ska det ingå företrädare för myndigheter som ansvarar för politiken på området finansiella tjänster och som har expertkunskaper på det område som omfattas av detta kapitel. Kanadas företrädare i kommittén ska vara en tjänsteman från Kanadas finansministerium (*Department of Finance Canada*) eller dess efterträdare.
2. Kommittén för finansiella tjänster ska fatta beslut genom ömsesidig överenskommelse.

3. Kommittén för finansiella tjänster ska sammanträda en gång per år, om den inte beslutar något annat, och ska
 - a) övervaka genomförandet av detta kapitel,
 - b) föra en dialog om reglering av sektorn för finansiella tjänster i syfte att förbättra den ömsesidiga kunskapen om parternas respektive regelverk och att samarbeta vid utarbetandet av internationella standarder, vilket framgår av den överenskommelse om dialogen om reglering av sektorn för finansiella tjänster som återfinns i bilaga 13-C, och
 - c) genomföra artikel 13.21.

ARTIKEL 13.19

Samråd

1. En part får begära samråd med den andra parten i alla frågor som uppkommer inom ramen för detta avtal och som berör finansiella tjänster. Den andra parten ska välvilligt beakta begäran.
2. Vid samråd enligt punkt 1 ska varje part se till att dess delegation omfattar tjänstemän med relevant sakkunskap inom det område som omfattas av detta kapitel. För Kanadas del innebär detta tjänstemän från Kanadas finansministerium eller dess efterträdare.

ARTIKEL 13.20

Tvistlösning

1. Kapitel tjugonio (Tvistlösning) ska tillämpas enligt ändringarna i denna artikel på lösning av tvister som uppkommer inom ramen för detta kapitel.
2. Om parterna inte kan enas om sammansättningen av den skiljenämnd som tillsatts för att lösa tvister som uppstått inom ramen för detta kapitel ska artikel 29.7 (Skiljenämndens sammansättning) tillämpas. Alla hänvisningar till förteckningen över skiljemän som upprättats enligt artikel 29.8 (Förteckning över skiljemän) ska anses avse den förteckning över skiljemän som upprättas enligt denna artikel.
3. Gemensamma Ceta-kommittén får upprätta en förteckning över minst 15 personer, som väljs på grundval av objektivitet, tillförlitlighet och gott omdöme, och som är villiga och har möjlighet att tjänstgöra som skiljemän. Förteckningen ska bestå av tre delförteckningar: en delförteckning för varje part och en delförteckning över personer som inte är medborgare eller varaktigt bosatta i någon av parterna och som kan fungera som ordförande. Varje delförteckning ska omfatta minst fem personer. Gemensamma Ceta-kommittén får ompröva förteckningen när som helst och ska se till att förteckningen är förenlig med denna artikel.
4. De skiljemän som tas upp i förteckningen ska ha sakkunskap eller erfarenhet när det gäller lagstiftning om eller reglering av finansiella tjänster eller av dess genomförande i praktiken, vilket kan omfatta reglering av leverantörer av finansiella tjänster. De skiljemän som fungerar som ordförande ska också ha erfarenhet som ombud, panelmedlemmar eller skiljeman i tvistlösningsförfaranden. Skiljemännen ska vara oberoende, uppträda i egenskap av enskilda individer och får inte ta emot instruktioner från någon organisation eller regering. De ska iaktta uppförandekoden i bilaga 29-B (Uppförandekod).

5. Om en skiljenämnd fastställer att en åtgärd strider mot detta avtal, och den åtgärden
 - a) påverkar sektorn för finansiella tjänster och någon annan sektor, får den klagande parten upphäva förmåner inom sektorn för finansiella tjänster med en verkan som motsvarar åtgärdens verkan inom partens sektor för finansiella tjänster, eller
 - b) endast påverkar en annan sektor än sektorn för finansiella tjänster, får den klagande parten inte upphäva förmåner inom sektorn för finansiella tjänster.

ARTIKEL 13.21

Twister om investeringar i finansiella tjänster

1. Avsnitt F i kapitel åtta (Lösning av investeringstvister mellan investerare och stater) ska tillämpas enligt ändringarna i denna artikel och bilaga 13-B på
 - a) investeringstvister som rör åtgärder som omfattas av detta kapitel och i vilka en investerare hävdar att en part har överträtt artiklarna 8.10 (Behandling av investerare och täckta investeringar), 8.11 (Kompensation av förluster), 8.12 (Expropriation), 8.13 (Överföringar), 8.16 (Förvägran av förmåner), 13.3 eller 13.4, eller
 - b) investeringstvister som inletts i enlighet med avsnitt F i kapitel åtta (Lösning av investeringstvister mellan investerare och stater) i vilka artikel 13.16.1 har åberopats.

2. Vid investeringstvister som omfattas av punkt 1 a, eller om svaranden åberopar artikel 13.16.1 inom 60 dagar från ingivandet av ett käromål till tribunalen enligt artikel 8.23 (Ingivande av ett käromål till tribunalen), ska en avdelning vid tribunalen i enlighet med artikel 8.27.7 (Inrättande av tribunalen) sättas samman av personer från den förteckning som upprättats i enlighet med artikel 13.20.3. Om svaranden åberopar artikel 13.16.1 inom 60 dagar från ingivandet av ett käromål avseende en annan investeringstvist än enligt punkt 1 a, ska den tidsperiod som gäller för sammansättningen av en avdelning vid tribunalen enligt artikel 8.27.7 (Inrättande av tribunalen) börja den dag då svaranden åberopar artikel 13.16.1. Om Gemensamma Ceta-kommittén inte har gjort utnämningarna enligt artikel 8.27.2 (Inrättande av tribunalen) inom den tidsfrist som föreskrivs i artikel 8.27.17 (Inrättande av tribunalen) får endera tvistande part begära att generalsekreteraren för Internationella centrumet för biläggande av investeringstvister (ICSID) utser ledamöterna i tribunalen från den förteckning som upprättats enligt artikel 13.20. Om förteckningen inte har upprättats enligt artikel 13.20 den dag käromålet inges in enligt artikel 8.23 (Ingivande av ett käromål till tribunalen) ska ICSID:s generalsekreterare utse ledamöterna i tribunalen bland de personer som föreslagits av den ena eller båda parterna i enlighet med artikel 13.20.

3. Svaranden får skriftligen hänskjuta ärendet till kommittén för finansiella tjänster för ett beslut om huruvida, och i så fall i vilken utsträckning, undantaget i artikel 13.16.1 är ett giltigt svaromål. Detta hänskjutande får inte göras senare än det datum som tribunalen fastställer för svaranden att inkomma med sin svarsinlägga. Om svaranden hänskjuter ärendet till kommittén för finansiella tjänster enligt denna punkt avbryts de tidsperioder eller de förfaranden som avses i avsnitt F i kapitel åtta (Lösning av investeringstvister mellan investerare och stater).

4. Om ett ärende hänskjuts enligt punkt 3 får kommittén för finansiella tjänster eller Gemensamma Ceta-kommittén, allt efter omständigheterna, fatta ett gemensamt beslut om huruvida och i vilken utsträckning artikel 13.16.1 är ett giltigt svaromål. Kommittén för finansiella tjänster eller Gemensamma Ceta-kommittén, allt efter omständigheterna, ska sända en kopia av det gemensamma beslutet till investeraren och till tribunalen, om en sådan inrättats. Om i det gemensamma beslutet slutsatsen dras att artikel 13.16.1 är ett giltigt svaromål för alla delar av käromålet ska investeraren anses ha dragit tillbaka sitt käromål, och förfarandet avbrytas i enlighet med artikel 8.35 (Avbrytande). Om slutsatsen i det gemensamma beslutet är att artikel 13.16.1 endast är ett giltigt svaromål för vissa delar av käromålet ska det gemensamma beslutet vara bindande för tribunalen när det gäller de delarna av käromålet. Avbrytande av tidsfrister eller förfaranden som beskrivs i punkt 3 är då inte längre tillämpliga och investeraren kan gå vidare med de återstående delarna av käromålet.

5. Om Gemensamma Ceta-kommittén inte har fattat ett gemensamt beslut inom tre månader från det att kommittén för finansiella tjänster hänskjutit ärendet ska det avbrytande av tidsfrister eller förfaranden som avses i punkt 3 inte längre tillämpas och investeraren kan gå vidare med sitt käromål.

6. På begäran av svaranden ska tribunalen som en preliminär fråga avgöra huruvida och i vilken utsträckning artikel 13.16.1 är ett giltigt svaromål på käromålet. Underlåtenhet från svarandens sida att framföra en sådan begäran påverkar inte svarandens rätt att hävda artikel 13.16.1 som ett svaromål i ett senare skede av förfarandet. Tribunalen ska inte dra någon negativ slutsats av det faktum att kommittén för finansiella tjänster eller Gemensamma Ceta-kommittén inte har enats om ett gemensamt beslut i enlighet med bilaga 13-B.

KAPITEL FJORTON

INTERNATIONELLA SJÖTRANSPORTTJÄNSTER

ARTIKEL 14.1

Definitioner

I detta kapitel gäller följande definitioner:

tullklareringstjänster eller **tullombudstjänster**: att på arvodes- eller kontraktsbasis genomföra tullformaliteter i samband med import, export eller genom godsbefordran, oavsett om dessa tjänster är tjänsteleverantörens huvudsakliga eller sekundära verksamhet.

containerterminal- och depåttjänster: lagring, fyllning, tömning eller reparation av containrar samt förberedande av dem inför transport, antingen i hamnområden eller inne i landet.

transporter från dörr till dörr eller kombinerade transporter: godstransporter med fler än ett transportsätt som omfattas av ett enda transportdokument, i vilka ett av transportsätten är sjötransport.

matartjänster: för- och vidaretransport till sjöss av internationell last, inklusive containerlast, styckegods samt torr och flytande bulklast, mellan hamnar belägna på en av parternas territorium. För tydlighetens skull påpekas att när det gäller Kanada kan matartjänster omfatta transport mellan hav och inre vattenvägar; med inre vattenvägar avses de som definieras i *Customs Act*, 1985, c.1 (2nd Supp.).

internationell last: last som transporteras av sjögående fartyg mellan en hamn i en part och en hamn i den andra parten eller i ett tredjeland, eller mellan en hamn i en av Europeiska unionens medlemsstater och en hamn i en annan av Europeiska unionens medlemsstater.

internationella sjötransporttjänster: transport av passagerare eller last av sjögående fartyg mellan en hamn i en part och en hamn i den andra parten eller i ett tredjeland, eller mellan en hamn i en av Europeiska unionens medlemsstater och en hamn i en annan av Europeiska unionens medlemsstater, samt direkt upphandling med leverantörer av andra transporttjänster för att säkerställa transporter från dörr till dörr eller kombinerade transporter, men inte tillhandahållandet av sådana andra transporttjänster.

leverantör av internationella sjötransporttjänster:

- a) ett företag i en part enligt definitionen i artikel 1.1 (Definitioner med allmän giltighet) och en filial till ett sådant företag, eller
- b) ett företag enligt definitionen i artikel 1.1 (Definitioner med allmän giltighet), i ett tredjeland som ägs eller kontrolleras av medborgare i en part, om deras fartyg är registrerade i enlighet med lagstiftningen i den parten och för den partens flagg, eller

- c) en filial till ett företag i ett tredjeland med betydande affärsverksamhet på en parts territorium, som deltar i tillhandahållandet av internationella sjötransporttjänster. För tydlighetens skull påpekas att kapitel åtta (Investeringar) inte är tillämpligt på en sådan filial.

agenttjänster inom sjöfart: verksamhet som utgörs av att en agent i ett visst geografiskt område företräder ett eller flera linjerederiers eller rederiers affärsintressen, i syfte att

- a) marknadsföra och sälja sjötransporttjänster och därmed förbundna tjänster, från lämnande av offerter till fakturering, utfärdande av konossement för företagens räkning, upphandling och vidareförsäljning av nödvändiga stödtjänster, framtagning av dokumentation samt tillhandahållande av företagsinformation, och
- b) representera företagen när det gäller organisationen av fartygets hamnanlöp eller övertagandet av last när så krävs.

kompletterande sjöfartstjänster: godshantering, tullklareringstjänster, containerterminals- och depåttjänster, agent- och mäklartjänster, fraktspeditionstjänster, samt lagring och magasinering.

lasthantering i samband med sjötransporter: utförande, organisering och övervakning av

- a) lastning eller lossning av last från ett fartyg,
- b) surrning/avsurrning av last, och

c) mottagande eller leverans och förvaring av last före transport eller efter lossning,

genom stuveriföretag eller terminaloperatörer, men innefattar inte arbete som utförs av hamnarbetare, när dessa organiseras oberoende av stuveriföretagen eller terminaloperatörerna.

fraktspeditionstjänster inom sjöfart: organisation och övervakning av transporter för avlastarens räkning, genom tillhandahållande av tjänster som anordnande av transport och tillhörande tjänster, konsolidering och packning av last, framtagning av dokumentation och tillhandahållande av företagsinformation.

lagrings- och magasineringstjänster: lagring av frysta eller kylda varor, lagring i bulk av vätskor eller gaser samt annan varulagring och magasinering.

ARTIKEL 14.2

Tillämpningsområde

1. Detta kapitel är tillämpligt på åtgärder vidtagna eller upprätthållna av en part och som avser tillhandahållandet av internationella sjötransporttjänster.²² För tydlighetens skull påpekas att sådana åtgärder också omfattas av kapitel åtta (Investeringar) och nio (Gränsöverskridande handel med tjänster), i tillämpliga fall.

²² Detta kapitel är inte tillämpligt på fiskefartyg enligt definitionen i en parts lagstiftning.

2. För tydlighetens skull påpekas att en part, i enlighet med artikel 8.6 (Nationell behandling), 8.7 (Behandling som mest gynnad nation), 9.3 (Nationell behandling) och 9.5 (Behandling som mest gynnad nation), inte får införa eller upprätthålla en åtgärd med avseende på

- a) ett fartyg som tillhandahåller internationella sjötransporttjänster och som för den andra partens flagg,²³ eller
- b) en leverantör av internationella sjötransporttjänster från den andra parten,

som medger mindre gynnsam behandling än den som den parten i likadana situationer medger sina egna fartyg eller leverantörer av internationella sjötransporttjänster, eller fartyg eller leverantörer av internationella sjötransporttjänster från ett tredjeland, med avseende på

- a) hamntillträde,
- b) användning av infrastruktur och tjänster i hamnarna t.ex. bogsering och lotsning,
- c) användning av tjänster i anslutning till sjötransporter samt uttag av tillhörande avgifter och pålagor,
- d) tillgång till tullanläggningar, eller
- e) tilldelning av kajplatser och anläggningar för lastning och lossning.²⁴

²³ För Europeiska unionens del avses i detta kapitel med "som för en parts flagg" att föra flagg för en medlemsstat i Europeiska unionen.

²⁴ Denna punkt är inte tillämplig på fartyg eller leverantörer av internationella sjötransporttjänster som omfattas av *avtalet om hamnstatsåtgärder för att förebygga, motverka och undanröja olagligt, orapporterat och oreglerat fiske*, som undertecknades i Rom den 22 november 2009.

ARTIKEL 14.3

Skyldigheter

1. Varje part ska tillåta leverantörer av internationella sjötransporttjänster från den andra parten att flytta ägda eller hyrda tomma containrar som befordras i icke-vinstdrivande syfte mellan hamnarna i den parten.
2. En part ska tillåta leverantörer av internationella sjötransporttjänster från den andra parten att tillhandahålla matartjänster mellan hamnar i den parten.
3. En part får inte införa eller upprätthålla lastdelningsöverenskommelser med ett tredjeland rörande internationella sjötransporter, inbegripet tank-, torrlast- och linjesjöfart.
4. En part får inte införa eller upprätthålla en åtgärd som kräver att all eller en del av den internationella lasten ska transporteras av fartyg som är registrerade i den parten eller som ägs eller kontrolleras av medborgare i den parten.
5. En part får inte införa eller upprätthålla en åtgärd som hindrar leverantörer av internationella sjötransporttjänster från den andra parten att direkt avtala om transporter från dörr till dörr eller kombinerade transporter med andra leverantörer av transporttjänster.

ARTIKEL 14.4

Förbehåll

1. Artikel 14.3 är inte tillämplig på något av följande:
 - a) En befintlig icke överensstämmande åtgärd som upprätthålls av en part på någon av följande förvaltningsnivåer:
 - i) Europeiska unionen, såsom anges i dess lista i bilaga I.
 - ii) Nationell nivå i enlighet med vad den berörda parten angett i sin lista i bilaga I.
 - iii) Provinsiell, territoriell eller regional nivå i enlighet med vad den berörda parten angett i sin lista i bilaga I.
 - iv) Lokal nivå.
 - b) En fortsättning eller ett direkt förnyande av en icke överensstämmande åtgärd som avses i led a.
 - c) En ändring av en icke överensstämmande åtgärd som avses i led a i den mån som ändringen inte minskar åtgärdens överensstämmelse med artikel 14.3, i förhållande till vad som var fallet omedelbart före ändringen.
2. Artikel 14.3 är inte tillämplig på en åtgärd som en part inför eller upprätthåller med avseende på sektorer, undersektorer eller verksamheter som anges i listan i bilaga II.

KAPITEL FEMTON

TELEKOMMUNIKATION

ARTIKEL 15.1

Definitioner

I detta kapitel gäller följande definitioner:

kontributionslänk: en länk för överföring av ljud eller tv-signaler till ett produktionscentrum.

kostnadsorienterad: baserad på kostnad och kan omfatta olika kostnadsmetoder för olika faciliteter eller tjänster.

företag: ett "företag" enligt definitionen i artikel 8.1 (Definitioner).

nödvändiga faciliteter: faciliteter i allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster som

- a) endast eller till övervägande del tillhandahålls av en enda leverantör eller ett begränsat antal leverantörer, och
- b) det inte är ekonomiskt eller tekniskt möjligt att ersätta för att en tjänst ska kunna tillhandahållas.

samtrafik: sammankoppling mellan leverantörer som tillhandahåller allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster för att göra det möjligt för användare av en leverantörs tjänster att kommunicera med användare av en annan leverantörs tjänster och att få tillgång till tjänster som tillhandahålls av en annan leverantör.

företagsintern kommunikation: telekommunikation genom vilken ett företag kommunicerar inom företaget eller med sina dotterföretag, filialer och, beroende på partens lagstiftning, närstående bolag, men omfattar inte kommersiella eller icke-kommersiella tjänster som tillhandahålls till företag som inte är dotterbolag, filialer eller närstående bolag, eller tjänster som erbjuds till kunder eller potentiella kunder. Vid tillämpningen av denna definition avgörs definitionerna av "dotterbolag", "filialer" och, där så är tillämpligt, "närstående bolag" av respektive part.

hyrda förbindelser: telekommunikationsfaciliteter mellan två eller flera angivna platser som har avdelats för den särskilda användningen av eller tillgången till en viss kund eller andra användare enligt kundens val.

betydande leverantör: en leverantör som i väsentlig grad kan påverka villkoren för deltagande, med avseende på pris och utbud, på den berörda marknaden för allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster till följd av

- a) sin kontroll över nödvändiga faciliteter, eller
- b) utnyttjande av sin ställning på marknaden.

nätanslutningspunkt: den fysiska anslutningspunkt där en användare ges tillgång till ett allmänt tillgängligt telenät.

nummerportabilitet: möjligheten för slutanvändare av allmänna telekommunikationstjänster att på samma plats behålla samma telefonnummer utan försämring av kvalitet, tillförlitlighet eller bekvämlighet när de byter mellan samma kategori av leverantörer av allmänna telekommunikationstjänster.

allmänt tillgängligt telenät: den allmänna telekommunikationsinfrastruktur som möjliggör telekommunikation mellan definierade nätanslutningspunkter.

allmänt tillgänglig teletjänst: en telekommunikationstjänst som en part explicit eller i praktiken kräver ska erbjudas allmänheten som innebär överföring i realtid av information från kunden mellan två eller flera punkter utan förändring mellan ändpunkterna av kundens information, vare sig till form eller innehåll. Denna tjänst kan omfatta bl.a. taltelefonitjänster, paketkopplade dataöverföringstjänster, kretskopplade dataöverföringstjänster, telextjänster, telegraftjänster, faxtjänster, hyrda förbindelsetjänster samt tjänster och system för mobil- och personkommunikation.

tillsynsmyndighet: det organ som ansvarar för regleringen av telekommunikationer.

telekommunikationstjänster: alla tjänster som består i överföring och mottagande av signaler på elektromagnetisk väg, men inte näringsverksamhet som består av tillhandahållande av innehåll genom telekommunikation.

användare: ett företag eller en fysisk person som använder eller efterfrågar en allmänt tillgänglig teletjänst.

ARTIKEL 15.2

Tillämpningsområde

1. Detta kapitel är tillämpligt på åtgärder som införs eller upprätthålls av en part och som avser telenät eller teletjänster, med förbehåll för en parts rätt att begränsa tillhandahållandet av en tjänst i enlighet med de förbehåll som anges i listan i bilaga I eller II.
2. Detta kapitel är inte tillämpligt på en parts åtgärder som påverkar överföringen med hjälp av telekommunikation, inbegripet sändning och sändning via kabel av radio- eller tv-program avsedda för mottagning av allmänheten. För tydlighetens skull påpekas att detta kapitel gäller en kontributionslänk.
3. Detta kapitel innebär inte att
 - a) en part måste ge tillstånd till en tjänsteleverantör från den andra parten för etablering, konstruktion, förvärv, hyra, drift eller tillhandahållande av telekommunikationsnät eller telekommunikationstjänster av annat slag än vad som särskilt anges i detta avtal, eller
 - b) en part åläggs att själv – eller genom att tvinga en tjänsteleverantör att utföra uppgifterna – att etablera, bygga, förvärva, hyra, driva eller tillhandahålla telekommunikationsnät eller telekommunikationstjänster som inte erbjuds generellt till allmänheten.

ARTIKEL 15.3

Tillgång till och användning av allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster

1. En part ska säkerställa att företag från den andra parten ges tillgång till och kan använda allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster på skäliga och icke-diskriminerande villkor, inklusive i fråga om kvalitet, tekniska standarder och specifikationer.²⁵ Parterna ska tillämpa denna skyldighet, bland annat, i enlighet med punkterna 2–6.
2. Varje part ska säkerställa att företag från den andra parten har tillgång till och kan använda allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster som erbjuds inom eller över dess gränser, inbegripet hyrda förbindelser, och ska i detta syfte säkerställa, med förbehåll för punkterna 5 och 6, att dessa företag tillåts att
 - a) köpa eller hyra, och bifoga terminalutrustning eller annan utrustning som gränssnitt mot ett allmänt tillgängligt telenät,
 - b) sammankoppla privata hyrda eller ägda förbindelser med allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster i den parten eller med förbindelser som hyrs eller ägs av ett annat företag,
 - c) använda valfritt driftsprotokoll, och
 - d) utföra kopplings-, signalerings- och bearbetningsfunktioner.

²⁵ Med **icke-diskriminerande** avses behandling som inte är mindre förmånlig än den som under samma omständigheter medges andra användare av allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster i likadana situationer.

3. Varje part ska säkerställa att företag från den andra parten får använda allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster för att förflytta information inom sitt territorium och över dess gränser, inbegripet dessa företags företagsinterna kommunikation, samt för att få tillgång till information i databaser eller lagrat i annat maskinläsbart skick inom någon av parternas territorium.

4. Enligt artikel 28.3 (Allmänna undantag), och trots vad som sägs i punkt 3, ska en part vidta lämpliga åtgärder för att skydda

a) säkerheten och sekretessen för allmänt tillgängliga teletjänster, och

b) integriteten för användare av allmänt tillgängliga teletjänster,

med iakttagande av kravet att dessa åtgärder inte tillämpas på ett sätt som skulle utgöra ett medel för godtycklig eller omotiverad diskriminering eller en förtäckt begränsning av handeln.

5. Varje part ska säkerställa att tillgången till och användandet av allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster inte belastas med villkor utöver dem som är nödvändiga för att

a) trygga det samhällsansvar som åvilar de nätoperatörer och tillhandahållare av allmänt tillgängliga telenät och teletjänster, speciellt vad gäller deras möjlighet att göra sina nät och tjänster tillgängliga för allmänheten,

b) skydda den tekniska integriteten hos allmänt tillgängliga telenät och teletjänster, eller

- c) se till att tjänsteleverantörer från den andra parten inte tillhandahåller teletjänster som begränsas av partens förbehåll enligt dess lista i bilagorna I och II.
- 6. Under förutsättning att kriterierna i punkt 5 uppfylls får villkoren för tillgång till och användande av allmänt tillgängliga telenät och teletjänster innefatta
 - a) restriktioner för återförsäljning eller delat användande av dessa tjänster,
 - b) krav på att använda specificerade tekniska gränssnitt, inklusive gränssnittsprotokoll, för sammankoppling med sådana nät eller tjänster,
 - c) vid behov, krav på driftskompatibilitet mellan dessa tjänster,
 - d) typgodkännande av terminalutrustning och annan utrustning med gränssnitt mot nätet och tekniska krav som rör anslutning av sådan utrustning till näten i fråga,
 - e) begränsningar för sammankoppling av privata hyrda eller ägda förbindelser med allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster i den parten eller med förbindelser som hyrs eller ägs av ett annat företag. och
 - f) anmälan, registrering och licensiering.

ARTIKEL 15.4

Konkurrensskydd gentemot betydande leverantörer

1. Varje part ska vidta lämpliga åtgärder för att förhindra att leverantörer – som på egen hand eller tillsammans med någon annan – faller inom kriterierna för att anses vara en betydande leverantörer börjar tillämpa eller fortsätter att tillämpa konkurrensbegränsande förfaranden.
2. De konkurrensbegränsande förfaranden som avses i punkt 1 omfattar
 - a) deltagande i konkurrensbegränsande korssubventionering,
 - b) utnyttjande av upplysningar från konkurrenter med konkurrensbegränsning som följd, och
 - c) underlåtenhet att för andra tjänsteleverantörer i tid tillgängliggöra teknisk information om nödvändiga faciliteter och kommersiellt relevanta uppgifter som är nödvändiga för att dessa ska kunna leverera tjänster.

ARTIKEL 15.5

Tillgång till nödvändiga faciliteter

1. Varje part ska se till att en betydande leverantör inom dess territorium tillhandahåller sina nödvändiga faciliteter, vilket bl.a. kan innefatta nätdelar och system eller strukturer för operativt stöd, till leverantörer av teletjänster från den andra parten på rimliga och icke-diskriminerande villkor och till kostnadsorienterade taxor.

2. Varje part får i enlighet med sina lagar fastställa vilka nödvändiga faciliteter som behöver göras tillgängliga på dess territorium.

ARTIKEL 15.6

Samtrafik

1. Varje part ska se till att betydande leverantörer inom dess territorium tillhandahåller samtrafik
 - a) där det är tekniskt möjligt i nätet,
 - b) på icke-diskriminerande villkor, inbegripet tekniska standarder och specifikationer, och till icke-diskriminerande taxor,
 - c) till en kvalitet som inte är mindre förmånlig än den som tillhandahålls som en del av likadana tjänster som tillhandahålls av leverantören själv eller likadana tjänster som tillhandahålls av icke närstående tjänsteleverantörer, eller av dess dotterbolag eller andra närstående företag,
 - d) i god tid samt på villkor (inbegripet tekniska standarder och specifikationer) och till kostnadsorienterade taxor som är transparenta, skäliga, fastställda med hänsyn till vad som är ekonomiskt möjligt och som är tillräckligt uppdelade för att leverantören inte ska behöva betala för de delar eller faciliteter i nätet som inte behövs för att tjänsten ska kunna tillhandahållas, och
 - e) på begäran, i punkter förutom de nätanslutningspunkter som erbjuds majoriteten av användarna, mot kostnader som återspeglar kostnaderna för att upprätta nödvändiga ytterligare funktioner.

2. En leverantör som har tillstånd att tillhandahålla teletjänster ska ha rätt att förhandla om ett nytt avtal om samtrafik med andra leverantörer av allmänt tillgängliga telenät och teletjänster. Varje part ska se till att betydande leverantörer är skyldiga att upprätta ett referensanbud om samtrafik eller förhandla om samtrafikavtal med andra leverantörer av telenät och teletjänster.
3. Varje part ska se till att leverantörer av allmänt tillgängliga teletjänster som får information från en annan leverantör under förhandlingarna om samtrafik endast använder denna information för det avsedda syftet och alltid respekterar de överlämnade eller lagrade uppgifternas konfidentiella karaktär.
4. Varje part ska säkerställa att förfarandena för samtrafik med en betydande leverantör ska offentliggöras.
5. Varje part ska säkerställa att en betydande leverantör offentliggör antingen sina samtrafikavtal eller tillgängliga referensanbud om samtrafik om så är lämpligt.

ARTIKEL 15.7

Tillstånd att tillhandahålla telekommunikationstjänster

Varje part ska se till att tillståndet att tillhandahålla telekommunikationstjänster, när så är möjligt, baseras på ett enkelt anmälningsförfarande.

ARTIKEL 15.8

Samhällsomfattande tjänster

1. Varje part har rätt att bestämma vilket slags skyldigheter att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster den önskar bibehålla.
2. Varje part ska säkerställa att varje åtgärd som avser samhällsomfattande tjänster som den inför eller upprätthåller administreras på ett transparent, objektivet, icke-diskriminerande och konkurrensneutralt sätt. Varje part ska även säkerställa att en skyldighet att tillhandahålla en samhällsomfattande tjänst inte är mer betungande än nödvändigt för det slags samhällsomfattande tjänst som parten har definierat.
3. Alla leverantörer bör ha möjlighet att utses för att säkerställa samhällsomfattande tjänster. Om en leverantör ska utses till leverantör av en samhällsomfattande tjänst ska en part se till att urvalet görs på ett effektivt, transparent och icke-diskriminerande sätt.

ARTIKEL 15.9

Knappa resurser

1. Varje part ska hantera sina förfaranden för fördelning eller utnyttjande av knappa resurser, däribland frekvenser och nummer, på ett objektivet, lämpligt, transparent och icke-diskriminerande sätt.

2. Trots vad som sägs i artiklarna 8.4 (Marknadstillträde) och 9.6 (Marknadstillträde) får en part införa eller upprätthålla en åtgärd som rör tilldelning och fördelning av spektrum och förvaltning av frekvenser. Således behåller varje part rätten att fastställa och tillämpa sin spektrum- och frekvenshanteringspolitik, vilket kan begränsa antalet leverantörer av allmänt tillgängliga teletjänster. Varje part behåller också rätten att tilldela frekvensband med hänsyn till befintliga och framtida behov.

3. Varje part ska offentliggöra den rådande situationen i fråga om tilldelade frekvensband, men är inte skyldig att lämna detaljerade angivelser om vilka frekvenser som tilldelats för en särskild myndighetsanvändning.

ARTIKEL 15.10

Nummerportabilitet

Varje part ska säkerställa att leverantörer av allmänt tillgängliga teletjänster på dess territorium erbjuder nummerportabilitet på skäliga villkor.

ARTIKEL 15.11

Tillsynsmyndighet

1. Varje part ska säkerställa att dess tillsynsmyndighet är juridiskt åtskild från och funktionellt oberoende av alla leverantörer av telenät, teletjänster eller telekommunikationsutrustning, även om en part behåller äganderätten till eller kontrollen över en leverantör av telenät eller teletjänster.

2. Varje part ska säkerställa att tillsynsmyndighetens beslut och förfaranden är opartiska i förhållande till alla aktörer på marknaden och administreras på ett transparent sätt och i rimlig tid.
3. Varje part ska säkerställa att dess tillsynsmyndighet har de befogenheter som krävs för att reglera sektorn, bl.a. genom att se till att den har befogenhet att
 - a) kräva att leverantörer av telenät eller teletjänster till tillsynsmyndigheten lämnar all information som den anser sig behöva för att uppfylla sina ansvarsskyldigheter, och
 - b) verkställa sina beslut med avseende på de skyldigheter som anges i artiklarna 15.3–15.6 genom lämpliga påföljder, vilket kan inbegripa ekonomiska sanktioner, korrigerande åtgärder eller upphävande eller återkallande av licenser.

ARTIKEL 15.12

Lösning av tvister på telekommunikationsområdet

Överklagande till tillsynsmyndigheterna

1. I enlighet med artiklarna 27.3 (Administrativa förfaranden) och 27.4 (Prövning och överklagande), ska varje part säkerställa att
 - a) företagen har möjlighet att i god tid vända sig till sin tillsynsmyndighet för att lösa tvister med leverantörer av allmänt tillgängliga telenät och teletjänster rörande frågor som omfattas av artiklarna 15.3–15.6 och som, enligt lagstiftningen i den parten, omfattas av tillsynsmyndighetens behörighet. Vid behov ska tillsynsmyndigheten avge ett bindande beslut för att lösa tvisten inom en rimlig tidsperiod, och
 - b) leverantörer av telenät eller teletjänster från den andra parten som begär tillgång till nödvändiga faciliteter eller samtrafik med en betydande leverantör inom partens territorium kan, inom en rimlig och offentligt angiven tidsperiod, vända sig till en tillsynsmyndighet för att avgöra tvister om lämpliga villkor och taxor för samtrafik med den betydande leverantören.

Överklagande och prövning av tillsynsmyndighetens avgöranden och beslut

2. Varje part ska se till att ett företag vars intressen påverkas negativt av ett avgörande eller beslut från en tillsynsmyndighet kan få avgörandet eller beslutet prövat av en opartisk och oberoende domstol eller domstolsliknande eller administrativ myndighet, enligt lagstiftningen i den parten. Denna domstol eller domstolsliknande eller administrativa myndighet ska tillhandahålla en skriftlig förklaring till skälen för sitt beslut till företaget. Varje part ska se till att dessa avgöranden och beslut, som kan överklagas eller omprövas, genomförs av tillsynsmyndigheten.
3. En begäran om rättslig prövning utgör inte skäl för att inte följa tillsynsmyndighetens avgörande eller beslut, såvida inte den behöriga rättsliga myndigheten inhiberar avgörandet eller beslutet.

ARTIKEL 15.13

Transparens

1. I enlighet med artiklarna 27.1 (Offentliggörande) och 27.2 (Tillhandahållande av information), och utöver övriga bestämmelser i detta kapitel när det gäller offentliggörande av information, ska varje part offentliggöra
 - a) tillsynsmyndigheternas ansvarsskyldigheter på ett tydligt och lättillgängligt sätt, särskilt när ansvarsskyldigheterna ges till fler än ett organ,

- b) dess åtgärder rörande allmänt tillgängliga telenät och teletjänster, inklusive
 - i) föreskrifter från dess tillsynsmyndighet, tillsammans med den rättsliga grunden för dessa föreskrifter,
 - ii) taxor och andra villkor för tjänsterna,
 - iii) specifikationer för tekniska gränssnitt,
 - iv) villkor för anslutning av terminalutrustning eller annan utrustning till det allmänt tillgängliga telenätet,
 - v) i förekommande fall, anmälnings-, tillstånds-, registrerings- eller licensieringskrav, och
- c) information om organ som ansvarar för att utarbeta, ändra och anta åtgärder som rör standarder.

ARTIKEL 15.14

Anstånd

Parterna erkänner betydelsen av en konkurrensutsatt marknad för att uppnå berättigade offentligpolitiska mål för telekommunikationstjänster. I detta syfte, och i den mån det föreskrivs i dess lagstiftning, får varje part avstå från att tillämpa en reglering av en teletjänst när det efter en analys av marknaden är fastställt att det råder effektiv konkurrens.

ARTIKEL 15.15

Förhållande till andra kapitel

Om det föreligger bristande överensstämmelse mellan det här kapitlet och andra kapitel ska detta kapitel gälla beträffande det som den bristande överensstämmelsen gäller.

KAPITEL SEXTON

ELEKTRONISK HANDEL

ARTIKEL 16.1

Definitioner

I detta kapitel avses med

leverans: datorprogram, texter, videor, bilder, ljudinspelningar och annan leverans som är digitalt kodad, och

elektronisk handel: handel med hjälp av telekommunikation, ensamt eller tillsammans med annan informations- och kommunikationsteknik.

ARTIKEL 16.2

Syfte och räckvidd

1. Parterna erkänner att den elektroniska handeln ökar möjligheterna till ekonomisk tillväxt och handel inom många sektorer och bekräftar att WTO:s regler är tillämpliga på elektronisk handel. De är överens om att främja utvecklingen av elektronisk handel sinsemellan, särskilt genom att samarbeta om de frågor som uppstår i samband med elektronisk handel enligt bestämmelserna i detta kapitel.
2. Detta kapitel innebär ingen skyldighet för någon part att tillåta leverans på elektroniskt väg, förutom om det sker i enlighet med partens förpliktelser enligt någon annan bestämmelse i detta avtal.

ARTIKEL 16.3

Tullar på elektroniska leveranser

1. En part får inte införa en tull eller avgift på en leverans som sänds på elektronisk väg.
2. För tydlighetens skull påpekas att punkt 1 inte hindrar en part från att införa en intern skatt eller andra interna avgifter på en leverans som sänds på elektronisk väg, under förutsättning att skatten eller avgiften påförs på ett sätt som är förenligt med detta avtal.

ARTIKEL 16.4

Tillit till och förtroende för elektronisk handel

Varje part ska införa eller upprätthålla lagar, föreskrifter eller andra administrativa åtgärder för att skydda personuppgifter för användare som ägnar sig åt elektronisk handel och ska därvid ta vederbörlig hänsyn till internationella standarder för uppgiftsskydd i relevanta internationella organisationer där båda parter är medlemmar.

ARTIKEL 16.5

Allmänna bestämmelser

Med tanke på den elektroniska handelns potential som ett verktyg för social och ekonomisk utveckling erkänner parterna vikten av

- a) tydlighet, transparens och förutsägbarhet i sina nationella regelverk för att, så långt som möjligt, underlätta utvecklingen av den elektroniska handeln.
- b) driftskompatibilitet, innovation och konkurrens för att underlätta elektronisk handel, och
- c) underlättande av användningen av elektronisk handel för små och medelstora företag.

ARTIKEL 16.6

Dialog om elektronisk handel

1. Parterna är medvetna om den elektroniska handelns globala karaktär och är eniga om att föra en dialog om frågor som den elektroniska handeln ger upphov till, bland annat
 - a) erkännande av certifikat för elektroniska signaturer som utfärdats till allmänheten och underlättande av certifieringstjänster över gränserna,
 - b) de förmedlande tjänsteleverantörernas ansvar vid överföring eller lagring av uppgifter,
 - c) behandling av icke begärda elektroniska kommersiella meddelanden, och
 - d) skydd av personuppgifter samt skydd av konsumenter och företag mot bedrägliga och vilseledande affärsmetoder på området för elektronisk handel.
2. Dialogen i punkt 1 kan ske i form av informationsutbyte om parternas respektive lagar, föreskrifter och andra åtgärder gällande dessa frågor, samt erfarenhetsutbyte om genomförandet av sådana lagar, föreskrifter och andra åtgärder.
3. Parterna är medvetna om den elektroniska handelns globala karaktär och bekräftar vikten av ett aktivt deltagande i multilaterala forum för att främja utvecklingen av elektronisk handel.

ARTIKEL 16.7

Förhållande till andra kapitel

Vid bristande överensstämmelse mellan detta kapitel och ett annat kapitel i detta avtal ska de andra kapitlen i detta avtal gälla beträffande det som den bristande överensstämmelsen gäller.

KAPITEL SJUTTON

KONKURRENSPOLITIK

ARTIKEL 17.1

Definitioner

I detta kapitel avses med

konkurrensbegränsande affärsmetoder: konkurrensbegränsande avtal, samordnade förfaranden eller överenskommelser mellan konkurrenter, konkurrensbegränsade förförfaranden av ett företag som har en dominerande ställning på marknaden och sammanslagningar med väsentlig konkurrensbegränsande verkan, och

tjänst av allmänt ekonomiskt intresse: för Europeiska unionen, en tjänst som inte kan tillhandahållas på ett tillfredsställande sätt eller på villkor (t.ex. pris, objektiva kvalitetsegenskaper, kontinuitet och tillgång till tjänsten) som är förenliga med allmänintresset, av ett företag som agerar under normala marknadsvillkor. Tillhandahållandet av en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse ska anförtros av staten till ett eller flera företag genom ett uppdrag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster som anger vilka skyldigheter som de berörda företagen och staten har.

ARTIKEL 17.2

Konkurrenspolitik

1. Parterna erkänner vikten av fri och icke snedvriden konkurrens i sina handelsförbindelser. Parterna medger att konkurrensbegränsande affärsmetoder kan störa marknaderna och motverkar fördelarna med handelsliberaliseringen.
2. Parterna ska vidta lämpliga åtgärder för att förbjuda konkurrensbegränsande affärsmetoder med vetskap om att sådana åtgärder kommer att öka möjligheterna att uppnå målen i detta avtal.
3. Parterna ska samarbeta i frågor som rör förbudet mot konkurrensbegränsande affärsmetoder i frihandelsområdet i enlighet med *avtalet mellan Europeiska gemenskaperna och Kanadas regering om tillämpningen av deras konkurrenslagstiftning*, som undertecknades den 17 juni 1999 i Bonn.

4. De åtgärder som avses i punkt 2 ska vara förenliga med principerna om transparens, icke-diskriminering och rättvisa förfaranden. Undantag från tillämpningen av konkurrenslagstiftningen ska vara tydliga. Vardera parten ska förse den andra parten med offentliga uppgifter om de undantag som medges enligt dess konkurrenslagstiftning.

ARTIKEL 17.3

Tillämpning av konkurrenspolitiken på företag

1. En part ska säkerställa att de åtgärder som avses i artikel 17.2.2 är tillämpliga på parterna i den omfattning som fastställs i dess lagstiftning.
2. För tydlighetens skull påpekas följande:
 - a) I Kanada är konkurrenslagen (*Competition Act*, R.S.C. 1985, c. C-34) bindande för och tillämplig på en representant för Kanada, eller en provins, som är ett företag, avseende kommersiell verksamhet som bedrivs av det företaget, i faktisk eller potentiell konkurrens med andra personer, i den utsträckning den berörda lagen skulle gälla om företaget inte vore en representant för Kanada. En sådan representant kan vara ett statligt företag, monopol och företag som beviljats särskilda eller exklusiva rättigheter eller privilegier.

- b) I Europeiska unionen omfattas statliga företag, monopol och företag som beviljats särskilda rättigheter eller privilegier av EU:s konkurrensregler. Företag som anförtrotts att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse eller som har karaktären av fiskala monopol är dock underkastade reglerna, i den mån tillämpningen av dessa regler inte rättsligt eller i praktiken hindrar att de särskilda uppgifter som tilldelats dem fullgörs.

ARTIKEL 17.4

Tvistlösning

Inget i detta kapitel ska omfattas av någon form av tvistlösning enligt detta avtal.

KAPITEL ARTON

STATLIGA FÖRETAG, MONOPOL OCH FÖRETAG SOM BEVILJATS SÄRSKILDA RÄTTIGHETER ELLER PRIVILEGIER

ARTIKEL 18.1

Definitioner

I detta kapitel gäller följande definitioner:

enhet som omfattas:

- a) ett monopol,
- b) en leverantör av en vara eller tjänst, om den är en av ett fåtal leverantörer av varor eller tjänster och, formellt eller i praktiken, har auktoriserats eller etablerats av en part på så sätt att den parten i betydande omfattning förhindrar konkurrens mellan dessa leverantörer på sitt territorium,
- c) alla enheter som en part, formellt eller i praktiken har beviljat särskilda rättigheter eller privilegier att leverera en vara eller tjänst på så sätt att det i väsentlig grad påverkar andra företags möjligheter att tillhandahålla samma vara eller tjänst i samma geografiska område på i allt väsentligt likvärdiga villkor, och som gör det möjligt för företag att, helt eller delvis, undkomma konkurrenstryck eller andra marknadsbegränsningar,²⁶ eller

²⁶ För tydlighetens skull påpekas att beviljande av en licens eller ett tillstånd för ett begränsat antal företag vid tilldelningen av en knapp resurs genom objektiva, proportionella och icke-diskriminerande kriterier utgör inte i sig en särskild rättighet.

d) ett statligt företag.

utse: att inrätta eller godkänna ett monopol, eller att utvidga omfattningen av ett monopol till ytterligare en vara eller en tjänst.

i enlighet med affärsmässiga överväganden: förenligt med gängse affärspraxis inom ett privatägt företag i den berörda branschen eller industrin.

icke-diskriminerande behandling: nationell behandling eller behandling som mest gynnsam nation enligt detta avtal, beroende på vad som är mest gynnsamt.

ARTIKEL 18.2

Tillämpningsområde

1. Parterna bekräftar sina rättigheter och skyldigheter enligt artiklarna XVII:1–XVII:3 i Gatt 1994, *överenskommelsen om tolkningen av artikel XVII i Allmänna tull- och handelsavtalet 1994* samt artiklarna VIII.1 och VIII.2 i Gats, som härmed införlivas med och utgör en integrerad del av detta avtal.
2. Detta kapitel ska inte tillämpas på en parts upphandling av en vara eller tjänst som förvärfvas för myndighetsändamål och inte för kommersiell återförsäljning eller för användning i leverans av en vara eller en tjänst för kommersiell försäljning, oavsett om denna upphandling utgör en "upphandling som omfattas" i den mening som avses i artikel 19.2 (Tillämpningsområde och omfattning).

3. Artiklarna 18.4 och 18.5 ska inte tillämpas på de sektorer som anges i artikel 8.2 (Tillämpningsområde) och artikel 9.2 (Tillämpningsområde).

4. Artiklarna 18.4 och 18.5 ska inte tillämpas på en åtgärd av en enhet som omfattas om ett förbehåll som gjorts en part mot en nationell behandling eller behandling som mest gynnad nation, i enlighet med den partens lista i bilaga I, II eller III, skulle ha varit tillämplig om samma åtgärd hade vidtagits eller upprätthållits av den berörda parten.

ARTIKEL 18.3

Statliga företag, monopol och företag som beviljats särskilda rättigheter eller privilegier

1. Utan att det påverkar parternas rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal hindrar ingenting i detta kapitel en part ifrån att utse eller upprätthålla ett statligt företag eller monopol, eller från att ge företag särskilda rättigheter eller privilegier.

2. En part får inte kräva eller uppmuntra en enhet som omfattas att handla på ett sätt som är oförenligt med detta avtal.

ARTIKEL 18.4

Icke-diskriminerande behandling

1. Varje part ska se till att en enhet som omfattas på dess territorium medger icke-diskriminerande behandling av en täckt investering, av en vara från den andra parten eller av en tjänsteleverantör från den andra parten vid köp eller försäljning av en vara eller en tjänst.
2. Om en enhet som omfattas av avtalet enligt beskrivningen i led b–d i definitionen av "enhet som omfattas" i artikel 18.1 handlar i enlighet med artikel 18.5.1, ska den part på vars territorium den enhet som omfattas av avtalet är belägen anses uppfylla de skyldigheter som fastställs i punkt 1 med avseende på denna enhet.

ARTIKEL 18.5

Affärsmässiga överväganden

1. Varje part ska säkerställa att en enhet som omfattas på dess territorium agerar i enlighet med affärsmässiga överväganden vid köp eller försäljning av varor, även när det gäller pris, kvalitet, tillgänglighet, säljbarhet, transport och andra villkor för köpet eller försäljningen, liksom vid inköp eller tillhandahållande av tjänster, även när dessa varor eller tjänster levereras till eller av en investering av en investerare från den andra parten.

2. Under förutsättning att en enhet som omfattas uppför sig i enlighet med artikel 18.4 och kapitel sjutton (Konkurrenspolitik), gäller skyldigheten i punkt 1 inte

- a) när det gäller monopol, uppnåendet av det ändamål för vilket det monopol som har skapats eller för vilka särskilda rättigheter eller privilegier har beviljats, såsom en skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster eller regional utveckling, eller,
- b) när det gäller ett statligt företag, uppfyllandet av dess offentliga uppdrag.

KAPITEL NITTON

OFFENTLIG UPPHANDLING

ARTIKEL 19.1

Definitioner

I detta kapitel gäller följande definitioner:

handelsvaror eller handelstjänster: varor eller tjänster av ett slag som i allmänhet säljs eller erbjuds på den kommersiella marknaden till, och som vanligen köps av, icke-statliga köpare för icke-statliga ändamål.

bygg- och anläggningstjänst: en tjänst vars syfte det är att på valfritt sätt utföra tekniska bygg- eller anläggningsarbeten i enlighet med huvudgrupp 51 i FN:s centrala produktindelning (*United Nations Provisional Central Product Classification*, nedan kallad *CPC*).

elektronisk auktion: upprepad process där leverantörer med hjälp av elektroniska medel presenterar antingen nya priser eller nya värden för kvantifierbara icke prisrelaterade delar av anbudet med anknytning till utvärderingskriterierna, eller bådadera, vilket leder till en rangordning eller en ny rangordning av anbudet.

skriftligen eller skriftligt: varje enhet av ord eller siffror som kan läsas, återges och meddelas vid ett senare tillfälle. Den kan innehålla elektroniskt överförd och lagrad information.

begränsad upphandling: upphandlingsförfarande där den upphandlande enheten kontaktar en leverantör eller leverantörer som den själv valt ut.

åtgärd: lag, annan författning, förfarande, administrativ riktlinje eller praxis, eller varje åtgärd från den upphandlande enhetens sida i samband med en upphandling som omfattas.

fleranvändningsförteckning: förteckning över leverantörer som en upphandlande enhet anser uppfylla kraven för att få tas upp i förteckningen och som den upphandlande enheten har för avsikt att använda mer än en gång.

tillkännagivande av planerad upphandling: tillkännagivande som offentliggörs av en upphandlande enhet i vilket intresserade leverantörer uppmanas att lämna in en begäran om deltagande och/eller ett anbud.

motkrav: villkor eller åtaganden som främjar lokal utveckling eller förbättrar en parts betalningsbalans, t.ex. användning av inhemskt innehåll, tekniklicensiering, investeringar, motköp och liknande åtgärder eller krav.

öppen upphandling: upphandlingsförfarande där alla intresserade leverantörer har möjlighet att lämna anbud.

person: en person enligt definitionen i artikel 1.1 (Definitioner med allmän giltighet).

upphandlande enhet: en enhet som omfattas av bilagorna 19-1, 19-2 eller 19-3 i en parts bindningslista för marknadstillträde för detta kapitel.

kvalificerad leverantör: en leverantör som en upphandlande enhet anser ha uppfyllt villkoren för deltagande.

selektiv upphandling: upphandlingsförfarande där enbart kvalificerade leverantörer uppmanas att lämna anbud av den upphandlande enheten.

tjänster: omfattar bygg- och anläggningstjänster, om inte annat anges.

standard: ett dokument som godkänts av ett erkänt organ, och som för allmänt och upprepat bruk anger regler, riktlinjer eller egenskaper avseende varor eller tjänster, eller därmed sammanhängande processer och tillverkningsmetoder som inte måste efterlevas. Det kan även innefatta eller enbart behandla terminologi, symboler, förpacknings-, märknings- eller etiketteringskrav beträffande en vara, tjänst, process eller tillverkningsmetod.

leverantör: en person eller en grupp av personer som tillhandahåller eller som kan tillhandahålla varor eller tjänster.

teknisk specifikation: ett krav i samband med ett anbudsförfarande som

- a) anger egenskaperna hos en vara eller tjänst som ska upphandlas, exempelvis kvalitet, prestanda, säkerhet och dimensioner, eller processer och metoder för tillverkningen eller tillhandahållandet av dessa, eller
- b) som behandlar terminologi, symboler, förpacknings-, märknings- eller etiketteringskrav beträffande en vara eller en tjänst.

ARTIKEL 19.2

Tillämpningsområde och omfattning

Tillämpning av detta kapitel

1. Detta kapitel är tillämpligt på åtgärder i samband med upphandling som omfattas, oavsett om den bedrivs uteslutande eller delvis med elektroniska medel.

2. I detta kapitel avses med "upphandling som omfattas" upphandling för offentliga ändamål
- a) av en vara, tjänst eller en kombination av dessa
 - i) enligt vad som anges i varje parts bilagor till dess bindningslista för marknadstillträde för detta kapitel, och
 - ii) som inte upphandlas för kommersiell försäljning eller återförsäljning, eller för produktion eller tillhandahållande av en vara eller en tjänst för kommersiell försäljning eller återförsäljning,
 - b) genom varje avtalsrättslig möjlighet, t.ex. köp, leasing och hyresavtal eller hyrköpsavtal, med eller utan rätt till köp.
 - c) för vilken värdet enligt punkterna 6–8 beräknas vara lika med eller överstiga det tröskelvärde som anges i en parts bilagor till dess bindningslista för marknadstillträde för detta kapitel vid tidpunkten för offentliggörandet av ett tillkännagivande i enlighet med artikel 19.6,
 - d) genom en upphandlande enhet, och
 - e) som inte på annat sätt är undantagen från att omfattas i punkt 3 eller i en parts bilagor till dess bindningslista för marknadstillträde för detta kapitel.

3. Om inte annat sägs i en parts bilagor till dess bindningslista för marknadstillträde för detta kapitel är detta kapitel inte tillämpligt på

- a) förvärv eller hyra av mark, befintliga byggnader eller annan fast egendom eller därmed sammanhängande rättigheter,
- b) icke-avtalsgrundade överenskommelser eller någon form av bistånd som en part tillhandahåller, inklusive samarbetsavtal, bidrag, lån, kapitaltillskott, garantier och skattelättnader,
- c) upphandling eller förvärv av tjänster på skatteområdet eller förvaringstjänster, likvidations- eller förvaltningstjänster för reglerade finansinstitut eller tjänster som rör försäljning, inlösen och distribution i samband med statlig upplåning, inklusive lån, statsobligationer och andra värdepapper,
- d) offentliga anställningsavtal,
- e) upphandling som sker
 - i) i det specifika syftet att tillhandahålla internationellt bistånd, inbegripet utvecklingsbistånd,
 - ii) enligt det särskilda förfarande eller på de särskilda villkor som gäller för en internationell överenskommelse om stationering av trupper eller de avtalsslutande ländernas gemensamma genomförande av ett projekt, eller

- iii) enligt det särskilda förfarande eller på de särskilda villkor som gäller för en internationell organisation, eller en organisation som finansieras av internationella bidrag, lån eller annat bistånd, när det tillämpliga förfarandet eller de tillämpliga villkoren skulle vara oförenliga med detta kapitel.

4. En upphandling som omfattas av detta kapitel ska vara alla upphandlingar som omfattas av Kanadas och Europeiska unionens bindningslistor för marknadstillträde, där varje parts åtaganden fastställs på följande sätt:

- a) I bilaga 19-1 de offentliga enheter på central nivå vars upphandling omfattas av detta kapitel.
- b) I bilaga 19-2 de offentliga enheter under central nivå vars upphandling omfattas av detta kapitel.
- c) I bilaga 19-3 alla andra enheter vars upphandling omfattas av detta kapitel.
- d) I bilaga 19-4 de varor som omfattas av detta kapitel.
- e) I bilaga 19-5 de tjänster, utom bygg- och anläggningstjänster, som omfattas av detta kapitel.
- f) I bilaga 19-6 de bygg- och anläggningstjänster som omfattas av detta kapitel.
- g) I bilaga 19-7 alla allmänna anmärkningar.
- h) I bilaga 19-8 de medel för offentliggörande som används för detta kapitel.

5. Om en upphandlande enhet i samband med en upphandling som omfattas kräver att personer som inte omfattas av en parts bilagor till dess bindningslista för marknadstillträde för detta kapitel ska upphandla i enlighet med särskilda krav, ska artikel 19.4 gälla i tillämpliga delar för dessa krav.

Värdering

6. Vid beräkningen av värdet av en upphandling i syfte att avgöra om den utgör upphandling som omfattas ska den upphandlande enheten

- a) varken dela upp en upphandling i separata upphandlingar eller välja ut eller använda en viss värderingsmetod för att beräkna värdet av en upphandling i avsikt att helt eller delvis undanta den från tillämpningen av detta kapitel, och
- b) inkludera det totala beräknade högsta värdet av upphandlingen under hela kontraktets löptid, oavsett om det tilldelas en eller flera leverantörer, samt ta hänsyn till alla typer av ersättningar, bland annat
 - i) premier, avgifter, provisioner och ränta, och
 - ii) det totala värdet av eventuella optioner.

7. Om ett särskilt villkor för en upphandling medför att mer än ett kontrakt tilldelas eller att kontrakt tilldelas i separata delar (nedan kallat *återkommande kontrakt*), ska beräkningen av det totala högsta värdet grunda sig på antingen

- a) värdet på de återkommande kontrakt för samma typ av vara eller tjänst som tilldelats under de föregående 12 månaderna eller den upphandlande enhetens föregående räkenskapsår, om möjligt justerat för förväntade ändringar av mängden eller värdet av den vara eller tjänst som upphandlas för de följande 12 månaderna, eller
- b) beräknat värde på de återkommande kontrakt för samma typ av vara eller tjänst som ska tilldelas för de 12 månaderna närmast efter den ursprungliga kontraktstilldelningen eller den upphandlande enhetens räkenskapsår.

8. Vid upphandling för leasing, hyra eller hyrköp av en vara eller tjänst, eller upphandling utan angivet totalpris, ska värderingen ske enligt följande:

- a) Vid kontrakt med en bestämd löptid ska värderingen grunda sig på
 - i) det totala beräknade högsta värdet under löptiden, om denna är högst 12 månader, eller
 - ii) det totala beräknade högsta värdet, inklusive eventuellt restvärde, om löptiden är längre än 12 månader.
- b) För kontrakt på obestämd löptid ska det beräknade månatliga beloppet multipliceras med 48.

- c) Om det är osäkert huruvida kontraktet ska ha en bestämd löptid eller inte ska värderingen ske enligt led b.

ARTIKEL 19.3

Säkerhet och allmänna undantag

1. Ingenting i detta kapitel ska tolkas som hinder för en part att vidta en åtgärd eller att inte lämna ut uppgifter som parten anser nödvändig för att skydda sina grundläggande säkerhetsintressen i samband med upphandling av
 - a) vapen, ammunition²⁷ eller krigsmateriel,
 - b) upphandling som är oundgänglig för den nationella säkerheten, eller
 - c) för nationella försvarssyften.
2. Under förutsättning att sådana åtgärder inte tillämpas på ett sätt som skulle innebära godtycklig eller obehörig diskriminering mellan parterna när lika förhållanden råder, eller en förtäckt inskränkning av internationell handel, ska ingenting i detta kapitel tolkas som ett hinder för någon av parterna att anta eller genomföra åtgärder
 - a) som är nödvändiga för att skydda allmän moral, ordning eller säkerhet,

²⁷ Denna fotnot berör inte den svenska språkversionen.

- b) som är nödvändiga för skyddet av människors och djurs liv eller hälsa samt för växtskydd,
- c) som är nödvändiga för att skydda immateriella rättigheter, eller
- d) som avser varor eller tjänster som tillhandahålls av personer med funktionsnedsättning, av välgörenhetsinrättningar eller inom kriminalvården.

ARTIKEL 19.4

Allmänna principer

Icke-diskriminering

1. Vad gäller åtgärder som rör den upphandling som omfattas ska varje part, och dess upphandlande enheter, genast och utan förbehåll bevilja varor och tjänster från den andra parten eller leverantörer från den andra parten som tillhandahåller sådana varor eller tjänster en behandling som inte är mindre förmånlig än den som beviljas egna varor, tjänster och leverantörer. För tydlighetens skull påpekas att en sådan behandling omfattar
 - a) inom Kanada, en behandling som inte är mindre gynnsam än den som en provins eller ett territorium, inklusive dess upphandlande enheter, medger varor och tjänster och leverantörer i den provinsen eller det territoriet, och

- b) inom Europeiska unionen, en behandling som inte är mindre gynnsam än den som en medlemsstat, eller en underregion i en medlemsstat, inklusive dess upphandlande enheter, medger varor och tjänster och leverantörer som befinner sig i den medlemsstaten, eller underregionen, i en medlemsstat, allt efter omständigheterna.

2. Vad gäller åtgärder som rör den upphandling som omfattas får parterna och deras upphandlande enheter inte

- a) behandla en lokalt etablerad leverantör mindre förmånligt än en annan lokalt etablerad leverantör på grund av graden av utländsk anknytning eller ägarskap, eller
- b) diskriminera en lokalt etablerad leverantör av det skälet att de varor eller tjänster som denne tillhandahåller i samband med en viss upphandling utgörs av varor eller tjänster från den andra parten.

Användning av elektroniska medel

3. När en upphandling som omfattas sker med elektroniska medel ska den upphandlande enheten
- a) garantera att upphandlingen genomförs med hjälp av it-system och programvara, inklusive sådana som rör autentisering och kryptering av information, som är allmänt tillgängliga och kompatibla med andra allmänt tillgängliga it-system och annan tillgänglig programvara, och
 - b) säkerställa att det finns mekanismer som garanterar integriteten för begäran om deltagande och anbud, bland annat fastställande av tidpunkten för mottagande och förhindrande av otillbörlig tillgång.

Genomförande av upphandling

4. En upphandlande enhet ska genomföra den upphandling som omfattas på ett öppet och opartiskt sätt som
- a) är förenligt med detta kapitel, med hjälp av metoder såsom öppen upphandling, selektiv upphandling och begränsad upphandling,
 - b) gör att intressekonflikter undviks, och
 - c) förhindrar korruption.

Ursprungsregler

5. Ingen part får vid en upphandling som omfattas tillämpa sådana ursprungsregler för varor eller tjänster som importerats från eller tillhandahållits av den andra parten, som avviker från de ursprungsregler som den samtidigt tillämpar vid normal handel på import eller tillhandahållande av samma varor eller tjänster från samma part.

Motkrav

6. En part, inklusive dess upphandlande enheter, får inte begära eller uppfylla, besluta om eller genomdriva något motkrav med avseende på en upphandling som omfattas.

Åtgärder som inte specifikt rör upphandling

7. Punkterna 1 och 2 ska inte vara tillämpliga på tullar och avgifter som läggs på vid, eller i samband med, import, metoden för att ta ut dessa tullar och avgifter, och andra importbestämmelser eller formaliteter och åtgärder som påverkar handeln med tjänster med undantag av andra åtgärder för upphandling som omfattas.

ARTIKEL 19.5

Information om upphandlingssystemet

1. Varje part ska
 - a) omgående offentliggöra alla lagar och andra författningar, rättsliga avgöranden, administrativa avgöranden med allmän giltighet, standardkontraktsklausuler som föreskrivs i lagar eller andra författningar och som införlivas genom hänvisning i meddelanden eller anbudsunderlag och förfaranden för upphandling som omfattas, samt ändringar av dessa, i officiellt angivna elektroniska medier eller publikationer som har stor spridning och är lätt tillgängliga för allmänheten, och
 - b) på begäran lämna en förklaring till detta till den andra parten.
2. Varje part ska i bilaga 19-8 i sin bindningslista för marknadstillträde förteckna
 - a) de elektroniska medier eller publikationer där parten offentliggör den information som avses i punkt 1,

- b) de elektroniska medier eller publikationer där parten offentliggör de tillkännagivanden som krävs enligt artiklarna 19.6, 19.8.7 och 19.15.2, och
 - c) den eller de webbplatser där parten offentliggör
 - i) sin upphandlingsstatistik i enlighet med artikel 19.15.5, eller
 - ii) sina meddelanden om tilldelade kontrakt i enlighet med artikel 19.15.6.
3. Varje part ska omgående till Kommittén för offentlig upphandling anmäla alla ändringar av den information som parten förtecknat i bilaga 19-8.

ARTIKEL 19.6

Tilkännagivanden

Tilkännagivande av planerad upphandling

1. För varje upphandling som omfattas ska den upphandlande enheten offentliggöra ett tillkännagivande av planerad upphandling utom under de omständigheter som beskrivs i artikel 19.12.

Alla tillkännagivanden av planerad upphandling ska vara direkt elektroniskt tillgängliga kostnadsfritt via en enda åtkomstpunkt, om inte annat följer av punkt 2. Tilkännagivanden får också offentliggöras i ett lämpligt pappersmedium som ska ha stor spridning och ska vara lättillgängliga för allmänheten, åtminstone till dess att den tidsfrist som anges i tillkännagivandet har löpt ut.

Det lämpliga pappersmediet och elektroniska mediet förtecknas av varje part i bilaga 19-8.

2. En part får tillämpa en övergångsperiod på upp till 5 år från och med dagen för detta avtals ikraftträdande för enheter som omfattas av bilagorna 19-2 och 19-3 som inte är redo att gå över till en enda åtkomstpunkt i enlighet med punkt 1. Dessa enheter ska under övergångsperioden tillhandahålla sina tillkännagivanden av planerad upphandling, om de är elektroniskt tillgängliga, via länkar i en nätverksportal som är kostnadsfritt tillgänglig och som förtecknas i bilaga 19-8.
3. Om inte annat anges i detta kapitel, ska alla tillkännagivanden av planerad upphandling innehålla följande uppgifter:
 - a) Den upphandlande enhetens namn och adress, övriga uppgifter som behövs för att man ska kunna kontakta enheten och få alla relevanta handlingar som gäller upphandlingen samt uppgift om kostnad och betalningsvillkor i förekommande fall.
 - b) En beskrivning av upphandlingen, inbegripet arten och mängden av de varor och tjänster som ska upphandlas eller, om mängden inte är känd, den beräknade mängden.
 - c) I samband med återkommande kontrakt om möjligt en preliminär tidsplan för ytterligare tillkännagivanden av planerad upphandling.
 - d) En beskrivning av eventuella optioner.
 - e) Tidsfristen för leverans av varorna eller tjänsterna eller kontraktets löptid.

- f) Det valda upphandlingsförfarandet och huruvida det innefattar förhandlingar eller elektronisk auktion.
- g) I tillämpliga fall, sista dag för att lämna in begäran om deltagande i upphandlingen och adress till vilken denna ska skickas.
- h) Sista dag för att lämna in anbud och adress till vilken detta ska skickas.
- i) Det eller de språk som anbudet eller begäran om deltagande ska vara avfattade på, om de får avfattas på ett annat språk än det officiella språket i den part som den upphandlande enheten tillhör.
- j) En förteckning över och kortfattad beskrivning av villkoren för leverantörernas deltagande, inbegripet krav på särskilda dokument eller certifieringar som leverantörerna ska tillhandahålla, om inte dessa krav ingår i det anbudsunderlag som görs tillgängligt för alla intresserade leverantörer samtidigt som tillkännagivandet av planerad upphandling offentliggörs.
- k) Om den upphandlande enheten avser att i enlighet med artikel 19.8 välja ut ett begränsat antal kvalificerade leverantörer som inbjuds att lämna anbud, anges kriterierna för urvalet och, i tillämpliga fall, antalet leverantörer som kommer att tillåtas att lämna anbud.
- l) Information om att upphandlingen omfattas av detta avtal.

Sammanfattning

4. För varje förestående upphandling ska den upphandlande enheten samtidigt med tillkännagivandet av planerad upphandling offentliggöra en lättillgänglig sammanfattning på engelska eller franska. Sammanfattningen ska åtminstone innehålla

- a) uppgifter om vad som ska upphandlas,
- b) den sista dagen för att lämna in anbud och, i tillämpliga fall, den sista dagen för att lämna in begäran om deltagande eller ansökan om att tas upp på en fleranvändningsförteckning, och
- c) den adress man kan vända sig till för att begära handlingar om upphandlingen.

Tillkännagivande av upphandlingsplaner

5. Upphandlande enheter uppmanas att så tidigt som möjligt varje räkenskapsår offentliggöra ett tillkännagivande av sina upphandlingsplaner (nedan kallat *tillkännagivande av upphandlingsplaner*) i det lämpliga elektroniska medium och, om tillgängligt, pappersmedium som anges i bilaga 19-8. Tillkännagivandet av upphandlingsplaner ska också offentliggöras via en enda åtkomstpunkt som anges i bilaga 19-8, om inte annat följer av punkt 2. Tillkännagivandet av upphandlingsplaner bör innehålla uppgifter om vad som ska upphandlas och om vilken dag man planerar offentliggöra tillkännagivandet av planerad upphandling.

6. En upphandlande enhet som omfattas av bilaga 19-2 eller 19-3 får använda ett tillkännagivande av upphandlingsplaner som ett tillkännagivande av planerad upphandling, förutsatt att tillkännagivandet av upphandlingsplaner omfattar så mycket av den information som avses i punkt 3 som är tillgänglig för enheten och en uppmaning till leverantörer om att anmäla sitt intresse att delta i upphandlingen till den upphandlande enheten.

ARTIKEL 19.7

Villkor för deltagande

1. En upphandlande enhet ska begränsa villkoren för deltagande i en upphandling till vad som krävs för att säkerställa att leverantören har tillräcklig rättslig, ekonomisk, affärsmässig och teknisk kapacitet för att åta sig den aktuella upphandlingen.
2. Den upphandlande enhetens villkor för deltagande
 - a) får inte innehålla krav på att en leverantör tidigare ska ha tilldelats ett eller flera kontrakt av en upphandlande enhet i en part,
 - b) får innehålla krav på tidigare relevant erfarenhet om detta är nödvändigt för att uppfylla upphandlingsvillkoren, och
 - c) ska inte kräva någon tidigare erfarenhet på den partens territorium som ett villkor för upphandlingen.

3. Vid bedömningen av huruvida en leverantör uppfyller villkoren för deltagande ska den upphandlande enheten

- a) bedöma leverantörens ekonomiska kapacitet och kommersiella och tekniska förmåga på grundval av leverantörens affärsverksamhet både inom och utanför territoriet för den part som den upphandlande enheten tillhör, och
- b) grunda sin värdering på de villkor som enheten i förväg angett i tillkännagivanden om upphandling eller anbudsunderlag.

4. En part och dess upphandlande enheter får utesluta en leverantör om det finns belägg för exempelvis

- a) konkurs,
- b) oriktiga uppgifter,
- c) allvarliga eller varaktiga brister vid uppfyllandet av väsentliga krav eller skyldigheter i tidigare kontrakt,
- d) slutgiltiga domar med anledning av allvarliga brott eller överträdelser,
- e) fel i yrkesutövningen eller försummelser som skadar leverantörens affärsmässiga integritet, eller
- f) underlåtenhet att betala skatt.

ARTIKEL 19.8

Kvalificering av leverantörer

Registreringssystem och kvalificeringsförfaranden

1. En part och dess upphandlande enheter får ha ett system för registrering av leverantörer i vilket de intresserade leverantörerna måste registrera sig och lämna vissa uppgifter.
2. Varje part ska säkerställa att
 - a) dess upphandlande enheter anstränger sig för att minimera skillnaderna mellan sina respektive kvalificeringsförfaranden, och
 - b) om dess upphandlande enheter använder sig av system för registrering ska enheterna anstränga sig för att minimera skillnaderna mellan sina respektive system.
3. En part och dess upphandlande enheter får inte anta eller tillämpa ett system för registrering eller ett kvalificeringsförfarande som har som syfte eller resultat att skapa onödiga hinder för deltagande av leverantörer från den andra parten i sin upphandling.

Selektiv upphandling

4. När en upphandlande enhet avser att använda sig av selektiv upphandling ska enheten
 - a) i tillkännagivandet av planerad upphandling ta med åtminstone de uppgifter som anges i artikel 19.6.3 a, b, f, g, j, k och l och uppmana leverantörerna att lämna in en begäran om deltagande, och
 - b) senast när tidsfristen för att lämna in anbud börjar löpa, tillhandahålla åtminstone de uppgifter som avses i artikel 19.6.3 c, d, e, h och i till de leverantörer som underrättats i enlighet med artikel 19.10.3 b.
5. En upphandlande enhet ska låta alla kvalificerade leverantörer delta i en viss upphandling, såvida inte den upphandlande enheten i tillkännagivandet av planerad upphandling anger att antalet leverantörer som kommer att få lämna anbud är begränsat och anger vilka kriterier som tillämpas vid urvalet av dessa.
6. Om anbudsunderlaget inte görs allmänt tillgängligt från dagen för offentliggörandet av det tillkännagivande som avses i punkt 4, ska den upphandlande enheten garantera att alla de kvalificerade leverantörer som valts ut i enlighet med punkt 5 får tillgång till dessa dokument samtidigt.

Fleranvändningsförteckningar

7. En upphandlande enhet får använda en fleranvändningsförteckning över leverantörer, under förutsättning att ett meddelande med en uppmaning till intresserade leverantörer att ansöka om att föras upp på förteckningen
 - a) offentliggörs en gång om året, och

b) om detta offentliggörs elektroniskt, även görs tillgängligt fortlöpande,

i lämpligt medium som anges i bilaga 19-8.

8. De kriterier som avses i punkt 7 ska vara

- a) en beskrivning av de varor eller tjänster eller kategorier av dessa för vilka förteckningen kan användas,
- b) de villkor som leverantörerna ska uppfylla för att föras upp på förteckningen och de metoder som den upphandlande enheten använder för att kontrollera om en leverantör uppfyller villkoren,
- c) den upphandlande enhetens namn och adress samt andra uppgifter som behövs för att kunna kontakta enheten och få alla relevanta handlingar som gäller förteckningen,
- d) förteckningens giltighetstid och den metod som används för att förnya eller avsluta förteckningens giltighet eller, om ingen giltighetstid anges, den metod som används för att meddela att förteckningen kommer att upphöra att gälla, och
- e) uppgift om att förteckningen kan användas för sådan upphandling som omfattas av detta kapitel.

9. Om en fleranvändningsförteckning kommer att gälla i högst tre år får en upphandlande enhet, trots vad som sägs i punkt 7, välja att offentliggöra det meddelande som avses i punkt 7 endast en gång, i början av förteckningens giltighetsperiod, förutsatt

- a) att giltighetsperioden anges i meddelandet och att inga fler meddelanden kommer att offentliggöras, och

b) att meddelandet offentliggörs elektroniskt och görs tillgängligt fortlöpande under giltighetstiden.

10. En upphandlande enhet ska tillåta leverantörer att när som helst ansöka om att föras upp på fleranvändningsförteckningen och inom rimlig tid ta med alla kvalificerade leverantörer på förteckningen.

11. Om en leverantör som inte står med i en fleranvändningsförteckning lämnar in en begäran om deltagande i en upphandling som utgår från en fleranvändningsförteckning och lämnar alla handlingar som krävs inom den tidsfrist som anges i artikel 19.10.2, ska den upphandlande enheten behandla begäran. Den upphandlande enheten får inte utesluta leverantören från upphandlingen på grund av att enheten inte har tillräckligt med tid för att behandla begäran, såvida inte enheten i exceptionella fall på grund av upphandlingens komplexitet inte hinner slutföra behandlingen av begäran inom anbudsfrieten.

Upphandlande enheter i bilaga 19-2 och bilaga 19-3

12. En upphandlande enhet som omfattas av bilaga 19-2 eller 19-3 får använda ett meddelande med en uppmaning till leverantörer att ansöka om att föras upp på en fleranvändningsförteckning som ett tillkännagivande av planerad upphandling, under förutsättning att

a) meddelandet offentliggörs i enlighet med punkt 7 och innefattar de uppgifter som krävs enligt punkt 8, så mycket av de nödvändiga uppgifter enligt artikel 19.6.3 som är tillgängliga samt information om att det utgör ett tillkännagivande av planerad upphandling eller att endast leverantörer på fleranvändningsförteckningen kommer att få ytterligare tillkännagivanden om sådan upphandling som utgår från fleranvändningsförteckningen, och

- b) enheten omgående tillhandahåller leverantörer som för enheten har uttryckt sitt intresse för en viss upphandling tillräcklig information för att dessa kunna bedöma sitt intresse av att delta i upphandlingen, bland annat de övriga uppgifter som krävs enligt artikel 19.6.3, i den mån sådana uppgifter är tillgängliga.

13. En upphandlande enhet som omfattas av bilaga 19-2 eller 19-3 får tillåta en leverantör som har ansökt om att föras upp på fleranvändningsförteckningen i enlighet med punkt 10 att lämna anbud i en viss upphandling, om den upphandlande enheten har tillräckligt med tid för att undersöka om leverantören uppfyller villkoren för deltagande.

Information om den upphandlande enhetens beslut

14. En upphandlande enhet ska omgående underrätta de leverantörer som lämnar in en begäran om deltagande eller en ansökan om att föras upp på fleranvändningsförteckningen om enhetens beslut i fråga om den inlämnade begäran eller ansökan.

15. Om en upphandlande enhet avslår en leverantörs begäran om deltagande i en upphandling eller ansökan om att föras upp i fleranvändningsförteckningen, eller inte längre erkänner en leverantör som kvalificerad, eller stryker en leverantör från fleranvändningsförteckningen, ska enheten omgående underrätta leverantören och, på dennes begäran, omgående tillhandahålla en skriftlig förklaring till skälen för sitt beslut.

ARTIKEL 19.9

Tekniska specifikationer och anbudsunderlag

Tekniska specifikationer

1. En upphandlande enhet får inte utarbeta, anta eller tillämpa tekniska specifikationer eller fastställa förfaranden för bedömning av överensstämmelse som syftar till att skapa eller resulterar i onödiga hinder för internationell handel.
2. Vid fastställandet av de tekniska specifikationerna för de varor eller tjänster som upphandlingen gäller ska den upphandlande enheten då det är lämpligt
 - a) ange de tekniska specifikationerna efter prestanda och funktionella krav snarare än efter utformning eller med beskrivande kännetecken, och
 - b) grunda de tekniska specifikationerna på internationella standarder när sådana finns, och i annat fall på nationella tekniska föreskrifter, erkända nationella standarder eller byggnormer.
3. Om utformning eller beskrivande kännetecken används i de tekniska specifikationerna ska den upphandlande enheten i tillämpliga fall inkludera formuleringen "eller likvärdig" i anbudsunderlaget, för att ange att den kommer att beakta anbud avseende likvärdiga varor eller tjänster som tydligt uppfyller kraven för upphandlingen.

4. En upphandlande enhet får i de tekniska specifikationerna inte ställa krav på eller hänvisa till särskilda varumärken eller handelsnamn, patent, upphovsrätt, utformning, typ, särskilt ursprung, tillverkare eller leverantör, utom i de fall där det inte finns något annat sätt att beskriva upphandlingskraven tillräckligt exakt och klart, och under förutsättning att anbudsunderlaget i så fall innehåller formuleringar som "eller likvärdig".
5. Den upphandlande enheten får inte på ett sätt som kan hindra konkurrens efterfråga eller ta emot råd som kan användas för att utarbeta eller anta en teknisk specifikation för en viss upphandling från personer som kan ha kommersiella intressen i upphandlingen.
6. För tydlighetens skull påpekas att en part, inklusive dess upphandlande enheter, får utarbeta, anta eller tillämpa tekniska specifikationer för att främja bevarande av naturresurser eller skydda miljön, under förutsättning att det sker i enlighet med denna artikel.

Anbudsunderlag

7. Den upphandlande enheten ska till leverantörerna lämna anbudsunderlag som innehåller alla uppgifter de behöver för att utarbeta och lämna in väl underbyggda anbud. Om detta inte redan tillhandahållits i tillkännagivandet av planerad upphandling ska anbudsunderlaget omfatta en fullständig beskrivning av
 - a) upphandlingen, inbegripet de upphandlade varornas eller tjänsternas art och mängd eller, om mängden inte är känd, den uppskattade mängden, samt alla krav som ska uppfyllas, inbegripet eventuella tekniska specifikationer, certifiering av bedömning av överensstämmelse, planer, ritningar eller instruktionsmaterial,

- b) alla eventuella villkor för leverantörernas deltagande, inbegripet en förteckning över information och dokument som leverantörerna ska tillhandahålla i samband med villkoren för deltagande,
- c) alla utvärderingskriterier som kommer att beaktas vid kontraktstilldelningen och, utom i de fall där priset är det enda kriteriet, viktningen av dessa kriterier,
- d) om den upphandlande enheten kommer att använda sig av elektroniska medel, eventuella autentiserings- och krypteringskrav eller krav på annan utrustning för mottagande av information med elektroniska medel,
- e) om den upphandlande enheten kommer att hålla en elektronisk auktion, reglerna som ligger till grund för auktionen, inbegripet vilka delar av anbudet som har samband med utvärderingskriterierna,
- f) om anbudet kommer att öppnas offentligt, dag, tid och plats för öppnandet och i förekommande fall de personer som får närvara,
- g) alla andra villkor, inbegripet betalningsvillkor och eventuella begränsningar av de medel med vars hjälp anbud får lämnas, t.ex. på papper eller med elektroniska medel, och
- h) dagar för leverans av varor eller tjänster.

8. När en upphandlande enhet fastställer dagen för den leverans av varor eller det tillhandahållande av tjänster som upphandlas ska enheten ta hänsyn till sådana faktorer som upphandlingens komplexitet, omfattningen av beräknad underentreprenad och den tid som realistiskt krävs för att producera varorna, ta ut dem ur lager och transportera dem från leverantören respektive att tillhandahålla tjänsterna.

9. De utvärderingskriterier som fastställs i tillkännagivandet av planerad upphandling eller i anbudsunderlaget kan vara bland annat pris och andra kostnadsfaktorer, kvalitet, teknisk förtjänst, miljöegenskaper och leveransvillkor.
10. En upphandlande enhet ska omgående
- a) göra anbudsunderlag tillgängliga, så att intresserade leverantörer får tillräckligt lång tid på sig att lämna in väl underbyggda anbud,
 - b) på begäran tillhandahålla anbudsunderlag till varje intresserad leverantör, och
 - c) skyndsamt besvara alla skäliga önskemål om relevanta upplysningar från en leverantör som är intresserad av eller deltar i anbudsförfarandet, förutsatt att dessa upplysningar inte ger leverantören någon fördel i förhållande till konkurrenterna.

Ändringar

11. Om en upphandlande enhet före tilldelningen av ett kontrakt ändrar de kriterier eller krav som anges i tillkännagivandet av planerad upphandling eller i det anbudsunderlag som lämnats till de deltagande leverantörerna, eller om den ändrar tillkännagivandet eller anbudsunderlaget, ska den skriftligen skicka alla sådana ändringar eller det ändrade eller nya tillkännagivandet eller anbudsunderlaget
- a) till alla leverantörer som deltar vid den tidpunkt då informationen ändras eller byts ut, om enheten känner till vilka leverantörerna är, och i alla andra fall, på samma sätt som den ursprungliga informationen tillhandahölls, och

- b) i tillräckligt god tid för att dessa leverantörer ska hinna ändra och på nytt lämna in sina anbud.

ARTIKEL 19.10

Tidsfrister

Allmänt

1. En upphandlande enheten ska, så långt det är förenligt med dess egna rimliga behov, ge leverantörerna tillräckligt med tid för att utarbeta och lämna in begäran om deltagande och väl underbyggda anbud, och därvid beakta sådana faktorer som

- a) upphandlingens art och komplexitet,
- b) omfattningen av beräknad underentreprenad, och
- c) den tid det tar att befordra ett anbud från utländska respektive inhemska orter i de fall där detta inte sker elektroniskt.

Dessa tidsfrister, inklusive eventuella förlängningar, ska vara desamma för alla intresserade eller deltagande leverantörer.

Tidsfrister

2. En upphandlande enhet som använder sig av selektiv upphandling ska i princip ange en tidsfrist på minst 25 dagar för inlämnande av begäran om deltagande räknat från den dag då tillkännagivandet av planerad upphandling offentliggörs. Om det, i undantagsfall som vederbörligen styrks av den upphandlande enheten, inte är möjligt att tillämpa denna tidsfrist, får fristen förkortas till minst tio dagar.
3. Med undantag av de fall som föreskrivs i punkterna 4, 5, 7 och 8 ska en upphandlande enhet ange att sista dagen för inlämnande av anbud infaller tidigast 40 dagar räknat från
 - a) när det gäller ett öppet upphandlingsförfarande, den dag då tillkännagivandet av planerad upphandling offentliggörs, eller
 - b) när det gäller selektiv upphandling, den dag då enheten underrättar leverantörerna om att de kommer att inbjudas att lämna anbud, oavsett om enheten använder sig av en fleranvändningsförteckning eller inte.
4. En upphandlande enhet får i enlighet med punkt 3 förkorta anbudsfristen till som minst tio dagar om
 - a) den upphandlande enheten har i enlighet med artikel 19.6.5 offentliggjort ett tillkännagivande av upphandlingsplaner senast 40 dagar men tidigast 12 månader innan tillkännagivandet av planerad upphandling offentliggörs, och tillkännagivandet av upphandlingsplaner innehåller
 - i) en beskrivning av upphandlingen,

- ii) ungefärliga slutdatum för inlämnande av anbud eller begäran om deltagande.
 - iii) en uppmaning till intresserade leverantörer att anmäla sitt intresse för upphandlingen till den upphandlande enheten,
 - iv) den adress från vilken handlingar rörande upphandlingen kan fås, och
 - v) så mycket som finns tillgängligt av de uppgifter som krävs för tillkännagivandet av planerad upphandling enligt artikel 19.6.3,
- b) den upphandlande enheten anger, i samband med återkommande upphandlingar, i ett första tillkännagivande av planerad upphandling att senare tillkännagivanden kommer att offentliggöras med tidsfristerna för anbudsförfarandet på grundval av denna punkt, eller
 - c) ett undantagsfall som vederbörligen styrks av den upphandlande enheten gör att det inte är möjligt att tillämpa tidsfristen i enlighet med punkt 3.
5. En upphandlande enhet får förkorta anbudsfristen enligt punkt 3 med fem dagar i vart och ett av följande fall:
- a) Tillkännagivandet av planerad upphandling offentliggörs med elektroniska medel.
 - b) Hela anbudsunderlaget görs tillgängligt med elektroniska medel från och med den dag då tillkännagivandet av planerad upphandling offentliggörs.

c) Enheten godtar att anbud lämnas med elektroniska medel.

6. Tillämpning av punkt 5 tillsammans med punkt 4 får under inga omständigheter leda till att anbudsfristen enligt punkt 3 minskas till mindre än tio dagar från den dag då tillkännagivandet av planerad upphandling offentliggörs.

7. Utan hinder av någon annan bestämmelse i denna artikel får en upphandlande enhet som köper in kommersiella varor eller tjänster, eller en kombination av dessa, förkorta anbudsfristen enligt punkt 3 till som minst 13 dagar, om enheten offentliggör både tillkännagivandet av planerad upphandling och anbudsunderlaget samtidigt med elektroniska medel. Om enheten dessutom godtar att anbud på kommersiella varor eller tjänster lämnas med elektroniska medel, får den förkorta tidsfristen enligt punkt 3 till som minst tio dagar.

8. Om en upphandlande enhet som omfattas av bilaga 19-2 eller 19-3 har valt ut alla eller ett begränsat antal kvalificerade leverantörer, får anbudsfristen fastställas genom ömsesidig överenskommelse mellan enheten och de utvalda leverantörerna. Om överenskommelse saknas får fristen inte vara kortare än tio dagar.

ARTIKEL 19.11

Förhandlingar

1. En part kan besluta att dess upphandlande enheter ska föra förhandlingar med leverantörer
 - a) om enheten har uppgett sin avsikt att föra förhandlingar i tillkännagivandet av planerad upphandling enligt artikel 19.6.3, eller
 - b) om det av utvärderingen framgår att inget anbud är det uppenbart mest fördelaktiga enligt de särskilda utvärderingskriterier som angetts i tillkännagivandet av planerad upphandling eller anbudsunderlaget.
2. En upphandlande enhet ska
 - a) säkerställa att uteslutning av leverantörer som deltar i förhandlingarna sker i enlighet med de utvärderingskriterier som angetts i tillkännagivandet av planerad upphandling eller i anbudsunderlaget, och
 - b) när förhandlingarna har slutförts, fastställa en gemensam tidsfrist för de leverantörer som återstår i upphandlingen att lämna in nya eller ändrade anbud.

ARTIKEL 19.12

Begränsad upphandling

1. Under förutsättning att denna bestämmelse inte tillämpas i syfte att undvika konkurrens bland leverantörerna eller på ett sätt som diskriminerar leverantörerna från den andra parten eller skyddar inhemska leverantörer, får den upphandlande enheten använda sig av begränsad upphandling och välja att inte tillämpa artiklarna 19.6–19.8, 19.9.7–19.9.11 och artiklarna 19.10, 19.11, 19.13 och 19.14, i något av följande fall:

a) Om

- i) inga anbud lämnats in eller inga leverantörer begärt att få delta,
- ii) inga anbud lämnats in som uppfyller de grundläggande kraven i anbudsunderlaget,
- iii) inga leverantörer uppfyller villkoren för deltagande, eller
- iv) de inlämnade anbuden tillkommit genom anbudskartell,

under förutsättning att kraven i anbudsunderlaget inte ändrats väsentligt.

- b) I fall där varor eller tjänster kan levereras endast av en viss leverantör och det inte finns några rimliga alternativ eller rimliga ersättningsvaror eller ersättningstjänster av något av följande skäl:
 - i) upphandlingen gäller konstverk,
 - ii) det krävs skydd av patent, upphovsrätt eller andra exklusiva rättigheter, eller
 - iii) det saknas konkurrens av tekniska orsaker.
- c) I fråga om kompletterande leveranser från den ursprungliga leverantören av varor eller tjänster som inte ingick i den ursprungliga upphandlingen, och då ett byte av leverantör för dessa kompletterande varor eller tjänster
 - i) inte kan ske av ekonomiska eller tekniska skäl såsom krav på utbytbarhet eller driftskompatibilitet med redan befintlig utrustning, programvara, tjänster eller installationer som upphandlats vid den ursprungliga upphandlingen, och
 - ii) skulle medföra betydande olägenheter eller betydligt större omkostnader för den upphandlande enheten.
- d) Endast om det är absolut nödvändigt, eftersom varorna eller tjänsterna inte skulle kunna erhållas i tid genom ett öppet eller ett selektivt anbudsförfarande på grund av extrem tidsbrist till följd av händelser som inte kunnat förutses av den upphandlande enheten.
- e) För varor som köps på en råvarumarknad.

- f) När en upphandlande enhet köper en prototyp eller en första vara eller tjänst som utvecklats på dess begäran i samband med och för en bestämd upphandling avseende forskning, försöksverksamhet, undersökning eller ursprunglig utveckling. Ursprunglig utveckling av en första vara eller tjänst kan innefatta begränsad produktion eller leverans för att också resultaten av tester på fältet ska bli tillgängliga och för att visa att varan eller tjänsten lämpar sig för produktion eller leverans i stora kvantiteter och med godtagbar kvalitet, men inbegriper inte produktion i stora kvantiteter, eller leverans för att fastställa kommersiell gångbarhet eller för att täcka forsknings- och utvecklingskostnader.
 - g) När det är fråga om inköp under extremt gynnsamma förhållanden som enbart uppstår på mycket kort sikt i samband med en icke sedvanlig försäljning, t.ex. vid likvidation, tvångsförvaltning eller konkurs, och inte om rutininköp från normala leverantörer.
 - h) I fall där ett kontrakt tilldelas en vinnare av en designtävling, under förutsättning att
 - i) tävlingen organiseras på ett sätt som är förenligt med principerna i detta kapitel, i synnerhet med avseende på offentliggörande av ett tillkännagivande av planerad upphandling, och
 - ii) deltagarna bedöms av en självständig jury med syftet att ge designkontrakt till vinnaren.
2. Den upphandlande enheten ska utarbeta en skriftlig rapport om varje kontrakt som tilldelats enligt punkt 1. Rapporten ska innehålla namn på den upphandlande enheten, värde och typ av varor eller tjänster som upphandlats, och en uppgift om de omständigheter och villkor som beskrivs i punkt 1 som motiverat användningen av begränsad upphandling.

ARTIKEL 19.13

Elektroniska auktioner

När en upphandlande enhet avser att genom en elektronisk auktion genomföra en upphandling som omfattas ska enheten, innan den elektroniska auktionen börjar, tillhandahålla varje deltagare information om

- a) den automatiska utvärderingsmetoden, däribland den matematiska formel som bygger på utvärderingskriterierna i anbudsunderlaget och som kommer att användas vid den automatiska rangordningen eller vid en ändring av rangordningen under auktionen,
- b) resultatet av en eventuell första utvärdering av de olika delarna i deltagarens anbud i sådana fall där kontraktet kommer att tilldelas det mest fördelaktiga anbudet, och
- c) all annan relevant information om genomförandet av auktionen.

ARTIKEL 19.14

Behandling av anbud och tilldelning av kontrakt

Behandling av anbud

1. Den upphandlande enheten ska ta emot, öppna och behandla alla anbud i enlighet med förfaranden som garanterar att upphandlingsprocessen är rättvis och opartisk samt att anbuden behandlas med sekretess.

2. Den upphandlande enheten ska inte straffa en leverantör vars anbud mottas efter tidsfristen för inlämnande av anbud om förseningen uteslutande beror på felaktig hantering inom den upphandlande enheten.

3. Om den upphandlande enheten ger en leverantör möjlighet att rätta till oavsiktliga formfel under tiden från anbudens öppnande till dess att kontraktet tilldelats, ska den upphandlande enheten ge alla deltagande leverantörer samma möjlighet.

Tilldelning av kontrakt

4. För att ett anbud ska komma ifråga för antagande ska det vara skriftligt och vid tidpunkten för öppnandet uppfylla de grundläggande kraven i meddelandena och anbudsunderlaget samt vara inlämnat av en leverantör som uppfyller villkoren för deltagande.

5. Såvida inte den upphandlande enheten beslutar att det inte är i det allmännas intresse att tilldela ett kontrakt, ska enheten tilldela kontraktet till den leverantör som enheten bedömer kapabel att uppfylla avtalsvillkoren och som, uteslutande på grundval av de utvärderingskriterier som angetts i meddelandena och anbudsunderlaget, antingen

a) lämnat det mest fördelaktiga anbudet, eller

b) när priset är det enda tilldelningskriteriet, lämnat det lägsta anbudet.

6. Om den upphandlande enheten får ett anbud till ett pris som i förhållande till övriga ligger onormalt lågt, får den kontrollera om leverantören uppfyller villkoren för deltagande och är i stånd att uppfylla avtalsvillkoren.

7. Den upphandlande enheten får inte använda alternativ, avbryta en upphandling eller ändra tilldelade kontrakt på ett sätt som kringgår skyldigheterna enligt detta kapitel.

ARTIKEL 19.15

Insyn i offentlig upphandling

Information till leverantörerna

1. Den upphandlande enheten ska omgående informera deltagande leverantörer om sitt beslut rörande tilldelningen av kontrakt, på begäran av leverantören skriftligen. Den upphandlande enheten ska på begäran, i enlighet med artikel 19.6.2 och 19.6.3, ge en leverantör, vars anbud förkastats, en förklaring av skälen till varför enheten inte valde hans anbud och de relativa fördelarna med anbudet från den leverantör som tilldelades kontraktet.

Offentliggörande av information om tilldelade kontrakt

2. Senast 72 dagar efter tilldelningen av varje kontrakt som omfattas av detta kapitel ska den upphandlande enheten offentliggöra ett meddelande i något av de pappersbaserade eller elektroniska medier som förtecknas i bilaga 19-8. Om meddelandet endast offentliggörs elektroniskt ska informationen finnas lättillgänglig under en rimlig tidsperiod. Meddelandet ska innehålla åtminstone

a) en beskrivning av de varor eller tjänster som upphandlats,

- b) den upphandlande enhetens namn och adress,
- c) den utvalda leverantörens namn och adress,
- d) värdet av det antagna anbudet eller det högsta och lägsta anbud som beaktades vid kontraktstilldelningen,
- e) den dag då kontraktet tilldelades, och
- f) vilket upphandlingsförfarande som använts och, om begränsad upphandling tillämpats i enlighet med artikel 19.12, en beskrivning av de omständigheter som gav skäl till detta.

Bevarande av handlingar, rapporter och elektronisk spårbarhet

3. Varje upphandlande enhet ska under en tid av minst tre år från den dag den tilldelar ett kontrakt, bevara
- a) handlingar och rapporter från upphandlingsförfaranden och kontraktstilldelningar som rör upphandling som omfattas, inklusive de rapporter som krävs enligt artikel 19.12, och
 - b) data som garanterar att genomförandet är vederbörligen spårbart i de fall sådan upphandling som omfattas har skett med elektroniska hjälpmedel.

Insamling och rapportering av statistik

4. Varje part ska samla in och rapportera statistik om de kontrakt som omfattas av detta kapitel till kommittén för offentlig upphandling. Varje rapport ska omfatta ett år, lämnas in inom två år efter rapporteringsperiodens slut och innehålla uppgifter om

- a) för upphandlande enheter enligt bilaga 19-1
 - i) antalet och det totala värdet av alla sådana enheters samtliga kontrakt som omfattas av detta kapitel,
 - ii) antalet och det totala värdet av samtliga kontrakt som omfattas av detta kapitel och som tilldelas av varje sådan enhet, uppdelat i varu- och tjänstekategorier i enlighet med ett internationellt erkänt enhetligt klassifikationssystem, och
 - iii) antalet och det totala värdet av samtliga kontrakt som omfattas av detta avtal och som tilldelas av varje sådan enhet genom begränsad upphandling.
- b) för upphandlande enheter enligt bilagorna 19-2 och 19-3 antalet och det totala värdet av de kontrakt som omfattas av detta kapitel och som tilldelas av samtliga sådana enheter, uppdelat efter bilaga, och
- c) uppskattningar av de data som krävs enligt led a och b tillsammans med en redogörelse för den metod man använt för att göra uppskattningen, såvida det inte är möjligt att tillhandahålla faktiska data.

5. Om en part offentliggör sin statistik på en offentlig webbplats på ett sätt som uppfyller kraven i punkt 4 behöver parten inte rapportera till kommittén för offentlig upphandling utan kan tillhandahålla en länk till webbplatsen, tillsammans med de eventuella instruktioner som behövs för att få tillgång till och använda statistiken.

6. Om en part begär att meddelanden om tilldelade kontrakt i enlighet med punkt 2 ska offentliggöras elektroniskt och om sådana meddelanden är tillgängliga för allmänheten genom en enda databas i en form som medger analys av de kontrakt som omfattas, behöver parten inte rapportera till kommittén för offentlig upphandling utan kan tillhandahålla en länk till webbplatsen, tillsammans med de eventuella instruktioner som behövs för att få tillgång till och använda statistiken.

ARTIKEL 19.16

Utlämnande av information

Information till parterna

1. En part ska på den andra partens begäran omgående tillhandahålla alla uppgifter som är nödvändiga för att avgöra om upphandlingen genomfördes på ett rättvist och opartiskt sätt och i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel, inbegripet uppgifter om vad som utmärker det antagna anbudet och om dess relativa fördelar. I fall där det skulle skada konkurrensen vid framtida upphandlingar att lämna ut sådana uppgifter, får den part som tar emot uppgifterna endast lämna dem vidare till en leverantör efter samråd med och tillstånd från den part som lämnade uppgifterna.

Icke-utlämnande av information

2. Utan hinder av övriga bestämmelser i detta kapitel får en part och dess upphandlande enheter inte ge någon specifik leverantör uppgifter som skulle motverka en sund konkurrens mellan leverantörer.
3. Ingenting i detta kapitel ska tolkas som en skyldighet för en part och dess upphandlande enheter, myndigheter och överprövningsorgan att lämna ut konfidentiella uppgifter i fall där ett utlämnande
 - a) skulle utgöra hinder för tillämpning av lagen,
 - b) skulle kunna motverka sund konkurrens mellan leverantörer,
 - c) skulle skada enskilda eller privata företags legitima affärsintressen, inbegripet skydd av immateriella rättigheter, eller
 - d) på annat sätt skulle strida mot det allmännas intresse.

ARTIKEL 19.17

Nationella överprövningsförfaranden

1. Varje part ska sörja för snabba, effektiva, öppna och icke-diskriminerande förfaranden för administrativ eller rättslig överprövning genom vilka en leverantör kan begära överprövning med hänvisning till
 - a) en överträdelse av bestämmelserna i detta kapitel, eller

- b) underlåtenhet att följa de åtgärder som en part antagit för att genomföra kapitlet, om leverantören enligt partens inhemska lagstiftning inte har rätt att direkt begära överprövning av en överträdelse av bestämmelserna i detta kapitel,

i samband med en upphandling som omfattas och i vilken leverantören har eller har haft intresse. Förfarandereglerna för samtliga överprövningar ska vara skriftliga och göras allmänt tillgängliga.

2. Vid ett klagomål om överträdelse eller underlåtenhet enligt punkt 1 från en leverantör i samband med en upphandling som omfattas och i vilken leverantören har eller har haft intresse, ska den berörda parten uppmana sin upphandlande enhet och leverantören att försöka lösa tvisten genom samråd. Den upphandlande enheten ska opartiskt och utan dröjsmål handlägga alla sådana klagomål på ett sätt som inte motverkar leverantörens deltagande i pågående eller framtida upphandlingar eller dennes rätt att ansöka om korrigerande åtgärder i enlighet med förfarandet för administrativ eller rättslig överprövning.

3. Varje leverantör ska få en rimlig tidsfrist för att förbereda och lämna in en begäran om överprövning, vilken måste vara minst tio dagar räknat från den tidpunkt då leverantören fick eller rimligen kan tänkas ha fått kännedom om de omständigheter som ligger till grund för begäran.

4. Varje part ska fastställa eller utse minst en opartisk administrativ eller rättslig myndighet som är oberoende av sina upphandlande enheter och som ska ta emot och behandla ansökningar om överprövning från leverantörer i samband med en upphandling som omfattas.

5. När ett annat organ än den myndighet som avses i punkt 4 gör en första överprövning, ska parten sörja för att leverantören kan överklaga det första beslutet till en opartisk administrativ eller rättslig myndighet som är oberoende av den upphandlande enhet vars upphandling är föremål för överprövning.
6. Varje part ska säkerställa att ett överprövningsorgan som inte är en domstol antingen ska få sitt beslut prövat i domstol eller tillämpa förfaranden som innebär att
- a) den upphandlande enheten ska besvara begäran om överprövning skriftligt och överlämna alla relevanta handlingar till överprövningsorganet,
 - b) parterna i förfarandet har rätt att bli hörda innan överprövningsorganet beslutar om begäran om överprövning,
 - c) parterna i förfarandet har rätt att låta sig representeras och åtföljas av biträde,
 - d) parterna i förfarandet får tillträde till alla förhandlingar,
 - e) parterna i förfarandet har rätt att begära att förhandlingarna ska vara offentliga och att vittnen får närvara, och
 - f) överprövningsorganet ska fatta sina beslut eller rekommendationer utan dröjsmål och tillhandahålla dem skriftligen tillsammans med en förklaring av grunden till varje beslut eller rekommendation.

7. Varje part ska anta eller upprätthålla förfaranden som säkerställer följande:
- a) Skyndsamma provisoriska åtgärder för att bevara leverantörens möjlighet att delta i upphandlingen. Sådana provisoriska åtgärder kan få till följd att upphandlingsförfarandet avbryts. Det kan i förfarandena föreskrivas att det, när beslut om sådana åtgärder fattas, får tas hänsyn till övergripande negativa konsekvenser för berörda intressen, inbegripet det allmänna intresset. Beslut om att inte agera ska motiveras skriftligt.
 - b) En korrigerande åtgärd eller ersättning för förlust eller skada som uppstått, som får begränsas till kostnaderna för att bereda anbud eller inge begäran om överprövning eller till bådadera, om ett överprövningsorgan har konstaterat överträdelse eller underlåtenhet enligt punkt 1.
8. Senast tio år efter detta avtals ikraftträdande ska parterna inleda förhandlingar för att ytterligare utveckla kvaliteten på rättsmedel, inbegripet ett eventuellt åtagande att införa eller upprätthålla rättsmedel före avtalets ingående.

ARTIKEL 19.18

Ändring eller rättelser av tillämpningsområdet

1. En part får ändra eller korrigera sina bilagor till detta kapitel.

Ändringar

2. När en part ändrar en bilaga till detta kapitel, ska parten
 - a) underrätta den andra parten skriftligen, och
 - b) i underrättelsen föreslå den andra parten lämpliga kompenserande justeringar för att upprätthålla en nivå av omfattning som är jämförbar med den som rådde före ändringen.
3. Trots vad som sägs i punkt 2 b behöver en part inte göra kompenserande justeringar, om
 - a) ändringen i fråga är försumbar till sin verkan, eller
 - b) ändringen omfattar en enhet över vilken partens kontroll eller inflytande faktiskt har upphört helt.
4. Om den andra parten bestrider att
 - a) den justering som föreslås enligt punkt 2 b är tillräcklig för att upprätthålla en jämförbar nivå av ömsesidigt överenskommen omfattning,
 - b) ändringen är försumbar till sin verkan, eller
 - c) ändringen omfattar en enhet över vilken partens kontroll eller inflytande faktiskt har upphört helt enligt punkt 3 b,

måste den göra en skriftlig invändning inom 45 dagar från mottagandet av den underrättelse som avses i punkt 2 a eller anses ha godtagit anpassningen eller ändringen, inbegripet vid tillämpning av kapitel tjugonio (Tvistlösning).

Rättelser

5. Följande ändringar i parternas bilagor ska anses utgöra en rättelse, förutsatt att dessa inte försämrar den ömsesidigt överenskomna omfattning som föreskrivs i detta kapitel:

- a) En ändring av en enhets namn.
- b) En sammanslagning av två eller flera av de enheter som förtecknas i en bilaga.
- c) Uppsplittning av en enhet som förtecknas i bilagan i en eller flera enheter, vilka samtliga förs upp bland de enheter som förtecknas i den bilagan.

6. Vid föreslagna rättelser av en parts bilagor ska parten underrätta den andra parten vartannat år, i enlighet med den anmälningssykel som föreskrivs enligt avtalet om offentlig upphandling i bilaga 4 till WTO-avtalet, efter det att detta avtal trätt i kraft.

7. En part får underrätta den andra parten om eventuella invändningar mot en föreslagen rättelse inom 45 dagar efter mottagandet av anmälan. Om en part inger en invändning, ska den ange skälen till att den anser att den föreslagna rättelsen inte är en ändring som föreskrivs i punkt 5 i denna artikel och beskriva den föreslagna rättelsen om den ömsesidigt överenskomna omfattning som föreskrivs i avtalet. Om ingen sådan invändning har lämnats in skriftligen inom 45 dagar efter att ha mottagit anmälan, ska parten anses ha godtagit den föreslagna rättelsen.

ARTIKEL 19.19

Kommittén för offentlig upphandling

1. Kommittén för offentlig upphandling, som inrättats enligt artikel 26.2.1 e ska bestå av företrädare för parterna och ska mötas, när det är nödvändigt, i syfte att ge parterna tillfälle att samråda i alla frågor som rör tillämpningen av detta kapitel eller främjandet av dess syften och ska utföra andra uppgifter som den åläggs av parterna.
2. Kommittén ska sammanträda på begäran av en part, för att
 - a) behandla frågor om offentlig upphandling som en part hänskjuter till kommittén,
 - b) utbyta information om möjligheter till offentlig upphandling i varje part,
 - c) diskutera alla övriga frågor som är relevanta för tillämpningen av detta kapitel, och
 - d) överväga att främja samordnade insatser för att underlätta för leverantörer att delta i offentlig upphandling inom respektive parts territorium. Dessa insatser kan inbegripa informationsmöten, framför allt för att förbättra den elektroniska tillgången till offentligt tillgängliga uppgifter om varje parts system för offentlig upphandling, samt initiativ för att underlätta för små och medelstora företag att delta i offentlig upphandling.
3. Varje part ska årligen till kommittén för offentlig upphandling lämna statistik som är relevant för upphandling som omfattas av detta kapitel, i enlighet med artikel 19.15.

KAPITEL TJUGO

IMMATERIELLA RÄTTIGHETER

AVSNITT A

Allmänna bestämmelser

ARTIKEL 20.1

Mål

Målen med detta kapitel är att

- a) underlätta produktion och kommersialisering av innovativa och kreativa produkter samt tillhandahållande av tjänster mellan parterna, och
- b) få till stånd ett fullgott och effektivt skydd av immateriella rättigheter samt säkerställa att lagstiftningen på detta område efterlevs.

ARTIKEL 20.2

Skyldigheternas art och omfattning

1. Bestämmelserna i detta kapitel kompletterar parternas rättigheter och skyldigheter enligt Tripsavtalet.

2. Varje part är fri att själv besluta om lämplig metod för att genomföra avtalsbestämmelserna i sin egen rättsordning och rättspraxis.
3. Detta avtal medför inte någon skyldighet beträffande fördelningen av resurser mellan säkerställandet av skyddet för immateriella rättigheter och säkerställandet av efterlevnaden av lagstiftningen i allmänhet.

ARTIKEL 20.3

Folkhälsofrågor

1. Parterna erkänner betydelsen av *Dohaförklaringen om Trips-avtalet och folkhälsa* (nedan kallad *Dohaförklaringen*), som antogs den 14 november 2001 av WTO:s ministerkonferens. Parterna ska vid tolkning och tillämpning av rättigheterna och skyldigheterna enligt detta kapitel säkerställa att denna förklaring följs.
2. Parterna ska både bidra till tillämpningen av och följa *WTO:s allmänna råds beslut av den 30 augusti 2003* om punkt 6 i *Dohaförklaringen* samt *protokollet om ändring av Trips-avtalet*, utfärdat i Genève den 6 december 2005.

ARTIKEL 20.4

Konsumtion

Detta kapitel påverkar inte parternas frihet att besluta om och under vilka villkor konsumtion av immateriella rättigheter är tillämplig.

ARTIKEL 20.5

Utlämnande av information

Detta kapitel kräver inte att en part lämnar ut information som annars skulle strida mot den egna lagstiftningen eller undantas från utlämnande enligt den partens lagstiftning om tillgång till information och skydd av privatlivet.

AVSNITT B

Standarder för immateriella rättigheter

ARTIKEL 20.6

Definition

I detta avsnitt avses med

läkemedel: en produkt, inbegripet kemiska läkemedel, biologiska läkemedel, vaccin eller radioaktiva läkemedel, som tillverkas, säljs eller representeras i syfte att

- a) ställa diagnos, behandla, lindra eller förebygga sjukdomar, åkommor eller onormalt fysiska tillstånd, eller deras symtom, eller
- b) återställa, korrigera eller ändra fysiologiska funktioner.

Underavsnitt A

Upphovsrätt och närstående rättigheter

ARTIKEL 20.7

Skydd

1. Parterna ska följa följande internationella avtal:
 - a) Artiklarna 2–20 i *Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk*, utfärdad i Paris den 24 juli 1971.
 - b) Artiklarna 1–14 i *Wipos fördrag om upphovsrätt*, utfärdad i Genève den 20 december 1996.
 - c) Artiklarna 1–23 i *Wipos fördrag om framföranden och fonogram*, utfärdad i Genève den 20 december 1996.
 - d) Artiklarna 1–22 i *den internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag*, utfärdad i Rom den 26 oktober 1961.

2. I den mån det är tillåtet enligt de fördrag som avses i punkt 1 ska detta kapitel inte begränsa parternas möjligheter att begränsa det immaterialrättsliga skydd som de ger till framföranden upptagna på fonogram.

ARTIKEL 20.8

Radio- och televisionsutsändning och återgivning för allmänheten

1. Varje part ska föreskriva att utövande konstnärer har ensamrätt att tillåta eller förbjuda trådlös radio- och televisionsutsändning och återgivning för allmänheten av sina framföranden, utom när framförandet i sig självt sker vid en radio- eller televisionsutsändning eller härrör från en upptagning.
2. Varje part ska säkerställa en enda skälig ersättning från användaren när ett fonogram som har utgivits i kommersiellt syfte används i original eller kopia för trådlös utsändning eller för annan återgivning för allmänheten, och ska säkerställa att denna ersättning fördelas mellan de berörda utövande konstnärerna och fonogramframställarna. Varje part får fastställa villkoren för hur ersättningen ska fördelas mellan konstnärer och framställare av fonogram när det saknas ett avtal dem emellan.

ARTIKEL 20.9

Skydd av tekniska åtgärder

1. I denna artikel avses med **tekniska åtgärder** varje teknik, anordning eller komponent som har utformats för att vid normalt bruk förhindra eller begränsa handlingar, med avseende på verk, framföranden eller fonogram, som inte har tillåtits av upphovsmännen, de utövande konstnärerna eller framställarna av fonogram, i enlighet med en parts lagstiftning. Utan att det påverkar omfattningen av en upphovsrätt eller närstående rättigheter enligt en parts lagstiftning ska tekniska åtgärder anses vara effektiva om användningen av skyddade verk, framföranden eller fonogram kontrolleras av upphovsmän, utövande konstnärer eller framställare av fonogram genom tillämpningen av en relevant kontroll av tillgång eller process för skydd, såsom kryptering eller kodning, eller en kontrollmekanism för kopiering, som uppfyller målet att skydda.
2. Varje part ska tillhandahålla ett tillfredsställande rättsligt skydd och effektiva rättsmedel mot kringgående av effektiva tekniska åtgärder som de berörda upphovsmännen, utövande konstnärerna eller framställarna av fonogrammen använder när de utövar sina rättigheter i, och som begränsar handlingar med avseende på, deras verk, framföranden och fonogram, som de berörda upphovsmännen, utövande konstnärerna eller framställarna av fonogrammen inte gett tillstånd till eller som inte är tillåtna enligt lagstiftningen.

3. För att kunna erbjuda det tillfredsställande rättsliga skydd och de effektiva rättsmedel som avses i punkt 2, ska varje part tillhandahålla skydd mot åtminstone,

a) i den mån detta föreskrivs i dess lagstiftning,

i) det otillåtna kringgåendet av en effektiv teknisk åtgärd som utförs medvetet eller med rimlig vetskap, och

ii) erbjudande till allmänheten genom saluföring av en anordning eller produkt, inbegripet datorprogram, eller en tjänst, som ett sätt att kringgå en effektiv teknisk åtgärd, och

b) tillverkning, import eller distribution av en anordning eller produkt, inbegripet datorprogram, eller tillhandahållande av en tjänst som

i) primärt är utformad eller framtagen i syfte att kringgå en effektiv teknisk åtgärd, eller

ii) endast har en begränsad kommersiell betydelse i annat syfte än att kringgå en effektiv teknisk åtgärd.

4. Med "i den mån detta föreskrivs i dess lagstiftning" i punkt 3 avses att varje part har flexibilitet vid tillämpningen av leden a i och ii.

5. Vid genomförandet av punkterna 2 och 3 ska en part inte vara skyldig att kräva att utformningen av eller utformningen och urvalet av delar och komponenter för en hemelektronik-, telekommunikations- eller datorprodukt ska vara ett svar på någon särskild teknisk åtgärd, så länge som produkten inte på annat sätt strider mot partens genomförandebestämmelser för dessa punkter. Syftet med denna bestämmelse är att detta avtal inte kräver att en part i sin lagstiftning föreskriver interoperabilitet: Det finns ingen skyldighet för informations- och kommunikationsteknikindustrin att utforma anordningar, produkter, komponenter eller tjänster så att de motsvarar vissa tekniska åtgärder.

6. Vid tillhandahållandet av ett tillfredställande rättsligt skydd och effektiva rättsmedel i enlighet med punkt 2, får en part införa eller upprätthålla lämpliga begränsningar av eller undantag från genomförandeåtgärder för bestämmelserna i punkterna 2 och 3. De skyldigheter som fastställs i punkterna 2 och 3 påverkar inte de rättigheter, begränsningar, undantag eller försvar som gäller intrång i upphovsrätten eller närstående rättigheter enligt en parts lagstiftning.

ARTIKEL 20.10

Skydd av information om förvaltning av rättigheter

1. I denna artikel avses med **information om förvaltning av rättigheter**
 - a) information som identifierar verket, framförandet eller fonogrammet, upphovsmannen till verket, den utövande konstnären i framförandet eller framställaren av fonogrammet, eller ägaren till någon rättighet i verket, framförandet eller fonogrammet,

- b) information om villkoren för användningen av verket, föreställningen eller fonogrammet, eller
- c) siffror eller koder som representerar den information som beskrivs i a och b ovan,

när någon av dessa uppgifter är knuten till en kopia av ett verk, ett framförande eller ett fonogram, eller förekommer i samband med överföringen eller tillgängliggörandet av ett verk, ett framförande eller ett fonogram för allmänheten.

2. För att skydda elektronisk information om förvaltning av rättigheter, ska varje part sörja för ett tillfredsställande rättsligt skydd och effektiva rättsmedel mot personer som utan tillstånd medvetet utför någon av följande handlingar och som har vetskap om eller rimligen borde ha vetskap om, att detta medför, möjliggör, underlättar eller döljer ett intrång i en upphovsrätt eller närstående rättigheter:

- a) Avlägsnar eller ändrar elektronisk information om förvaltning av rättigheter.
- b) Distribuerar, importerar i distributionssyfte, sänder, överför eller gör tillgänglig för allmänheten kopior av verk, framföranden eller fonogram, med vetskap om att elektronisk information om förvaltning av rättigheter utan tillstånd har avlägsnats eller ändrats.

3. Vid tillhandahållandet av ett tillfredsställande rättsligt skydd och effektiva rättsmedel i enlighet med punkt 2, får en part införa eller upprätthålla lämpliga begränsningar av eller undantag från genomförandeåtgärder för punkt 2. De skyldigheter som fastställs i punkt 2 påverkar inte de rättigheter, begränsningar, undantag eller försvar som gäller intrång i upphovsrätten eller närstående rättigheter enligt en parts lagstiftning.

ARTIKEL 20.11

Tjänstelevererande mellanhänders ansvar

1. Om inte annat följer av övriga punkter i denna artikel ska varje part föreskriva begränsningar eller undantag i sin lagstiftning om ansvar för tjänsteleverantörer som agerar mellanhänder, vid fall av intrång i upphovsrätt eller närstående rättigheter som äger rum i eller via kommunikationsnätverk, i samband med tillhandahållande eller användning av deras tjänster.
2. För de begränsningar eller undantag som avses i punkt 1 gäller följande:
 - a) De ska minst omfatta följande funktioner:
 - i) Härbärgering av information på begäran av en användare av härbärgeringstjänsterna.
 - ii) Cachning som utförs automatiskt om tjänsteleverantören
 - A) inte ändrar informationen, med undantag av tekniska skäl,
 - B) säkerställer att eventuella riktlinjer som rör cachning av information som anges på ett sätt som är allmänt vedertaget och använt inom branschen efterlevs, och
 - C) inte påverkar användningen av teknik som är laglig och allmänt vedertagen och som används inom branschen för att få fram uppgifter om hur informationen används.

- iii) Enbart vidarebefordran, som består i tillhandahållande av ett medel för att överföra information som tillhandahålls av en användare, eller tillhandahållande av tillgång till ett kommunikationsnät.
 - b) De får också omfatta andra funktioner, inbegripet tillhandahållande av ett sökverktyg, genom mångfaldigande av upphovsrättsligt skyddat material på ett automatiskt sätt och förmedling av reproduktioner.
3. Att tjänsteleverantören övervakar sin tjänst eller aktivt söker belägg för intrång får inte föreskrivas som villkor för att omfattas av de begränsningar eller undantag som avses i denna artikel.
4. Varje part får i sin inhemska lagstiftning föreskriva villkor för tjänsteleverantörer för att omfattas av begränsningar eller undantag enligt denna artikel. Utan att det påverkar tillämpningen av ovanstående, får varje part fastställa lämpliga förfaranden för anmälningar av påstådda intrång och motanmälningar från dem vars material avlägsnas eller hindras genom misstag eller felidentifiering.
5. Denna artikel ska inte påverka tillgången i en parts lagstiftning till andra försvar, begränsningar och undantag mot intrång i upphovsrätten eller närstående rättigheter. Denna artikel ska inte påverka möjligheten för en domstol eller administrativ myndighet att i enlighet med en parts rättssystem kräva att tjänsteleverantören upphör med eller förhindrar ett intrång.

ARTIKEL 20.12

Videoupptagningar

Varje part får föreskriva straffrättsliga förfaranden och påföljder som ska tillämpas enligt dess lagar och andra författningar mot en person som, utan tillstånd av biografchefen eller innehavaren av upphovsrätten till ett filmverk, gör en kopia av verket eller någon del av detta vid en visning av verket i en anläggning för visning av spelfilm som är öppen för allmänheten.

Underavsnitt B

Varumärken

ARTIKEL 20.13

Internationella avtal

Varje part ska vidta alla rimliga åtgärder för att uppfylla kraven i artiklarna 1–22 i *Singaporekonventionen om varumärkesrätt*, utfärdad i Singapore den 27 mars 2006, och för att ansluta sig till *protokollet till Madridöverenskommelsen om den internationella registreringen av varumärken*, utfärdat i Madrid den 27 juni 1989.

ARTIKEL 20.14

Registreringsförfarande

Varje part ska sörja för att det inrättas ett system för varumärkesregistrering där skälen till avslag på varumärkesregistreringar ska lämnas skriftligen till sökanden som ska ha möjlighet att invända mot avslaget och överklaga ett slutgiltigt avslag till en rättslig myndighet. Varje part ska sörja för att möjlighet ges att invända mot antingen varumärkesansökningar eller varumärkesregistreringar. Varje part ska tillhandahålla en allmänt tillgänglig elektronisk databas över varumärkesansökningar och varumärkesregistreringar.

ARTIKEL 20.15

Undantag från de rättigheter som är knutna till ett varumärke

Varje part ska föreskriva en skälig användning av beskrivande uttryck, inbegripet uttryck som beskriver geografiskt ursprung, som ett begränsat undantag från de rättigheter som är knutna till ett varumärke. Vid fastställande av vad som utgör skälig användning ska hänsyn tas till varumärkesägarens och tredje mans rättmätiga intressen. Varje part får föreskriva andra begränsade undantag, förutsatt att dessa undantag tar hänsyn till varumärkesägarens och tredje mans rättmätiga intressen.

Underavsnitt C

Geografiska beteckningar

ARTIKEL 20.16

Definitioner

I detta underavsnitt avses med

geografiska beteckningar: en beteckning som anger att en jordbruksprodukt eller ett livsmedel har sitt ursprung på en parts territorium, eller i en region eller ort på detta territorium, varvid en viss kvalitet, ett visst anseende eller en viss annan egenskap i huvudsak kan tillskrivas produktens geografiska ursprung, och

produktklass: en produktklass som förtecknas i bilaga 20-C.

ARTIKEL 20.17

Tillämpningsområde

Detta underavsnitt är tillämpligt på geografiska beteckningar som identifierar produkter som tillhör en av de produktklasser som förtecknas i bilaga 20-C.

ARTIKEL 20.18

Förtecknade geografiska beteckningar

Vid tillämpning av detta underavsnitt gäller att

- a) de beteckningar som förtecknas i del A i bilaga 20-A är geografiska beteckningar som identifierar en produkt som har sitt ursprung inom Europeiska unionens territorium, eller i en region eller ort inom detta territorium, och
- b) de beteckningar som förtecknas i del B i bilaga 20-A är geografiska beteckningar som identifierar en produkt som har sitt ursprung inom Kanadas territorium, eller i en region eller ort inom detta territorium.

ARTIKEL 20.19

Skydd för geografiska beteckningar som förtecknas i bilaga 20-A

1. Efter att ha granskat den andra partens geografiska beteckningar ska varje part skydda dem i enlighet med den skyddsnivå som anges i detta underavsnitt.

2. Varje part ska tillhandahålla rättsliga medel som gör det möjligt för intresserade parter att förhindra följande:

- a) Användning av en av den andra partens geografiska beteckningar som förtecknas i bilaga 20-A för en produkt som tillhör den produktklass som anges i bilaga 20-A för den geografiska beteckningen och som antingen
 - i) inte har sitt ursprung på den ursprungsart som anges i bilaga 20-A för den geografiska beteckningen, eller
 - ii) har sitt ursprung på den ursprungsart som anges i bilaga 20-A för den geografiska beteckningen, men inte har frambragts eller tillverkats i enlighet med den andra partens lagar och andra författningar som skulle gälla om produkten var ämnad för konsumtion i den andra parten.
 - b) Användning av något i en varus beteckning eller presentation som anger eller ger intryck av att varan i fråga har sitt ursprung i ett annat geografiskt område än den egentliga ursprungsarten, på ett sätt som vilseleder allmänheten om varus geografiska ursprung.
 - c) Någon annan användning som utgör illojal konkurrens enligt artikel 10a i *Pariskonventionen för skydd av den industriella äganderätten* (1967), utfärdad i Stockholm den 14 juli 1967.
3. Det skydd som avses i punkt 2 a ska tillhandahållas även om produktens verkliga ursprung anges eller om den geografiska beteckningen är översatt till ett annat språk eller står tillsammans med uttryck som "motsvarande", "typ", "stil", "imitation" eller liknande.

4. Varje part ska föreskriva administrativa åtgärder, i den omfattning som föreskrivs i dess lagstiftning, för att förbjuda en person att tillverka, bereda, förpacka, märka, sälja eller importera eller göra reklam för ett livsmedel på ett sätt som är falskt, vilseledande eller bedrägligt eller sannolikt ger ett oriktigt intryck av dess ursprung.
5. I enlighet med punkt 4 ska varje part föreskriva administrativa åtgärder avseende klagomål med anknytning till märkningen av deras produkter, inbegripet hur de presenteras, på ett sätt som är falskt, vilseledande eller bedrägligt eller sannolikt ger ett oriktigt intryck av deras ursprung.
6. En registrering av ett varumärke som innehåller eller består av en av den andra partens geografiska beteckningar som förtecknas i bilaga 20-A ska avslås eller ogiltigförklaras på eget initiativ om en parts lagstiftning tillåter det eller på begäran av en berörd part, i fråga om en produkt som tillhör den produktklass som anges i bilaga 20-A för den geografiska beteckningen och som inte har sitt ursprung på den ursprungsort som anges i bilaga 20-A för den geografiska beteckningen.
7. Någon skyldighet att skydda geografiska beteckningar som inte är eller upphör att vara skyddade på sin ursprungsort, eller som fallit ur bruk på den orten, föreligger inte enligt detta underavsnitt. Om en parts geografiska beteckning som förtecknas i bilaga 20-A upphör att vara skyddad på sin ursprungsort eller faller ur bruk på den orten, ska den parten underrätta den andra parten och begära avregistrering.

ARTIKEL 20.20

Homonyma geografiska beteckningar

1. Om parterna har homonyma geografiska beteckningar för produkter som tillhör samma produktklass, ska varje part bestämma de praktiska villkor under vilka de berörda homonyma beteckningarna ska särskiljas från varandra, med beaktande av behovet av att säkerställa att berörda producenter behandlas lika och att konsumenterna inte vilseleds.
2. Om en part i samband med förhandlingar med ett tredjeland har för avsikt att skydda en geografisk beteckning som identifierar en produkt som har sitt ursprung i tredjelandet, och om denna beteckning är homonym med en av den andra partens geografiska beteckningar som anges i bilaga 20-A och om denna produkt tillhör den produktklass som anges i bilaga 20-A för den andra partens homonyma geografiska beteckning, ska den andra parten informeras och ges tillfälle att lämna synpunkter innan den geografiska beteckningen skyddas.

ARTIKEL 20.21

Undantag

1. Utan hinder av artiklarna 20.19.2 och 20.19.3 ska Kanada inte vara skyldigt att tillhandahålla berörda parter rättsliga medel för att förhindra användningen av de begrepp som förtecknas i del A i bilaga 20-A och som anges med en asterisk²⁸, om sådana begrepp används tillsammans med uttryck som "motsvarande", "typ", "stil", "imitation" eller liknande och kombineras med en tydlig och väl synlig uppgift om den berörda produktens geografiska ursprung.

²⁸ För tydlighetens skull påpekas att denna punkt även gäller begreppet "Feta".

2. Utan hinder av artiklarna 20.19.2 och 20.19.3 ska skyddet av de geografiska beteckningar som förtecknas i del A i bilaga 20-A och som anges med en asterisk²⁹ inte förhindra att någon av dessa beteckningar används inom Kanadas territorium av personer, inbegripet deras arvtagare och de till vilka rätten har övergått, som använt dessa beteckningar kommersiellt för produkter i klassen "ost" före den 18 oktober 2013.

3. Utan hinder av artiklarna 20.19.2 och 20.19.3 ska skyddet av de geografiska beteckningar som förtecknas i del A i bilaga 20-A och som anges med två asterisker inte förhindra att denna beteckning används av personer, inbegripet deras arvtagare och de till vilka rätten har övergått, som använt denna beteckning kommersiellt för produkter i klassen "färskt, fryst och bearbetat kött" i minst fem år före den 18 oktober 2013. En övergångsperiod på fem år från och med ikraftträdandet av denna artikel, under vilken användningen av denna beteckning inte ska förhindras, ska gälla för alla andra personer, inbegripet deras arvtagare och de till vilka rätten har övergått, som använt dessa beteckningar kommersiellt för produkter i klassen "färskt, fryst och bearbetat kött" i mindre än fem år före den 18 oktober 2013.

4. Utan hinder av artiklarna 20.19.2 och 20.19.3 ska skyddet av de geografiska beteckningar som förtecknas i del A i bilaga 20-A och som anges med tre asterisker inte förhindra att dessa beteckningar används av personer, inbegripet deras arvtagare och de till vilka rätten har övergått, som använt dessa beteckningar kommersiellt för produkter i klasserna "torrsaltat kött" och "ost" i minst tio år före den 18 oktober 2013. En övergångsperiod på fem år från och med ikraftträdandet av denna artikel, under vilken användningen av dessa beteckningar inte ska förhindras, ska gälla för alla andra personer, inbegripet deras arvtagare och de till vilka rätten har övergått, som använt dessa beteckningar kommersiellt för produkter i klassen "torrsaltat kött" respektive "ost" i mindre än tio år före den 18 oktober 2013.

²⁹ För tydlighetens skull påpekas att denna punkt även gäller begreppet "Feta".

5. Om en ansökan om ett varumärke har ingetts i god tro eller ett varumärke har registrerats i god tro, eller om rättigheter till ett varumärke har erhållits genom användning i god tro, i en av parterna före den tillämpliga dag som anges i punkt 6, ska åtgärder som vidtagits för att tillämpa detta underavsnitt i den parten inte påverka behörigheten för eller giltigheten av registreringen av varumärket, eller rätten att använda ett varumärke, på grundval av att varumärket är identiskt med eller liknar en geografisk beteckning.
6. Vid tillämpning av punkt 5 avses med den tillämpliga dagen
- a) när det gäller en geografisk beteckning som förtecknas i bilaga 20-A på dagen för undertecknandet av detta avtal, dagen för ikraftträdandet av detta underavsnitt, eller
 - b) när det gäller en geografisk beteckning som lagts till i bilaga 20-A efter dagen för undertecknandet av detta avtal i enlighet med artikel 20.22, den dag när den geografiska beteckningen lades till.
7. Om en översättning av en geografisk beteckning är identisk med eller innehåller ett begrepp som enligt gängse språkbruk används som vedertagen benämning på en produkt på en parts territorium, eller om en geografisk beteckning inte är identisk med men innehåller ett sådant begrepp, ska bestämmelserna i detta underavsnitt inte påverka rätten för en person att använda detta begrepp i samband med den produkten på den partens territorium.
8. Ingenting ska hindra att man på en parts territorium, med avseende på en produkt, använder en vedertagen beteckning på en växtsort eller en djurras, som finns på den partens territorium vid dagen för detta underavsnitts ikraftträdande.

9. En part får föreskriva att en begäran enligt detta underavsnitt i samband med användning eller registrering av varumärke måste göras inom fem år från det att den otillbörliga användningen av den skyddade beteckningen har blivit allmänt känd i den parten, eller från dagen för registrering av varumärket i den parten, förutsatt att varumärket har offentliggjorts senast den dagen, om denna dag infaller tidigare än dagen då den otillbörliga användningen blev allmänt känd i den parten, förutsatt att den geografiska ursprungs-beteckningen inte har använts eller registrerats i ond tro.
10. Bestämmelserna i detta underavsnitt ska inte hindra en person att i näringsverksamhet använda sitt namn eller namnet på sin företrädare i rörelsen, utom om användningen av ett sådant namn är ägnad att vilseleda allmänheten.
11. a) Bestämmelserna i detta underavsnitt ska inte påverka rätten för någon person att använda, eller att i Kanada registrera ett varumärke som innehåller eller består av någon av de termer som förtecknas i del A i bilaga 20-B.
- b) Led a gäller inte för de termer som förtecknas i del A i bilaga 20-B vad avser en användning som skulle vilseleda allmänheten avseende varornas geografiska ursprung.
12. Användningen i Kanada av de termer som förtecknas i del B av bilaga 20-B ska inte omfattas av bestämmelserna i detta underavsnitt.
13. En överlåtelse i enlighet med punkterna 2–4 omfattar inte överföring av rätten att använda en geografisk beteckning för sig själv.

ARTIKEL 20.22

Ändringar av bilaga 20-A

1. Den gemensamma Ceta-kommitté, som inrättats i enlighet med artikel 26.1 (Gemensamma Ceta-kommittén) och som agerar i samförstånd och på rekommendation av Ceta-kommittén för skydd av geografiska beteckningar, får besluta att ändra bilaga 20-A genom att lägga till geografiska beteckningar eller genom att stryka geografiska beteckningar som har upphört att vara skyddade eller har kommit ur bruk på sin ursprungsart.
2. En geografisk beteckning får i princip inte läggas till i del A i bilaga 20-A, om det är ett namn som på dagen för undertecknandet av detta avtal är upptaget i Europeiska unionens relevanta register med status som "registrerad", när det gäller en medlemsstat i Europeiska unionen.
3. En geografisk beteckning som identifierar en produkt med ursprung i en viss part ska inte läggas till i bilaga 20-A
 - a) om den är identisk med ett varumärke som har registrerats i den andra parten avseende samma eller liknande produkter, eller med ett varumärke avseende vilket rättigheter har erhållits i den andra parten genom användning i god tro och avseende vilket en ansökan har lämnats in för samma eller liknande produkter,
 - b) om den är identisk med den vedertagna beteckningen på en växtsort eller en djurras som finns i den andra parten, eller

- c) om den är identisk med den beteckning som enligt gängse språkbruk används som vedertagen benämning för en sådan produkt i den andra parten.

ARTIKEL 20.23

Annat skydd

Bestämmelserna i detta underavsnitt påverkar inte rätten att ansöka om erkännande och skydd av en geografisk beteckning enligt en parts relevanta lagstiftning.

Underavsnitt D

Formgivning

ARTIKEL 20.24

Internationella avtal

Varje part ska vidta alla rimliga åtgärder för att ansluta sig till *Genèveakten till Haagöverenskommelsen om internationell registrering av industriella formgivningar*, utfärdad i Genève den 2 juli 1999.

ARTIKEL 20.25

Förhållande till upphovsrätt

Föremålet för ett formgivningsskydd får skyddas enligt upphovsrättslagstiftning om villkoren för detta skydd är uppfyllda. Det ankommer på varje part att avgöra i vilken utsträckning och på vilka villkor sådant skydd ska ges, samt även vilken nivå av nyskapande som ska krävas.

Underavsnitt E

Patent

ARTIKEL 20.26

Internationella avtal

Varje part ska vidta alla rimliga åtgärder för att uppfylla kraven i artiklarna 1–14 och artikel 22 i *Patenträttskonventionen*, utfärdad i Genève den 1 juni 2000.

ARTIKEL 20.27

Sui generis-skydd för läkemedel

1. I denna artikel avses med

grundpatent: ett patent som skyddar en produkt som sådan, en metod för att erhålla en produkt eller en tillämpning av en produkt, och som har utsetts av innehavaren av ett patent som kan tjäna som ett grundpatent, såsom ett grundpatent för beviljande av *sui generis*-skydd, och

produkt: den aktiva ingrediensen eller kombinationen av aktiva ingredienser i ett läkemedel.

2. Varje part ska föreskriva en period av *sui generis*-skydd för en produkt som skyddas av ett gällande grundpatent på begäran av patenthavaren eller den till vilken rätten har övergått, förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

- a) Det har beviljats ett godkännande att saluföra produkten som ett läkemedel i den parten (i denna artikel kallat *godkännande för försäljning*).
- b) Produkten har inte tidigare varit föremål för en period av *sui generis*-skydd.
- c) Det godkännande för försäljning som avses i led a är det första godkännandet att saluföra produkten som ett läkemedel i den parten.

3. Varje part får

- a) föreskriva en period av *sui generis*-skydd endast om den första ansökan om godkännande för försäljning lämnas in inom en rimlig tidsfrist som fastställs av den berörda parten, och
- b) fastställa en tidsfrist på minst 60 dagar räknat från den dag då det första godkännandet för försäljning beviljades för inlämnandet av ansökan om perioden av *sui generis*-skydd. Om det första godkännandet för försäljning beviljas innan patentet beviljas ska varje part dock föreskriva en period om minst 60 dagar från och med den dag då patentet beviljades under vilken ansökan om en period av skydd enligt denna artikel får inlämnas.

4. Om en produkt skyddas av ett grundpatent ska perioden av *sui generis*-skydd börja gälla vid utgången av detta patents lagstadgade giltighetstid.

Om en produkt skyddas av flera patent som kan tjäna som ett grundpatent, får en part endast föreskriva en enda period av *sui generis*-skydd, som börjar gälla vid utgången av grundpatentets lagstadgade giltighetstid,

- a) om alla patent som kan tjäna som ett grundpatent innehas av samma person, och valts ut av den person som ansöker om perioden av *sui generis*-skydd, och
- b) om de patent som kan tjäna som ett grundpatent inte innehas av samma person och detta leder till motstridiga ansökningar om *sui generis*-skydd, och de därför har valts ut genom överenskommelse mellan patentinnehavarna.

5. Varje part ska föreskriva att perioden av *sui generis*-skydd är lika lång som perioden mellan den dag då ansökan om grundpatentet lämnades in och dagen för det första godkännandet för försäljning, minskad med fem år.
6. Utan hinder av punkt 5 och utan att det påverkar en eventuell förlängning av perioden av *sui generis*-skydd av en part som ett incitament eller en belöning för forskning inom vissa målgrupper, såsom barn, får *sui generis*-skyddet inte vara längre än en period på två till fem år, som ska fastställas av varje part.
7. Varje part får föreskriva att perioden av *sui generis*-skydd ska upphöra
- a) om den som drar nytta av *sui generis*-skyddet avsäger sig detta, eller
 - b) om någon av de fastställda administrativa avgifterna inte betalas.

Varje part får förkorta perioden av *sui generis*-skydd i proportion till eventuella obefogade förseningar som följer av sökandens passivitet efter att denna har lämnat in ansökan om godkännande för försäljning, när innehavaren av grundpatentet är den som ansöker om godkännande för försäljning eller en enhet som är närstående till vederbörande.

8. Inom ramen för det skydd som grundpatentet ger ska *sui generis*-skyddet endast omfatta det läkemedel som omfattas av godkännandet för försäljning och användningar av den produkten som läkemedel som godkänts före utgången av *sui generis*-skyddet. Med den inskränkning som följer av föregående mening ska *sui generis*-skyddet ge samma rättigheter som patentet och omfattas av samma begränsningar och skyldigheter.

9. Utan hinder av punkterna 1–8 får varje part också begränsa skyddets räckvidd genom att ge undantag för tillverkning, användning, utbudning till försäljning, försäljning eller import av produkter för export under skyddsperioden.

10. Varje part får återkalla *sui generis*-skyddet på grunder som avser ogiltigförklaring av grundpatentet, inbegripet om det patentet har upphört att gälla före utgången av dess lagenliga giltighetstid eller återkallas eller begränsas på så sätt att den produkt för vilken skyddet beviljades inte längre skyddas av patentanspråken i grundpatentet, eller på grunder som avser återkallelse av godkännandet eller godkännandena för försäljning eller tillstånd för respektive marknad, eller om skyddet beviljats i strid med bestämmelserna i punkt 2.

ARTIKEL 20.28

Patent linkage-mekanismer i samband med läkemedel

Om en part har åberopat *patent linkage*-mekanismer genom vilka beviljandet av godkännanden för försäljning (eller meddelanden om överensstämmelse eller liknande begrepp) för generiska läkemedel är kopplade till förekomsten av patentskydd, ska den säkerställa att alla målsägande ges motsvarande och faktisk rätt att överklaga.

Underavsnitt F

Uppgiftsskydd

ARTIKEL 20.29

Skydd av konfidentiella uppgifter i samband med läkemedel

1. Om en part, som ett villkor för att godkänna försäljning av läkemedel som använder sig av nya kemiska enheter³⁰ (i denna artikel kallat *godkännande*), kräver att konfidentiella testresultat eller andra uppgifter ska lämnas in för att fastställa om användningen av dessa produkter är säker och effektiv, ska parten skydda sådana uppgifter mot att utlämnas, om framtagande av sådana uppgifter innebär betydande arbete, utom då utlämnandet är nödvändigt för att skydda allmänheten eller om åtgärder vidtagits för att säkerställa att uppgifterna är skyddade mot otillbörlig kommersiell användning.
2. Varje part ska föreskriva att när det gäller uppgifter i enlighet med punkt 1 som lämnas in till parten efter dagen för detta avtals ikraftträdande
 - a) ingen annan person än den person som lämnade in dem får, utan dennes tillåtelse, åberopa dessa uppgifter till stöd för en ansökan om godkännande under en period om minst sex år från den dag då parten beviljade godkännande för den person som framställt uppgifterna för godkännandet, och

³⁰ För tydlighetens skull när det gäller uppgiftsskydd påpekas att en "kemisk enhet" i Kanada inbegriper en biologisk eller radioaktiv enhet som regleras som ett nytt läkemedel enligt Kanadas *Food and Drug Regulations*.

- b) en part inte ska bevilja tillstånd till någon person som åberopar sådana uppgifter under en period på minst åtta år från den dag då parten beviljade godkännandet för den person som framställt uppgifterna för godkännandet, om inte den person som framställt dessa uppgifter ger tillstånd.

Med förbehåll för denna punkt ska det inte finnas någon begränsning för någondera parten att genomföra förkortade förfaranden för godkännande av sådana produkter på grundval av bioekvivalens och biotillgänglighetsundersökningar.

ARTIKEL 20.30

Uppgiftsskydd i samband med växtskyddsmedel

1. Varje part ska fastställa krav på säkerhet och effektivitet före godkännande av saluföring av ett växtskyddsmedel (i denna artikel kallat *godkännande*).
2. Varje part ska föreskriva en begränsad period av uppgiftsskydd för en test- eller studierapport som lämnas in för första gången för att erhålla ett godkännande. Under en sådan period ska varje part föreskriva att test- eller studierapporten inte används till förmån för någon annan person som försöker erhålla ett godkännande, såvida inte det föreligger ett uttryckligt medgivande från innehavaren av det första godkännandet.
3. Test- eller studierapporten bör vara nödvändig för godkännandet eller för en ändring i ett godkännande för att medlet ska få användas på en annan gröda.

4. I varje part ska perioden för uppgiftsskydd vara minst tio år från och med dagen för det första godkännandet i den parten avseende den test- eller studierapport som stöder godkännandet av en ny aktiv substans och uppgifter som stöder en samtidig registrering av slutanvändningsprodukten som innehåller den aktiva substansen. Skyddets varaktighet kan förlängas för att uppmuntra godkännande av växtskyddsmedel med låg risk och mindre användningsområde.
5. Varje part kan också fastställa krav avseende uppgiftsskydd eller ekonomisk kompensation för test- eller studierapporten som stöder ändringen eller förlängningen av ett godkännande.
6. Varje part ska fastställa regler för att förhindra att samma tester utförs flera gånger på ryggradsdjur. En sökande som avser att utföra tester och studier på ryggradsdjur bör uppmuntras att vidta nödvändiga åtgärder för att kontrollera att dessa tester och studier inte redan har utförts eller påbörjats.
7. Varje part bör uppmuntra varje ny sökande och varje innehavare av de relevanta godkännandena att på alla sätt säkerställa att de utbyter information om tester och studier på ryggradsdjur. Kostnaderna för sådana test- och studierapporter ska fastställas på ett rättvist, transparent och icke-diskriminerande sätt. En sökande är bara skyldig att stå för en del av kostnaderna för den information som vederbörande är skyldig att lämna för att uppfylla kraven för godkännande.
8. Innehavaren eller innehavarna av det relevanta godkännandet ska ha rätt till ersättning för en rättmätig del av sina kostnader för test- eller studierapporten som stödde ett sådant godkännande av en sökande som åberopar sådana test- och undersökningsrapporter för att erhålla ett godkännande för ett nytt växtskyddsmedel. Varje part får hänvisa de berörda parterna till att lösa eventuella problem genom ett bindande skiljeförfarande som genomförs enligt partens lagstiftning.

Underavsnitt G

Växtsorter

ARTIKEL 20.31

Växtsorter

Varje part ska samarbeta för att främja och stärka skyddet av växtsorter på grundval av 1991 års *internationella konvention för skydd av växtförädlingsprodukter*, utfärdad i Paris den 2 december 1961.

AVSNITT C

Säkerställande av skydd för immateriella rättigheter

ARTIKEL 20.32

Allmänna skyldigheter

1. Varje part ska säkerställa att förfarandena för säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter är rättvisa och skäliga, och att de inte är onödigt komplicerade eller kostsamma eller medför oskäliga tidsfrister eller omotiverade dröjsmål. Dessa förfaranden ska tillämpas på ett sätt som är ägnat att undvika uppkomsten av hinder för den rättmätiga handeln och säkerställa att missbruk inte sker.

2. När bestämmelserna i detta avsnitt genomförs ska varje part sörja för att de tillämpliga åtgärderna, rättsmedlen och sanktionerna står i proportion till hur allvarligt intrånget är och till tredje parts intressen.
3. Artiklarna 20.33–20.42 handlar om civilrättslig verkställighet.
4. I artiklarna 20.33–20.42 avses, om inget annat föreskrivs, med **immateriella rättigheter** alla kategorier av immateriella rättigheter som omfattas av avsnitten 1–7 i del II av Tripsavtalet.

ARTIKEL 20.33

Berättigade sökande

Varje part ska tillerkänna följande personer rätten att ansöka om tillämpning av de förfaranden och rättsmedel som avses i artiklarna 20.34–20.42:

- a) Innehavare av immateriella rättigheter, i överensstämmelse med bestämmelserna i sin lagstiftning.
- b) Alla övriga personer som har bemyndigats att utnyttja dessa rättigheter, om dessa personer har rätt att göra sin sak gällande i enlighet med sin lagstiftning.
- c) Organ som förvaltar kollektiva immateriella rättigheter och som regelmässigt anses ha rätt att företräda innehavare av immateriella rättigheter, om dessa organ har rätt att göra sin sak gällande i enlighet med sin lagstiftning.

- d) Organ som tillvaratar branschintressen och som regelmässigt anses ha rätt att företräda innehavare av immateriella rättigheter, om dessa organ har rätt att göra sin sak gällande i enlighet med sin lagstiftning.

ARTIKEL 20.34

Bevisning

Varje part ska, när det gäller ett påstått intrång i de immateriella rättigheterna som begås i kommersiell skala, säkerställa att de rättsliga myndigheterna har befogenhet att, där så är lämpligt och på begäran, besluta att relevant information, i enlighet med lagen, inbegripet bank-, finans- eller affärshandlingar som motparten förfogar över, ska läggas fram, förutsatt att konfidentiell information skyddas.

ARTIKEL 20.35

Åtgärder för att skydda bevisning

1. Varje part ska säkerställa att de rättsliga myndigheterna, redan innan prövningen av sakfrågan inletts och på begäran av en enhet som har lagt fram rimligen tillgänglig bevisning till stöd för sina påståenden att ett intrång i de immateriella rättigheterna har skett eller är omedelbart förestående, får besluta om omedelbara och effektiva interimistiska åtgärder för att säkra relevant bevisning om det påstådda intrånget, förutsatt att konfidentiell information skyddas.

2. Varje part får föreskriva att de åtgärder som avses i punkt 1 kan inbegripa en detaljerad beskrivning, med eller utan provexemplar, eller beslag av de varor som påstås utgöra intrång och, där så är lämpligt, det material och de verktyg som använts för produktionen och/eller distributionen av dessa varor samt tillhörande handlingar. De rättsliga myndigheterna ska ha befogenhet att vidta dessa åtgärder, om nödvändigt utan att motparten hörs, särskilt om ett dröjsmål kan antas medföra irreparabel skada för rättighetshavaren eller om det finns en uppenbar risk för att bevisningen kan komma att förstöras.

ARTIKEL 20.36

Rätt till information

Utan att det påverkar tillämpningen av den egna lagstiftningen om förmånsrätt, sekretesskyddet för informationskällor eller behandling av personuppgifter, ska varje part, i civilrättsliga förfaranden rörande säkerställandet av skyddet för immateriella rättigheter, föreskriva att dess rättsliga myndigheter efter en motiverad begäran från rättighetshavaren har befogenhet att ålägga den som har gjort intrång eller påstås ha gjort intrång att till rättighetshavaren eller de rättsliga myndigheterna, åtminstone för insamlingen av bevis, lämna sådana relevanta upplysningar som föreskrivs i partens tillämpliga lagar och andra förordningar och som den som har gjort intrång, eller påstås ha gjort intrång, innehar eller kontrollerar. Dessa upplysningar kan inbegripa upplysningar om en person som deltar i någon aspekt av intrånget eller det påstådda intrånget och om metoderna för produktion eller distributionskanaler när det gäller de varor eller tjänster som gör intrång eller påstås göra intrång, inbegripet identifieringen av andra personer som påstås vara inblandade i produktion och distribution av dessa varor eller tjänster och deras distributionskanaler.

ARTIKEL 20.37

Interimistiska åtgärder och säkerhetsåtgärder

1. Varje part ska föreskriva att dess rättsliga myndigheter ska ha befogenhet att besluta om omedelbara och effektiva interimistiska åtgärder och säkerhetsåtgärder, inbegripet ett interimistiskt föreläggande mot en part, eller i tillbörliga fall, en tredje part över vilken den behöriga rättsliga myndigheten har jurisdiktion, för att förhindra att intrång i en immateriell rättighet sker, och särskilt för att förhindra att varor som innebär en överträdelse mot upphovsrätten släpps ut på marknaden.
2. Varje part ska föreskriva att dess rättsliga myndigheter har befogenhet att besluta om beslag eller annat tagande i förvar av varor som misstänks utgöra intrång i en immateriell rättighet för att förhindra att de införs eller omsätts på marknaden.
3. Varje part ska föreskriva att, vid ett påstått intrång i en immateriell rättighet som begås i kommersiell omfattning, de rättsliga myndigheterna i enlighet med sin lagstiftning får besluta att egendom som tillhör den person som påstås ha gjort intrånget ska beslagtas, inbegripet frysning av dennes bankkonton och andra tillgångar. I detta syfte får de rättsliga myndigheterna besluta att relevanta bank-, finans- eller affärshandlingar ska lämnas ut, eller vid behov, om tillgång till annan relevant information.

ARTIKEL 20.38

Övriga rättsmedel

1. Varje part ska säkerställa att de rättsliga myndigheterna på begäran av sökanden, utan att det påverkar det skadestånd som kan utgå till rättighetshavaren på grund av intrånget och utan att någon form av kompensation utgår, får besluta att varor som har konstaterats utgöra intrång i en immateriell rättighet slutgiltigt ska avlägsnas från marknaden eller förstöras. Varje part ska säkerställa att de rättsliga myndigheterna vid behov får besluta att material och verktyg som huvudsakligen har använts för att skapa eller tillverka dessa varor ska förstöras. Vid prövningen av en begäran om sådana rättsmedel ska hänsyn tas till om de beslutade åtgärderna står i rimlig proportion till intrånget samt till tredje parts intressen.
2. Varje part ska säkerställa att de rättsliga myndigheterna har befogenhet att besluta att de rättsmedel som avses i punkt 1 ska bekostas av intrångsgöraren, såvida det inte åberopas särskilda skäl mot detta.

ARTIKEL 20.39

Förelägganden

1. Varje part ska i civilrättsliga förfaranden rörande verkställigheten av skyddet för immateriella rättigheter föreskriva att dess rättsliga myndigheter har befogenhet att utfärda ett föreläggande mot en part om att upphöra med ett intrång, och bland annat ålägga den parten eller, i förekommande fall, en tredje part över vilken den behöriga rättsliga myndigheten har jurisdiktion, att hindra att varor som gör intrång släpps ut på marknaden.

2. Utan hinder av de övriga bestämmelserna i detta avsnitt, får en part begränsa de rättsmedel som står till förfogande för en offentlig myndighet, eller en tredje part som har bemyndigats av en offentlig myndighet, utan användning av rättighetshavarens tillåtelse, till betalningen av ett honorar, förutsatt att parten uppfyller de bestämmelser i del II i Trips-avtalet som särskilt rör en sådan användning. I övriga fall ska rättsmedlen enligt detta avsnitt tillämpas eller, om rättsmedlen är oförenliga med en parts lagstiftning, ska fastställelse domar och skälig kompensation finnas tillgängliga.

ARTIKEL 20.40

Skadestånd

1. Varje part ska föreskriva att
 - a) dess rättsliga myndigheter i civilrättsliga förfaranden har befogenhet att ålägga den som är skyldig till ett intrång i immateriella rättigheter och som har vetskap om, eller rimligen borde ha vetskap om, intrånget, att till rättighetsinnehavaren betala
 - i) skadestånd som är tillräckligt för att ersätta den skada rättighetshavaren lidit till följd av intrånget, eller
 - ii) den vinst som intrångsgöraren gjort och som kan tillskrivas intrånget, som får antas vara det skadeståndsbelopp som avses i led i, och
 - b) vid fastställandet av skadeståndet för intrång i immateriella rättigheter får dess behöriga myndigheter bland annat överväga alla rättmätiga mått på värdet som kan lämnas av rättighetshavaren, inbegripet utebliven vinst.

2. Som ett alternativ till punkt 1 kan en parts lagstiftning föreskriva att en ersättning, t.ex. en royalty eller avgift, ska betalas för att kompensera en rättighetshavare för den otillåtna användningen av rättighetshavarens immateriella rättigheter.

ARTIKEL 20.41

Kostnader för förfarandet

Varje part ska föreskriva att dess rättsliga myndigheter, där så är lämpligt, har befogenhet att vid avslutandet av civilrättsliga förfaranden rörande skyddet av immateriella rättigheter, ålägga den förlorande parten att ersätta den vinnande partens rättegångskostnader och andra kostnader i enlighet med den partens lagstiftning.

ARTIKEL 20.42

Presumption om innehav av upphovs- eller äganderätt

1. I tvistemål avseende upphovsrätt eller närstående rättigheter är det tillräckligt att namnet på upphovsmannen till ett litterärt eller konstnärligt verk finns angivet på verket på sedvanligt sätt för att vederbörande ska anses som sådan och följaktligen ha rätt att föra talan om intrång, såvida motsatsen inte bevisas. Bevis på motsatsen kan inbegripa registrering.

2. Punkt 1 ska efter nödvändiga ändringar tillämpas på innehavare av till upphovsrätten närstående rättigheter i fråga om det material som skyddas av sådana rättigheter.

AVSNITT D

Gränsåtgärder

ARTIKEL 20.43

Tillämpningsområde för gränsåtgärder

1. I detta avsnitt gäller följande definitioner:

varor med förfalskad geografisk beteckning: alla varor enligt artikel 20.17 som ingår i någon av de produktklasser som anges i bilaga 20-C, inbegripet emballage, som utan tillstånd har försetts med en geografisk beteckning som är identisk med den geografiska beteckning som är giltigt registrerad eller som skyddas på annat sätt när det gäller sådana varor och som gör intrång i de rättigheter som tillkommer ägaren av eller innehavaren av rättigheten till den berörda geografiska beteckningen enligt lagen hos den part där förfarandena för gränsåtgärder tillämpas.

varumärkesförfalskade varor: alla varor, även deras emballage, på vilka det utan tillstånd anbringats ett varumärke som är identiskt med för sådana varor vederbörligen registrerat varumärke, eller vars karaktäristiska egenskaper inte kan särskiljas från ett sådant varumärke, och som gör intrång på varumärkesinnehavarens rätt enligt lagstiftningen i den part där förfarandena för gränsåtgärder tillämpas.

exportsändningar: transporter av varor som ska tas från en parts territorium till en plats utanför detta territorium, med undantag för sändningar i tulltransitering och omlastningar.

importsändningar: transporter av varor som förs in på en parts territorium från en plats utanför detta territorium, medan varorna förblir under tullkontroll, inbegripet varor som förs in i en frizon eller ett tullager, men med undantag för sändningar i tulltransitering och omlastningar.

piratkopierade varor: alla varor som är kopior gjorda utan samtycke från rättighetshavaren eller den person i produktionslandet som av rättighetshavaren getts vederbörlig behörighet och vilka framställts direkt eller indirekt med utgångspunkt från en artikel, om framställning av kopian skulle utgöra ett intrång i en upphovsrätt eller en därmed förbunden rättighet enligt lagstiftningen i den part där förfarandena för gränsåtgärder tillämpas.

sändningar i tulltransitering: transport av varor som kommer in på en parts territorium från en plats utanför det territoriet och är godkända av tullmyndigheterna för transport under fortgående tullkontroll från ett införseltullkontor till ett utförseltullkontor i syfte att lämna territoriet. Sändningar i tulltransitering för vilka det senare utfärdas ett godkännande om att de inte behöver omfattas av tullkontroll utan att de lämnar territoriet anses vara importsändningar.

omlastningar: transporter av varor som överförs under tullkontroll från det importerande transportmedlet till det exporterande transportmedlet inom området för ett tullkontor som tjänstgör som kontor för både import och export.

2. Hänvisningarna till intrång i immateriella rättigheter i detta avsnitt ska tolkas som hänvisningar till fall av varumärkesförfalskade varor, pirattillverkade varor eller varor med förfalskad geografisk beteckning.

3. Parterna har kommit överens om att det inte ska finnas någon skyldighet att tillämpa förfarandena i detta avsnitt på varor som släpps ut på marknaden i ett annat land av rättighetshavaren eller med dennes samtycke.
4. Varje part ska införa eller upprätthålla förfaranden som gäller import- och exportsändningar och enligt vilka en rättighetshavare får begära att partens behöriga myndigheter skjuter upp frigörandet av, eller kvarhåller, varor som misstänks utgöra intrång i en immateriell rättighet.
5. Varje part ska införa eller upprätthålla förfaranden som gäller import- och exportsändningar och enligt vilka dess behöriga myndigheter på eget initiativ får agera för att tillfälligt skjuta upp frigörandet av, eller kvarhålla, varor som misstänks utgöra intrång i en immateriell rättighet, i syfte att göra det möjligt för rättighetshavare att formellt begära bistånd enligt punkt 4.
6. Varje part får ingå ett avtal med ett eller flera tredjeländer i syfte att fastställa gemensamma säkerhetsförfaranden för klarering. Varor som har klarerats enligt villkoren i de gemensamma tullförfarandena för ett sådant arrangemang ska anses överensstämma med punkterna 4 och 5, under förutsättning att den berörda parten behåller den rättsliga befogenheten att uppfylla kraven i dessa punkter.
7. Varje part får införa eller upprätthålla de förfaranden som avses i punkterna 4 och 5 när det gäller omlastningar och sändningar i tulltransitering.
8. Varje part får från tillämpningen av denna artikel undanta små mängder av icke-kommersiella varor som ingår i resenärers personliga bagage eller små mängder av icke-kommersiella varor som skickas i små försändelser.

ARTIKEL 20.44

Ansökan från rättighetshavaren

1. Varje part ska föreskriva att dess behöriga myndigheter ska kräva att en rättighetshavare som begär de förfaranden som beskrivs i artikel 20.43 lämnar relevant prima facie-bevisning som övertygar de behöriga myndigheterna om att det, enligt lagstiftningen i den part som föreskriver förfarandena, har skett ett intrång i rättighetshavarens immateriella rättighet samt lämnar tillräckliga upplysningar som rättighetshavaren rimligtvis kan förväntas ha till sitt förfogande så att de misstänkta varorna blir rimligen identifierbara av de behöriga myndigheterna. Kravet att lämna tillräckliga upplysningar får inte oskäligen försvåra tillgripandet av förfarandena i artikel 20.43.
2. Varje part ska sörja för att ansökningar kan göras om att uppskjuta frigörandet av, eller kvarhålla, varor som misstänks utgöra intrång i en immateriell rättighet och som förtecknas i artikel 20.43, som står under tullkontroll på dess territorium. Kravet att sörja för sådana förfaranden omfattas av de skyldigheter att tillhandahålla förfaranden som avses i artiklarna 20.43.4 och 20.43.5. De behöriga myndigheterna får föreskriva att sådana ansökningar kan tillämpas på flera sändningar. Varje part får föreskriva att en ansökan om att uppskjuta frigörandet av, eller kvarhålla, misstänkta varor, på begäran av rättighetshavaren, får tillämpas på utvalda införsel- och utförselställen som står under tullkontroll.
3. Varje part ska säkerställa att dess behöriga myndigheter inom en rimlig tidsfrist informerar sökanden om huruvida de har godtagit ansökan. Om dess behöriga myndigheter godtar ansökan ska de också informera sökanden om ansökningens giltighetstid.

4. Varje part får föreskriva att dess behöriga myndigheter, om en sökande har missbrukat de förfaranden som beskrivs i artikel 20.43, eller om det finns ett giltigt skäl, ska ha befogenhet att avslå, skjuta upp eller ogiltigförklara en ansökan.

ARTIKEL 20.45

Tillhandahållande av information från rättighetshavaren

Varje part ska tillåta sina behöriga myndigheter att begära att en rättighetshavare tillhandahåller relevant information som rättighetshavaren rimligen kan förväntas ha kunskap om för att bistå de behöriga myndigheterna när de vidtar de gränsåtgärder som avses i detta avsnitt. Varje part får också tillåta en rättighetshavare att lämna sådan information till dess behöriga myndigheter.

ARTIKEL 20.46

Säkerhet eller motsvarande garanti

1. Varje part ska föreskriva att dess behöriga myndigheter ska ha befogenhet att kräva att en rättighetshavare som begär de förfaranden som beskrivs i artikel 20.43 tillhandahåller rimlig säkerhet eller motsvarande garanti, som är tillräcklig för att skydda svaranden och de behöriga myndigheterna och för att förhindra missbruk. Varje part ska föreskriva att en sådan säkerhet eller motsvarande garanti inte oskäligen får försvåra tillgripandet av dessa förfaranden.

2. Varje part får föreskriva att sådan säkerhet kan vara i form av en borgen avsedd att hålla svaranden skadeslös när det gäller eventuella förluster eller skador till följd av ett uppskjutande av frigörandet, eller kvarhållandet, av varorna om de behöriga myndigheterna finner att varorna inte har utgjort något intrång. En part får, endast under exceptionella omständigheter eller till följd av ett domstolsföreläggande, tillåta svaranden att komma i besittning av de misstänkta varorna genom utställandet av en borgen eller annan säkerhet.

ARTIKEL 20.47

Beslut om intrång

Varje part ska införa eller upprätthålla förfaranden genom vilka dess behöriga myndigheter, inom rimlig tid från inledandet av de förfaranden som beskrivs i artikel 20.43, kan besluta om huruvida de misstänkta varorna gör intrång i en immateriell rättighet.

ARTIKEL 20.48

Korrigerande åtgärder

1. Varje part ska föreskriva att dess behöriga myndigheter ska ha befogenhet att besluta att varor ska förstöras efter ett sådant beslut som avses i artikel 20.47 om att varorna utgjort intrång. Om varorna inte förstörs, ska varje part säkerställa att sådana varor, utom under exceptionella omständigheter, avlägsnas från marknaden på ett sådant sätt att rättighetshavaren inte skadas.

2. När det gäller varor med förfalskat varumärke ska, utom i undantagsfall, ett avlägsnande av det olovligen anbringade varumärket inte vara tillräckligt för att varorna ska få släppas ut på marknaden.

3. Varje part får föreskriva att dess behöriga myndigheter ska ha befogenhet att besluta om administrativa sanktioner efter ett sådant beslut som avses i artikel 20.47 om att varorna utgjort intrång.

ARTIKEL 20.49

Specifikt samarbete om gränsåtgärder

1. Varje part är överens om att samarbeta med den andra parten med sikte på att avskaffa internationell handel med varor som gör intrång i immateriella rättigheter. I det syftet ska varje part inrätta kontaktpunkter inom sin förvaltning och vara beredda att utbyta information om handel med varor som gör intrång. Varje part ska särskilt främja informationsutbyte och samarbete mellan sina tullmyndigheter och den andra partens tullmyndigheter när det gäller handel med varor som gör intrång i immateriella rättigheter.

2. Det samarbete som avses i punkt 1 får inbegripa utbyte av information om mekanismer för att ta emot uppgifter från rättighetshavare, bästa praxis för och erfarenheter av riskhanteringsstrategier samt uppgifter som stöd för identifiering av sändningar som misstänks innehålla varor som gör intrång.

3. Samarbetet inom ramen för detta kapitel ska genomföras i överensstämmelse med relevanta internationella avtal som är bindande för båda parter. Den gemensamma tullsamarbetskommitté som avses i artikel 6.14 (Gemensamma tullsamarbetskommittén) kommer att fastställa prioriteringarna och sörja för lämpliga samarbetsförfaranden enligt detta avsnitt mellan parternas behöriga myndigheter.

AVSNITT E

Samarbete

ARTIKEL 20.50

Samarbete

1. Varje part är överens om att samarbeta med den andra parten för att stödja genomförandet av åtagandena och skyldigheterna enligt detta kapitel. Samarbetsområdena inbegriper utbyte av information eller erfarenheter om

- a) skydd och säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter, inbegripet geografiska beteckningar, och
- b) inrättande av förfaranden mellan deras respektive upphovsrättsorganisationer.

2. Enligt punkt 1 är varje part överens om att inleda och upprätthålla en effektiv dialog om frågor som rör immateriella rättigheter för att behandla frågor av betydelse för skydd och säkerställande av skyddet för de immateriella rättigheter som omfattas av detta kapitel, och alla andra relevanta frågor.

KAPITEL TJUGOETT

REGLERINGSSAMARBETE

ARTIKEL 21.1

Tillämpningsområde

Detta kapitel gäller för utarbetande och översyn av samt de metodologiska aspekterna på de regleringsåtgärder som parternas regleringsmyndigheter vidtar och som omfattas av bland annat TBT-avtalet, SPS-avtalet, Gatt 1994, Gats, och kapitel fyra (Tekniska handelshinder), fem (Sanitära och fytosanitära åtgärder), nio (Gränsöverskridande handel med tjänster), tjugotvå (Handel och hållbar utveckling), tjugotre (Handel och arbete) och tjugofyra (Handel och miljö).

ARTIKEL 21.2

Principer

1. Parterna bekräftar sina rättigheter och skyldigheter i fråga om regleringsåtgärder enligt TBT-avtalet, SPS-avtalet, Gatt 1994 och Gats.
2. Parterna är fast beslutna att säkerställa höga skyddsnivåer för människors, djurs och växters liv eller hälsa, och för miljön i enlighet med TBT-avtalet, SPS-avtalet, Gatt 1994, Gats och detta avtal.

3. Parterna erkänner värdet av regleringssamarbete med sina relevanta handelspartner både bilateralt och multilateralt. Parterna ska, närhelst detta är möjligt och ömsesidigt fördelaktigt, bedriva regleringssamarbete på ett sätt som är öppet för deltagande av andra internationella handelspartner.
4. Utan att begränsa varje parts möjlighet att fullgöra sin rättsliga, lagstiftande och politiska verksamhet, är parterna fast beslutna att vidareutveckla regleringssamarbetet mot bakgrund av sitt ömsesidiga intresse i syfte att
- a) förhindra och undanröja onödiga hinder för handel och investeringar.
 - b) förbättra klimatet för konkurrenskraft och innovation, bland annat genom att arbeta för ökad förenlighet mellan regelverken, erkännande av likvärdighet och konvergens, och
 - c) främja transparenta, effektiva och ändamålsenliga regleringsprocesser som stöd för offentligpolitiska mål och fullgöra regleringsorganens uppdrag, bland annat genom att främja informationsutbyte och ökad användning av bästa praxis.
5. Detta kapitel ersätter ramen för regleringssamarbete och transparens mellan Kanadas regering och Europeiska kommissionen (*Framework on Regulatory Co-operation and Transparency between the Government of Canada and the European Commission*), som utfärdades i Bryssel den 21 december 2004, och som reglerar den verksamhet som tidigare bedrivits inom denna ram.
6. Parterna får bedriva regleringssamarbete på frivillig basis. Det bör förtydligas att en part inte är skyldig att inleda något särskilt regleringssamarbete, och får vägra att samarbeta eller dra sig ur ett samarbete. Om en part vägrar att inleda ett regleringssamarbete eller drar sig ur ett samarbete bör den dock vara beredd att förklara skälen för detta för den andra parten.

ARTIKEL 21.3

Målen för regleringssamarbetet

Till målen för regleringssamarbetet hör följande:

- a) Att bidra till skyddet av människors liv, hälsa eller säkerhet, skyddet av djurs eller växters liv eller hälsa och skyddet av miljön genom att
 - i) utnyttja internationella resurser inom områden som forskning, granskning före utsläppande på marknaden och riskanalys för att hantera viktiga regleringsfrågor av lokalt, nationellt och internationellt intresse, och
 - ii) bidra till en informationsbas som används av regleringsorgan för att identifiera, bedöma och hantera risker.
- b) Att bygga förtroende, fördjupa den ömsesidiga förståelsen av regelstyrningen och från varandra erhålla sakkunskap och perspektiv i syfte att
 - i) förbättra planeringen och utvecklingen av regleringsförslag,
 - ii) främja transparens och förutsägbarhet vid utarbetandet och fastställandet av föreskrifter,
 - iii) att förbättra föreskrifternas effektivitet,
 - iv) identifiera alternativa instrument,

- v) erkänna att föreskrifternas effekter är kopplade till varandra,
 - vi) undvika onödiga skillnader mellan föreskrifterna, och
 - vii) förbättra genomförandet och efterlevnaden av föreskrifterna.
- c) Att underlätta bilateral handel och investeringar på ett sätt som
- i) bygger på befintliga samarbetsarrangemang,
 - ii) minskar onödiga skillnader mellan föreskrifterna, och
 - iii) identifierar nya arbetssätt för samarbete inom specifika sektorer.
- d) Att bidra till att stärka konkurrenskraften och effektivitet i industrin på ett sätt som
- i) minimerar de administrativa kostnaderna när så är möjligt,
 - ii) minskar överlappande regleringskrav och de efterlevnadskostnader som följer av detta när så är möjligt, och
 - iii) tillämpar kompatibla regleringsstrategier, bland annat, om så är möjligt och lämpligt, genom
 - A) tillämpning av teknikneutrala regleringsstrategier, och
 - B) erkännande av likvärdighet eller främjande av konvergens.

ARTIKEL 21.4

Verksamhet inom regleringssamarbete

Parterna ska sträva efter att uppfylla de mål som anges i artikel 21.3 genom att bedriva verksamhet inom regleringssamarbete, vilket kan inbegripa följande:

- a) Att delta i pågående bilaterala diskussioner om regelstyrning, bland annat för att
 - i) diskutera regleringsreformer och dess effekter på förbindelserna mellan parterna,
 - ii) fastställa vilka lärdomar som dragits,
 - iii) om lämpligt utforska alternativa regleringsstrategier, och
 - iv) utbyta erfarenheter från regleringsverktyg och regleringsinstrument, inbegripet konsekvensutredningar, riskbedömningar och strategier för efterlevnad och verkställighet.
- b) Att vid behov samråda med varandra och utbyta information under hela processen för utarbetande av föreskrifter. Samrådet och utbytet bör inledas så tidigt som möjligt under den processen.
- c) Att dela icke-offentlig information i den mån som denna information kan göras tillgänglig för utländska offentliga myndigheter i enlighet med tillämpliga bestämmelser i den part som tillhandahåller informationen.

- d) Att dela föreslagna tekniska eller sanitära och fytosanitära föreskrifter som kan inverka på handeln med den andra parten i ett så tidigt skede som möjligt så att synpunkter och förslag till ändringar kan beaktas.
- e) Att tillhandahålla, på begäran av den andra parten, en kopia av den föreslagna föreskriften, med förbehåll för tillämplig lagstiftning om uppgiftsskydd, och ge tillräckligt med tid för berörda parter att lämna synpunkter skriftligen.
- f) Att utbyta information om planerade insatser, åtgärder eller ändringar på regleringsområdet som övervägs, på ett så tidigt stadium som möjligt för att göra följande:
 - i) Förstå den logiska grunden bakom en parts regleringsval, inbegripet val av instrument, och undersöka möjligheterna till ökad konvergens mellan parterna när det gäller uppställande av målen för föreskrifter och fastställande av deras tillämpningsområde. Parterna bör även ta upp gränssnittet mellan föreskrifter, standarder och bedömning av överensstämmelse i detta sammanhang.
 - ii) Jämföra de metoder och antaganden som använts för att analysera regleringsförslag, inbegripet, när så är lämpligt, en analys av den tekniska eller ekonomiska genomförbarheten och fördelarna i förhållande till det eftersträlvade målet när det gäller alla större alternativa regleringskrav eller regleringsstrategier som övervägs. Detta informationsutbyte kan även omfatta strategier för efterlevnad och konsekvensbedömningar, inbegripet en jämförelse av regleringsförslagets potentiella kostnadseffektivitet i förhållande till större alternativa regleringskrav eller regleringsstrategier som övervägs.

- g) Att undersöka möjligheterna att minimera onödiga skillnader i regleringen genom att t.ex.
 - i) genomföra en parallell eller gemensam riskbedömning och en konsekvensutredning om det är möjligt och fördelaktigt för båda parter,
 - ii) uppnå en harmoniserad, likvärdig eller kompatibel lösning, eller
 - iii) överväga ömsesidigt erkännande i särskilda fall.
- h) Att samarbeta om frågor som rör utarbetande, antagande, genomförande och upprätthållande av internationella standarder, riktlinjer och rekommendationer.
 - i) Att undersöka lämpligheten av och möjligheten att samla in samma eller liknande uppgifter om karaktären på, omfattningen av och frekvensen för problem som skulle kunna ge upphov till regleringsåtgärder om detta skulle påskynda statistiskt signifikanta bedömningar av dessa problem.
- j) Att regelbundet jämföra metoderna för uppgiftsinsamling.
- k) Att undersöka lämpligheten och möjligheten att använda samma eller liknande antaganden och metoder som den andra parten använder för att analysera uppgifter och bedöma de underliggande problem som måste lösas genom reglering i syfte att
 - i) minska skillnaderna när det gäller att identifiera problem, och
 - ii) främja likhet i resultaten.

- l) Att regelbundet jämföra analytiska antaganden och analysmetoder.
- m) Att utbyta information om förvaltning, genomförande och tillämpning av föreskrifter, liksom om medlen för att erhålla och mäta överensstämmelse.
- n) Att genomföra agendor för forskningssamarbete i syfte att
 - i) minska dubbelarbete inom forskningen,
 - ii) generera mer information till lägre kostnad,
 - iii) samla de bästa uppgifterna,
 - iv) när så är lämpligt, fastställa en gemensam vetenskaplig grund,
 - v) åtgärda de mest akuta regleringsproblemen på ett mer konsekvent och resultatinriktat sätt, och
 - vi) minimera onödiga skillnader i nya regleringsförslag och mer effektivt förbättra hälsan, säkerheten och miljöskyddet.
- o) Att genomföra översyner efter genomförandet av föreskrifter eller politik.
- p) Att jämföra de metoder och antaganden som används i dessa översyner efter genomförandet.
- q) Att, när så är tillämpligt, ställa till varandras förfogande sammanfattningar av resultaten av dessa översyner efter genomförandet.

- r) Att hitta ett lämpligt tillvägagångssätt för att minska de negativa effekterna av befintliga skillnader i regleringen om bilateral handel och investeringar i sektorer som identifierats av en part, inbegripet, när så är lämpligt, genom ökad konvergens, ömsesidigt erkännande, minimering av användningen av regleringsinstrument som snedvrider handels- och investeringsflödena samt genom användning av internationella standarder, däribland standarder och vägledningar för konsekvensbedömningar.
- s) Att utbyta information, sakkunskap och erfarenheter på djurskyddsområdet för att främja samarbete om djurskydd mellan parterna.

ARTIKEL 21.5

Förenlighet mellan regleringsåtgärder

I syfte att förbättra konvergensen och kompatibiliteten mellan parternas regleringsåtgärder ska varje part, när så är lämpligt, beakta den andra partens regleringsåtgärder eller regleringsinitiativ på samma område eller närliggande områden. En part är inte förhindrad att införa andra regleringsåtgärder eller genomföra andra initiativ, bland annat till följd av andra institutionella eller rättsliga strategier, omständigheter, värderingar och prioriteringar som är specifika för denna part.

ARTIKEL 21.6

Forumet för regleringssamarbete

1. Ett forum för regleringssamarbete (Forumet för regleringssamarbete) inrättas, i enlighet med artikel 26.2.1 h (Specialiserade kommittéer) för att underlätta och främja regleringssamarbete mellan parterna i enlighet med detta kapitel.

2. Forumet för regleringssamarbete ska utföra följande uppgifter:
 - a) Utgöra ett forum för diskussion av regleringspolitiska frågor av ömsesidigt intresse som parterna har fastställt genom bland annat samråd som genomförts i enlighet med artikel 21.8.
 - b) Bistå enskilda tillsynsmyndigheter vid identifieringen av potentiella partner för samarbete och förse dem med lämpliga verktyg för detta ändamål, t.ex. mallar för sekretessavtal.
 - c) Granska pågående eller planerade regleringsinitiativ som en part anser skulle kunna ge möjligheter till samarbete. Översynerna, som kommer att utföras i samråd med regleringsavdelningar och regleringsbyråer, bör stödja genomförandet av detta kapitel.
 - d) Uppmuntra utvecklingen av bilateralt samarbete i enlighet med artikel 21.4 och, på grundval av upplysningar som inhämtats från regleringsavdelningar och regleringsbyråer, granska framstegen, resultaten och bästa praxis inom initiativ för regleringssamarbete inom specifika sektorer.
3. Ordförandeskapet för Forumet för regleringssamarbete ska utövas gemensamt av en högt uppsatt företrädare för Kanadas regering som är ställföreträdande minister, eller innehar en befattning på likvärdig nivå eller är nominerad till en sådan befattning, och en företrädare på hög nivå från Europeiska kommissionen som är generaldirektör, eller innehar en befattning på likvärdig nivå eller är nominerad till en sådan befattning, och ska omfatta behöriga tjänstemän från varje part. Parterna får genom ömsesidig överenskommelse bjuda in andra berörda parter att delta i mötena i Forumet för regleringssamarbete.
4. Forumet för regleringssamarbete ska
 - a) anta sitt mandat, sina förfaranden och sin arbetsplanering vid sitt första möte efter detta avtals ikraftträdande,

- b) sammanträda inom ett år från dagen för detta avtals ikraftträdande och därefter minst en gång per år, om parterna inte beslutar något annat, och
- c) rapportera till Gemensamma Ceta-kommittén om genomförandet av detta kapitel, enligt vad som är lämpligt.

ARTIKEL 21.7

Ytterligare samarbete mellan parterna

1. I enlighet med artikel 21.6.2 c samt för att möjliggöra övervakning av framtida regleringsprojekt och identifiera möjligheter till regleringssamarbete ska parterna regelbundet utbyta information om pågående eller planerade regleringsprojekt inom sina ansvarsområden. Denna information bör i förekommande fall omfatta nya tekniska föreskrifter och ändringar av befintliga tekniska föreskrifter som sannolikt kommer att föreslås eller antas.
2. Parterna får underlätta regleringssamarbetet genom att utbyta tjänstemän enligt en fastställd ordning.
3. Parterna strävar efter att samarbeta och dela information på frivillig grund i fråga om säkerheten för icke-livsmedelsprodukter. Detta samarbete eller informationsutbyte kan i synnerhet avse
 - a) vetenskapliga, tekniska och regleringsmässiga frågor, i syfte att förbättra säkerheten för icke-livsmedelsprodukter,
 - b) nya frågor av stor betydelse för hälsa och säkerhet som omfattas av en parts befogenhet,
 - c) verksamhet med anknytning till standardisering,

- d) marknadskontroll och verkställighetsåtgärder,
- e) metoder för riskbedömning och produktprovning, och
- f) samordnade produktåterkallelser eller liknande åtgärder.

4. Parterna får inrätta ett system för ömsesidigt utbyte av information om konsumentprodukters säkerhet och om förebyggande, begränsande och korrigerande åtgärder som vidtagits. I synnerhet kan Kanada få tillgång till utvald information från Europeiska unionens system för snabbt informationsutbyte (Rapex), eller dess efterföljare, när det gäller konsumentprodukter som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/95/EG av den 3 december 2001 om allmän produktsäkerhet. Europeiska unionen kan få information med tidig varning om restriktiva åtgärder och produktåterkallelser från Kanadas incidentrapporteringssystem för konsumentprodukter, kallat RADAR, eller dess efterföljare, för konsumentprodukter enligt definitionen i *Canada Consumer Product Safety Act*, S.C. 2010, kapitel 21 och för kosmetika i enlighet med *Food and Drugs Act*, R.S.C. 1985, kapitel F-27. Detta ömsesidiga informationsutbyte ska ske på grundval av en överenskommelse om de åtgärder som avses i punkt 5.

5. Innan parterna genomför det första informationsutbytet enligt punkt 4 ska de säkerställa att Kommittén för varuhandel godkänner åtgärderna för att genomföra dessa utbyten. Parterna ska se till att det i sådana åtgärder anges vilken typ av information som ska utbytas, formerna för utbytet och tillämpningen av bestämmelserna om sekretess och skydd av personuppgifter.

6. Kommittén för varuhandel ska godkänna åtgärderna enligt punkt 5 inom ett år från dagen för detta avtals ikraftträdande, såvida inte parterna beslutar att förlänga denna frist.

7. Parterna får ändra de åtgärder som avses i punkt 5. Kommitté för varuhandel ska godkänna alla ändringar av åtgärderna.

ARTIKEL 21.8

Samråd med privata enheter

För att få in synpunkter som inte härrör från statliga organ på frågor som rör genomförandet av detta kapitel får endera parten eller parterna enligt vad som är lämpligt samråda med intressenter och berörda parter, däribland företrädare för den akademiska världen, tankesmedjor, icke-statliga organisationer, företag, konsumenter och andra organisationer. Dessa samråd får genomföras på sådant sätt som parten eller parterna finner lämpligt.

ARTIKEL 21.9

Kontaktpunkter

1. Kontaktpunkterna för kommunikation mellan parterna om frågor som uppkommer inom ramen för detta kapitel är
 - a) för Kanada, avdelningen för tekniska hinder och föreskrifter (*Technical Barriers and Regulations Division*) vid departementet för utrikes frågor, handel och utveckling (*Department of Foreign Affairs, Trade and Development*), eller dess efterträdare, och
 - b) för Europeiska unionen, enheten för internationella frågor vid Europeiska kommissionens generaldirektorat för inre marknaden, industri, entreprenörskap samt små och medelstora företag, eller dess efterträdare.

2. Varje kontaktpunkt ska ansvara för samråd och samordning mellan sina respektive avdelningar och byråer med ansvar för reglering, enligt vad som är lämpligt, i frågor som uppkommer inom ramen för detta kapitel.

KAPITEL TJUGOTVÅ

HANDEL OCH HÅLLBAR UTVECKLING

ARTIKEL 22.1

Bakgrund och mål

1. Parterna erinrar om Riodeklarationen om miljö och utveckling från 1992, Agenda 21 om miljö och utveckling från 1992, Johannesburgdeklarationen om hållbar utveckling från 2002 och genomförandeplanen från världstoppmötet om hållbar utveckling från 2002, ministerdeklarationen från FN:s ekonomiska och sociala råd om att skapa en miljö på nationell och internationell nivå som leder till skapande av full och produktiv sysselsättning och anständigt arbete för alla, och dess påverkan på en hållbar utveckling från 2006, och ILO:s förklaring om social rättvisa för en rättvis globalisering från 2008. Parterna erkänner att det finns ett ömsesidigt beroende mellan ekonomisk och social utveckling och miljöskydd och att de utgör ömsesidigt förstärkande delar av en hållbar utveckling, och bekräftar sitt åtagande att främja den internationella handelns utveckling på ett sätt som bidrar till målet om hållbar utveckling, för nuvarande och kommande generationers välfärd.

2. Parterna understryker fördelen med att betrakta handelsrelaterade frågor på arbetsmarknads- och miljöområdet som en del av en övergripande strategi för handel och hållbar utveckling. Följaktligen är parterna överens om att rättigheterna och skyldigheterna enligt kapitlen tjugotre (Handel och arbete) och tjugofyra (Handel och miljö) ska beaktas mot bakgrund av detta avtal.
3. I detta hänseende avser parterna att genom genomförandet av kapitlen tjugotre (Handel och arbete) och tjugofyra (Handel och miljö)
- a) främja hållbar utveckling genom förstärkt samordning och integrering av sin respektive politik och sina respektive åtgärder i fråga om arbetsmarknad, miljö och handel,
 - b) främja dialog och samarbete sinsemellan i syfte att utveckla sina handelsförbindelser och ekonomiska förbindelser på ett sätt som stöder deras respektive åtgärder och normer i fråga om arbetar- och miljöskydd, och i syfte att värna om sina mål i fråga om miljö- och arbetarskydd i ett sammanhang av fria, öppna och transparenta handelsförbindelser,
 - c) stärka genomförandet av sin respektive arbets- och miljölagstiftning samt respekten för internationella avtal på arbetsmarknads- och miljöområdet,
 - d) främja full användning av instrument, såsom konsekvensbedömningar och samråd med berörda parter, vid reglering av handels-, arbetsmarknads- och miljöfrågor samt uppmuntra företag, det civila samhällets organisationer och medborgare att utarbeta och genomföra metoder som bidrar till att mål för hållbar utveckling uppnås, och
 - e) främja samråd med allmänheten och dess deltagande i diskussionerna om de frågor om hållbar utveckling som följer av detta avtal och i utformningen av relevant lagstiftning och politik.

ARTIKEL 22.2

Transparens

Parterna betonar vikten av att säkerställa transparens som ett nödvändigt inslag för att främja allmänhetens deltagande och offentliggörande av information inom ramen för detta kapitel, i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel och kapitel tjugosju (Transparens) samt artiklarna 23.6 (Information till allmänheten och allmänhetens medvetenhet) och 24.7 (Information till allmänheten och allmänhetens medvetenhet).

ARTIKEL 22.3

Samarbete och främjande av handel som stöder hållbar utveckling

1. Parterna erkänner värdet av internationellt samarbete för att uppnå målet om hållbar utveckling och integration på internationell nivå av initiativ, insatser och åtgärder för ekonomisk, social och miljömässig utveckling och ekonomiskt, socialt och miljömässigt skydd. Parterna är därför överens om att föra dialog och samråda med varandra om handelsrelaterade frågor av gemensamt intresse som rör hållbar utveckling.
2. Parterna bekräftar att handeln bör främja hållbar utveckling. Varje part ska sträva efter att främja handel och ekonomiska flöden och metoder som bidrar till att främja anständigt arbete och miljöskydd, bland annat genom att
 - a) uppmuntra utarbetandet och användningen av frivilliga program med anknytning till hållbar framställning av varor och tjänster, till exempel miljömärkning och system för rättvis handel,

- b) uppmuntra utarbetandet och användningen av frivillig bästa praxis avseende företagens sociala ansvar, såsom OECD:s riktlinjer för multinationella företag, i syfte att stärka samstämmigheten mellan ekonomiska, sociala och miljömässiga mål,
- c) främja integrationen av hållbarhetsaspekter i beslut om privat och offentlig konsumtion, och
- d) främja utarbetandet, inrättandet, upprätthållandet eller förbättringen av mål och standarder avseende miljöprestanda.

3. Parterna erkänner vikten av att ta upp specifika frågor som rör hållbar utveckling genom att bedöma de potentiella ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenserna av olika åtgärder, med hänsyn tagen till de berörda parternas synpunkter. Därför förbinder varje part sig att se över, övervaka och bedöma konsekvenserna av genomförandet av avtalet på den hållbara utvecklingen inom sitt territorium för att identifiera eventuella behov av åtgärder som kan uppkomma i samband med detta avtal. Parterna får utföra gemensamma bedömningar. Dessa bedömningar kommer att utföras på ett sätt som är anpassat till varje parts metoder och villkor, genom parternas respektive processer och institutioner för medinflytande, samt de processer som inrättas inom ramen för detta avtal.

ARTIKEL 22.4

Institutionella mekanismer

1. Kommittén för handel och hållbar utveckling, som inrättas enligt artikel 26.2.1 g (Specialiserade kommittéer), ska bestå av företrädare på hög nivå för parterna med ansvar för frågor som omfattas av detta kapitel och kapitlen tjugotre (Handel och arbete) och tjugofyra (Handel och miljö). Kommittén för handel och hållbar utveckling ska övervaka genomförandet av dessa kapitel, inbegripet samarbetsverksamhet och översyn av detta avtals konsekvenser för hållbar utveckling, samt på ett integrerat sätt ta itu med alla frågor av gemensamt intresse för parterna när det gäller gränssnittet mellan ekonomisk utveckling, social utveckling och miljöskydd. Vad gäller kapitlen tjugotre (Handel och arbete) och tjugofyra (Handel och miljö) kan Kommittén för handel och hållbar utveckling också genomföra sina uppgifter genom särskilda sessioner med deltagande av personer som ansvarar för frågor som omfattas av dessa respektive kapitel.
2. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska sammanträda inom ett år från detta avtals ikraftträdande, och därefter så ofta som parterna anser vara nödvändigt. De kontaktpunkter som avses i artiklarna 23.8 (Institutionella mekanismer) och 24.13 (Institutionella mekanismer) ansvarar för kommunikationen mellan parterna när det gäller schemaläggning och organisation av dessa möten eller särskilda sessioner.
3. Varje ordinarie möte eller särskild session i Kommittén för handel och hållbar utveckling inbegriper en session med allmänheten, för att diskutera frågor som rör genomförandet av de relevanta kapitlen, såvida inte parterna beslutar något annat.

4. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska främja transparens och allmänhetens deltagande. För detta ändamål ska följande gälla:

- a) Varje beslut eller en rapport från Kommittén för handel och hållbar utveckling ska offentliggöras, om den inte beslutar något annat.
- b) Kommittén för handel och hållbar utveckling ska lägga fram uppdateringar om alla frågor som rör detta kapitel, inbegripet dess genomförande, för det forum för det civila samhället som avses i artikel 22.5. Alla synpunkter eller yttranden från Forumet för det civila samhället ska lämnas direkt till parterna, eller via de rådgivande mekanismer som avses i artiklarna 23.8.3 (Institutionella mekanismer) och 24.13 (Institutionella mekanismer). Kommittén för handel och hållbar utveckling ska varje år rapportera om hur denna kommunikation följs upp.
- c) Kommittén för handel och hållbar utveckling ska varje år rapportera om frågor som den behandlar i enlighet med artikel 24.7.3 (Information till allmänheten och allmänhetens medvetenhet) eller artikel 23.8.4 (Institutionella mekanismer).

ARTIKEL 22.5

Forumet för det civila samhället

1. Parterna ska underlätta upprättandet av ett gemensamt forum för det civila samhället som består av företrädare för organisationer i det civila samhället som är etablerade inom parternas territorier, inbegripet deltagare i de samrådsmekanismer som avses i artiklarna 23.8.3 (Institutionella mekanismer) och 24.13 (Institutionella mekanismer), i syfte att föra en dialog om de aspekter på detta avtal som rör hållbar utveckling.

2. Forumet för det civila samhället kommer att sammankallas en gång per år, om parterna inte kommer överens om något annat. Parterna ska främja en balanserad representation av berörda intressen, inbegripet oberoende representativa organisationer för arbetsgivare, fackföreningar, arbetstagare och företag, samt miljögrupper och andra berörda organisationer i det civila samhället i förekommande fall. Parterna får också underlätta deltagande i virtuell form.

KAPITEL TJUGOTRE

HANDEL OCH ARBETE

ARTIKEL 23.1

Bakgrund och mål

1. Parterna erkänner värdet av internationellt samarbete och internationella avtal om arbetsfrågor som det internationella samfundets svar på de ekonomiska, sysselsättningsrelaterade och sociala utmaningar och möjligheter som följer av globaliseringen. De erkänner det bidrag som den internationella handeln kan ge till full och produktiv sysselsättning och anständigt arbete för alla, och förbinder sig att vid behov samråda och samarbeta om handelsrelaterade arbetsmarknads- och sysselsättningsfrågor av ömsesidigt intresse.

2. Parterna bekräftar värdet av större politisk samstämmighet i fråga om anständigt arbete, vilket innefattar grundläggande arbetsnormer, och höga nivåer av arbetarskydd, i kombination med ett effektivt genomförande, och erkänner den positiva roll som dessa områden kan spela i fråga om ekonomisk effektivitet, innovation och produktivitet, inbegripet exportresultat. I detta sammanhang erkänner de även vikten av social dialog om arbetsrelaterade frågor mellan arbetstagare och arbetsgivare, och deras respektive organisationer, och offentliga myndigheter, och förbinder sig att främja denna dialog.

ARTIKEL 23.2

Rätt att reglera och skyddsnivåer

Parterna erkänner att de har rätt att fastställa sina egna prioriteringar på arbetsmarknaden, fastställa nivåerna för arbetarskyddet samt anta eller ändra sin lagstiftning och politik i enlighet med detta på ett sätt som är förenligt med respektive parts internationella åtagande i arbetsmarknadsfrågor, inbegripet de som ingår i detta kapitel, och varje part ska arbeta för att säkerställa att denna lagstiftning och politik tillhandahåller och främjar höga nivåer av arbetarskydd och ska sträva efter att fortsätta att förbättra sådan lagstiftning och politik i syfte att tillhandahålla höga nivåer av arbetarskydd.

ARTIKEL 23.3

Multilaterala arbetsnormer och avtal

1. Varje part ska säkerställa att dess arbetsrätt och arbetsmarknadspraxis omfattar och skyddar de grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet som förtecknas nedan. Parterna bekräftar sitt åtagande att iaktta, främja och genomföra dessa principer och rättigheter i enlighet med skyldigheterna för medlemmar av Internationella arbetsorganisationen (nedan kallad *ILO*) och åtagandena enligt ILO:s förklaring om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet och dess uppföljning från 1998, som Internationella arbetskonferensen antog vid sin 86:e session, nämligen

- a) föreningsfrihet och faktiskt erkännande av rätten till kollektiva förhandlingar,
- b) avskaffande av alla former av tvångsarbete eller obligatoriskt arbete,
- c) faktiskt avskaffande av barnarbete, och

d) undanröjande av diskriminering vid anställning och yrkesutövning.

2. Varje part ska säkerställa att dess arbetsrätt och arbetsmarknadspraxis främjar följande mål som ingår i ILO:s agenda om anständigt arbete, och i enlighet med ILO:s förklaring om social rättvisa för en rättvis globalisering från 2008 som antogs av Internationella arbetskonferensen vid dess 97:e session, och andra internationella åtaganden:

- a) Hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, inbegripet förhindrande av arbetsskador eller sjukdomar, samt kompensation i händelse av sådana skador eller sjukdomar.
- b) Fastställande av acceptabla mininormer för anställningsförhållanden för löntagare, även de som inte omfattas av kollektivavtal.
- c) Icke-diskriminering i fråga om arbetsvillkor, inbegripet för migrerande arbetstagare.

3. Enligt punkt 2 a ska varje part säkerställa att dess arbetsrätt och arbetsmarknadspraxis omfattar och erbjuder skydd för arbetsförhållanden som tryggar arbetstagarnas hälsa och säkerhet, bland annat genom utformning av strategier som främjar grundläggande principer som syftar till att förhindra olyckor och skador som uppstår till följd av eller i samband med arbete, och som syftar till att utveckla en kultur för förebyggande arbetsmiljöarbete där försiktighetsprincipen ges högsta prioritet. Vid utarbetande och genomförande av arbetsmiljöåtgärder på arbetsplatsen ska varje part beakta befintlig relevant vetenskaplig och teknisk information och relevanta internationella standarder, riktlinjer eller rekommendationer, om åtgärderna skulle kunna påverka handeln eller investeringar mellan parterna. Parterna erkänner att en part inte ska använda bristen på fullständig vetenskaplig säkerhet som ett skäl att skjuta upp kostnadseffektiva skyddsåtgärder, om det föreligger befintliga eller potentiella faror eller förhållanden som rimligen skulle kunna förväntas orsaka en fysisk person skada eller sjukdom.

4. Parterna bekräftar sitt åtagande att i sin lagstiftning och praxis på hela sitt territorium effektivt genomföra de grundläggande ILO-konventioner som Kanada och Europeiska unionens medlemsstater har ratificerat. Parterna ska göra fortsatta och kontinuerliga ansträngningar för att ratificera de grundläggande ILO-konventionerna om de inte redan gjort detta. Parterna ska utbyta information om sina respektive situationer och framsteg vad gäller ratificeringen av de grundläggande ILO-konventionerna samt vad gäller ratificeringen av prioriterade och andra ILO-konventioner som ILO klassificerar som uppdaterade.

ARTIKEL 23.4

Upprätthållande av skyddsnivåer

1. Parterna erkänner att det är olämpligt att främja handel eller investeringar genom att försvaga eller sänka skyddsnivåerna i sin arbetslagstiftning och sina arbetsnormer.
2. En part får inte åsidosätta eller på annat sätt göra undantag från, eller erbjuda sig att åsidosätta eller på annat sätt göra undantag från, sin arbetslagstiftning och sina arbetsnormer, för att uppmuntra handel eller etablering, förvärv, utvidgning eller bibehållande av en investering på sitt territorium.
3. En part får inte, genom att kontinuerligt eller återkommande agera eller avstå från att agera, underlåta att effektivt genomdriva sin arbetslagstiftning och sina arbetsnormer för att uppmuntra handel eller investeringar.

ARTIKEL 23.5

Förfaranden för att säkerställa att lagstiftningen följs, administrativa förfaranden och prövning av administrativa åtgärder

1. Enligt artikel 23.4 ska varje part främja efterlevnad av och effektivt säkerställa att dess arbetslagstiftning följs, bland annat genom att
 - a) upprätthålla ett system för yrkesinspektion i enlighet med sina internationella åtaganden i syfte att säkerställa efterlevnaden av sådana rättsliga bestämmelser om arbetsvillkor och skydd av arbetstagare som kan verkställas av yrkesinspektörer, och
 - b) säkerställa att administrativa förfaranden och domstolsförfaranden är tillgängliga för personer med ett lagligen erkänt intresse i en särskild fråga som hävdar att en rättighet har åsidosatts enligt partens lagstiftning, för att möjliggöra effektiva åtgärder mot överträdelser av dess arbetslagstiftning, inbegripet lämpliga åtgärder vid överträdelser av sådan lagstiftning.
2. Varje part ska i enlighet med sin lagstiftning säkerställa att de förfaranden som avses i punkt 1 b inte är onödigt komplicerade eller oöverkomligt kostsamma, inte medför oskäligen tidsfrister eller omotiverade dröjsmål, ger upprättelse genom förbudsföreläggande, om tillämpligt, samt är rättvisa och skäligen, bland annat genom att
 - a) i skäligen tid i förväg underrätta svaranden när ett förfarande inleds, inbegripet en beskrivning av förfarandets art och grunden för fordran,

- b) ge parterna i förfarandet en rimlig möjlighet att stödja eller försvara sin ståndpunkt, bland annat genom att lägga fram information eller bevisning, innan ett slutligt beslut,
- c) föreskriva att slutliga beslut ska utfärdas skriftligen och vid behov ange skäl i det enskilda fallet och på grundval av information eller bevisning i fråga om vilken parterna i förfarandet gavs tillfälle att bli hörda, och
- d) ge parterna i administrativa förfaranden möjlighet till prövning och, om så är berättigat, korrigerings av slutliga administrativa beslut inom en rimlig tidsperiod genom en tribunal som upprättats enligt lag, med lämpliga garantier för tribunalens oberoende och opartiskhet.

ARTIKEL 23.6

Information till allmänheten och allmänhetens medvetenhet

1. Utöver sina skyldigheter enligt artikel 27.1 (Offentliggörande) ska varje part uppmuntra offentlig debatt med och bland icke-statliga aktörer när det gäller utarbetande och fastställande av strategier som kan leda till att dess offentliga myndigheter antar arbetslagstiftning och arbetsstandarder.
2. Varje part ska främja allmänhetens medvetenhet om sin arbetslagstiftning och sina arbetsstandarder samt förfaranden för att säkerställa att denna lagstiftning och dessa standarder följs och efterlevs, bland annat genom att garantera tillgång till information och genom att vidta åtgärder för att främja kunskap om och förståelse för arbetstagare, arbetsgivare och deras företrädare.

ARTIKEL 23.7

Samarbetsområden

1. Parterna förbinder sig att samarbeta för att främja målen i detta kapitel genom åtgärder såsom
 - a) informationsutbyte om bästa praxis när det gäller frågor av gemensamt intresse och relevanta evenemang, aktiviteter och initiativ,
 - b) samarbete i internationella forum som behandlar frågor av relevans för handel och arbete, i synnerhet WTO och ILO,
 - c) internationellt främjande och effektiv tillämpning av de grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet som anges i artikel 23.3.1 samt av ILO:s agenda för anständigt arbete,
 - d) dialog och informationsutbyte om de arbetsrättsliga bestämmelserna inom ramen för sina respektive handelsavtal, och genomförande av dessa,
 - e) utforskning av samarbetsmöjligheter i initiativ avseende tredje parter, och
 - f) andra former av samarbete som de anser lämpliga.
2. Parterna kommer att beakta alla synpunkter som lämnas av företrädare för arbetstagare, arbetsgivare samt organisationer i det civila samhället vid fastställandet av samarbetsområden och genomförandet av samarbetsverksamhet.

3. Parterna får upprätta samarbetsavtal med ILO och andra behöriga internationella och regionala organisationer för att dra nytta av deras expertkunskaper och resurser när det gäller att uppnå målen för detta kapitel.

ARTIKEL 23.8

Institutionella mekanismer

1. Varje part ska utse ett kontor som ska fungera som kontaktpunkt med den andra parten för genomförandet av detta kapitel, bland annat med beaktande av

- a) samarbetsprogram och samarbetsverksamhet i enlighet med artikel 23.7,
- b) mottagande av framställningar och meddelanden enligt artikel 23.9, och
- c) information som ska lämnas till den andra parten, expertpanelerna och allmänheten.

2. Varje part ska informera den andra parten skriftligen om den kontaktpunkt som avses i punkt 1.

3. Kommittén för handel och hållbar utveckling som inrättas enligt artikel 26.2.1 g (Specialiserade kommittéer) ska, genom sina regelbundna möten eller särskilda sessioner med deltagande av personer som ansvarar för frågor som omfattas av detta kapitel,

- a) övervaka genomförandet av och se över framstegen inom detta kapitel, inbegripet dess funktion och effektivitet, och

b) diskutera alla övriga frågor inom detta kapitels tillämpningsområde.

4. Varje part ska sammankalla nya inhemska rådgivande grupper för arbetsmarknadsfrågor eller hållbar utveckling eller samråda med sina befintliga grupper, för att inhämta synpunkter och råd om frågor som rör detta kapitel. Dessa grupper ska bestå av oberoende representativa organisationer för det civila samhället som på ett balanserat sätt företräder arbetsgivar-, fackförenings-, arbetstagar- och företagsorganisationer, samt vid behov andra berörda parter. De får på eget initiativ avge yttranden och lägga fram rekommendationer i alla frågor som rör detta kapitel.

5. Varje part ska vara öppen för att ta emot och ska ta vederbörlig hänsyn till synpunkter från allmänheten om frågor som rör detta kapitel, inbegripet meddelanden om farhågor vad gäller genomförandet. Varje part ska underrätta sina respektive inhemska rådgivande grupper för arbetsmarknadsfrågor eller hållbar utveckling om dessa meddelanden.

6. Parterna ska ta hänsyn till ILO:s verksamhet för att öka samarbetet och samstämmigheten mellan parterna och ILO.

ARTIKEL 23.9

Samråd

1. En part får begära samråd med den andra parten i alla frågor som uppkommer inom ramen för detta kapitel genom att sända en skriftlig begäran till den andra partens kontaktpunkt. Parten ska tydligt presentera frågan i sin begäran, ange de punkter som klagomålet gäller och ge en kort sammanfattning av eventuella krav inom ramen för detta kapitel. Samråd ska äga rum omedelbart efter det att en part lämnat en begäran om samråd.

2. Under samråd ska varje part tillhandahålla den andra parten tillräcklig information som den har till sitt förfogande för att möjliggöra en fullständig granskning av den uppkomna frågan, med förbehåll för dess lagstiftning om konfidentiella personuppgifter och kommersiell information.
3. Vid behov, och om båda parter samtycker, ska parterna söka information eller synpunkter från personer, organisationer eller organ, däribland ILO, som kan bidra till granskningen av den uppkomna frågan.
4. Om en part anser att frågan behöver diskuteras närmare, kan den parten, genom att sända en skriftlig begäran till den andra partens kontaktpunkt, begära att Kommittén för handel och hållbar utveckling sammankallas för att behandla frågan. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska omedelbart sammanträda och försöka lösa frågan. Vid behov ska kommissionen rådgöra med parternas inhemska rådgivande grupper för arbetsmarknadsfrågor eller hållbar utveckling genom de samrådsmekanismer som avses i artikel 23.8.
5. Varje part ska offentliggöra varje lösning av eller beslut om en fråga som diskuteras inom ramen för denna artikel.

ARTIKEL 23.10

Expertpanel

1. När det gäller alla frågor som inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt genom samråd enligt artikel 23.9, får en part, 90 dagar efter mottagandet av en begäran om samråd enligt artikel 23.9.1, begära att en expertpanel sammankallas för att behandla frågan, genom att lämna en skriftlig begäran till den andra partens kontaktpunkt.

2. Med förbehåll för bestämmelserna i detta kapitel ska parterna tillämpa den arbetsordning och den uppförandekod som anges i bilagorna 29-A och 29-B, såvida inte parterna beslutar något annat.
3. Expertpanelen ska bestå av tre panelmedlemmar.
4. Parterna ska samråda i syfte att enas om expertpanelens sammansättning inom tio arbetsdagar från det att den mottagande parten mottagit begäran om inrättande av en expertpanel. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt att säkerställa att de föreslagna panelmedlemmarna uppfyller kraven i punkt 7 och har lämplig sakkunskap för den aktuella frågan.
5. Om parterna inte kan besluta om expertpanelens sammansättning inom den tidsfrist som föreskrivs i punkt 4 tillämpas urvalsförfarandet i punkterna 3–7 i artikel 29.7 (Skiljenämndens sammansättning) i samband med den förteckning som fastställs i punkt 6.
6. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska vid sitt första möte efter detta avtals ikraftträdande upprätta en förteckning över minst nio personer som valts för sin objektivitet, sin pålitlighet och sitt goda omdöme, och som är villiga och kan fungera som panelmedlemmar. Varje part ska till förteckningen nominera minst tre personer som ska fungera som panelmedlemmar. Parterna ska också nominera minst tre personer som inte är medborgare eller varaktigt bosatta i någon av parterna och som är villiga och kan fungera som ordförande i en expertpanel. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska säkerställa att förteckningen alltid omfattar detta antal personer.

7. De experter som föreslagits som panelmedlemmar ska ha specialkunskaper eller sakkunskap om arbetsrätt, andra frågor som behandlas i detta kapitel, eller om lösning av tvister som uppkommer inom ramen för internationella avtal. De ska vara oberoende, uppträda i egenskap av enskilda individer och inte ta emot instruktioner från någon organisation eller offentlig myndighet vad gäller den berörda frågan. De får inte ha anknytning till någondera partens offentliga myndigheter och ska följa den uppförandekod som avses i punkt 2.

8. Om parterna inte beslutar något annat inom fem arbetsdagar från det att panelmedlemmarna utsetts, är expertpanelens mandat

"att mot bakgrund av de relevanta bestämmelserna i kapitel tjugotre (Handel och arbete) undersöka det ärende som avses i begäran om inrättande av expertpanelen och i enlighet med artikel 23.10 (Expertpanel) i kapitel tjugotre (Handel och arbete) lägga fram en rapport med rekommendationer för lösning av ärendet".

9. När det gäller frågor som rör multilaterala avtal i enlighet med artikel 23.3 bör expertpanelen söka information från ILO, inbegripet alla relevanta tillgängliga tolkningsriktlinjer, slutsatser eller beslut som antagits av ILO.³¹

10. Panelen får begära och ta emot skriftliga inlagor eller andra uppgifter från personer som har relevanta uppgifter eller specialkunskaper.

³¹ Parterna ska tillämpa denna bestämmelse i enlighet med regel 42 i arbetsordningen för skiljeförfaranden i bilaga 29-A.

11. Expertpanelen ska för parterna lägga fram en interimrapport och en slutrapport med en redogörelse för sakförhållandena och dess bedömningar i frågan, inbegripet huruvida den mottagande parten har uppfyllt sina skyldigheter enligt detta kapitel samt grunderna för panelens slutsatser, bedömningar och rekommendationer. Expertpanelen ska överlämna interimrapporten till parterna inom 120 dagar från det att den sista panelmedlemmen valts, eller på annat sätt som beslutas av parterna. Parterna får lämna synpunkter på interimrapporten till expertpanelen inom 45 dagar från överlämnandet. Efter att ha övervägt dessa synpunkter får expertpanelen ompröva sin rapport och genomföra eventuella ytterligare granskningar som den anser motiverade. Expertpanelen ska lägga fram slutrapporten för parterna inom 60 dagar från inlämnandet av interimrapporten. Varje part ska offentliggöra slutrapporten inom 30 dagar från det att den lagts fram.

12. Om det i expertpanelens slutrapport fastställs att en part inte har fullgjort sina skyldigheter enligt detta kapitel ska parterna inleda diskussioner och bemöda sig om att, inom tre månader från framläggandet av slutrapporten, identifiera lämpliga åtgärder eller, om så är lämpligt, besluta om en ömsesidigt tillfredsställande handlingsplan. Vid dessa diskussioner ska parterna beakta slutrapporten. Den mottagande parten ska i god tid informera sina rådgivande grupper för arbetsmarknadsfrågor eller hållbar utveckling och den begärande parten om sina beslut om insatser eller åtgärder som ska genomföras. Dessutom ska den begärande parten i god tid informera sina rådgivande grupper för arbetsmarknadsfrågor eller hållbar utveckling och den mottagande parten om eventuella andra insatser eller åtgärder som den beslutar att genomföra, som en uppföljning till slutrapporten, för att främja att frågan löses på ett sätt som är förenligt med detta avtal. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska övervaka uppföljningen av slutrapporten och expertpanelens rekommendationer. Parternas rådgivande grupper för arbetsmarknadsfrågor eller hållbar utveckling och Forumet för det civila samhället får lämna synpunkter till Kommittén för handel och hållbar utveckling i detta avseende.

13. Om parterna har nått en ömsesidigt godtagbar lösning i frågan efter inrättandet av en expertpanel, ska de anmäla denna lösning till Kommittén för handel och hållbar utveckling och till expertpanelen. Efter denna anmälan ska panelförfarandet avslutas.

ARTIKEL 23.11

Tvistlösning

1. För varje tvist som uppkommer inom ramen för detta kapitel ska parterna endast kunna tillgripa de regler och förfaranden som föreskrivs i detta kapitel.
2. Parterna ska göra sitt yttersta för att nå en ömsesidigt tillfredsställande lösning av en tvist. Parterna får när som helst använda sig av förmedling, förlikning eller medling för att lösa tvisten.
3. Parterna är överens om att de skyldigheter som ingår i detta kapitel är bindande och verkställbara genom de förfaranden för tvistlösning som föreskrivs i artikel 23.10. I detta sammanhang ska parterna, genom möten i Kommittén för handel och hållbar utveckling, diskutera effektiviteten i genomförandet av kapitlet, den politiska utvecklingen i varje part, utvecklingen i fråga om internationella avtal samt synpunkter som lagts fram av intressenter, samt eventuella översyner av de förfaranden för tvistlösning som föreskrivs i artikel 23.10.
4. Vid oenighet inom ramen för punkt 3 får en part begära samråd i enlighet med förfarandena i artikel 23.9 för att se över de bestämmelser för tvistlösning som föreskrivs i artikel 23.10, i syfte att nå en ömsesidigt tillfredsställande lösning i frågan.

5. Kommittén för handel och hållbar utveckling får till Gemensamma Ceta-kommittén lägga fram rekommendationer om ändringar av relevanta bestämmelser i detta kapitel, i enlighet med de ändringsförfaranden som fastställs i artikel 30.2 (Ändringar).

KAPITEL TJUGOFYRA

HANDEL OCH MILJÖ

ARTIKEL 24.1

Definition

I detta kapitel avses med

miljölagstiftning: lagar, inbegripet föreskrifter, eller andra rättsligt bindande åtgärder av en part, vars syfte är att skydda miljön, inbegripet förebyggande av fara för människors liv eller hälsa från miljöpåverkan, till exempel de som syftar till att

- a) förebygga, minska eller begränsa utsläpp av föroreningar till miljön,
- b) hantera kemikalier och avfall eller spridning av information om detta, eller

- c) bevara och skydda vilda växter eller djur, inbegripet utrotningshotade arter och deras livsmiljöer, samt skyddade områden,

men inte åtgärder som en part vidtar och som uteslutande rör arbetsmiljö, vilket omfattas av kapitel tjugotre (Handel och arbete), eller en åtgärd som en part vidtar och vars syfte är att hantera utnyttjande av naturresurser för husbehov eller ursprungsbefolkningars utnyttjande av naturresurser.

ARTIKEL 24.2

Bakgrund och mål

Parterna erkänner att miljön är en grundpelare för hållbar utveckling och att handeln kan bidra till en hållbar utveckling. Parterna betonar att ett fördjupat samarbete för att skydda och bevara miljön medför fördelar som kommer att

- a) främja hållbar utveckling,
- b) stärka parternas miljöförvaltning,
- c) bygga på internationella miljöavtal i vilka de är parter, och
- d) komplettera målen för detta avtal.

ARTIKEL 24.3

Rätt att reglera och skyddsnivåer

Parterna erkänner varje parts rätt att fastställa sina prioriteringar på miljöområdet, att fastställa sina nivåer för miljöskydd och att anta eller ändra sin lagstiftning och politik i enlighet med detta och på ett sätt som överensstämmer med multilaterala miljöavtal i vilka unionen är part och med detta avtal. Varje part ska sträva efter att säkerställa att denna lagstiftning och politik sörjer för och främjar höga nivåer av miljöskydd, och ska arbeta för att fortsätta att förbättra denna lagstiftning och politik och de underliggande skyddsnivåerna.

ARTIKEL 24.4

Multilaterala miljöavtal

1. Parterna erkänner värdet av internationella miljöinsatser och miljöavtal som det internationella samfundets svar på globala och regionala miljöproblem, och understryker behovet att låta politik, regler och åtgärder på handelsområdet respektive miljöområdet ömsesidigt förstärka varandra.
2. Parterna bekräftar sitt åtagande att i sin lagstiftning och praxis på hela sitt territorium effektivt genomföra de multilaterala miljöavtal i vilka de är parter.

3. Parterna åtar sig att vid behov samråda och samarbeta när det gäller miljömässiga frågor av ömsesidigt intresse som rör multilaterala miljöavtal, och i synnerhet handelsrelaterade frågor. Detta åtagande inbegriper informationsutbyte om

- a) genomförandet av multilaterala miljöavtal, i vilka en part är part,
- b) pågående förhandlingar om nya multilaterala miljöavtal, och
- c) varje parts respektive åsikter om att bli part i ytterligare multilaterala miljöavtal.

4. Parterna erkänner sin rätt att tillämpa artikel 28.3 (Allmänna undantag) i fråga om miljöåtgärder, inbegripet sådana som vidtagits i enlighet med multilaterala miljöavtal i vilka de är parter.

ARTIKEL 24.5

Upprätthållande av skyddsnivåer

- 1. Parterna erkänner att det är olämpligt att främja handel eller investeringar genom att försvaga eller sänka skyddsnivåerna i deras miljölagstiftning.
- 2. En part får inte åsidosätta eller på annat sätt göra undantag från, eller erbjuda sig att åsidosätta eller på annat sätt göra undantag från, sin miljölagstiftning, för att uppmuntra handel eller etablering, förvärv, utvidgning eller bibehållande av en investering på sitt territorium.

3. En part får inte, genom att kontinuerligt eller återkommande agera eller avstå från att agera, underlåta att effektivt säkerställa att sin miljölagstiftning efterlevs för att uppmuntra handel eller investeringar.

ARTIKEL 24.6

Tillgång till åtgärder och förfarandegarantier

1. I enlighet med skyldigheterna i artikel 24.5 gäller att
 - a) varje part, i enlighet med sin lagstiftning, ska säkerställa att de myndigheter som är behöriga att säkerställa att miljölagstiftningen efterlevs tar vederbörlig hänsyn till påstådda överträdelser av miljölagstiftningen som påtalas av någon berörd person som är bosatt eller etablerad inom dess territorium, och
 - b) varje part ska säkerställa att administrativa förfaranden eller domstolsförfaranden är tillgängliga för personer med ett lagligen erkänt intresse i en särskild fråga eller som hävdar att en rättighet har åsidosatts enligt dess lagstiftning, för att möjliggöra effektiva åtgärder mot överträdelser av dess miljölagstiftning, inbegripet lämpliga åtgärder vid överträdelser av sådan lagstiftning.
2. Varje part ska i enlighet med sin inhemska lagstiftning säkerställa att de förfaranden som avses i punkt 1 b inte är onödigt komplicerade eller oöverkomligt kostsamma, inte medför oskäligen tidsfrister eller omotiverade dröjsmål, ger upprättelse genom förbuds föreläggande, om tillämpligt, samt är rättvisa, skäligen och transparenta, bland annat genom att
 - a) i skäligen tid i förväg underrätta svarande när ett förfarande inleds, inbegripet en beskrivning av förfarandets art och grunden för fordran,

- b) ge parterna i förfarandet en rimlig möjlighet att stödja eller försvara sin ståndpunkt, bland annat genom att lägga fram information eller bevisning, innan ett slutligt beslut,
- c) föreskriva att slutliga beslut ska fattas skriftligen och vid behov ange skäl i det enskilda fallet och på grundval av information eller bevisning i fråga om vilken parterna i förfarandet gavs tillfälle att bli hörda, och
- d) ge parterna i administrativa förfaranden möjlighet till prövning och, om så är berättigat, korrigerande av slutliga administrativa beslut inom en rimlig tidsperiod genom en tribunal som upprättats enligt lag, med lämpliga garantier för tribunalens oberoende och opartiskhet.

ARTIKEL 24.7

Information till allmänheten och allmänhetens medvetenhet

1. Utöver artikel 27.1 (Offentliggörande) ska varje part uppmuntra offentlig debatt med och bland icke-statliga aktörer när det gäller utarbetande och fastställande av strategier som kan leda till att dess offentliga myndigheter antar miljölagstiftning.
2. Varje part ska främja allmänhetens medvetenhet om sin miljölagstiftning, samt förfaranden för verkställighet och efterlevnad, genom att säkerställa att berörda parter får tillgång till information.

3. Varje part ska vara öppen för att ta emot och ska ta vederbörlig hänsyn till synpunkter från allmänheten om frågor som rör detta kapitel, inbegripet meddelanden om farhågor vad gäller genomförandet. Varje part ska underrätta sina respektive organisationer i det civila samhället om dessa meddelanden genom de samrådsmekanismer som avses i artikel 24.13.5.

ARTIKEL 24.8

Vetenskaplig och teknisk information

1. Varje part ska, när den utarbetar och vidtar åtgärder för miljöskydd som kan påverka handel eller investeringar mellan parterna, beakta relevant vetenskaplig och teknisk information och relevanta internationella standarder, riktlinjer eller rekommendationer.
2. Parterna bekräftar att om det föreligger hot om allvarlig eller oåterkallelig skada, ska brist på fullständig vetenskaplig säkerhet inte användas som ett skäl att skjuta upp kostnadseffektiva åtgärder för att förhindra miljöförsämring.

ARTIKEL 24.9

Handel som främjar miljöskydd

1. Parterna är fast beslutna att göra ansträngningar för att underlätta och främja handel och investeringar i miljövaror och miljötjänster, bland annat genom att försöka minska icke-tariffära hinder med anknytning till dessa varor och tjänster.

2. I överensstämmelse med sina internationella skyldigheter ska parterna ägna särskild uppmärksamhet åt att underlätta avlägsnandet av hinder för handel eller investeringar i varor och tjänster av särskild betydelse för att begränsa klimatförändringarna och särskilt handel eller investeringar i varor och tillhörande tjänster som baseras på förnybar energi.

ARTIKEL 24.10

Handel med skogsprodukter

1. Parterna erkänner vikten av att bevara skogar och förvalta dem på ett hållbart sätt för att tillhandahålla miljöfunktioner och ekonomiska och sociala möjligheter för nuvarande och kommande generationer, samt av marknadstillträde för skogsprodukter som avverkats i enlighet med lagstiftningen i avverkningslandet och härrör från hållbart förvaltade skogar.

2. I detta syfte, och på ett sätt som är förenligt med deras internationella skyldigheter åtar sig parterna att

- a) främja handeln med skogsprodukter som härrör från hållbart förvaltade skogar och som avverkats i enlighet med lagstiftningen i avverkningslandet,
- b) utbyta information och, om så är lämpligt, samarbeta om initiativ för att främja en hållbar skogsförvaltning, inbegripet initiativ för att bekämpa olaglig skogsavverkning och därmed förbunden handel,
- c) främja en effektiv användning av konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter, som utfärdades i Washington den 3 mars 1973, när det gäller träslag som anses vara hotade, och

- d) vid behov samarbeta i internationella forum där man behandlar bevarande och hållbar förvaltning av skogar.

3. Parterna ska diskutera de frågor som avses i punkt 2 i Kommittén för handel och hållbar utveckling eller i den bilaterala dialog om skogsprodukter som avses i kapitel tjugofem (Bilaterala dialog och samarbete), i enlighet med deras respektive behörighetsområden.

ARTIKEL 24.11

Handel med fiskeri- och vattenbruksprodukter

1. Parterna erkänner vikten av bevarande och en hållbar och ansvarsfull förvaltning av fiske och vattenbruk samt fiskets och vattenbrukets bidrag till tillhandahållandet av miljömässiga, ekonomiska och sociala möjligheter för nuvarande och kommande generationer.
2. I detta syfte, och på ett sätt som är förenligt med deras internationella skyldigheter åtar sig parterna att
 - a) införa eller upprätthålla effektiva övervaknings- och kontrollåtgärder, till exempel observationssystem, fartygsövervakningssystem, omlastningskontroll, inspektioner till havs, hamnstatskontroll samt tillhörande sanktioner, som syftar till att bevara fiskbestånden och förhindra överfiske,

- b) införa eller upprätthålla åtgärder och samarbeta för att bekämpa olagligt, orapporterat och oreglerat fiske (nedan kallat *IUU-fiske*), inbegripet, när så är lämpligt, utbyte av information om IUU-fiske i sina vatten samt genomförande av strategier och vidtagande av åtgärder för att utesluta IUU-produkter från handelsflöden och fiskodlingsverksamhet,
- c) samarbeta med, och när så är lämpligt i, regionala fiskeriförvaltningsorganisationer i vilka parterna är antingen medlemmar, observatörer eller samarbetande icke-avtalsslutande parter, i syfte att åstadkomma god förvaltning, inbegripet genom att förespråka vetenskapligt baserade beslut och efterlevnad av dessa beslut i dessa organisationer, och
- d) främja utvecklingen av en miljövänlig och ekonomiskt konkurrenskraftig vattenbruksnäring.

ARTIKEL 24.12

Samarbete i miljöfrågor

1. Parterna erkänner att fördjupat samarbete är en viktig faktor för att främja målen i detta kapitel, och förbinder sig att samarbeta i handelsrelaterade miljöfrågor av gemensamt intresse, till exempel på följande områden:
 - a) De möjliga konsekvenserna av detta avtal för miljön samt olika sätt att förbättra, förhindra eller mildra dessa konsekvenser, med hänsyn till eventuella konsekvensbedömningar som genomförs av parterna.

- b) Verksamhet i internationella forum som behandlar frågor som är relevanta för både handels- och miljöpolitik, särskilt WTO, OECD, FN:s miljöprogram och multilaterala miljöavtal.
- c) Miljödimensionen av företagens sociala ansvar och ansvarighet, inbegripet genomförande och uppföljning av internationellt erkända riktlinjer.
- d) Inverkan på handeln av miljöbestämmelser och miljönormer samt miljökonsekvenserna av handels- och investeringsregler, även för utarbetandet av bestämmelser och politik på miljöområdet.
- e) Handelsrelaterade aspekter av den nuvarande och framtida internationella klimatförändringsstrategin samt inhemsk klimatpolitik och inhemska klimatprogram som rör begränsning och anpassning, inbegripet frågor som rör koldioxidmarknader, olika sätt att hantera negativa konsekvenser av handel för klimatet, samt metoder för att främja energieffektivitet samt utveckling och utbyggnad av koldioxidsnål och annan miljövänlig teknik.
- f) Handel med och investeringar i miljövänliga varor och tjänster, inbegripet miljövänliga och gröna teknologier och metoder, förnybar energi, energieffektivitet samt användning, bevarande och behandling av vatten.
- g) Samarbete om handelsrelaterade aspekter på bevarande och hållbar användning av biologisk mångfald.
- h) Främjande av livscyklförvaltning av varor, inbegripet koldioxidredovisning och omhändertagande av uttjänta produkter, utökat producentansvar, återvinning och minskning av avfall samt annan bästa praxis.

- i) Bättre förståelse av den ekonomiska verksamhetens och marknadskrafternas effekter på miljön.
 - j) Utbyte av synpunkter på förhållandet mellan multilaterala miljöavtal och internationella handelsregler.
2. Samarbete enligt punkt 1 ska ske genom åtgärder och instrument som kan inbegripa tekniskt utbyte, utbyte av information och bästa praxis, forskningsprojekt, studier, rapporter, konferenser och seminarier.
3. Parterna kommer att beakta åsikter eller synpunkter från allmänheten och intressenter vid fastställandet och genomförandet av samarbetsverksamheten, och de kan när så är lämpligt låta sådana intressenter delta ytterligare i denna verksamhet.

ARTIKEL 24.13

Institutionella mekanismer

1. Varje part ska utse ett kontor som ska fungera som kontaktpunkt med den andra parten för genomförandet av detta kapitel, bland annat med beaktande av
- a) samarbetsprogram och samarbetsverksamhet i enlighet med artikel 24.12,
 - b) mottagande av framställningar och meddelanden i enlighet med artikel 24.7.3, och
 - c) information som ska lämnas till den andra parten, expertpanelerna och allmänheten.

2. Varje part ska informera den andra parten skriftligen om den kontaktpunkt som avses i punkt 1.

3. Kommittén för handel och hållbar utveckling som inrättas enligt artikel 26.2.1 g (Specialiserade kommittéer) ska, genom sina regelbundna möten eller särskilda sessioner med deltagande av personer som ansvarar för frågor som omfattas av detta kapitel,

a) övervaka genomförandet av och se över framstegen inom detta kapitel,

b) diskutera frågor av gemensamt intresse, och

c) diskutera alla övriga frågor inom detta kapitels tillämpningsområde såsom parterna gemensamt beslutar.

4. Parterna ska beakta relevanta multilaterala miljöorganisationers eller miljöorgans verksamhet för främjande av ökat samarbete och samstämmighet i arbetet mellan parterna och dessa organisationer eller organ.

5. Varje part ska använda befintliga, eller inrätta nya, samrådsmekanismer, till exempel inhemska rådgivande grupper, för att inhämta synpunkter och råd om frågor som rör detta kapitel. Dessa samrådsmekanismer ska bestå av oberoende representativa organisationer för det civila samhället som på ett balanserat sätt företräder miljögrupper och företagsorganisationer, samt vid behov andra intressenter. Genom sådana samrådsmekanismer får intressenterna på eget initiativ avge yttranden och lägga fram rekommendationer i alla frågor som rör detta kapitel.

ARTIKEL 24.14

Samråd

1. En part får begära samråd med den andra parten i alla frågor som uppkommer inom ramen för detta kapitel genom att sända en skriftlig begäran till den andra partens kontaktpunkt. Parten ska tydligt presentera frågan i begäran, ange de punkter som klagomålet gäller och ge en kort sammanfattning av eventuella krav inom ramen för detta kapitel. Samråd ska äga rum omedelbart efter att en part lämnat in en begäran om samråd.
2. Under samråd ska varje part tillhandahålla den andra parten tillräcklig information som den har till sitt förfogande för att möjliggöra en fullständig granskning av den uppkomna frågan, med förbehåll för dess lagstiftning om skydd av konfidentiell eller skyddad information.
3. Vid behov, och om båda parter samtycker, ska parterna söka information eller synpunkter från personer, organisationer eller organ, däribland relevanta internationella organisationer eller organ, som kan bidra till granskningen av den berörda frågan.
4. Om en part anser att frågan behöver diskuteras närmare, kan den parten, genom att sända en skriftlig begäran till den andra partens kontaktpunkt, begära att Kommittén för handel och hållbar utveckling sammankallas för att behandla frågan. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska omedelbart sammanträda och försöka lösa frågan. Vid behov ska kommissionen rådgöra med parternas civilsamhällesorganisationer genom de samrådsmekanismer som avses i artikel 24.13.5.

5. Varje part ska offentliggöra varje lösning av eller beslut om en fråga som diskuteras enligt denna artikel.

ARTIKEL 24.15

Expertpanel

1. När det gäller alla frågor som inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt genom samråd enligt artikel 24.14, får en part, 90 dagar efter mottagandet av begäran om samråd enligt artikel 24.14.1, begära att en expertpanel sammankallas för att behandla frågan, genom att lämna en skriftlig begäran till den andra partens kontaktpunkt.
2. Med förbehåll för bestämmelserna i detta kapitel ska parterna tillämpa den arbetsordning och den uppförandekod som anges i bilagorna 29-A och 29-B, såvida inte parterna beslutar något annat.
3. Expertpanelen ska bestå av tre panelmedlemmar.
4. Parterna ska samråda i syfte att enas om expertpanelens sammansättning inom tio arbetsdagar från det att den mottagande parten mottagit en begäran om inrättande av en expertpanel. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt att säkerställa att de föreslagna panelmedlemmarna uppfyller kraven i punkt 7 och har lämplig sakkunskap för den aktuella frågan.
5. Om parterna inte kan besluta om expertpanelens sammansättning inom den tidsfrist som föreskrivs i punkt 4 tillämpas urvalsförfarandet i punkterna 3–7 i artikel 29.7 (Skiljenämndens sammansättning) i samband med den förteckning som fastställs i punkt 6.

6. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska vid sitt första möte efter detta avtals ikraftträdande upprätta en förteckning över minst nio personer som valts för sin objektivitet, sin pålitlighet och sitt goda omdöme, och som är villiga och kan fungera som panelmedlemmar. Varje part ska till förteckningen nominera minst tre personer som ska fungera som panelmedlemmar. Parterna ska också nominera minst tre personer som inte är medborgare eller varaktigt bosatta i någon av parterna och som är villiga och kan fungera som ordförande i en expertpanel. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska säkerställa att förteckningen alltid omfattar detta antal personer.
7. De experter som föreslagits som panelmedlemmar ska ha specialkunskaper eller sakkunskap om miljö rätt, frågor som behandlas i detta kapitel, eller om lösning av tvister som uppkommer inom ramen för internationella avtal. De ska vara oberoende, uppträda i egenskap av enskilda individer och inte ta emot instruktioner från någon organisation eller offentlig myndighet vad gäller den berörda frågan. De får inte ha anknytning till någondera partens offentliga myndigheter och ska följa den uppförandekod som avses i punkt 2.
8. Om parterna inte beslutar något annat inom fem arbetsdagar från det att panelmedlemmarna utsetts, är expertpanelens mandat

"att mot bakgrund av de relevanta bestämmelserna i kapitel tjugofyra (Handel och miljö) undersöka det ärende som avses i begäran om inrättande av expertpanelen och i enlighet med artikel 24.15 (Expertpanel) i kapitel tjugofyra (Handel och miljö) utfärda en rapport med rekommendationer för lösning av ärendet".

9. När det gäller frågor som rör multilaterala miljöavtal i enlighet med artikel 24.4 bör expertpanelen söka synpunkter och information från relevanta organ som inrättats inom ramen för dessa avtal, inbegripet alla relevanta tillgängliga tolkningsriktlinjer, slutsatser eller beslut som antagits av dessa organ.³²

10. Expertpanelen ska för parterna lägga fram en interimrapport och en slutrapport med en redogörelse för sakförhållandena och dess bedömningar i frågan, inbegripet huruvida den mottagande parten har uppfyllt sina skyldigheter enligt detta kapitel samt grunderna för panelens slutsatser, bedömningar och rekommendationer. Expertpanelen ska överlämna interimrapporten till parterna inom 120 dagar från det att den sista panelmedlemmen valts, eller på annat sätt som beslutas av parterna. Parterna får lämna synpunkter på interimrapporten till expertpanelen inom 45 dagar från överlämnandet. Efter att ha övervägt dessa synpunkter får expertpanelen ompröva sin rapport och genomföra eventuella ytterligare granskningar som den anser motiverade. Expertpanelen ska lägga fram slutrapporten för parterna inom 60 dagar från inlämnandet av interimrapporten. Varje part ska offentliggöra slutrapporten inom 30 dagar från det att den lagts fram.

³² Parterna ska tillämpa denna bestämmelse i enlighet med regel 42 i arbetsordningen för skiljeförfaranden i bilaga 29-A.

11. Om det i expertpanelens slutrapport fastställs att en part inte har fullgjort sina skyldigheter enligt detta kapitel ska parterna inleda diskussioner och bemöda sig om att, inom tre månader från framläggandet av slutrapporten, identifiera en lämplig åtgärd eller, om så är lämpligt, besluta om en ömsesidigt tillfredsställande handlingsplan. Vid dessa diskussioner ska parterna beakta slutrapporten. Den mottagande parten ska i god tid informera sina civilsamhällesorganisationer, genom de samrådsmekanismer som avses i artikel 24.13.5, och den begärande parten om sina beslut om insatser eller åtgärder som ska genomföras. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska övervaka uppföljningen av slutrapporten och expertpanelens rekommendationer. Civilsamhällesorganisationerna, genom de samrådsmekanismer som avses i artikel 24.13.5, och Forumet för det civila samhället får lämna synpunkter till Kommittén för handel och hållbar utveckling i detta avseende.

12. Om parterna har nått en ömsesidigt godtagbar lösning i frågan efter inrättandet av en expertpanel ska de anmäla denna lösning till Kommittén för handel och hållbar utveckling och till expertpanelen. Efter denna anmälan ska panelförfarandet avslutas.

ARTIKEL 24.16

Twistlösning

1. För varje twist som uppkommer inom ramen för detta kapitel ska parterna endast kunna tillgripa de regler och förfaranden som föreskrivs i detta kapitel.

2. Parterna ska göra sitt yttersta för att nå en ömsesidigt tillfredsställande lösning av en tvist. Parterna får när som helst använda sig av förmedling, förlikning eller medling för att lösa tvisten.

KAPITEL TJUGOFEM

BILATERAL DIALOG OCH SAMARBETE

ARTIKEL 25.1

Mål och principer

1. På grundval av sitt väletablerade partnerskap och sina gemensamma värderingar samtycker parterna till att underlätta samarbetet om frågor av gemensamt intresse, bland annat genom att
 - a) stärka det bilaterala samarbetet om bioteknik genom dialogen om marknadstillträde för bioteknik,
 - b) främja och underlätta den bilaterala dialogen och informationsutbytet om frågor som rör handel med skogsprodukter genom den bilaterala dialogen om skogsprodukter,
 - c) sträva efter att inrätta och upprätthålla ett effektivt samarbete om råvarufrågor genom den bilaterala dialogen om råvaror, och
 - d) uppmuntra fördjupat samarbete om frågor som rör vetenskap, teknik, forskning och innovation.

2. Om inte annat föreskrivs i detta avtal ska de bilaterala dialogerna ske utan onödigt dröjsmål på begäran av endera parten eller Gemensamma Ceta-kommittén. Dialogerna ska ha en företrädare för Kanada och en för Europeiska unionen som medordförande. Sammanträdesscheman och dagordningar ska fastställas genom överenskommelse mellan medordförandena.
3. Medordförandena för en bilateral dialog ska underrätta Gemensamma Ceta-kommittén om sammanträdesschemat och dagordningen för varje bilateral dialog i tillräckligt god tid före mötena. Medordförandena för en bilateral dialog ska rapportera till Gemensamma Ceta-kommittén om resultaten och slutsatserna av en dialog på lämpligt sätt eller på begäran av Gemensamma Ceta-kommittén. Inrättandet eller förekomsten av en dialog ska inte hindra endera parten från att ta upp en fråga direkt i Gemensamma Ceta-kommittén.
4. Gemensamma Ceta-kommittén får besluta att ändra eller åta sig den uppgift som tilldelats en dialog eller upplösa en dialog.
5. Parterna får bedriva bilateralt samarbete inom andra områden som omfattas av detta avtal om Gemensamma Ceta-kommittén samtycker till detta.

ARTIKEL 25.2

Dialog om frågor som rör marknadstillträde för bioteknik

1. Parterna är överens om att samarbete och informationsutbyte om frågor i samband med biotekniska produkter är av ömsesidigt intresse. Detta samarbete och informationsutbyte ska äga rum i den bilaterala dialog om frågor om marknadstillträde av ömsesidigt intresse för bioteknikärenden på jordbruksområdet som inrättades genom den gemensamt överenskomna lösning som nåddes den 15 juli 2009 mellan Kanada och Europeiska unionen efter WTO-tvisten *European Communities – Measures Affecting the Approval and Marketing of Biotech Products* WT/DS292. Den bilaterala dialogen omfattar alla relevanta frågor av ömsesidigt intresse för parterna, bland annat
 - a) godkännanden av biotekniska produkter inom parternas territorier och, i tillämpliga fall, kommande ansökningar om produktgodkännanden av kommersiellt intresse för någondera sidan,
 - b) de kommersiella och ekonomiska utsikterna för framtida godkännanden av biotekniska produkter,
 - c) eventuell inverkan på handeln i samband med asynkrona godkännanden av biotekniska produkter eller oavsiktliga utsläpp av icke godkända produkter, och lämpliga åtgärder i detta avseende,
 - d) alla bioteknikrelaterade åtgärder som kan påverka handeln mellan parterna, inbegripet åtgärder av Europeiska unionens medlemsstater,
 - e) all ny lagstiftning på bioteknikområdet, och
 - f) bästa praxis vid genomförandet av lagstiftning om bioteknik.

2. Parterna noterar också vikten av följande gemensamma mål när det gäller samarbete på bioteknikområdet:

- a) Att utbyta information om policyrelaterade, regleringsmässiga och tekniska frågor av gemensamt intresse med anknytning till biotekniska produkter, och särskilt information om deras respektive system och processer för riskbedömningar för beslutsfattande om användning av genetiskt modifierade organismer.
- b) Att främja effektiva vetenskapsbaserade godkännandeförfaranden för bioteknikprodukter.
- c) Att samarbeta internationellt om frågor relaterade till bioteknik, till exempel låg förekomst av genetiskt modifierade organismer.
- d) Att delta i regleringssamarbete för att minimera den negativa inverkan på handeln av regleringspraxis i samband med biotekniska produkter.

ARTIKEL 25.3

Bilateral dialog om skogsprodukter

1. Parterna är överens om att bilateral dialog, samarbete och utbyte av information och synpunkter om relevanta lagar, föreskrifter, strategier och frågor av betydelse för produktionen och konsumtionen av samt handeln med skogsprodukter är av ömsesidigt intresse. Parterna är eniga om att genomföra denna dialog, detta samarbete och detta utbyte i den bilaterala dialogen om skogsprodukter, inbegripet

- a) utarbetande, antagande och genomförande av relevanta lagar, föreskrifter, strategier och standarder, samt provnings-, certifierings- och ackrediteringskrav och deras möjliga inverkan på handeln med skogsprodukter mellan parterna,

- b) parternas initiativ med anknytning till hållbart skogsbruk och skogsförvaltning,
- c) mekanismer för att garantera att skogsprodukter har ett lagligt eller hållbart ursprung,
- d) tillträde för skogsprodukter till parternas marknader eller andra marknader,
- e) perspektiv på multilaterala och plurilaterala organisationer och processer i vilka de deltar och som syftar till att främja en hållbart skogsbruk och bekämpa olaglig skogsavverkning,
- f) frågor som avses i artikel 24.10 (Handel med skogsprodukter), och
- g) andra frågor som har att göra med skogsprodukter enligt överenskommelse mellan parterna.

2. Den bilaterala dialogen om skogsprodukter ska sammanträda inom ett år från detta avtals ikraftträdande, och därefter i enlighet med artikel 25.1.2.

3. Parterna är överens om att diskussioner som förs i den bilaterala dialogen om skogsprodukter kan bidra till diskussionerna i Kommittén för handel och hållbar utveckling.

ARTIKEL 25.4

Bilateral dialog om råvaror

1. Parterna erkänner vikten av ett öppet, icke-diskriminerande och transparent handelssystem som grundas på regler och vetenskap, och strävar efter att inrätta och upprätthålla ett effektivt samarbete om råvaror. Inom ramen för detta samarbete avser begreppet råvaror bland annat, men inte uteslutande, mineraler, metaller och jordbruksprodukter med industriell användning.
2. Den bilaterala dialogen om råvaror omfattar alla relevanta frågor av ömsesidigt intresse, bland annat följande:
 - a) Att tillhandahålla ett diskussionsforum om samarbete mellan parterna på råvaruområdet, att bidra till marknadstillträde för råvaruprodukter och tillhörande tjänster och investeringar samt att undvika icke-tariffära handelshinder för råvaror.
 - b) Att öka den ömsesidiga förståelsen när det gäller råvaror i syfte att utbyta information om bästa praxis och om parternas regleringsstrategier i fråga om råvaror.
 - c) Att uppmuntra verksamhet som stöder företagens sociala ansvar i enlighet med internationellt erkända normer såsom OECD:s riktlinjer för multinationella företag och OECD:s vägledning om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfulla leveranskedjor för mineraler från konfliktdrabbade områden och högriskområden.
 - d) Att på lämpligt sätt underlätta samråd om parternas ståndpunkter i multilaterala eller plurilaterala forum där frågor som rör råvaror kan tas upp och diskuteras.

ARTIKEL 25.5

Fördjupat samarbete om vetenskap, teknik, forskning och innovation

1. Parterna erkänner det ömsesidiga beroendet mellan vetenskap, teknik, forskning och innovation samt internationell handel och internationella investeringar när det gäller att öka industrins konkurrenskraft och det sociala och ekonomiska väståndet.
2. På grundval av detta samförstånd är parterna överens om att stärka sitt samarbete om vetenskap, teknik, forskning och innovation.
3. Parterna ska sträva efter att uppmuntra, utarbeta och underlätta samarbetsverksamheter på ömsesidig grund till stöd för eller som komplement till *avtalet om vetenskapligt och tekniskt samarbete mellan Europeiska gemenskapen och Kanada*, utfärdat i Halifax den 17 juni 1995. Parterna är överens om att bedriva dessa verksamheter på grundval av följande principer:
 - a) Verksamheterna är av ömsesidig nytta för parterna.
 - b) Parterna är överens om verksamheternas tillämpningsområde och parametrar.
 - c) I verksamheterna bör man beakta den viktiga roll som den privata sektorn och forskningsinstituten spelar i utvecklingen av vetenskap, teknik, forskning och innovation, samt i kommersialiseringen av de varor och tjänster som vetenskapen, tekniken, forskningen och innovationen ger upphov till.

4. Parterna erkänner också vikten av ett fördjupat samarbete inom vetenskap, teknik, forskning och innovation, såsom den verksamhet som en rad aktörer, bland annat den kanadensiska federala regeringen, de kanadensiska provinserna och territorierna samt Europeiska unionen och dess medlemsstater har tagit initiativ till, utvecklat eller genomfört.
5. Varje part ska i enlighet med sin lagstiftning uppmuntra att den privata sektorn, forskningsinstitut och det civila samhället inom dess territorium deltar i verksamhet för att fördjupa samarbetet.

KAPITEL TJUGOSEX

ADMINISTRATIVA OCH INSTITUTIONELLA BESTÄMMELSER

ARTIKEL 26.1

Gemensamma Ceta-kommittén

1. Parterna inrättar härmed Gemensamma Ceta-kommittén bestående av företrädare för unionen och Kanada. Ordförandeskapet i Gemensamma Ceta-kommittén ska innehas gemensamt av Kanadas minister för internationell handel och ledamoten av Europeiska kommissionen med ansvar för handel, eller deras respektive utsedda företrädare.
2. Gemensamma Ceta-kommittén ska sammanträda en gång per år eller på begäran av en av parterna. Gemensamma Ceta-kommittén ska komma överens om sammanträdesschemat och dagordningen.

3. Gemensamma Ceta-kommittén ansvarar för alla frågor som rör handel och investeringar mellan parterna samt genomförandet och tillämpningen av detta avtal. En part får vända sig till Gemensamma Ceta-kommittén när det gäller eventuella frågor som rör genomförandet och tolkningen av detta avtal, eller andra frågor rörande handel och investeringar mellan parterna.

4. Gemensamma Ceta-kommittén ska

- a) övervaka och främja genomförandet och tillämpningen av detta avtal och främja dess allmänna syften,
- b) övervaka arbetet i samtliga specialiserade kommittéer och andra organ som inrättats inom ramen för detta avtal,
- c) utan att det påverkar tillämpningen av kapitlen åtta (Investeringar), tjugotvå (Handel och hållbar utveckling), tjugotre (Handel och arbete), tjugofyra (Handel och miljö) och tjugonio (Tvistlösning), söka efter lämpliga sätt och metoder för att förebygga problem som kan uppkomma på de områden som omfattas av detta avtal, eller lösa tvister som kan uppstå rörande tolkningen eller tillämpningen av detta avtal,
- d) fastställa sin egen arbetsordning,
- e) fatta beslut i enligt artikel 26.3, och
- f) behandla alla relevanta frågor som rör ett område som omfattas av detta avtal.

5. Gemensamma Ceta-kommittén får
- a) delegera uppgifter till de specialiserade kommittéer som inrättas i enlighet med artikel 26.2,
 - b) hålla kontakt med alla berörda parter, inbegripet organisationer inom den privata sektorn och det civila samhället,
 - c) överväga eller komma överens om ändringar i enlighet med detta avtal,
 - d) studera utvecklingen av handeln mellan parterna och överväga olika sätt att ytterligare stärka handelsförbindelserna mellan parterna,
 - e) anta tolkningar av bestämmelserna i detta avtal, som ska vara bindande för tribunaler som inrättas enligt avsnitt F i kapitel åtta (Lösning av investeringstvister mellan investerare och stater) och kapitel tjugonio (Tvistlösning),
 - f) lägga fram rekommendationer som är lämpliga för att främja en ökning av handeln och investeringarna i enlighet med detta avtal,
 - g) ändra eller utföra de uppgifter som anförtrotts specialiserade kommittéer som inrättas i enlighet med artikel 26.2 eller att upplösa någon av dessa specialiserade kommittéer,
 - h) inrätta specialiserade kommittéer och bilaterala dialoger vars syfte är att bistå Gemensamma Ceta-kommittén vid fullgörandet av dess uppgifter, och
 - i) vidta sådana andra åtgärder i samband med utövandet av sina uppgifter som parterna beslutat.

ARTIKEL 26.2

Specialiserade kommittéer

1. Följande specialiserade kommittéer inrättas härmed, eller när det gäller Gemensamma tullsamarbetskommittén som nämns i led c, beviljas befogenhet att agera under överinseende av Gemensamma Ceta-kommittén:
 - a) Kommittén för varuhandel, som behandlar frågor rörande handel med varor, tullar, tekniska handelshinder, protokollet om ömsesidigt godtagande av resultaten av bedömning av överensstämmelse och immateriella rättigheter avseende varor. På begäran av en part eller efter hänvisning från den relevanta specialiserade kommittén, eller när den förbereder en diskussion i Gemensamma Ceta-kommittén får Kommittén för varuhandel också behandla frågor som uppkommer när det gäller ursprungsregler, ursprungsförfaranden, tullar och handelslättnader och gränsåtgärder, sanitära och fytosanitära åtgärder, offentlig upphandling eller regleringssamarbete, om detta underlättar lösningen av en fråga som annars inte kan lösas av den relevanta specialiserade kommittén. Kommittén för jordbruk, Kommittén för viner och spritdrycker och Gemensamma sektoriella gruppen för läkemedel ska också inrättas inom ramen för och rapportera till Kommittén för varuhandel.
 - b) Kommittén för tjänster och investeringar, som behandlar frågor som gäller gränsöverskridande handel med tjänster, investeringar, tillfällig införsel, elektronisk handel och immateriella rättigheter knutna till tjänster. På begäran av en part eller efter hänvisning från den relevanta specialiserade kommittén, eller när den förbereder en diskussion i Gemensamma Ceta-kommittén, får Kommittén för tjänster och investeringar också behandla frågor som uppkommer när det gäller finansiella tjänster eller offentlig upphandling, om detta underlättar lösningen av en fråga som annars inte kan lösas av den relevanta specialiserade kommittén.

Gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer ska inrättas inom ramen för och rapportera till Kommittén för tjänster och investeringar.

- c) Gemensamma tullsamarbetskommittén som inrättades enligt 1998 års *avtal mellan Europeiska gemenskapen och Kanada om samarbete och ömsesidigt bistånd i tullfrågor*, utfärdat i Ottawa den 4 december 1997, och som behandlar frågor som omfattas av detta avtal, om ursprungsregler, ursprungsförfaranden, tull- och handelslättnader, gränsåtgärder och tillfälligt upphävande av förmånlig tullbehandling.
- d) Gemensamma förvaltningskommittén för sanitära och fytosanitära åtgärder, där man tar upp frågor som gäller sanitära och fytosanitära åtgärder.
- e) Kommittén för offentlig upphandling, som behandlar frågor om offentlig upphandling.
- f) Kommittén för finansiella tjänster, som behandlar frågor rörande finansiella tjänster.
- g) Kommittén för handel och hållbar utveckling, som behandlar frågor om hållbar utveckling.
- h) Forumet för regleringssamarbete som behandlar frågor om regleringssamarbete.
- i) Ceta-kommittén om geografiska beteckningar, som behandlar frågor om geografiska beteckningar.

2. De specialiserade kommittéer som inrättas enligt punkt 1 ska i sin verksamhet följa bestämmelserna i punkterna 3–5.
3. Mandatet och uppgifterna för de specialiserade kommittéer som inrättas enligt punkt 1 fastställs närmare i relevanta kapitel i och protokoll till detta avtal.
4. Om inte annat följer av detta avtal och om medordförandena inte beslutar något annat ska de specialiserade kommittéerna sammanträda en gång om året. Extra möten får hållas på begäran av en part eller av Gemensamma Ceta-kommittén. De ska ha en företrädare för Kanada och en för Europeiska unionen som ordförande. De specialiserade kommittéerna ska fastställa sitt sammanträdesschema och sin dagordning genom ömsesidig överenskommelse. De ska fastställa och ändra sin egen arbetsordning, om de anser det lämpligt. De specialiserade kommittéerna får lägga fram utkast till beslut för antagande av Gemensamma Ceta-kommittén, eller fatta beslut när så föreskrivs i detta avtal.
5. När en specialiserad kommitté sammanträder ska varje part säkerställa att alla behöriga myndigheter för varje fråga på dagordningen är företrädade, i enlighet med vad varje part finner lämpligt, och att varje fråga kan diskuteras med tillräcklig sakkunskap.
6. De specialiserade kommittéerna ska underrätta Gemensamma Ceta-kommittén om sina sammanträdesscheman och dagordningen i tillräckligt god tid före mötena och ska rapportera till Gemensamma Ceta-kommittén om resultaten och slutsatserna från varje möte. Inrättandet eller förekomsten av en specialiserad kommitté hindrar inte en part från att ta upp en fråga direkt i Gemensamma Ceta-kommittén.

ARTIKEL 26.3

Beslutsfattande

1. Gemensamma Ceta-kommittén ska i syfte att uppnå målen i detta avtal ha befogenhet att fatta beslut i alla frågor när så föreskrivs i detta avtal.
2. De beslut som fattas av Gemensamma Ceta-kommittén ska vara bindande för parterna, med förbehåll för att alla nödvändiga interna krav uppfylls och alla nödvändiga interna förfaranden slutförs, och parterna ska genomföra dem. Gemensamma Ceta-kommittén får även utfärda lämpliga rekommendationer.
3. Gemensamma Ceta-kommittén ska fatta sina beslut och utfärda sina rekommendationer genom ömsesidig överenskommelse.

ARTIKEL 26.4

Informationsutbyte

Om en part till Gemensamma Ceta-kommittén eller en specialiserad kommitté som inrättats inom ramen för detta avtal överlämnar information som betraktas som konfidentiell eller skyddad från utlämnande enligt dess lagar, ska den andra parten behandla denna information som konfidentiell.

ARTIKEL 26.5

Ceta-kontaktpunkter

1. Varje part ska omedelbart utse en Ceta-kontaktpunkt och underrätta den andra parten inom 60 dagar från detta avtals ikraftträdande.
2. Ceta-kontaktpunkterna ska
 - a) övervaka arbetet i alla institutionella organ som inrättats inom ramen för detta avtal, inbegripet kommunikation som rör efterföljare till dessa organ,
 - b) samordna förberedelserna inför kommittéernas möten,
 - c) vid behov följa upp alla beslut som Gemensamma Ceta-kommittén fattar,
 - d) om inget annat anges i detta avtal, ta emot alla anmälningar och all information som lämnas i enlighet med detta avtal och vid behov underlätta kommunikationen mellan parterna i alla frågor som omfattas av detta avtal,
 - e) besvara alla förfrågningar om information enligt artikel 27.2 (Tillhandahållande av information).
 - f) beakta andra frågor som kan påverka hur detta avtal fungerar i enlighet med sitt mandat från Gemensamma Ceta-kommittén.
3. Ceta-kontaktpunkterna ska kommunicera enligt vad som krävs.

ARTIKEL 26.6

Möten

1. De möten som avses i detta kapitel bör ske personligen. Parterna får också komma överens om att mötas genom videokonferens eller telekonferens.
2. Parterna ska sträva efter att mötas inom 30 dagar från det att en part mottar en begäran från den andra parten om att mötas.

KAPITEL TJUGOSJU

TRANSPARENS

ARTIKEL 27.1

Offentliggörande

1. Varje part ska säkerställa att dess lagar, föreskrifter, förfaranden och administrativa avgöranden med allmän giltighet beträffande alla frågor som omfattas av detta avtal omedelbart offentliggörs eller görs tillgängliga på ett sätt som gör det möjligt för berörda personer och den andra parten att sätta sig in i dem.

2. Varje part ska i den mån det är möjligt
 - a) i förväg offentliggöra åtgärder som den avser att anta, och
 - b) ge berörda personer och den andra parten en rimlig möjlighet att lämna synpunkter på sådana föreslagna åtgärder.

ARTIKEL 27.2

Tillhandahållande av information

1. På begäran av den andra parten ska en part, i den mån det är möjligt, omedelbart lämna information och svara på frågor som gäller en befintlig eller föreslagen åtgärd som väsentligt påverkar tillämpningen av detta avtal.
2. Information som lämnas enligt denna artikel ska inte påverka huruvida åtgärden är förenlig med detta avtal.

ARTIKEL 27.3

Administrativa förfaranden

I syfte att förvalta en åtgärd med allmän giltighet som rör frågor som omfattas av detta avtal på ett enhetligt, opartiskt och skäligt sätt ska varje part säkerställa att dess administrativa förfaranden genom vilka åtgärder som avses i artikel 27.1 i specifika fall tillämpas på en viss person, en viss vara eller en viss tjänst från den andra parten

- a) när det är möjligt, ger rimligt varsel till en person från den andra parten som direkt berörs av ett förfarande, i enlighet med inhemska tillvägagångssätt, när ett förfarande inleds, inbegripet en beskrivning av förfarandets art, en redogörelse för den rättsliga grunden för inledandet av förfarandet och en allmän beskrivning av tvistefrågorna,
- b) ger en person som avses i led a en rimlig möjlighet att lägga fram fakta och argument till stöd för sin ståndpunkt före en slutlig administrativ åtgärd, när detta är möjligt med tanke på tiden, förfarandets art och allmänintresset, och
- c) genomförs i enlighet med dess lagstiftning.

ARTIKEL 27.4

Prövning och överklagande

1. Varje part ska inrätta eller upprätthålla tribunaler, rättsinstanser som liknar tribunaler, förvaltningstribunaler eller motsvarande förfaranden för snabb prövning och, om så är berättigat, korrigering av slutliga administrativa åtgärder i frågor som omfattas av detta avtal. Varje part ska säkerställa att dess tribunaler är opartiska och oberoende av den instans eller myndighet som svarar för den administrativa tillsynen och att de inte har något väsentligt intresse i ärendets utgång.
2. Varje part ska säkerställa att, i alla tribunaler eller förfaranden som avses i punkt 1, parterna i förfarandet har rätt till
 - a) en rimlig möjlighet att stödja eller försvara sin ståndpunkt, och

b) ett beslut som bygger på bevisning och inlämnade handlingar eller, när så krävs i partens lagstiftning, handlingar som den administrativa myndigheten sammanställt.

3. Varje part ska, med förbehåll för överklagande eller ytterligare prövning i enlighet med dess lagstiftning, säkerställa att sådana beslut genomförs av och reglerar praxis för kontoren eller myndigheterna när det gäller den berörda administrativa åtgärden.

ARTIKEL 27.5

Samarbete för att främja ökad transparens

Parterna är överens om att samarbeta i bilaterala, regionala och multilaterala forum om sätt att främja transparens kring främjandet av internationell handel och internationella investeringar.

KAPITEL TJUGOÅTTA

UNDANTAG

ARTIKEL 28.1

Definitioner

I detta kapitel gäller följande definitioner:

hemvist: hemvist (bosättningsort eller etableringsort) för skatteändamål.

skatteavtal: ett avtal för att undvika dubbelbeskattning eller andra internationella avtal eller överenskommelser om beskattning.

skatte- och beskattningsåtgärd: omfattar punktskatter, men omfattar inte

- a) en tull enligt artikel 1.1 (Definitioner med allmän giltighet), och
- b) en åtgärd som anges i led b eller c i definitionen av tull i artikel 1.1 (Definitioner med allmän giltighet).

ARTIKEL 28.2

Definitioner som är specifika för varje part

I detta kapitel gäller följande definitioner:

konkurrensmyndighet:

- a) när det gäller Kanada, *Commissioner of Competition* eller en efterföljare till denna myndighet som anmälts till den andra parten genom Ceta-kontaktpunkterna, och
- b) när det gäller Europeiska unionen, Europeiska kommissionen, när det gäller dess skyldigheter enligt unionens konkurrenslagstiftning.

konkurrenslagstiftning:

- a) när det gäller Kanada, *Competition Act*, R.S.C. 1985, kapitel C-34, och
- b) när det gäller Europeiska unionen, artiklarna 101, 102 och 106 i *fördraget om Europeiska unionens funktionssätt* av den 13 december 2007, rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer, samt tillämpningsförfordningar till och ändringar av dessa.

information som skyddas enligt dess konkurrenslagstiftning:

- a) när det gäller Kanada, information inom tillämpningsområdet för avsnitt 29 i *Competition Act*, R.S.C. 1985, kapitel C-34, och
- b) när det gäller Europeiska unionen, information som omfattas av artikel 28 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget eller artikel 17 i rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer.

ARTIKEL 28.3

Allmänna undantag

1. Vid tillämpningen av artikel 30.8.5 (Uppsägning, tillfälligt upphävande eller införlivande av andra befintliga avtal), kapitlen två (Nationell behandling och marknadstillträde för varor), fem (Sanitära och fytosanitära åtgärder) och sex (Tull och förenklade handelsprocedurer), protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden samt avsnitten B (Etablering av investeringar) och C (Icke-diskriminerande behandling) i kapitel åtta (Investeringar) ska artikel XX i Gatt 1994 införlivas med och utgöra en del av detta avtal. Parterna inser att de åtgärder som avses i artikel XX b i Gatt 1994 omfattar miljöåtgärder som är nödvändiga för att skydda människors, djurs eller växters liv eller hälsa. Parterna inser att artikel XX g i Gatt 1994 tillämpas på åtgärder för bevarandet av levande och icke-levande uttömliga naturtillgångar.
2. Vid tillämpning av kapitlen nio (Gränsöverskridande handel med tjänster), tio (Fysiska personers inresa och tillfälliga vistelse för affärsändamål), tolv (Inhemska regleringar), tretton (Finansiella tjänster), fjorton (Internationella sjötransporttjänster), femton (Telekommunikation), sexton (Elektronisk handel) samt avsnitten B (Etablering av investeringar) och C (Icke-diskriminerande behandling) i kapitel åtta (Investeringar) och med förbehåll för kravet att sådana åtgärder inte tillämpas på ett sätt som skulle innebära ett medel för godtycklig eller oberättigad diskriminering mellan parterna i fall då likartade förhållanden råder, eller en förtäckt inskränkning av tjänstehandeln, ska inget i detta avtal tolkas så att det hindrar att en part antar eller genomför åtgärder som krävs
 - a) för att skydda den allmänna säkerheten eller moralen eller för att upprätthålla allmän ordning,³³

³³ Undantag med hänsyn till den allmänna säkerheten och allmänna ordningen får endast åberopas när det föreligger ett verkligt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse.

- b) för att skydda människors, djurs eller växters liv eller hälsa,³⁴ eller
- c) för att säkerställa efterlevnaden av lagar och föreskrifter som inte är oförenliga med detta avtals bestämmelser, inbegripet sådana som hänför sig till
 - i) förhindrandet av bedrägliga eller olagliga förfaranden eller åtgärder vid ett bristande fullgörande av avtalsförpliktelser,
 - ii) skyddet av enskildas privatliv i samband med bearbetning och spridning av personuppgifter samt skyddet av sekretess för individuella register och konton, eller
 - iii) säkerhet.

ARTIKEL 28.4

Tillfälliga skyddsåtgärder med avseende på kapitalrörelser och betalningar

1. Om, under exceptionella omständigheter, kapitalrörelser och betalningar, inbegripet överföringar, orsakar eller hotar att orsaka allvarliga svårigheter för funktionen hos Europeiska unionens ekonomiska och monetära union, får Europeiska unionen införa skyddsåtgärder som är strikt nödvändiga för att ta itu med sådana svårigheter under högst 180 dagar.

³⁴ Parterna inser att de åtgärder som avses i led b omfattar miljöåtgärder som är nödvändiga för att skydda människors, djurs eller växters liv eller hälsa.

2. Åtgärder som Europeiska unionen vidtar enligt punkt 1 ska inte utgöra ett medel för godtycklig eller omotiverad diskriminering i fråga om Kanada eller dess investerare i förhållande till ett tredjeland eller dess investerare. Europeiska unionen ska genast underrätta Kanada och så snart som möjligt lägga fram en tidsplan för åtgärdernas avskaffande.

ARTIKEL 28.5

Restriktioner i fall av allvarliga betalningsbalansproblem och externa finansiella svårigheter

1. Om Kanada eller en medlemsstat i Europeiska unionen som inte är medlem av den europeiska monetära unionen har allvarliga betalningsbalansproblem och externa finansiella svårigheter, eller sådana riskerar att uppkomma, får parten införa eller upprätthålla restriktiva åtgärder avseende kapitalrörelser och betalningar, inbegripet överföringar.

2. Åtgärder som avses i punkt 1 ska

- a) inte innebära att en part behandlas mindre förmånligt än tredjeland i likadana situationer,
- b) vara förenliga med *artiklarna i avtalet om Internationella valutafonden*, utfärdat i Bretton Woods den 22 juli 1944, i tillämpliga fall,
- c) undvika att på ett onödigt sätt skada en parts kommersiella, ekonomiska och finansiella intressen,

d) vara tillfälliga och gradvis avvecklas allt eftersom den situation som anges i punkt 1 förbättras samt inte överstiga 180 dagar. Om ytterst exceptionella omständigheter uppstår så att en part söker förlänga sådana åtgärder efter en period på 180 dagar, ska den i förväg samråda med den andra parten rörande genomförandet av varje föreslagen förlängning.

3. I fråga om handel med varor får en part vidta restriktiva åtgärder till skydd för sin betalningsbalans eller ställning i förhållande till det externa finansiella läget. Sådana åtgärder ska vara förenliga med Gatt 1994 och *Överenskommelse om bestämmelserna avseende betalningsbalansåtgärder i det allmänna tull- och handelsavtalet 1994* som ingår i bilaga 1A till WTO-avtalet.

4. I fråga om handel med tjänster får en part vidta restriktiva åtgärder till skydd för sin betalningsbalans eller ställning i förhållande till det externa finansiella läget. Sådana åtgärder ska vara förenliga med Gats.

5. En part som inför eller upprätthåller en åtgärd som avses i punkt 1 ska omedelbart underrätta den andra parten och så snart som möjligt lägga fram en tidsplan för dess avskaffande.

6. Om restriktioner införs eller upprätthålls med stöd i denna artikel, ska samråd omgående äga rum mellan parterna i Gemensamma Ceta-kommittén, om sådana samråd inte äger rum på annat sätt i ett forum utanför detta avtal. I samråden enligt denna punkt ska man bedöma det betalningsbalansproblem eller den externa finansiella svårighet som lett till de berörda åtgärderna, med beaktande av bland annat faktorer såsom

a) problemens eller svårigheternas karaktär och omfattning,

b) den externa ekonomiska situationen och handelssituationen, eller

c) tillgången till alternativa korrigerande åtgärder.

7. De samråd som avses i punkt 6 ska behandla frågan om huruvida eventuella restriktiva åtgärder är förenliga med punkterna 1–4. Parterna ska godta alla iakttagelser av statistisk natur och andra faktauppgifter från Internationella valutafonden (IMF) som rör utländsk valuta, valutareserver och betalningsbalans, och deras slutsatser ska grundas på IMF:s bedömning av den berörda partens betalningsbalans och externa finansiella situation.

ARTIKEL 28.6

Nationell säkerhet

Inget i detta avtal ska tolkas så att det

- a) kräver att en part tillhandahåller eller ger tillgång till information om den parten bedömer att utlämnande av denna information skulle strida mot landets väsentliga säkerhetsintressen, eller
- b) hindrar en part från att vidta en åtgärd som den anser nödvändig för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen, där denna åtgärd
 - i) har samband med tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel och med sådan handel och transaktioner med andra varor och material, tjänster och teknik, och med ekonomisk verksamhet som utövas direkt eller indirekt för att försörja en militär inrättning eller annan säkerhetsinrättning,³⁵

³⁵ Denna fotnot berör inte den svenska språkversionen.

- ii) vidtas i krigstid eller i andra kritiska lägen i de internationella förbindelserna, eller
 - iii) avser klyvbara ämnen eller fusionsämnen eller ämnen ur vilka sådana ämnen kan framställas, eller
- c) hindrar en part från att vidta åtgärder för att fullgöra sina internationella skyldigheter i syfte att bevara internationell fred och säkerhet.

ARTIKEL 28.7

Beskattning

1. Ingenting i detta avtal ska tolkas så att det hindrar en part från att införa eller upprätthålla en skatteåtgärd som skiljer mellan personer som inte är i samma situation, särskilt vad gäller deras hemvist eller den plats där deras kapital är investerat.
2. Inget i detta avtal ska tolkas så att det hindrar en part från att införa eller upprätthålla en skatteåtgärd som syftar till att förhindra skatteflykt eller skatteundandragande i enlighet med sin skattelagstiftning eller sina skatteavtal.
3. Detta avtal påverkar inte en parts rättigheter och skyldigheter enligt ett skatteavtal. Vid bristande överensstämmelse mellan detta avtal och ett skatteavtal ska avtalet gälla beträffande det som den bristande överensstämmelsen gäller.

4. Inget i detta avtal eller i eventuella överenskommelser som antagits inom ramen för detta avtal ska tillämpas

- a) på en parts beskattningsåtgärd som medför en mer förmånlig skattebehandling av ett bolag eller en aktieägare i ett bolag, på grund av att bolaget helt eller delvis ägs eller kontrolleras, direkt eller indirekt, genom en eller flera investerare som är bosatta eller etablerade i den parten,
- b) på en parts beskattningsåtgärd som medför en fördel i fråga om de bidrag som lämnas till, eller inkomster av, ett arrangemang för uppskjutande av eller befrielse från skatt för ändamål som pension, besparingar, utbildning, hälsotillstånd, funktionshinder eller andra liknande ändamål, på villkor att den parten upprätthåller en kontinuerlig jurisdiktion över sådana arrangemang,
- c) på en parts beskattningsåtgärd som medför en fördel i fråga om inköp eller konsumtion av en viss tjänst, på villkor att tjänsten tillhandahålls på den partens territorium,
- d) på en parts beskattningsåtgärd som syftar till att säkerställa en skälig och effektiv beskattning eller uppbörd av skatter, inbegripet en åtgärd som vidtas av en part för att säkerställa överensstämmelse med den partens beskattningssystem,
- e) på en beskattningsåtgärd som medför en fördel för en offentlig myndighet, en del av en offentlig myndighet eller en person som är direkt eller indirekt ägd, kontrollerad eller inrättad av en offentlig myndighet,

- f) på en befintlig icke överensstämmande beskattningsåtgärd som inte på annat sätt omfattas av punkterna 1, 2 och 4 a–e, när det gäller fortsättande eller omedelbart förlängning av en sådan åtgärd, eller en ändring av en sådan åtgärd, förutsatt att ändringen inte minskar dess överensstämmelse med bestämmelserna i detta avtal i förhållande till hur den var omedelbart före ändringen.
5. För tydlighetens skull påpekas att det faktum att en beskattningsåtgärd utgör en betydande ändring av en befintlig beskattningsåtgärd, träder i kraft med omedelbar verkan från och med sitt tillkännagivande, klargör den avsedda tillämpningen av en befintlig beskattningsåtgärd, eller har en oväntad inverkan på en investerare eller på en täckt investering, inte i sig utgör en överträdelse av artikel 8.10 (Behandling av investerare och täckta investeringar).
6. Artiklarna 8.7 (Behandling som mest gynnad nation), 9.5 (Behandling som mest gynnad nation) och 13.4 (Behandling som mest gynnad nation) tillämpas inte på fördelar som en part beviljar i enlighet med ett skatteavtal.
7. a) Om en investerare lämnar in en begäran om samråd i enlighet med artikel 8.19 (Samråd) och hävdar att en beskattningsåtgärd strider mot en skyldighet enligt avsnitten C (Icke-diskriminerande behandling) eller D (Skydd för investeringar) i kapitel åtta (Investeringar) får svaranden hänskjuta ärendet för samråd och för att parterna gemensamt ska fastställa huruvida
- i) åtgärden är en beskattningsåtgärd,
- ii) åtgärden, om den konstateras vara en beskattningsåtgärd, strider mot en skyldighet enligt avsnitten C (Icke-diskriminerande behandling) eller D (Skydd för investeringar) i kapitel åtta (Investeringar), eller

iii) det finns en inkonsekvens mellan de skyldigheter i detta avtal som påstås ha åsidosatts och skyldigheterna i ett skatteavtal.

- b) Ett hänskjutande enligt led a får inte göras senare än det datum som tribunalen fastställer för svarandens inlämnande av sin svarsinlägga. Om svaranden gör ett sådant hänskjutande ska de tidsperioder och förfaranden som specificeras i avsnitt F (Lösning av investeringstvister mellan investerare och stater) i kapitel åtta (Investeringar) tillfälligt upphävas. Om parterna inom 180 dagar från hänskjutandet inte är överens om att beakta frågan, eller inte gör ett gemensamt fastställande, ska upphävandet av tidsperioderna och förfarandena inte längre gälla och investeraren får gå vidare med sin fordran.
- c) Ett gemensamt fastställande av parterna enligt led a ska vara bindande för tribunalen.
- d) Varje part ska säkerställa att dess delegation för de samråd som ska hållas enligt led a inbegriper personer med relevant sakkunskap om de frågor som omfattas av denna artikel, inbegripet företrädare för de relevanta skattemyndigheterna i varje part. När det gäller Kanada innebär detta tjänstemän från Kanadas finansdepartement (*Department of Finance Canada*).

8. För tydlighetens skull påpekas

- a) att en **parts beskattningsåtgärd** innebär en beskattningsåtgärd som antagits på någon av förvaltningsnivåerna hos en part, och
- b) att, när det gäller subnationella förvaltningsnivåer, **en person som har hemvist (är bosatt eller etablerad) i en part** innebär antingen en person som är bosatt eller etablerad i den subnationella jurisdiktionen eller en person som är bosatt eller etablerad i den part som jurisdiktionen är en del av.

ARTIKEL 28.8

Utlämnande av information

1. Detta avtal innebär inte att en part måste tillhandahålla eller ge tillgång till information som, om den lämnades ut, skulle hindra tillämpning av lagen, eller vars utlämnande är förbjudet eller begränsat enligt den partens lagstiftning.
2. Under ett tvistlösningsförfarande enligt detta avtal,
 - a) är en part inte skyldig att tillhandahålla eller ge tillgång till information som skyddas enligt sin konkurrenslagstiftning, och
 - b) är en parts konkurrensmyndighet inte skyldig att tillhandahålla eller ge tillgång till information som är sekretessbelagda eller på annat sätt skyddas från utlämnande.

ARTIKEL 28.9

Undantag för kultur

Parterna erinrar om de undantag för kultur som anges i relevanta bestämmelser i kapitlen sju (Subventioner), åtta (Investeringar), nio (Gränsöverskridande handel med tjänster), tolv (Inhemskt regleringar) och nitton (Offentlig upphandling).

ARTIKEL 28.10

WTO-undantag

Om en rättighet eller en skyldighet i detta avtal överlappar en rättighet eller en skyldighet enligt WTO-avtalet är parterna överens om att en åtgärd som är förenlig med ett beslut om att avstå från att begära in en fordran som WTO antagit enligt artikel IX i WTO-avtalet också anses vara förenlig med den överlappande bestämmelsen i detta avtal.

KAPITEL TJUGONIO

TVISTLÖSNING

AVSNITT A

Inledande bestämmelser

ARTIKEL 29.1

Samarbete

Parterna ska alltid sträva efter att nå enighet om tolkningen och tillämpningen av detta avtal och ska göra alla ansträngningar för att genom samarbete och samråd nå en ömsesidigt tillfredsställande lösning på alla frågor som kan komma att påverka tillämpningen av dess instrument.

ARTIKEL 29.2

Tillämpningsområde

Om inget annat anges i detta avtal ska detta kapitel tillämpas på alla tvister som rör tolkningen eller tillämpningen av bestämmelserna i detta avtal.

ARTIKEL 29.3

Val av forum

1. Utnyttjande av bestämmelserna om tvistlösning i detta kapitel ska inte påverka möjligheten att använda tvistlösning enligt WTO-avtalet eller enligt andra avtal som parterna är parter i.
2. Utan hinder av punkt 1 får en part, om en skyldighet i allt väsentligt är likvärdig enligt detta avtal och enligt WTO-avtalet, eller enligt något annat avtal som parterna är parter i, inte söka upprättelse för åsidosättandet av en sådan skyldighet i båda forumen. I sådana fall får parten, när ett tvistlösningsförfarande väl har inletts enligt ett avtal, inte väcka talan för att söka upprättelse för åsidosättandet av den skyldighet som i allt väsentligt är likvärdig enligt det andra avtalet, såvida inte det valda forumet, av skäl som rör förfarandet eller juridisk behörighet, med undantag för uppsägning enligt punkt 20 i bilaga 29-A, underlåter att besluta om det första yrkandet.

3. Vid tillämpning av punkt 2 gäller att

- a) tvistlösningsförfaranden enligt WTO-avtalet anses ha inletts genom att en part begär att en panel ska tillsättas enligt artikel 6 i tvistlösningsöverenskommelsen,
- b) tvistlösningsförfaranden enligt detta avtal anses ha inletts genom att en part begär att en skiljenämnd ska tillsättas enligt artikel 29.6, och
- c) tvistlösningsförfaranden enligt andra avtal anses ha inletts genom att en part begär att en tvistlösningspanel eller tribunal ska tillsättas enligt bestämmelserna i detta avtal.

4. Ingenting i detta avtal ska hindra en part från att genomföra det tillfälliga upphävande av skyldigheter som godkänts av WTO:s tvistlösningsorgan. En part får inte åberopa WTO-avtalet för att hindra den andra parten från att tillfälligt upphäva skyldigheter enligt detta kapitel.

AVSNITT B

Samråd och medling

ARTIKEL 29.4

Samråd

1. En part får skriftligen begära samråd med den andra parten i alla frågor som avses i artikel 29.2.
2. Den begärande parten ska översända begäran till den mottagande parten, och ska ange skälen för begäran, inbegripet identifiering av den berörda särskilda åtgärden som klagomålet gäller och den rättsliga grunden för klagomålet.
3. Om inte annat följer av punkt 4 ska parterna inleda samråd inom 30 dagar från den dag då begäran mottogs av den mottagande parten.
4. I brådskande fall, bland annat fall som gäller lättfördärliga varor och säsongsvaror, eller tjänster som snabbt förlorar sitt handelsvärde, ska samråd påbörjas inom 15 dagar från den dag då den mottagande parten mottar begäran.
5. Parterna ska göra sitt yttersta för att genom samråd lösa frågan på ett sätt som är tillfredsställande för båda. I detta syfte ska varje part
 - a) lämna tillräckliga uppgifter för att möjliggöra en fullständig prövning av frågan,

- b) skydda konfidentiell eller skyddad information som utbyts under de samråd som begärts av den part som lämnar information, och
 - c) ställa personalen vid sina regeringsorgan och andra tillsynsorgan som har expertis i den fråga som är föremål för samråd till förfogande.
6. Samrådet är konfidentiellt och påverkar inte parternas rättigheter i förfaranden enligt detta kapitel.
7. Samråd ska äga rum inom den mottagande partens territorium, såvida inte parterna kommer överens om något annat. Samrådet kan hållas personligen eller på annat sätt som parterna kommer överens om.
8. En parts föreslagna åtgärd kan bli föremål för samråd enligt denna artikel men får inte omfattas av medling enligt artikel 29.5 eller tvistlösningsförfarandena enligt avsnitt C.

ARTIKEL 29.5

Medling

Parterna får tillgripa medling i fråga om en åtgärd om åtgärden har en negativ inverkan på handeln och investeringarna mellan parterna. Medlingsförfarandena anges i bilaga 29-C.

AVSNITT C

Tvistlösningsförfaranden och efterlevnad

Underavsnitt A

Tvistlösningsförfaranden

ARTIKEL 29.6

Begäran om tillsättande av en skiljenämnd

1. Om parterna inte kommer överens om något annat och om en fråga som avses i artikel 29.4 inte har lösts inom

- a) 45 dagar från dagen för mottagandet av begäran om samråd, eller
- b) 25 dagar från dagen för mottagandet av begäran om samråd när det gäller frågor som avses i artikel 29.4.4,

får den begärande parten hänskjuta frågan till en skiljenämnd genom att lämna sin skriftliga begäran om tillsättande av en skiljenämnd till den mottagande parten.

2. Den begärande parten ska i sin skriftliga begäran ange den särskilda åtgärd som klagomålet gäller och den rättsliga grunden för klagomålet, inbegripet en förklaring av hur denna åtgärd kan anses strida mot de bestämmelser som avses i artikel 29.2.

ARTIKEL 29.7

Skiljenämndens sammansättning

1. Skiljenämnden ska bestå av tre skiljemän.
2. Parterna ska samråda i syfte att enas om skiljenämndens sammansättning inom tio arbetsdagar från den dag då den mottagande parten mottagit begäran om inrättande av en skiljenämnd.
3. Om parterna inte kan enas om skiljenämndens sammansättning inom den tidsfrist som fastställs i punkt 2, får endera parten begära att ordföranden för Gemensamma Ceta-kommittén eller dennes ställföreträdare genom lottning utser skiljemännen bland personerna på den förteckning som upprättats i enlighet med artikel 29.8. En skiljeman ska utses bland personerna på den begärande partens delförteckning, en bland personerna på den mottagande partens delförteckning och en bland personerna på ordförandenas delförteckning. Om parterna är eniga om valet av en eller flera skiljemän ska eventuella återstående skiljemän utses genom samma förfarande från den tillämpliga förteckningen. Om parterna är överens om valet av en skiljeman, annan än ordföranden, som inte är medborgare eller varaktigt bosatt i någon av parterna, ska ordföranden och den andra skiljemannen utses bland personerna på ordförandenas delförteckning.

4. Ordföranden i Gemensamma Ceta-kommittén eller dennes ställföreträdare ska välja ut skiljemännen så snart som möjligt och som regel inom fem arbetsdagar från det att den begäran som avses i punkt 3 lämnats in av endera parten. Ordföranden eller dennes ställföreträdare ska ge företrädare för varje part en rimlig möjlighet att vara närvarande när lottdragningen görs. En av ordförandena kan ensam genomföra urvalet genom lottningen om den andra ordföranden informerats om dagen, tiden och platsen för urvalet genom lottningen och inte godtagit att delta inom fem arbetsdagar från det att den begäran som avses i punkt 3 lämnades in.
5. Dagen för inrättandet av skiljenämnden ska vara den dag då den sista av de tre skiljemännen utses.
6. Om den förteckning som avses i artikel 29.8 inte upprättats eller om den inte innehåller tillräckligt många namn vid den tidpunkt då en begäran lämnas in enligt punkt 3, ska de tre skiljemännen utses genom lottning bland de skiljemän som har föreslagits av den ena eller båda parterna i enlighet med artikel 29.8.1.
7. Skiljemännen ska bara ersättas av de skäl och enligt det förfarande som anges i punkterna 21-25 i bilaga 29-A.

ARTIKEL 29.8

Förteckning över skiljemän

1. Gemensamma Ceta-kommittén ska vid sitt första möte efter detta avtals ikraftträdande upprätta en förteckning över minst 15 personer som valts på grundval av sin objektivitet, sin pålitlighet och sitt goda omdöme, och som är villiga och kan fungera som skiljemän. Förteckningen ska bestå av tre delförteckningar, en delförteckning för varje part och en delförteckning över individer som inte är medborgare eller varaktigt bosatta i någon av parterna och som ska fungera som ordförande. Varje delförteckning ska omfatta minst fem individer. Gemensamma Ceta-kommittén får när som helst se över förteckningen och ska säkerställa att förteckningen överensstämmer med denna artikel.
2. Skiljemännen ska ha specialkunskaper inom internationell handelsrätt. De skiljemän som fungerar som ordförande ska också ha erfarenhet som ombud eller ledamot i tvistlösningsförfaranden när det gäller frågor inom ramen för detta avtal. Skiljemännen ska vara oberoende, uppträda i egenskap av enskilda individer och inte ta emot instruktioner från någon organisation eller offentlig myndighet eller ha anknytning till någon av parternas offentliga myndigheter, samt följa uppförandekoden i bilaga 29-B.

ARTIKEL 29.9

Nämndens interimrapport

1. Skiljenämnden ska lägga fram en interimrapport till parterna inom 150 dagar från det att skiljenämnden tillsatts. Rapporten ska innehålla
 - a) en redogörelse för sakförhållandena, och

- b) en bedömning av huruvida den mottagande parten har uppfyllt sina skyldigheter enligt detta avtal.
2. Varje part får lämna skriftliga synpunkter på interimrapporten, med förbehåll för eventuella tidsfrister som fastställs av skiljenämnden. Efter att ha beaktat dessa synpunkter får skiljenämnden
- a) ompröva sin rapport, eller
 - b) företa ytterligare utredningar som den anser motiverade.
3. Skiljenämndens interimrapport ska vara konfidentiell.

ARTIKEL 29.10

Nämndens slutrapport

1. Om parterna inte kommer överens om något annat, ska skiljenämnden lägga fram en rapport i enlighet med detta kapitel. Nämndens slutrapport ska innehålla en redogörelse för sakförhållandena, tillämpligheten av de relevanta bestämmelserna i detta avtal samt de viktigaste skälen till nämndens iakttagelser och slutsatser. Skiljenämndens avgörande i nämndens slutrapport ska vara bindande för parterna.
2. Skiljenämnden ska lägga fram en slutrapport för parterna och Gemensamma Ceta-kommittén inom 30 dagar från interimrapporten.
3. Varje part ska offentliggöra nämndens slutrapport, om inte annat följer av punkt 39 i bilaga 29-A.

ARTIKEL 29.11

Brådskanie förfaranden

I brådskanie fall, bland annat fall som gäller lättförärliga varor och säsongsvrar, eller tjänster som snabbt förlorar sitt handelsvärde, ska skiljenämnden och parterna göra sitt yttersta för att påskynda förfarandena så mycket som möjligt. Skiljenämnden ska sträva efter att lägga fram en interimsrapport för parterna inom 75 dagar från den dag då skiljenämnden tillsattes, och en slutrapport inom 15 dagar efter interimsrapporten. På begäran av en part ska skiljenämnden meddela ett förhandsavgörande inom tio dagar efter begäran om huruvida den anser att ärendet är brådskanie.

Underavsnitt B

Efterlevnad

ARTIKEL 29.12

Efterlevnad av nämndens slutrapport

Den mottagande parten ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att efterleva nämndens slutrapport. Senast 20 dagar efter det att parterna mottagit slutrapporten ska den mottagande parten till den andra parten och Gemensamma Ceta-kommittén anmäla sina avsikter i fråga om efterlevnad.

ARTIKEL 29.13

Rimlig tidsperiod för efterlevnad

1. Om omedelbar efterlevnad inte är möjlig ska den mottagande parten, senast 20 dagar efter det att parterna mottagit slutrapporten, till den begärande parten och Gemensamma Ceta-kommittén anmäla den tidsperiod som den kommer att behöva för att efterleva nämndens slutrapport.
2. Om det råder oenighet mellan parterna beträffande den rimliga tidsperioden för att efterleva nämndens slutrapport ska den begärande parten, inom 20 dagar från att den mottagande parten mottagit den anmälan som avses i punkt 1, lämna in en skriftlig begäran om att skiljenämnden ska fastställa längden för den rimliga tidsperioden. En sådan begäran ska samtidigt anmälas till den andra parten och till Gemensamma Ceta-kommittén. Skiljenämnden ska meddela sitt avgörande till parterna och Gemensamma Ceta-kommittén inom 30 dagar från dagen för begäran.
3. Den rimliga tidsperioden kan förlängas efter överenskommelse mellan parterna.
4. När som helst efter att halva den rimliga tidsperioden har förlöpt och på begäran av den begärande parten, ska den mottagande parten göra sig tillgänglig för att diskutera de åtgärder som den vidtar för att efterleva nämndens slutrapport.
5. Den mottagande parten ska före den rimliga tidsperiodens utgång till den andra parten och Gemensamma Ceta-kommittén anmäla de åtgärder som den har vidtagit för att efterleva nämndens slutrapport.

ARTIKEL 29.14

Tillfälliga åtgärder om skiljenämndens avgörande inte efterlevs

1. Om

- a) den mottagande parten underlåter att anmäla sin avsikt att efterleva nämndens slutrapport enligt artikel 29.12 eller den tidsperiod som den kommer att behöva för att efterleva nämndens slutrapport enligt artikel 29.13.1,
- b) vid utgången av den rimliga tidsperioden, den mottagande parten underlåter att anmäla de åtgärder som vidtagits för att efterleva nämndens slutrapport, eller
- c) skiljenämnden, när det gäller efterlevnad som avses i punkt 6, fastställer att en åtgärd som vidtagits för att åstadkomma efterlevnad inte är förenlig med den partens skyldigheter enligt de bestämmelser som avses i artikel 29.2,

ska den begärande parten ha rätt att tillfälligt upphäva skyldigheter eller erhålla kompensation. Omfattningen av de upphävda eller minskade förmånerna ska beräknas med utgångspunkt från den dag då nämndens slutrapport anmälades till parterna.

2. Innan kommissionen tillfälligt upphäver skyldigheter ska den begärande parten till den mottagande parten och Gemensamma Ceta-kommittén anmäla sin avsikt att göra detta, inbegripet omfattningen av de skyldigheter som den avser att tillfälligt upphäva.

3. Om inget annat anges i detta avtal får det tillfälliga upphävandet av skyldigheter avse varje bestämmelse som avses i artikel 29.2 och ska begränsas till en omfattning som motsvarar det upphävande eller den minskning av förmåner som orsakats av den bristande efterlevnaden.

4. Den begärande parten får genomföra det tillfälliga upphävandet tio dagar efter att den mottagande parten mottar den anmälan som avses i punkt 2, såvida inte en part har begärt skiljeförfarande enligt punkterna 6 och 7.

5. Om det råder oenighet mellan parterna om huruvida en åtgärd har vidtagits för att åstadkomma efterlevnad eller om huruvida åtgärden är förenlig med de bestämmelser som avses i artikel 29.2 (nedan kallat *oenighet om efterlevnad*), eller om likvärdigheten mellan omfattningen av det tillfälliga upphävandet och de upphävda eller minskade förmåner som orsakats av den bristande efterlevnaden (nedan kallat *oenighet om likvärdighet*), ska detta hänskjutas till skiljenämnden.

6. En part får sammankalla skiljenämnden på nytt genom att lämna in en skriftlig begäran till skiljenämnden, den andra parten och Gemensamma Ceta-kommittén. Vid oenighet om efterlevnad ska skiljenämnden sammankallas på nytt av den begärande parten. Vid oenighet om likvärdighet ska skiljenämnden sammankallas på nytt av den mottagande parten. Vid oenighet om både efterlevnad och likvärdighet ska skiljenämnden avgöra frågan om oenighet om efterlevnad innan den avgör frågan om oenighet om likvärdighet.

7. Skiljenämnden ska underrätta parterna och Gemensamma Ceta-kommittén om sitt avgörande

- a) inom 90 dagar från begäran om att sammankalla skiljenämnden på nytt, i fall av oenighet om efterlevnad,
- b) inom 30 dagar från begäran om att sammankalla skiljenämnden på nytt, i fall av oenighet om likvärdighet,
- c) inom 120 dagar från den första begäran om att sammankalla skiljenämnden på nytt, i fall av oenighet om både efterlevnad och likvärdighet.

8. Den begärande parten ska inte tillfälligt upphäva skyldigheter förrän skiljenämnden som sammankallats på nytt enligt punkterna 6 och 7 har meddelat sitt avgörande. Det tillfälliga upphävandet ska vara förenligt med skiljenämndens avgörande.

9. Det tillfälliga upphävandet av skyldigheter ska vara tidsbegränsat och ska tillämpas endast till dess att den åtgärd som konstaterats strida mot de bestämmelser som avses i artikel 29.2 har dragits tillbaka eller ändrats på ett sådant sätt att den överensstämmer med dessa bestämmelser, i enlighet med artikel 29.15, eller till dess att parterna har löst tvisten.

10. När som helst får den begärande parten begära att den mottagande parten lämnar ett erbjudande om provisorisk kompensation och den mottagande parten ska lägga fram ett sådant erbjudande.

ARTIKEL 29.15

Översyn av åtgärder som vidtagits för att åstadkomma efterlevnad efter det tillfälliga upphävandet av skyldigheter

1. När den mottagande parten, efter den begärande partens tillfälliga upphävande av skyldigheter, vidtar åtgärder för att efterleva nämndens slutrapport, ska den mottagande parten underrätta den andra parten och Gemensamma Ceta-kommittén och begära att det tillfälliga upphävande av skyldigheter som tillämpas av den begärande parten upphör.

2. Om parterna inte når en överenskommelse om den anmälda åtgärdens förenlighet med de bestämmelser som avses i artikel 29.2 inom 60 dagar från mottagandet av anmälan, ska den begärande parten lämna in en skriftlig begäran om att skiljenämnden ska avgöra frågan. En sådan begäran ska samtidigt anmälas till den andra parten och till Gemensamma Ceta-kommittén. Nämndens slutrapport ska anmälas till parterna och Gemensamma Ceta-kommittén inom 90 dagar från den dag då begäran lämnas in. Om skiljenämnden fastställer att en åtgärd som vidtagits för att åstadkomma efterlevnad överensstämmer med de bestämmelser som avses i artikel 29.2, ska det tillfälliga upphävandet av skyldigheter avslutas.

AVSNITT D

Allmänna bestämmelser

ARTIKEL 29.16

Arbetsordning

Tvistlösningsförfarandet enligt detta kapitel ska styras av arbetsordningen för skiljeförfaranden i bilaga 29-A, om inte parterna kommer överens om något annat.

ARTIKEL 29.17

Allmän tolkningsregel

Skiljenämnden ska tolka bestämmelserna i detta avtal i enlighet med sedvanerättsliga regler för tolkning av internationell rätt, inbegripet regler i *Wienkonventionen om traktaträtten*.

Skiljenämnden ska också ta hänsyn till relevanta tolkningar som fastställts i rapporter från paneler och överprövningsorganet vilka antagits av WTO:s tvistlösningsorgan.

ARTIKEL 29.18

Skiljenämndens avgöranden

Skiljenämndens avgöranden kan inte utvidga eller begränsa de rättigheter och skyldigheter som följer av detta avtal.

ARTIKEL 29.19

Ömsesidigt godtagbara lösningar

Parterna får när som helst komma överens om en ömsesidigt godtagbar lösning på tvister som omfattas av detta kapitel. De ska anmäla sådana lösningar till Gemensamma Ceta-kommittén och skiljenämnden. När en ömsesidigt godtagbar lösning har anmälts ska skiljenämnden avsluta sitt arbete och förfarandet ska avslutas.

KAPITEL TRETTIO

SLUTBESTÄMMELSER

ARTIKEL 30.1

Integrerade delar av detta avtal

Protokollen, bilagorna, förklaringarna, de gemensamma förklaringarna, överenskommelserna och fotnoterna till detta avtal utgör en integrerad del av detta.

ARTIKEL 30.2

Ändringar

1. Parterna får skriftligen komma överens om att göra ändringar i detta avtal. En ändring ska träda i kraft efter att parterna utbytt skriftliga anmälningar som intygar att de har uppfyllt och slutfört alla sina respektive tillämpliga interna bestämmelser och förfaranden som krävs för att ändringen ska träda i kraft, eller den dag som parterna kommer överens om.

2. Utan hinder av punkt 1 får Gemensamma Ceta-kommittén besluta om att ändra protokollen och bilagorna till detta avtal. Parterna får godkänna Gemensamma Ceta-kommitténs beslut i enlighet med sina respektive inhemska krav och förfaranden som är nödvändiga för ändringens ikraftträdande. Beslutet ska träda i kraft den dag som parterna enats om. Detta förfarande ska inte tillämpas på ändringar av bilagorna I, II och III och på ändringar av bilagorna till kapitlen åtta (Investeringar), nio (Gränsöverskridande handel med tjänster), tio (Fysiska personers inresa och tillfälliga vistelse för affärsändamål) och tretton (Finansiella tjänster), med undantag för bilaga 10-A (Förteckning över kontaktpunkter i Europeiska unionens medlemsstater).

ARTIKEL 30.3

Utnyttjande av förmånsbehandling

Under en period på tio år efter detta avtals ikraftträdande ska parterna utbyta kvartalsuppgifter på tullpositionsnivå för HS-kapitlen 1–97 om import av varor från den andra parten som är föremål för tullsatser i enlighet med behandling som mest gynnad nation samt tullförmåner enligt detta avtal. Om inte parterna beslutar något annat ska denna period förlängas med fem år och får därefter förlängas av parterna.

ARTIKEL 30.4

Bytesbalans

Parterna ska, i fritt konvertibel valuta och i enlighet med artikel VIII i *stadgan för Internationella valutafonden* utfärdad i Bretton Woods den 22 juli 1944, tillåta alla betalningar och överföringar som avser bytesbalanstransaktioner mellan parterna.

ARTIKEL 30.5

Kapitalrörelser

Parterna ska samråda med varandra i syfte att underlätta kapitalrörelser mellan sig genom att fortsätta att genomföra sin politik i fråga om liberalisering av kapitalbalansen och den finansiella balansen, och genom att stödja en stabil och säker ram för långsiktiga investeringar.

ARTIKEL 30.6

Rättigheter för enskilda

1. Inget i detta avtal ska tolkas som att det ger rättigheter eller medför skyldigheter för personer utöver de rättigheter och skyldigheter som skapas mellan parterna i enlighet med internationell rätt, eller som att avtalet får åberopas direkt i parternas inhemska rättsordningar.
2. En part får inte inom ramen för sin inhemska lagstiftning föreskriva en rätt att väcka talan mot den andra parten på grundval av att en åtgärd från den andra parten är oförenlig med detta avtal.

ARTIKEL 30.7

Ikraftträdande och provisorisk tillämpning

1. Parterna ska godkänna detta avtal i enlighet med sina respektive interna krav och förfaranden.

2. Detta avtal ska träda i kraft den första dagen i den andra månaden efter den dag då parterna utbyter skriftliga anmälningar som intygar att de har uppfyllt sina respektive inre krav och slutfört sina inre förfaranden, eller den dag som parterna enats om.
3. a) Parterna får tillämpa detta avtal provisoriskt från och med den första dagen i den månad som följer på den dag då parterna till varandra har anmält att deras respektive interna krav och förfaranden som är nödvändiga för provisorisk tillämpning av detta avtal har uppfyllts respektive slutförts, eller från och med den dag som parterna enats om.
- b) Om en part avser att inte provisoriskt tillämpa en bestämmelse i detta avtal, ska den först till den andra parten anmäla de bestämmelser den inte kommer att tillämpa provisoriskt och erbjuda sig att omedelbart inleda samråd. Inom 30 dagar från anmälan får den andra parten antingen invända, i vilket fall detta avtal inte ska tillämpas provisoriskt, eller lämna in sin egen anmälan om de eventuella motsvarande bestämmelser i detta avtal som den inte avser att tillämpa provisoriskt. Om den andra parten gör en invändning inom 30 dagar från den andra anmälan, ska detta avtal inte tillämpas provisoriskt.

De bestämmelser som inte är föremål för en anmälan av en part ska tillämpas provisoriskt av den parten från och med den första dagen i den månad som följer på den senare anmälan, eller någon annan dag som parterna kommer överens om, förutsatt att parterna har utbytt anmälningar enligt led a.

- c) En part får säga upp den provisoriska tillämpningen av detta avtal genom skriftlig anmälan till den andra parten. Denna uppsägning träder i kraft den första dagen i den andra månaden efter denna anmälan.

- d) Om detta avtal, eller vissa bestämmelser i detta avtal, tillämpas provisoriskt ska parterna tolka frasen "detta avtals ikraftträdande" som den dag då avtalet börjar tillämpas provisoriskt. Gemensamma Ceta-kommittén och andra organ som inrättas enligt detta avtal får utöva sina funktioner under den provisoriska tillämpningen av detta avtal. Alla beslut som fattas vid utövandet av dessa funktioner kommer att upphöra att gälla om den provisoriska tillämpningen av detta avtal sägs upp enligt led c.

4. Kanada ska lämna in anmälningar enligt denna artikel till generalsekretariatet vid Europeiska unionens råd eller dess efterträdare. Europeiska unionen ska lämna in anmälningar enligt denna artikel till Kanadas ministerium för utrikes frågor, handel och utveckling (*Department of Foreign Affairs, Trade and Development*) eller dess efterträdare.

ARTIKEL 30.8

Uppsägning, tillfälligt upphävande eller införlivande av andra befintliga avtal

1. De avtal som förtecknas i bilaga 30-A ska upphöra att gälla och ska ersättas av detta avtal. Uppsägning av de avtal som förtecknas i bilaga 30-A ska gälla från och med den dag då detta avtal träder i kraft.
2. Utan hinder av punkt 1 får en fordran lämnas in enligt ett avtal som förtecknas i bilaga 30-A, i enlighet med de regler och förfaranden som fastställs i avtalet om
 - a) den behandling som är föremål för fordran beviljades när avtalet inte var uppsagt, och

b) högst tre år har förflutit sedan dagen för uppsägningen av avtalet.

3. *Avtalet mellan Kanada och Europeiska ekonomiska gemenskapen om handel med alkoholhaltiga drycker*, utfärdat i Bryssel den 28 februari 1989, i dess ändrade lydelse (nedan kallat *1989 års avtal om alkoholhaltiga drycker*) och *avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Kanada om handel med vin och spritdrycker*, utfärdat i Niagara-on-the-Lake den 16 september 2003 (nedan kallat *2003 års avtal om vin och spritdrycker*) är införlivade i och utgör en del av detta avtal, i dess lydelse enligt bilaga 30-B.

4. Bestämmelserna i 1989 års avtal om alkoholhaltiga drycker eller 2003 års avtal om vin och spritdrycker, ändrade och införlivade i detta avtal, har företräde i den utsträckning som det råder en bristande överensstämmelse mellan bestämmelserna i dessa avtal och någon annan bestämmelse i detta avtal.

5. Avtalet om ömsesidigt erkännande mellan Europeiska gemenskapen och Kanada (nedan kallat *avtalet om ömsesidigt erkännande*), utfärdat i London den 14 maj 1998, ska sägas upp med verkan från och med den dag då detta avtal träder i kraft. Om kapitel fyra (Tekniska handelshinder) tillämpas provisoriskt i enlighet med artikel 30.7.3 a ska avtalet om ömsesidigt erkännande, samt de rättigheter och skyldigheter som härrör från detta, tillfälligt upphävas från och med dagen för den provisoriska tillämpningen. Om den provisoriska tillämpningen sägs upp ska det tillfälliga upphävandet av avtalet om ömsesidigt erkännande upphöra.

6. Parterna erkänner de framsteg som har uppnåtts inom ramen för *avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Kanadas regering om sanitära åtgärder för att skydda människors och djurs hälsa vad avser handeln med levande djur och animaliska produkter*, utfärdat i Ottawa den 17 december 1998 (nedan kallat *avtalet om veterinärfrågor*) och bekräftar sin avsikt att fortsätta detta arbete inom ramen för detta avtal. Avtalet om veterinärfrågor ska sägas upp med verkan från och med den dag då detta avtal träder i kraft. Om kapitel fem (Sanitära och fytosanitära åtgärder) tillämpas provisoriskt i enlighet med artikel 30.7.3 a ska avtalet om veterinärfrågor, samt de rättigheter och skyldigheter som härrör från detta, tillfälligt upphävas från och med dagen för den provisoriska tillämpningen. Om den provisoriska tillämpningen sägs upp ska det tillfälliga upphävandet av avtalet om veterinära frågor upphöra.

7. Definitionen av "detta avtals ikraftträdande" i artikel 30.7.3 d ska inte tillämpas på denna artikel.

ARTIKEL 30.9

Uppsägning

1. En part får säga upp detta avtal genom ett skriftligt meddelande om uppsägning till Europeiska unionens råds generalsekretariat och Kanadas ministerium för utrikes frågor, handel och utveckling (*Department of Foreign Affairs, Trade and Development*), eller deras respektive efterföljare. Detta avtal ska sägas upp 180 dagar efter dagen för detta meddelande. Den part som lämnar in ett meddelande om uppsägning ska också förse Gemensamma Ceta-kommittén med en kopia av meddelandet.

2. Utan hinder av punkt 1 ska, om detta avtal sägs upp, bestämmelserna i kapitel åtta (Investeringar) fortsätta att gälla under en period av 20 år efter dagen för avtalets uppsägning med avseende på investeringar som gjorts före denna dag.

ARTIKEL 30.10

Anslutning av nya medlemsstater till Europeiska unionen

1. Europeiska unionen ska underrätta Kanada om varje ansökan från ett land om att ansluta sig till Europeiska unionen.
2. Under förhandlingarna mellan Europeiska unionen och det land som söker anslutning ska Europeiska unionen
 - a) på begäran av Kanada och i möjligaste mån, tillhandahålla information om varje fråga som omfattas av detta avtal, och
 - b) ta hänsyn till eventuella farhågor som Kanada uttrycker.
3. Europeiska unionen ska underrätta Kanada om ikraftträdandet av varje anslutning till Europeiska unionen.
4. I tillräckligt god tid före dagen för ett lands anslutning till Europeiska unionen ska Gemensamma Ceta-kommittén granska eventuella effekter av anslutningen för detta avtal och fatta beslut om eventuella nödvändiga anpassnings- eller övergångsåtgärder.

5. En ny medlemsstat i Europeiska unionen ska, genom en bestämmelse i anslutningsakten, bli avtalsslutande part i detta avtal från och med dagen för anslutningen till Europeiska unionen. Om akten om anslutning till Europeiska unionen inte föreskriver automatisk anslutning av EU-medlemsstaten till detta avtal, ska den berörda EU-medlemsstaten tillträda avtalet genom att deponera en akt om anslutning till avtalet hos generalsekretariatet för Europeiska unionens råd och Kanadas ministerium för utrikes frågor, handel och utveckling (*Department of Foreign Affairs, Trade and Development*) eller deras respektive efterträdare.

ARTIKEL 30.11

Autentiska texter

Detta avtal är upprättat i två exemplar på bulgariska, danska, engelska, estniska, finska, franska, grekiska, italienska, kroatiska, lettiska, litauiska, maltesiska, nederländska, polska, portugisiska, rumänska, slovakiska, slovenska, spanska, svenska, tjeckiska, tyska och ungerska språken, vilka alla versioner är lika giltiga.